Róth Miklós – Szerdahelyi Szabolcs

Kádár bűnös

Magyarok Világszövetsége
2007.

©Dr. Róth Miklós–Dr. Szerdahelyi Szabolcs, 2007.
Borítóterv: Könyves Kálmán
Kiadta a Magyarok Világszövetsége
Felelős kiadó: Patrubány Miklós
ISBN 978-963-06-3285-0
Nyomda: Mackensen Kft.

Tartalom

Előszó 9
Róth Miklós
Circus Juris Hungarici avagy igazságtétel magyar módra

I. Fejezet
Sajtóvisszhang 21
Az '56-os Deportálások Tényfeltáró Bizottsága (Deport – '56) **22**
Ungvári deportálás 28
Mi lett a sorsuk? 28
Deportálásból börtönbe 29
Egy karéj zsíroskenyér 30
Tanúságtevők 33
Dr. Bajza Ferenc vallomása 33
Beszélgetés Rácz Sándor Istvánnal 33
In memoriam! 34
Hivatkozás 34
Szemtanúkat keresnek 35
Bartis Ferenc levele 36
Beszélgetés Elek Mária újságírónővel 37
Magyar János levele 38
Életút – címszavakban 39
Levél a távolból 42
A magyar kérdés az ENSZ-ben 43
Egy ötvenhatos hír utóélete 43
Népszava szerkesztősége 44
From: BBC Budapest 45
Beszélgetés Per Bang Jensennel 46
Mohamad A. Rahman részére 50
Honourable Mohamad A. Rahman 51
Embassay of The Republic of Hungary
Szerdahelyi Szabolcs elnök úrnak 52
Deport – '56 részére 53
Mohamad A. Rahman levele Szerdahelyi Szabolcs úrnak 53

II. Fejezet
A Deport – '56 büntetőeljárást kezdeményez a deportálások ügyében 57
Deport – '56 feljelentése 2000. október 23. 58
Jegyzőkönyv tanúkihallgatásról 60
Határozat nyomozás megszüntetéséről 63
A Deport – '56 panasszal él 2002. május 26. 72
A Deport – '56 panasszal él 2002. június 10. 74
A Fővárosi Főügyészség Határozata 2002. október 31. 76
A Deport – '56 kiegészítő indokolása 2002. november 19. 82
Legfőbb Ügyészség Határozata 2003. március 20. 85

Az ORFK Bűnügyi Főigazgatóság Határozata 2003. augusztus 27. ... 88
Deport – '56 panasza az ORFK Bűnügyi Igazgatóságának ... 92
ORFK Bűnügyi Főigazgatóság Határozata 151/2000, 2004. április 25. ... 97
ORFK Bűnügyi Főigazgatóság Határozata 151/2/2000, 2004. április 25. ... 103
ORFK Bűnügyi Főigazgatóság Határozata 151/3/2000, 2004. április 25. ... 108
ORFK Bűnügyi Főigazgatóság Határozata 151/4/2000, 2004. április 25. ... 114
Sajtóvisszhang ... 117
Kádár bűnös – Népszabadság ... 117
Kádár bűnös – Romániai Magyar Szó ... 117
A Reuters jelenti ... 118
Magyar Rádió, Kossuth Rádió, Krónika 2004. június 18. ... 119
A Deport – '56 panasszal él 2004. június 2. ... 121
A Deport – '56 panasszal él 2004. június 21. ... 126
Határozat a nyomozó hatóság kizárására irányuló indítvány elbírálásáról. Hiv. szám: 151/2000, 2004. június 25. ... 129
A Deport – '56 panasszal él, 2004. július 12. ... 131
Fővárosi Főügyészség NF 13405/2000/18-II. Határozata, 2005. február 2. ... 132
Fővárosi Főügyészség NF 13405/20000/18-I. Határozata, 2005. február 2. ... 139
Fővárosi Főügyészség NF 13405/2000/19. Határozata, 2005. február 2 ... 141
A Deport – '56 panasszal él, 2005. február 15. ... 143
Legfőbb Ügyészség Nyomozás Felügyeleti és Vádelőkészítési Főosztály, 2005. április 11. ... 145
A Deport – '56 kifogással él, 2005. június 18. ... 147
Legfelsőbb Ügyészség Nyomozás Felügyeleti és Vádelőkészítési Főosztály válasza, 2005. június 23. ... 153

III. Fejezet
Nyomozati iratok ... 155
Részletek az ORFK által kirendelt hadtörténész szakértői véleményéből ... 156
ORFK Bűnügyi Főigazgatóság Szervezet Bűnözés Elleni Igazgatóság Vizsgálati Főosztály Bűnügyi Osztály Jegyzőkönyv a tanúk kihallgatásáról ... 169
dr. Szalma József tanú ... 169
Nyers Rezső tanú ... 176
Gáspár Sándor tanú ... 181
Biszku Béla tanú ... 184
dr. Piros László tanú ... 187
Földvári Rudolf tanú ... 190
Halustyák Mihály tanú ... 195

IV. Fejezet
Egy törvény születésének és halálának dokumentumai ... 201
Dr. Antall József miniszterelnök levele Dr. Szabad Györgynek az Országgyűlés elnökének ... 202
A 7302. számú Törvényjavaslat az 1956 októberi forradalom és szabadságharc során elkövetett egyes bűncselekményekkel kapcsolatos eljárásról ... 203
Részlet az Országgyűlés 271. ülésnapján (1993.02.16.) készült jegyzőkönyvből ... 214
Az 1993. február 16-án elfogadott törvényszöveg ... 217
53/1993. (X.13.) AB határozat, Magyar Közlöny 1993. évi 147. szám ... 219
Módosító indítvány „Az 1956. októberi forradalom és szabadságharc során elkövetett egyes bűncselekményekkel kapcsolatos eljárásról" szóló, az Országgyűlés által elfogadott, de ki nem hirdetett törvényhez ... 233

Az Országgyűlés Emberi jogi, kisebbségi és vallásügyi bizottságának, valamint az Országgyűlés Alkotmányügyi, törvényelőkészítő és igazságügyi bizottságának együttes jelentése , a módosító javaslatokról ... 238
Részlet az Országgyűlés 333. ülésnapján (1993.X.19.) készült jegyzőkönyvből ... 240
Az 1993. évi XC. törvény az 1956 októberi forradalom és szabadságharc során elkövetett egyes bűncselekményekkel kapcsolatos eljárásról ... 242
A 36/1996. (IX.4.) AB határozat, Magyar Közlöny 1996. évi 75. szám ... 244

Névmutató ... 248

Előszó
Circus Juris Hungarici
avagy igazságtétel magyar módra

Az igazságtétel két oldala

Közép-Kelet-Európában az 1989–90-es fordulat után mindenhol, így Magyarországon is felmerült az igazságtétel problémája. Az igazságtétel egyik oldala a rehabilitáció és a kompenzáció, másik oldala pedig a múltban elkövetett, de politikai okokból nem üldözött bűncselekmények elkövetőinek felelősségre vonása.

Magyarországon négy semmisségi és három kárpótlási törvény született az 1945 és 1989 közötti, törvénytelen elítélések eltörlése, illetve ezzel összefüggésben a sértettek vagy hozzátartozóik kárpótlása végett, továbbá az állam által az állampolgárok tulajdonában igazságtalanul okozott károk részleges kárpótlásáról.

Az Országgyűlés a kommunista diktatúra alatt elkövetett, de politikai okokból nem üldözött bűncselekmények elkövetőinek büntethetősége érdekében három törvényt és egy országgyűlési határozatot is elfogadott, de az Alkotmánybíróság mind a négy jogszabályt alkotmányellenesnek minősítette. Kettőt a kihirdetésük előtt, megakadályozva ezzel érvényessé válásukat, kettőt pedig a kihirdetésük után, ezért ezeket meg is semmisítette.

Az elévülés kérdése

Két törvénynek és az országgyűlési határozatnak az előterjesztője dr. Zétényi Zsolt MDF-es országgyűlési képviselő volt. Az első törvényjavaslat – az 1944. december 21-e és 1990. május 2-a között elkövetett és politikai okból nem üldözött súlyos bűncselekmények üldözhetőségéről – az elévülés ellenére lehetővé tette a büntetőjogi felelősségre vonást a múlt rendszerben elkövetett hazaárulás, szándékos emberölés és halált okozó testi sértés bűntettei esetében, ha az állam politikai okból nem érvényesítette büntető igényét. A törvényt az Országgyűlés 1991. november 4-én elfogadta, de Göncz Árpád köztársasági elnök nem írta alá, hanem előzetes normakontrollra megküldte az Alkotmánybíróságnak, ahol a jogállamiság nevében alkotmányellenesnek minősítették, és ezért nem került kihirdetésre.

Az elévülési törvényre adott alkotmánybírósági válasz nem az egyetlen lehetséges válasz volt, hiszen később a németek és a csehek is hasonló törvényt fogadtak el, és ők ezt össze tudták egyeztetni a jogállamisággal. Az elévülési törvény nem jogi szükségszerűségből, hanem elsősorban azért bukott meg, mert nem volt mögötte erős és széles körű politikai akarat. Nemcsak a szocialista párt ellenezte, de a két rendszerváltó párt, a Szabad Demokraták Szövetsége (SZDSZ) és a Fiatal Demokraták Szövetsége (FIDESZ) is. A Magyar Demokrata Fórum (MDF) által vezetett koalíció pedig kettős játékot űzött, mert látszólag támogatta és megszavazta a javaslatot, de közben azt üzente az Alkotmánybíróságnak, hogy nem bánná, ha nem engednék át a rostán. Az üzenet jelképesen

történt meg azzal, hogy a törvényjavaslatot nem a kormány, hanem egy képviselő terjesztette be az Országgyűlés elé.

Ezután Zétényi Zsolt 1992 őszén még előterjesztett egy büntetőeljárás-jogi jellegű törvényjavaslatot, amelynek alapgondolata szerint elévülésre tekintet nélkül bíróság elé kellett volna állítani azokat, akikkel szemben az egyéb jogi feltételek megállapíthatók lettek volna. A bíróság állapította volna meg az elévülés bekövetkeztét vagy be nem következtét, s ehhez képest szabott volna ki büntetést, vagy szorítkozott volna csupán a bűncselekmény megállapítására. Ezt elősegítendő Zétényi egy országgyűlési állásfoglalás-tervezetet is előterjesztett az elévülés jogintézményének országgyűlési értelmezéséről. E szerint az önkényuralmi korszak nem tekinthető jogilag figyelembe vehető időmúlásnak.

A színjáték megismétlődött: mindkét előterjesztést az MDF vezette koalíció többségi szavazatával az Országgyűlés elfogadta, de a törvényt a köztársasági elnök nem írta alá, hanem előzetes normakontroll végett az Alkotmánybíróságnak megküldte, ugyanakkor ellenzéki képviselők az Országgyűlés elvi állásfoglalását támadták meg, az Alkotmánybíróság pedig mindkettőt alkotmányellenesnek minősítette. Most a kormány nemcsak azzal üzent az alkotmánybíráknak, hogy nem vállalta a javaslatok beterjesztését, hanem azzal is, hogy egyidejűleg előterjesztett egy másik törvényjavaslatot, amely csak az 1956-os forradalom és szabadságharc során elkövetett háborús és emberiségellenes bűntettekre szorítkozott.

A javaslat 1. §-a a népbíráskodásról szóló 1945. évi VII. törvényre hivatkozott, 2. §-a pedig a genfi egyezményekre.

Törvény a háborús és az emberiség elleni bűncselekmények üldözéséről

Az Országgyűlés a kormány törvényjavaslatát 151 igen szavazattal, 19 ellenszavazattal, 67 tartózkodás mellett elfogadta, ugyan azon a napon, tehát 1993. február 16-án, amikor a kormánytöbbség a Zétényi-féle előterjesztéseket is megszavazta.

A köztársasági elnök az 1956. évi októberi forradalom és szabadságharc során elkövetett egyes bűncselekményekkel kapcsolatos eljárásról szóló törvényt sem írta alá, hanem előzetes normakontroll végett megküldte az Alkotmánybíróságnak.

Az Alkotmánybíróság 53/1993. (X. 13.) számú határozatával megállapította, hogy a négy paragrafusból álló törvény 1. §-a alkotmányellenes, 2. §-ával kapcsolatban közölte, hogy szövegezése milyen feltételek teljesítése mellett fogadható el alkotmányosnak, s pontosan megadta azt a szövegkorrekciót, amellyel kiküszöbölhetők az ezen paragrafussal kapcsolatos alkotmányossági aggályok.

Ezt követően a színjáték érdekes fordulatot vett. A törvényjavaslatot módosított formában újra benyújtották az Országgyűlésnek, de most már nem a kormány, hanem 57 kormánypárti képviselő, élükön Kónya Imrével. A módosító indítvány bevezetője szerint az Alkotmánybíróság 1993. október 12-én hozott határozatára figyelemmel módosították „az 1956. októberi forradalom és szabadságharc során elkövetett egyes bűncselekményekkel kapcsolatos eljárásról" szóló, az Országgyűlés által elfogadott, de ki nem hirdetett törvény szövegét. Valójában azonban csak az alkotmányellenesnek minősített 1. §-t vették ki a törvényből, de a 2. §-t az Alkotmánybíróság intencióinak megfelelően nem javították ki, hanem változatlan szöveggel betették a törölt 1. § helyére. Ezzel olyan aknát építettek be a törvénybe, amely bármikor felrobbanhat, és ezt látszólag nem vette észre senki.

A beépített aknával felszerelt módosított törvényjavaslat egyszerre megnyerte mindenki tetszését, mert a bizottságok és az igazságügyi miniszter is támogatta, és egyetlen ellenzéki képviselő sem szólalt fel ellene. Az Országgyűlés 217 igen szavazattal, ellenszavazat nélkül, 19 tartózkodás mellett a módosított javaslatot elfogadta. Ezt követően a köztársasági elnök is aláírta, majd, mint az 1993. évi XC. Törvény, közzétételre került a Magyar Közlönyben 1993. október 22-én.

Sortűzperek

A törvény alapján megindult a sortűzügyek nyomozása. Az ügyészség hét ügy – a mosonmagyaróvári, a berzencei, a tatai, a tiszakécskei, a kecskeméti, a salgótarjáni és az egri sortűz – kapcsán huszonnyolc vádlottal szemben emelt vádat.

Ezután két új szereplő lépett színre dr. Solt Pál, a Legfelsőbb Bíróság elnöke, és dr. Györgyi Kálmán legfőbb ügyész személyében, akik megfelelő dramaturgiai érzékkel előbb megvárták az első, nem jogerős döntések megszületését, és csak utána fordultak közös indítvánnyal az Alkotmánybírósághoz a törvény alkotmányellenességének megállapítása és megsemmisítése iránt. Ezzel egyidejűleg felfüggesztették a folyamatban lévő ügyek tárgyalását.

Az Alkotmánybíróság 36/1996. (IX. 4.) számú határozatával a Legfelsőbb Bíróság elnöke és a legfőbb ügyész indítványa alapján megállapította, hogy az 1956. októberi forradalom és szabadságharc során elkövetett egyes bűncselekményekkel kapcsolatos eljárásról szóló 1993. évi XC. törvény alkotmányellenes, ezért azt a határozat kihirdetésének napjával megsemmisítette. A határozat indokolásában rámutatott arra, hogy az Országgyűlés a törvény megalkotása során az Alkotmánybíróság korábbi határozatában foglaltaknak csak annyiban tett eleget, hogy a ki nem hirdetett törvény 1. §-át elhagyta a törvény szövegéből. A 2., 3. és 4. §-okat viszont változatlan szövegezéssel átvette, azzal, hogy az egyes rendelkezések számozását az 1. § elhagyásából adódó változáshoz igazította.

Mindazok az alkotmányossági kifogások, amelyeket a ki nem hirdetett törvény 2. §-ával kapcsolatban az Alkotmánybíróság az 53/1993. (X. 13.) AB-határozatban megállapított, a törvény azonos szövegű 1. §-ával kapcsolatban változatlanul fennállnak, s azt alkotmányellenessé teszik. Ezért az Alkotmánybíróság az alkotmányellenes rendelkezést megsemmisítette. A törvény 2. §-a az 1. §-ban felsorolt bűncselekmények nyomozására és a bírósági eljárásra kizárólag illetékes hatóságokról, a 3. § pedig a törvény hatálybalépésének időpontjáról rendelkezik. Ezek a rendelkezések önmagukban ugyan nem ellentétesek az Alkotmánnyal, de az alkotmányellenes 1. §-sal olyan szorosan összefüggenek, hogy az Alkotmánybíróság a törvény egészét megsemmisítette.

Az Alkotmánybíróság ugyanakkor rámutatott arra, hogy összhangban van az Alkotmánnyal az, ha a Btk. 33. § (2) bekezdését (az el nem évülés szabályát) az elkövetés időpontjában hatályos magyar jog elévülési szabályaira tekintet nélkül alkalmazzák a nemzetközi jogban meghatározott alábbi bűncselekményekre: a háború áldozatainak védelmére Genfben 1949. augusztus 12-én kötött egyezmények-

ben meghatározott, az egyezmények közös 2. cikke szerinti nemzetközi jellegű fegyveres összeütközés esetén elkövetett „súlyos jogsértésekre", illetve a genfi egyezmények közös 3. cikkében a nem nemzetközi jellegű fegyveres összeütközés esetén „tiltott cselekményekre". Kimondta, hogy a bűnüldöző hatóságok közvetlenül is alkalmazhatják a genfi jogot, tehát a törvény megsemmisítése ellenére az eljárások tovább folytathatók.

Az igazságtételi színjáték újra a bíróságok falai közé került, és a szünet után megkezdődött a második felvonás.

Az októberi sortüzek a genfi jog tükrében

A salgótarjáni sortűzperben eldőlt, hogy az 1956. november 4-ét követő sortüzek nemzetközi fegyveres összeütközés esetén elkövetett súlyos jogsértésnek és ennek folytán háborús bűntettnek minősülnek. Ugyanakkor az októberi sortüzek vonatkozásában felmerült a kérdés, hogy a genfi jog szerint mi tekinthető „nem nemzetközi" fegyveres összeütközésnek. Az eljáró bíróságok abból indultak ki, hogy erre vonatkozólag azt a meghatározást kell elfogadni, amelyet az 1977-es II. Kiegészítő Jegyzőkönyv tartalmaz. A definíció szerint az olyan fegyveres összeütközések tartoznak ide, amelyek az állam fegyveres erői és olyan kormányellenes fegyveres erők, illetve más szervezett fegyveres csoportok között tör ki, amelyek felelős parancsnokság alatt állnak, és ellenőrzést gyakorolnak az ország területének egy része felett, ami lehetővé teszi számukra, hogy folyamatos és összehangolt harci tevékenységet hajthassanak végre, és a II. Jegyzőkönyvet alkalmazhassák.

Ezért a bíróságok hadtörténész bevonásával azt vizsgálták, hogy 1956. október 23-a és október 28-a között a magyarországi események megfeleltek-e ezeknek a kritériumoknak, és miután megállapították, hogy nem, ezen időszak vonatkozásában kizárták a genfi egyezmények alkalmazhatóságát. Ennek az lett a következménye, hogy azokat a sortüzeket, amelyeket ebben az időszakban követtek el, nem emberiség elleni elévülhetetlen bűntetteknek, hanem közönséges bűncselekményeknek minősítették, és az eljárásokat elévülés címén megszüntették. Az utolsó jelenet a Legfelsőbb Bíróságon játszódott le, amikor a dr. Kaposvári Bertalan vezetésével működő bírói tanács a végzéseket helybenhagyta, és ezzel jogerősen befejeződtek ezek az ügyek.

A DEPORT '56 váratlanul színre lép

Már elszállni látszott az igazságtétel, amikor váratlanul a közönség soraiból színpadra lépett az '56-os Deportálások Tényfeltáró Bizottsága (DEPORT '56), és hirdetni kezdte, hogy ezek a bírói határozatok törvénysértők, mert a nemzetközi jog kifejezett tiltó rendelkezése ellenére az 1949-es genfi egyezmények közös 3. cikkének alkalmazási feltételeként írták elő azokat a fogalmi ismérveket, amelyeket kizárólag a II. számú Jegyzőkönyv alkalmazása során lehetett volna figyelembe venni.

A Genfben, 1949. augusztus 12-én kelt négy egyezmény közös 3. cikke tartalmazza a „nem nemzetközi" jellegű fegyveres összeütközés esetén betartandó rendelkezéseket. A nemzetközi jogban ezt a közös 3. cikket „miniatűr konvenciónak" hívják, mert a belső konfliktusok esetén alkalmazandó azon minimális szabályokat állapította meg, amelyeket ilyenkor is be kell tartani a polgári lakosság védelme érdekében. Itt szándékosan nem definiálták a „nem nemzetközi" jellegű fegyveres összeütközés fogalmát, mert azt akarták, hogy a minimális védelem a lehető legszélesebb körben érvényesüljön.

A belső fegyveres összeütközéseket természetesen meg lehet és meg is kell különböztetni a banditizmustól, az elszigetelt terrorakcióktól stb., de az 1949. évi egyezmények kommentárja elutasítja azt a feltevést, mintha bizonyos ismérvek hiánya okot adhatna a 3. cikk alkalmazásának mellőzésére, sőt ellenkezőleg, hangsúlyozza azt, hogy a lehető legszélesebb körben kell alkalmazni. Természetesen a „miniatűr konvenció" szerint sem szabad az ellenségeskedésben közvetlenül részt nem vevő személyeket megölni vagy megsebesíteni.

DEPORT '56 fellépésének meglett az eredménye, mert a Legfőbb Ügyészség felülvizsgálati indítvánnyal élt a megszüntető határozatok ellen, és a Legfelsőbb Bíróság 1999. június 28-án hatályon kívül helyezte a sérelmes határozatokat. A Legfelsőbb Bíróság felülvizsgálati tanácsa kimondta, hogy az 1949-es genfi egyezményeket kiegészítő II. Jegyzőkönyv alkalmazhatóságának feltételei kizárólag magára a jegyzőkönyvre vonatkoztathatók. Ez következik a jegyzőkönyv azon szövegéből is, miszerint: „A jelen Jegyzőkönyv [...] továbbfejleszti és kiegészíti a [...] Genfi Egyezmények közös 3. cikkét anélkül, hogy módosítaná annak fennálló feltételeit." A Genfi Egyezmények közös 3. cikke eredetileg is rendelkezett tárgyi alkalmazási körrel, s a kiegészítő jegyzőkönyvnek olyan visszamenőleges hatályt nem lehet tulajdonítani, amely ezt szűkítené.

A Legfelsőbb Bíróság határozatában rámutatott arra, hogy történész szakértők bevonása nélkül is megállapítható az a köztudomású tény, hogy 1956. október 23. napjával kezdődően a diktatúra központi hatalma bevetette fegyveres erejét a békésen tüntetőkkel, valamint a szerveződő fegyveres forradalmi csoportokkal szemben. Gyakorlatilag háborút folytattak az ország lakosságának túlnyomó része ellen. A felülvizsgálati tanács elnöke dr. Szabó Győző, az előadó bíró dr. Domokos Jenő, a tanács további tagjai dr. Akácz József, dr. Katona Sándor és dr. Völgyesi Miklós volt.

A későbbiek során – a DEPORT '56 kezdeményezésére – még két személy ellen emeltek vádat. Az egyik a Kossuth téri, a másik a Nyugati pályaudvar előtti sortűzzel volt kapcsolatban.

Ítéletek a sortűzperekben

A bíróság a harmadik felvonásban a tatai, a tiszakécskei és a kecskeméti sortűz elkövetőit mégiscsak bűnösnek találta soha el nem évülő emberiség elleni bűntettben, és ezért szabadságvesztésre ítélte őket.

Mosonmagyaróváron az 1956. október 26-án kb. 10.40 órakor kezdődött és mintegy egy percen át tartó, két db Gorjunov géppuskából, egy db DP golyószóróból leadott sorozatlövések, ismeretlen számú 48 M karabélyból és PPS géppisztolyból leadott egyes, illetve sorozatlövések, valamint ismeretlen számú 48 M nyeles kézigránát robbanásakor keletkezett szilánksérülés hatására a határőr-zászlóalj épületét övező nyílt térségen, később pedig a kórházi kezelések során legkevesebb ötven polgári személy meghalt, a sebesültek száma pedig elérte a kétszáz főt.

A mosonmagyaróvári sortűzzel kapcsolatban a Budapesti Katonai Ügyészség Dudás István nyugállományú határőr ezredes, egykori laktanyaparancsnok és három társa ellen 1994. november 2-án

emelt vádat. A Fővárosi Bíróság Katonai Tanácsa 1995. február 9-én meghozott huszonkét oldalas végzésével a vádlottakkal szemben indított büntetőeljárást megszüntette. Tárgyalást sem tartott, hanem előkészítő ülés keretében mérlegelte a nyomozati anyagban található bizonyítékokat, és annak alapján arra az álláspontra helyezkedett, hogy a vádlottak bűnössége nem bizonyítható. A végzést a tanács elnökeként dr. Mészáros Károly hadbíró alezredes írta alá.

A bíró a törvényesség betartásának még a látszatára sem törekedett, amikor olyan megoldást választott, amelyre nem volt jogi lehetősége. A másodfokú bíróság ezzel kapcsolatban megjegyezte, hogy „a katonai tanács megsértette az eljárás szabályait azáltal, hogy végzését a büntetőeljárásról (Be.) szóló 176. § (1) bekezdésében írt előkészítő ülésen hozta meg. A törvény és az állandó ítélkezési gyakorlat szerint a bíróság a bizonyítékokat az előkészítő eljárás keretében nem értékelheti. Ha a nyomozás anyagában egymástól eltérő bizonyítékok fordulnak elő – mint a jelen esetben –, ezek együttes értékelésére csak tárgyalás keretében kerülhet sor. Ebből következik, hogy a Be. 170. § (1) bekezdés b) pontja alapján az eljárás megszüntetésének csak akkor van helye, ha a vádat alátámasztó terhelő bizonyítékok valóságuk esetén sem lennének alkalmasak bűncselekménynek, illetve annak megállapítására, hogy a bűncselekményt a terhelt követte el."

A Legfelsőbb Bíróság az alkotmánybírósági közjáték miatt csak 1996. december 10-én hozta meg hatályon kívül helyező végzését, amelyben elrendelte, hogy a vád tárgyává tett cselekményeket tárgyaláson kell elbírálni. Ugyanakkor az eljáró bírósági tanács, amelynek elnöke dr. Rabóczki Ede volt, a genfi jog félreértelmezésén alapuló jogi iránymutatást adott az első fokú bíróság részére, amelynek betartása szintén az eljárás megszüntetését eredményezte volna.

A megismételt eljárásban a Győr-Moson-Sopron Megyei Bíróság Katonai Tanácsa járt el, és hatvanhárom tárgyalási nap után, 2001. június 19-én hozta meg százhatvannégy oldalas ítéletét. Időközben megszületett a Legfelsőbb Bíróság Felülvizsgálati Tanácsának a genfi jog értelmezésével kapcsolatos végzése, és ennek volt köszönhető, hogy a megyei bíróság – bár elvileg kötve volt a másodfokú bíróság jogi iránymutatásához – nem követte azt, és nem szüntette meg az eljárást elévülés címén. Dudás István I. rendű vádlott és Fodor Lajos III. rendű vádlott bűnösségét több emberen elkövetett emberöléssel megvalósított emberiség elleni bűntettben állapította meg. Ezért az I. rendű vádlottat háromévi fegyházbüntetésre és öt évre a közügyektől eltiltásra ítélte, ugyanakkor megállapította, hogy a vádlottal szemben kiszabott szabadságvesztés közkegyelem folytán nem hajtható végre. A III. rendű vádlottat kétévi fegyházbüntetésre és három évre a közügyektől eltiltásra ítélte, de a szabadságvesztés végrehajtását háromévi próbaidőre felfüggesztette. A II. rendű vádlottal kapcsolatban az ügyészség a vádat elejtette, a IV. rendű vádlottat pedig a bíróság felmentette.

A büntetéskiszabás tekintetében az ítélet törvénysértő volt, mert egyik vádlott ügyében sem szabhatott volna ki a bíróság öt év alatti szabadságvesztést. A legenyhébb büntetés az öt évig tartó végrehajtható börtönbüntetés lehetett volna, amelynek csak 1/8-át vitte volna el a közkegyelmi rendelkezés. A Legfelsőbb Bíróság dr. Kónya István vezette tanácsa csak azért nem tudta a másodfokú eljárásban a törvénysértést kiküszöbölni, mert Dudás István 2002. június 11-én elhunyt, és a másodfokú ítélet 2002. július 4-én született meg, a III. rendű vádlott vonatkozásában pedig az ügyészség elfelejtett súlyosbításért fellebbezni.

A Győr-Moson-Sopron Megyei Bíróság Katonai Tanácsa mindkét vádlottal szemben alkalmazhatónak látta a Btk. 26. § (2) bekezdését, amely szerint korlátlanul enyhíthető annak a büntetése, aki a cselekményt olyan kényszer vagy fenyegetés hatása alatt követi el, amely korlátozza őt az akaratának megfelelő magatartásban. A dr. Habony János hadbíró ezredes által vezetett katonai tanács szerint a vádlottakban komoly félelmet keltett a tüntető tömeg, és ez alapozza meg ezt a fajta enyhítést.

Ezzel szemben a Legfelsőbb Bíróság rámutatott arra, hogy „az elkövetéskor hatályban volt büntető törvénykönyv általános részének (Btá.) 10. §-ában meghatározott fenyegetés mint büntethetőséget kizáró jogi fogalom – amellyel lényegében azonos rendelkezést tartalmaz az elbíráláskor hatályos Btk. 26. §-a – abban az esetben zárja ki a büntethetőséget, ha a fenyegetést alkalmazó személy akaratának megfelelően cselekszik az, aki a bűncselekményt ténylegesen megvalósítja. Ez az alapja annak, hogy ilyen esetben az akaratot megtörő fenyegetés alkalmazója közvetett tettesként felel. A sértett pedig az a személy, akinek sérelmére megvalósult a bűncselekmény. Ez a személy gyakorlatilag nem lehet azonos a fenyegetés alkalmazójával, mert ez esetben a saját sérelmére elkövetett bűncselekményre »kényszerítené« fenyegetéssel azt a személyt, aki emiatt nem büntethető, mintegy egyszerre lenne sértettje és közvetett tettese is a bűncselekménynek. Az előbbiek irányadók arra az esetre is, ha a fenyegetés nem zárja ki, csupán korlátozza a beszámítási képességet."

A Legfelsőbb Bíróságon dr. Völgyesi Miklós tanácsa a sokkal kevesebb áldozattal járó tatai sortűz ügyében az elsőfokú bírósággal szemben ugyanezen indok alapján vetette el a fenyegetés mint büntethetőséget kizáró vagy korlátozó ok megállapíthatóságát, és Korbély János nyugállományú alezredes főbüntetését ötévi börtönbüntetésre fel is emelte.

A tiszakécskei és a kecskeméti sortűz ügyében azonban a másodfokon eljáró Legfelsőbb Bíróság is elfogadta, hogy a vádlottak fenyegetés hatására követték el cselekményüket, és ezért büntetésük korlátlanul enyhíthető. Miközben a bíróság – a Nürnbergi Nemzetközi Katonai Törvényszék által kifejtett elvi tételekre való hivatkozással – elvetette annak figyelembevételét, hogy a vádlottak parancsra cselekedtek, figyelembe vette a parancsmegtagadás következményeitől való félelmüket. A bíróság nem volt következetes, mert azt a körülményt, amit egyszer már kizárt, más köntösben, de mégiscsak figyelembe vette, és ennek segítségével törvénysértően enyhe büntetéseket szabott ki. Tiszakécskén repülőgépről lőttek a fegyvertelen tömegbe, Kecskeméten pedig falhoz állítottak két embert, és agyonlőtték őket. Az elkövetőkkel szemben a szabadságvesztés büntetését vagy azért nem kellett végrehajtani, mert végrehajtási kegyelem alá esett, vagy azért, mert a bíróság eleve felfüggesztett szabadságvesztést szabott ki.

A DEPORT '56 a legtöbb halálos áldozattal és sérülttel járó Kossuth téri sortűz ügyében elérte, hogy a korábban megszüntetett nyomozás folytatását rendeljék el. Ennek az lett az eredménye, hogy a sortűz egyik elkövetője, Erdész József ellen a nyomozóhatóság vádemelési javaslattal élt, de a Fővárosi Főügyészségen – öt hónapi gondolkodás után – 2001. június 1-jén nem vádat emeltek, hanem eljárást megszüntető határozatot hoztak. A genfi jog korábbi, de két éve már megdőlt értelmezése

alapján elévülésre alapították a megszüntető határozatot, amelyet dr. Domonkos László ügyész írt alá. A DEPORT '56 és a sértettek panaszára a Legfőbb Ügyészség a határozatot hatályon kívül helyezte, és utasította a Fővárosi Főügyészséget a vádemelésre.

A DEPORT '56 azonban ennyivel nem elégedett meg, és dr. Szerdahelyi Szabolcs, a szervezet elnöke 2001. november 1-jén levelet írt dr. Sódor Istvánnak, a fővárosi főügyésznek, és a következő kérdéseket tette fel neki: „miként születhetett meg egy ilyen határozat a Fővárosi Főügyészségen 2001-ben? Az eljáró ügyész saját hatáskörében döntött így, vagy pedig felettesei tudtával? A döntés hátterében szakmai vagy ideológiai, netán politikai indítékok húzódhatnak meg? Amennyiben szakmai, akkor nélkülözhetetlennek látszik a szakmai továbbképzés, amennyiben viszont ideológiai vagy politikai, akkor a személyi konzekvenciák levonása sem zárható ki. Különös tekintettel arra, hogy makacsul tartja magát az a vélekedés, hogy az ügyészségeken még nem zajlott le a rendszerváltás az eddigi személycserék ellenére sem."

Dr. Sódor István válaszlevelében közölte, hogy a Legfelsőbb Bíróság eseti döntései – lévén nem jogszabályok – a jogalkalmazókat nem kötik. Az tehát, ha az ügyész döntése valamely Legfelsőbb Bíróság által hozott döntéstől eltér, nem jelent törvénysértést. A Legfelsőbb Bíróság egyedi döntései nem hatálytalanítják egymást, tehát nem állhat fenn az, hogy egy későbbi döntés alkalmazhatatlanná tesz egy korábbit. Az előadó ügyész szakmai vagy egyéb alkalmatlanságának kérdése fel sem merülhet.

Ezt követően a DEPORT '56 a legfőbb ügyészhez fordult azzal, hogy dr. Sódor István fővárosi főügyész válaszát sem szakmai, sem politikai szempontból nem tudják elfogadni. Felháborítónak tartják azt a magyarázatot, amely szerint szabadon választható egy hatályon kívül helyezett bírósági határozatban szereplő, felülvizsgálat során törvénysértőnek minősített jogi okfejtés. Megjegyezték, hogy a fővárosi főügyész az '56-os sortüzek relativizálására is kísérletet tesz, amikor válaszlevelében arról panaszkodik, hogy „történelmi események büntetőjogi eszközökkel való értékelése nem egyszerű feladat". A 2001. november 23-án írt levelüket, amelyet dr. Szerdahelyi Szabolcs elnök írt alá, azzal fejezték be, hogy a történtek súlyára való tekintettel a fővárosi főügyész leváltását követelik.

A legfőbb ügyész helyett dr. Gáspár Katalin csoportvezető ügyész válaszolt 2001. december 14-én. Levelében kifejtette, hogy a fővárosi főügyész megállapításai a jelen esetben nem helytállóak, mert „a főügyészség egy, a felülvizsgálati eljárás során már 1999. június 28-án hatályon kívül helyezett legfelsőbb bírósági döntésre alapította a 2001. június 1-jén hozott, nyomozást megszüntető határozatát, ami egyértelműen szakmai hiba, hiszen egyetlen jogalkalmazó sem alapozhatja törvényesen a döntését egy már hatályon kívül helyezett döntésre. A szakmai hiba azonban – tette hozzá végezetül a csoportvezető ügyész –, még ha ugyanazon ügyben többször is előfordul, nem ad kellő alapot olyan következtetés levonására, hogy a büntetőügyben eljáró hatóságot vagy a hatóság tagját politikai okok befolyásolják a döntés meghozatalában."

Végül a Fővárosi Főügyészség vádat emelt, és a Fővárosi Bíróság 2002. október 2-án ítéletet hirdetett. A bíróság Erdész József vádlott bűnösségét több emberen, bűnsegédként elkövetett emberöléssel megvalósított emberiség elleni bűntettben állapította meg. Ezért őt két év börtönbüntetésre ítélte, de a szabadságvesztés végrehajtását ötévi próbaidőre felfüggesztette.

A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény (Btk.) 2. §-a szerint a bűncselekményt az elkövetése idején hatályban levő törvény szerint kell elbírálni. Ha a cselekmény elbírálásakor hatályban levő új büntetőtörvény szerint a cselekmény már nem bűncselekmény, vagy enyhébben bírálandó el, akkor az új törvényt kell alkalmazni; egyébként az új büntetőtörvénynek nincs visszaható ereje.

A bíró csak akkor szabhatott volna ki kétévi szabadságvesztést, ha az adott ügyben megengedett lett volna a kétszeres enyhítés, és az 1999. III. 1-jét megelőző időszakban hatályban volt enyhítési szabályokat alkalmazza. Erre azonban nem kerülhetett sor, mert ha az elkövetés és az elbírálás között több eltérő tartalmú büntető jogszabály van hatályban, a Btk. 2. §-ban foglaltak helyes értelme az, hogy az alkalmazás tekintetében csak két büntető jogszabály egybevetése lehetséges, éspedig az elkövetéskor hatályban volt és az elbíráláskor hatályban levő büntető jogszabály, tehát a közbenső jogszabályok figyelmen kívül maradnak.

Az elbíráláskor hatályos törvény szerint a bíró legkevesebb hét év és hat hónapi szabadságvesztést szabhatott volna ki, de a megelőző időszak enyhítésre vonatkozó kedvezőbb szabályai alapján sem mehetett volna öt év alá, mert a kettős leszállás tilalma már akkor fennállt.

A vádlottra nézve az elkövetéskor hatályos törvény volt a kedvezőbb, mert a BHÖ* enyhítésre vonatkozó szabályai szerint ha a törvényben megállapított büntetés életfogytig tartó börtön, ehelyett öt évtől tizenöt évig terjedhető börtön volt kiszabható. Annak eldöntése, hogy mely jogszabály az enyhébb vagy a súlyosabb, attól függ, hogy melyik előnyösebb arra nézve, akivel szemben alkalmazzák.

Az ügyészség észlelte a törvénysértést, és fellebbezéssel élt az ítélet ellen. A fellebbezés indokolásából kitűnik, az ügyész figyelmét is elkerülte, hogy az adott ügyben a hatályos törvények alapján nem volt lehetőség a kétfokú enyhítés alkalmazására. Tehát a bíró az elbíráláskor hatályban lévő szabályok szerint hét év és hat hónapi szabadságvesztésnél nem szabhatott volna ki kevesebbet, de az elkövetéskor hatályos törvények alapján is legalább öt év börtönre kellett volna ítélnie a vádlottat.

A másodfokú tárgyalás előtt váratlan fordulat történt, mert az Országgyűlés módosította a Büntető Törvénykönyvet, és 2003. III. 1-jétől kezdve visszaállította az 1999. III. 1. előtt hatályban volt enyhítési szabályokat, valamint hatályon kívül helyezte a Btk. 87/A § (1) és (2) bekezdését, amely eddig kísérlet és bűnsegély esetén sem engedte meg a kétszeres leszállást a több emberen elkövetett emberölés elkövetőinek felelősségre vonása során.

A törvény és az ítélet összhangba került. Az ügyészség a fellebbezését 2003. június 23-án visszavonta. Az ítélet jogerőre emelkedett.

A bíró, dr. Szebeni László tévedett, mégis igaza lett.

A Nyugati pályaudvar előtti sortűz

Dr. Szebeni László tárgyalta a Nyugati pályaudvar előtti sortűzben részt vett Mátai Ottó ügyét is. A 2001. december 14-én meghozott ítélet során szintén el kellett dönteni, hogy az elbíráláskor hatályban lévő vagy az elkövetéskor hatályban volt törvény alkalmazása kedvezőbb-e a vádlottra nézve. A bíró itt sem az elkövetéskor hatályos törvényt választotta, amely szerint a legenyhébb büntetés öt

* BHÖ= A hatályos anyagi büntetőjogi szabályok hivatalos összeállítása

évig tartó börtönbüntetés lett volna, hanem az elbíráláskor hatályban lévő törvényt, amely szerint a kiszabható legenyhébb büntetés hét és fél év volt. A bíró figyelmen kívül hagyta, hogy a Btk. 87/A § (2) bekezdése kísérlet és bűnsegély esetében sem engedte meg a kétszeres leszállás lehetőségét, többek között az emberölés minősített esetei vonatkozásában, és a kísérletre tekintettel mégis alámént a hét és fél évnek, és három év hat hónapot szabott ki.

A másodfokon eljáró Legfelsőbb Bíróság 2003. február 20-án a törvénysértést észlelte, és meg is állapította, mégsem emelte fel a büntetést öt évre, mert a vádlott cselekményét átminősítette foglalkozás körében elkövetett szándékos veszélyeztetés bűntettének, és elévülés címén megszüntette az eljárást. Az eljárásban tanúként szerepelt Horn Gyula egykori karhatalmista, későbbi szocialista miniszterelnök is. Horn Gyula bírósági kihallgatására rendkívül kíméletes módon került sor, ugyanis dr. Szebeni László felolvasta Horn Gyula nyomozati vallomását, amire a tanú úgy nyilatkozott, hogy fenntartja azt. Nem volt semmi akadálya annak, hogy Horn Gyula szabályos vallomást tegyen a bíróság előtt, semmilyen törvényes indoka nem volt annak, ami történt. A tanú nem hivatkozott arra, hogy időközben elfelejtette a történteket, és ezért kéri a nyomozati vallomásának ismertetését. Ilyet nem is nagyon mondhatott volna, mert ha egy évvel azelőtt be tudott számolni egy negyvenöt évvel korábban történt eseményről, akkor azt nem felejthette el az utóbbi egy évben, hacsak nem volt időközben agyvérzése, de ilyenre nem hivatkozott.

Dr. Szebeni László ugyanakkor nagyon szigorú volt a tanúként kihallgatott egykori sebesültekkel szemben, mert eljárásjogilag nem ismerte el őket sértetteknek, és nem fogadta el a jogi képviseletükre jelentkező ügyvédet, sem itt, sem a Kossuth téri sortűzperben.

Az Igazságügyi Minisztérium '56-os sortüzeket vizsgáló tényfeltáró bizottsága szerint: „Ha Salgótarján azzal váltotta ki a hatalom különlegesen megkülönböztetett gyűlöletét, hogy ott a munkásság utasította el Kádár rendszerét, akkor Eger hagyományosan keresztény szelleme miatt került a megtorlás feketelistájára." Ehhez nyugodtan hozzátehetjük, hogy az érseki székhelynek nemcsak 1956. december 12-én kellett bűnhődnie, amikor a karhatalmi alakulat tüzet nyitott a polgári lakosságra, hanem 1998-ban is, amikor meg kellett élniük azt a megaláztatást, hogy az egykori karhatalmisták közül a bíróság egyet sem tudott elítélni. Az ötven karhatalmistából csak kilencet sikerült megtalálni. Négy karhatalmistával szemben az eljárást bizonyítékok hiányában már a nyomozás során megszüntették, egy karhatalmista a bírósági szakban meghalt, a maradék négy karhatalmistát pedig a bíróság mentette fel.

A berzencei sortűzper szintén felmentéssel végződött.

A sortűzperekben az elítélt vádlottak szabadságvesztését vagy a végrehajtási közkegyelem, vagy a bíróság felfüggesztő rendelkezése miatt nem kellett végrehajtani. Ez alól három kivétel volt: a salgótarjáni ügyben az egyik vádlottat ötévi, a másikat kétévi végrehajtható szabadságvesztésre ítélte a bíróság (mindkét elítélt büntetéséből csak 1/8 rész esett közkegyelem alá); a tatai ügyben szintén öt évre ítélte a vádlottat a bíróság, és itt is csak 1/8 részt vitt el a közkegyelem. Tehát ebben a három esetben az elítélteknek elvileg be kellett vonulniuk büntetésük letöltésére.

Az 1956-os sortüzek elkövetői ellen a magyar bűnüldöző hatóságok csak igen szerény mértékben tettek eleget a nemzetközi jog által előírt bűnüldözői kötelességüknek. Mind az elmúlt, mind a jelenlegi politikai rendszer hosszú időn át minden törvényes felelősségre vonást lehetetlenné tett, megakadályozott, megnehezített, illetve időt húzva elhalasztott. Az 1956-os vérontásokért és megtorlásokért kétségkívül felelős életben lévő politikai és katonai vezetők ellen soha senki sem kezdeményezett törvényes felelősségre vonást. Ehelyett egyszerű közembereket ültettek a vádlottak padjára. Ezeket a megállapításokat a Fővárosi Bíróság mondta ki a salgótarjáni sortűzügyben hozott ítéletében. Ezt az ítéletet 1995. január 31-én az ügyben eljáró bírói tanács nevében dr. Strausz János írta alá.

Az '56-os deportálások és a Nagy Imre-per

A DEPORT '56 műsoron kívül felvetette, hogy 860 magyar polgár Szovjetunióba deportálása, de Nagy Imre miniszterelnök és munkatársai, valamint családtagjaik Romániába hurcolása is háborús bűntett volt. Később a szervezet arra is kitért, hogy a Nagy Imre és társai ellen lefolytatott törvénytelen büntetőper még élő előkészítőit, irányítóit és lebonyolítóit is felelősségre lehetne vonni, mert cselekményüket olyan személyekkel szemben követték el, akik a genfi jog védelme alatt álltak.

Miután a DEPORT '56 önként vállalta a feljelentő szerepét, az Országos Rendőr-főkapitányság (ORFK) kénytelen volt a nyomozóhatóságot alakítani, de jutott szerep a Fővárosi Főügyészségnek és a Legfőbb Ügyészségnek is, a bírósági előadás azonban elmaradt.

Az ORFK-án 2004. április 25-én négy határozatot hoztak. Az eljárásban kihallgatott sértettek közül 81 esetében megállapították, hogy ők 1956-ban hadifoglyoknak minősültek, akiknek Szovjetunióba szállítása szerintük nem ütközött a genfi jogba, ezért bűncselekmény hiányában megszüntették az eljárást. 16 sértettnél azonban megállapíthatónak találták a jogtalan elhurcolással megvalósított háborús bűntettet, de az ismeretlen tettesek elleni sikertelen nyomozásra tekintettel, ha nem is szüntették meg, de felfüggesztették a nyomozást. Kimondták, hogy Nagy Imre miniszterelnöknek és munkatársainak, valamint családtagjaiknak elrablása a genfi jogba ütközött, bár egy korábbi határozatban még azt írták le, hogy az nem volt jogsértő, az eljárást azonban megszüntették, mert a felelősségre vonható Kádár János és Münnich Ferenc már meghalt. A negyedik, szintén megszüntető határozat pedig arról szólt, hogy szerintük miután Nagy Imrét és társait Romániából Magyarországra szállították, kikerültek a genfi jog hatálya alól, ezért az ellenük lefolytatott törvénytelen büntetőperben sérelmükre elkövetett bűncselekmények csak közönséges deliktumnak minősülnek, amelyek büntethetősége mára már elévült.

Dr. Róth Miklós

I. Fejezet
Sajtóvisszhang

Az '56-os Deportálások Tényfeltáró Bizottsága (DEPORT-'56)

Eléggé köztudott, hogy 1956. november 4-e után a szovjet katonai hatóságok magyar fiatalokat szállítottak a Szovjetunióba. A deportálásból nemzetközi bonyodalom is származott, a vasúti szerelvényen szállított fiataloknak ugyanis sikerült még magyar területen értesítéseket eljuttatni a lakossághoz, amelyek aztán külföldre kerültek. A hírt bemondta a Szabad Európa, az Amerika Hangja, tiltakozások hangzottak el az ENSZ-ben. Itthon a Kossuth rádió számolt be a történtekről, és tiltakozott az Írószövetség, valamint a Nagy-budapesti Központi Munkástanács is.

Mivel a deportálások tényét már nem lehetett eltussolni, a szovjet vezetés lépésre kényszerült. Az erről szóló dokumentumot Jelcin orosz elnök hozta magával magyarországi látogatása alkalmával, ami a Jelcin Dosszié című könyvben, 1992-ben került nyilvánosságra. Nevezett írás Szerov és Andropov jelentése az SZKP Központi Bizottságának Budapestről, 1956. november 14-én. Ebben közlik, hogy a nap folyamán többször is felhívta őket Kádár és Münnich elvtárs, és szóvá tette a történteket.

Félreértés ne essék, nem a deportálás tényét kérték számon, hazafiúi indíttatástól vezérelve, hanem azt, hogy az kiderült, és elrontotta az egész belpolitikai helyzetet, többek között a vasutasokat általános sztrájkra késztette. Éppen ezért Münnich elvtárs kérte, hogy a szovjet csapatok parancsnoksága hivatalos sajtóközleményben jelentse be: Magyarországról senkit sem szállított és nem is fog szállítani a Szovjetunióba. Noha akkor a deportálások már megtörténtek. A dokumentum szerint Szerov és Andropov elvtársak azt válaszolták, hogy megvizsgálják a dolgot, és másnapra választ adnak. Mindenesetre intézkedtek, hogy a jövőben a letartóztatottakat ne vasúton, hanem zárt gépkocsikban szállítsák megerősített konvojjal. Végezetül a másnapi válasz terve: „Holnap a Münnich elvtárssal való beszélgetésen Szerov elvtárs azt fogja mondani neki, hogy azért akartuk a letartóztatottak egy kis csoportját a szovjet-magyar határ közelében lévő épületben elhelyezni, mert Magyarországon nincs olyan, a foglyok elhelyezésére kellően felkészült börtön, ahol biztosítani lehetne az objektív vizsgálat lefolytatását."

A deportáltak későbbi sorsáról információk találhatók az 1993-ban kiadott „Hiányzó lapok 1956 történetéből" című könyvben, amely további dokumentumokat ismertet a volt SZKP KB levéltárából. Ebben két levél is közlésre kerül. Az egyik Holodkov belügyminiszter-helyettes szigorúan titkos jelentése a deportálásról. Ungváron november 7-től 13-ig szerzett tapasztalatai alapján. A másik Szerov november 19-i jelentése Hruscsovnak. Holodkov egy rendkívül fontos tényt rögzít: „Úgy döntöttünk, hogy a szovjet hadsereg egységei valamennyi letartóztatottat az uzsgorodi börtönbe szállítják. Folyó év november 7-én a 'K' vonalon folytatott beszélgetésünk során I. A. Szerov elvtárs tájékoztatott, hogy a letartóztatottak száma 4-5 ezer fő." Mivel ez a létszám meghaladta az uzsgorodi (ungvári) börtön befogadóképességét, úgy döntöttek, hogy igénybe veszik Sztrij, Drogobics, Csernovci és Sztanyiszlav város börtöneit is. A belügyminiszter-helyettes azt is megemlíti, hogy a letartóztatások körül feltehetően nem volt minden rendben, hiszen sokan a listákon sem szerepeltek, vannak közöttük katonák, egyetemi hallgatók, valamint 68 kiskorú személy is, közöttük 9 kislány (akik egyébként Budapestről elhurcolt ipari tanulók voltak.)

Sőt tévedésből még két hithű kommunistát is deportáltak. Végül Holodkov több javaslatot is tesz a teendőket illetően. Az egyik: „Javaslatot kell tenni a magyar kormánynak, hogy a magyar hatóságok közöljék a foglyok hozzátartozóival, hogy őket a magyar hatóságok tartóztatták le, és egészségesek. (Tartózkodási helyükről nem kell felvilágosítást adni.)"

De hát végül is hányan kerültek ki a Szovjetunióba? Szerov az állambiztonsági szervek Magyarország területén végzett munkájáról szóló jelentésében a következőket írja:

„A hadművelet ideje alatt 4700 főt vettünk őrizetbe, közülük 1400-at tartóztattak le, 860 főt szállítottak Uzsgorodba és Sztrijbe, ahol fogva tartjuk őket." Legalábbis ez volt a helyzet november 19-én. És hányan tértek vissza? Az idézett dokumentumokban egyetlen adat van erről – Szerov jelentésében –, éspedig az, hogy a 68 ipari tanulót visszaszállították Budapestre, és szabadon engedték.

És a többiek? Arról csak Holodkov jelentésében olvashatunk, hogy mit javasol a „szabadon engedett, hazájukba visszatérő magyar állampolgárokat" illetően, mármint a technikai lebonyolítás tekintetében. Arról azonban nincs szó sehol, hogy mindenkit szabadon engednek. Vajon a deportáltak valamennyien hazatértek? A visszatérők elmondása szerint több turnusban 3-4 hónap múlva szállították őket haza a szovjet hatóságok, és itthon magyar börtönökbe kerültek, ahonnan aztán a szerencsésebbek rövidesen szabadultak. Vagyis a hazatérők létszáma pontosan megállapítható. Ugyanakkor egyre több adat, visszaemlékezés szól amellett, hogy az 1956-ban deportáltak közül voltak, akik lágerekbe kerültek. Valóban így történt? Ha igen, velük mi lett? Miként alakult a sorsuk?

*

Az '56-os Deportálások Tényfeltáró Bizottsága (Deport – '56) harmincórányi videoanyagot készített az egykori deportáltakkal és szemtanúkkal, majd 2000. október 23-án feljelentést tett a deportálások lebonyolításában részt vett szovjet és magyar közegek ellen, legalább 860 rendbeli aljas indokból elkövetett személyi szabadság megsértésével megvalósított háborús bűntett alapos gyanúja miatt. A feljelentés kiterjedt Nagy Imréék Romániába hurcolására is.

2002. április 14-én az Országos Rendőr-főkapitányság (ORFK) megszüntette a nyomozást, azon a címen, hogy nem lehet megállapítani, kik a Szovjetunióba történő deportálás elkövetői. Nagy Imre és közvetlen munkatársai internálása pedig a polgári lakosság háború idején való védelmére vonatkozó, Genfben, 1949. augusztus 12-én kelt egyezmény 42. cikke értelmében nem volt jogsértő. Ami azt jelenti, hogy az egyik esetben bizonyítékok hiányában, míg a másik esetben bűncselekmény hiányában szüntették meg az eljárást.

A hivatkozott egyezmény 159 cikkből áll, amelyek közül 65 csak az internálással foglalkozik. A nyomozó hatóság egyetlen cikk kiragadásával jutott arra a helytelen megállapításra, hogy Nagy Iméréék elrablása és Romániába szállítása nem volt jogsértő. A genfi jog lehetővé teszi, hogy a megszálló hatalom, ha parancsoló biztonsági okokból szükségesnek tartja, az egyezmény által védett személyeket internálja, (erről szól a 42. cikk), másrészt azonban szigorúan és részletesen szabályozza annak módját.

Az internálást határozattal kell elrendelni, és ellene meg kell adni a fellebbezés jogát. Az internáltak névsorát és az internálás helyét közölni kell a védő hatalommal (vagy az annak jogait gyakorló

szervezettel, pl. a Vöröskereszt nemzetközi bizottságával). Biztosítani kell az internáltak levelezését, és azt is, hogy nemzetközi szervezetek ellenőrző látogatásokat tehessenek náluk. Az internálást az ellenségeskedések befejeztével a lehető leggyorsabban meg kell szüntetni.

Miután Nagy Imréékkel szemben ezeket a szabályokat nem tartották be, a velük történtek nem a genfi jogban meghatározott internálásnak, hanem a védett személyek jogellenes elhurcolásának és fogva tartásának minősülnek, amely cselekmény az egyezmény 147. cikke szerint súlyos jogsértés. Az egyezmény 146. cikke pedig előírja, hogy mindegyik szerződő fél köteles felkutatni azokat a személyeket, akik a súlyos jogsértés elkövetésével gyanúsíthatók, és köteles e személyeket állampolgárságukra való tekintet nélkül saját bírósága elé állítani.

A Szovjetunióba deportált legalább 860 fő vonatkozásában azt állapította meg a határozat, hogy a genfi egyezmény 42. cikke értelmében indokolatlan volt az internálásuk, ezért velük szemben elkövették a genfi egyezmény 147. cikkében megfogalmazott súlyos jogsértést, a jogtalan elhurcolást és fogva tartást. A nyomozó hatóság tanúként kihallgatott 109 volt deportáltat, akiknek jelentős többsége arról számol be, hogy szovjet katonák fogták el és vették őrizetbe. A határozat szerint a tanúk nem tudták megnevezni azokat a magyar személyeket, akik esetenként részt vettek az elfogásukban. Ezért szüntették meg az eljárást bizonyíték hiányában. A határozatot dr. Tamics Gábor rendőr alezredes főosztályvezető-helyettes, osztályvezető írta alá.

A határozat állításával ellentétben a kihallgatott személyek egy része név szerint megjelölte azokat a magyar személyeket, akik részt vettek a jogtalan elhurcolásukban, másrészt a kirendelt történész szakértő a lehetséges szovjet és magyar elkövetők közül 51 személyt nevezett meg. A szakértői vélemény szerint a letartóztatásokat végrehajtó szovjet és magyar szervek és személyek a legaktívabbak Budán, illetve a budai kerületekkel szomszédos településeken voltak. Az itt tevékenykedő magyar kihallgató tisztek mindent elkövettek, hogy a letartóztatásokkal kapcsolatos formális követelményeknek megfeleljenek. A letartóztatottak kihallgatásán szabályos jegyzőkönyvet vettek fel, amelynek záró részében a foglyok további sorsával kapcsolatban a szovjet szervnek javaslatot tettek. A javaslatok egyikét a jegyzőkönyv első oldalára írt „Kirándulni" szó takarta, ami valójában azt jelentette, hogy a magyar kihallgató tiszt a jegyzőkönyvben szereplő személy deportálását javasolja.

Dr. Tamics Gábor rendőr alezredes szerint az 1956. november 4-ét követő nemzetközi fegyveres összeütközés tényéből adódóan a súlyos jogsértéseknek minősülő magatartásokat tettesként kizárólag a megszálló hatalom tagjai valósíthatták meg. Azok a magyar állampolgárságú személyek, akik részt vettek az elfogásokban, bűnsegédi magatartást valósítottak meg. Ez a jogi álláspont téves, mert jogdogmatikailag a háborús bűntettnek bárki lehet a tettese. Ez eddig nem is volt vitás, hiszen a bíróság a salgótarjáni sortűz magyar elkövetőit társtettesként vonta felelősségre, a Nyugati pályaudvari sortűz esetében pedig a vádlottat önálló tettesként ítélte el.

Az ORFK a 2002. április 14-iki megszüntető határozatot nem kézbesítette a sértetteknek, és ezzel alkotmányos visszásságot idézett elő, mert ezáltal a jogorvoslathoz fűződő jogukban korlátozta őket. Az '56-os ügyekben nem először fordul elő, hogy a nyomozó hatóság nem tartja tiszteletben a sértetti jogokat. A Kossuth téri sortűz ügyében ombudsmani vizsgálatra és az alkotmányos visszásság megállapítására is sor került. Ennek ellenére a jogsértést a Fővárosi Főügyészségen megismételték, mégpedig ugyanabban az ügyben, most pedig abban az eljárásban követik el, amelynek törvényességét a Fővárosi Főügyészség látja el.

Ezért a Deport '56 2002. november 19-én panasszal élt az ORFK határozata ellen, és kérte, hogy a Fővárosi Főügyészség helyezze azt hatályon kívül. Indítványozta az Orosz Föderáció és Románia illetékes szerveinek nemzetközi jogsegély keretében való megkeresését, azzal a kéréssel, hogy küldjék meg a Nagy Imre miniszterelnök és munkatársai, valamint családtagjaik jogellenes elhurcolásával és fogva tartásával kapcsolatos korabeli katonai és pártiratokat, egyéb feljegyzéseket, jelentéseket és minden más fellelhető dokumentumot. Ugyanez a Szovjetunióba deportáltak vonatkozásában az Orosz Föderáció és Ukrajna megkeresésre irányult. A bűnügyekben folytatott nemzetközi együttműködés egyik formája a másik államban tett feljelentés, ezért a Deport '56 indítványa arra is kiterjedt, hogy a Magyar Köztársaság háborús bűntett alapos gyanúja miatt kezdeményezze az eljárás megindítását az Orosz Föderáció valamint Románia és Ukrajna bűnüldöző szerveinél, hiszen az 1956-os deportálásokban ezeknek az államoknak a polgárai is részt vettek, és részben ezekben az országokban követték el a jogellenes fogva tartást.

Nagy Imre a jogellenes fogva tartásból soha nem szabadult, mert 1957. április 14-én Romániában letartóztatták, majd 1957. április 17-én Budapestre szállították, és egy törvénytelen eljárásban hamis vádak alapján halálra ítélték, majd 1958. június 16-án kivégezték.

A magyar államnak mindent meg kellene tennie annak érdekében, hogy az 1956-os forradalom és szabadságharc leverése során és a katonai megszállás alatt elkövetett háborús bűntettek még élő elkövetőit válogatás nélkül felkutassák, és bíróság elé állítsák. Ez a nemzetközi jog feltétlen parancsa, amelynek a magyar bűnüldöző hatóságok eddig igen kis mértékben tettek eleget.

Az eljárás tovább folytatódott. A Deport'56 2004. június 26-iki közleményében a következőképpen foglalta össze az addig történteket: Az '56-os Deportálások Tényfeltáró Bizottsága (DEPORT–'56) panasszal élt az ORFK Bűnügyi Főigazgatósága Vizsgálati Főosztályának azon határozata ellen, amely megszüntette az eljárást Nagy Imre és társainak Romániába történő deportálása miatt indított nyomozás ügyében.

Nagy Imréék deportálásával kapcsolatban először bűncselekmény hiányára hivatkozással szüntették meg a nyomozást, azzal az indoklással, hogy nem deportálás, hanem internálás történt, ami a – IV. Genfi Egyezmény 42. cikke értelmében nem volt jogsértő. Ehhez képest a mostani megszüntető határozat előrelépést jelent, hiszen nem bűncselekmény hiányára, hanem az elkövetők halálára hivatkozással szüntették meg a nyomozást, azzal az indoklással, hogy az elkövetéssel gyanúsítható Kádár János és Münnich Ferenc már nem él.

A DEPORT–'56 szerint azonban a határozat ennek ellenére több vonatkozásban törvénysértő. Például, sem a rendelkező részben, sem az indoklásban nem mondja ki nyíltan, hogy háborús bűntettről van szó, sőt azt mindvégig tapintatosan kerüli. Holott Nagy Imréék jogellenes elhurcolása, aljas indokból elkövetett személyi szabadság megsértésével megvalósított háborús bűntettnek minősül. A határozat továbbra is tévesen minősíti Nagy Imréék elhurcolását internálásnak, mert valójában deportálás tör-

tént, ami a genfi jog szerint háborús bűntett. Továbbá, Kádár János és Münnich Ferenc nem kizárólagos elkövetői voltak a deportálásokkal elkövetett háborús bűntettnek, hanem mások is részt vettek abban, ezért az ő haláluk miatt csak velük szemben lehetett volna megszüntetni a nyomozást, egyébként azonban nem. A Genfi Egyezmény szerint mindegyik Szerződő fél köteles felkutatni azokat a személyeket, akiket súlyos jogsértések elkövetésével, vagy azok elkövetésére utasítás adásával gyanúsítanak, és köteles e személyeket tekintet nélkül állampolgárságukra saját bírósága elé állítani. A nyomozás nem állhat meg a magyar határnál, és nem csak a magyar elkövetőket kell felderíteni.

A Nagy Imre per vonatkozásában a határozat tévesen említi, hogy Nagy Imréék 1957. április 14-i hazaszállításuk után úgymond „már nem tartoztak a Genfi Egyezmény hatálya alá, mivel kikerültek a megszálló idegen Hatalom hatalma alól." A genfi jog fogalomrendszerében ugyanis nem csak azok minősülnek védett személynek, akiket a megszálló hatalom kifejezetten fogva tart, hanem a megszállott területen élő polgári lakosság egésze. Ha Nagy Imréék 1957. április 14-én szabadlábon jöttek volna haza, a genfi jog védelme ugyanúgy kiterjedt volna rájuk, mint a polgári lakosság többi tagjára. Ezt a státuszukat nem vesztették el azáltal, hogy törvénytelen fogva tartásukat most már a magyar hatóságok folytatták. Ennek következtében, a Nagy Imre per sem közönséges bűncselekmény, hanem háborús bűntett.

Mindent összevetve, a DEPORT–'56 eredménynek tekinti, hogy végre napirendre került az 1956-os deportálások jogi megítélése. Felhívja azonban a figyelmet arra, hogy a genfi jog helyes értelmezéséhez nélkülözhetetlen több ezer oldalas „Kommentár" magyar nyelven nem hozzáférhető, és feltehetően ez magyarázza a hatóságoknak azon téves eszmefuttatásait, amelyek a sortűzperek kapcsán éppúgy tetten érhetők voltak, mint most, a deportálásokkal kapcsolatos eljárás esetében. Egyébként a Genfi Egyezményt aláíró Magas Szerződő Felek – így Magyarország is – kötelezettséget vállaltak az Egyezmény szövegének saját országukban mind béke, mind háború idején a lehető legszélesebb körben való terjesztésére, nevezetesen, hogy tanulmányozását beiktatják a katonai, és ha lehetséges, a polgári oktatási tervbe. Jellemző, hogy az 1949. augusztus 12-én kelt Genfi Egyezmény teljes szövege csak 2000. november 16-án jelent meg a Magyar Közlönyben, éppen a DEPORT–'56 sürgetésére. A DEPORT–'56 úgy véli, hogy az Egyezmény szövegét értelmező „Kommentár" magyarra fordítása sem mellőzhető.

*

A szervezet állást foglalt a dr. Tamics-féle határozat késleltetett kézbesítésével kapcsolatban is, tekintettel arra, hogy az utolsó a negyedik az európai parlamenti választások, vagyis 2004. június 13-a után került kézbesítésre. Ez arról szólt, hogy Nagy Imréék deportálásával kapcsolatosan megszüntetik a nyomozást, mert az elkövetők – nevezetesen Kádár János, és Münnich Ferenc – már elhaláloztak.

Ez utóbbi indokolás nyomán meglehetősen nagy sajtóviszhang támadt, és „Kádár bűnös" szalagcímekkel jelentek meg a hazai tudósítások. A Reuters hírügynökség az MTI híre alapján tudósított az esetről, összekötve ezt azzal, hogy Medgyessy Péter miniszterelnök beszédet mondott Nagy Imre és mártírtársai kivégzésének 46. évfordulóján tartott megemlékezésen. A Reuters felidézte azt is, hogy Medgyessy Péter a Kádár adminisztrációban több magas tisztséget is betöltött, illetve a titkosszolgálat tagja volt a nyolcvanas években. Természetesen a Reuters tudósítását világszerte több fórum is átvette, így az többek között Moszkvában is megjelent. E nemzetközi figyelem méltatlanul elsikkadt a hazai tájékoztatásban.

A DEPORT–'56 a 2004. június 21-i panaszában kizárási indítványt terjesztett elő dr. Tamics Gábor ellen, mert vélekedése szerint a határozat indokolásából egyértelműen kiderült, hogy az alezredes politikailag elfogult a háborús bűntettek elkövetői mellett. Dr. Bolcsik Zoltán dandártábornok elutasította ugyan a kizárási kérelmet, mivel szerinte dr. Tamics Gáborral szemben nem merült fel elfogultságot alátámasztó tény vagy körülmény. Ugyanakkor a DEPORT–'56 tudomására jutott, hogy időközben az alezredest nyugdíjazás formájában eltávolították a rendőrség kötelékéből.

A DEPORT–'56 nem kívánta dr. Tamics Gábor eltávolítását, csupán kizárását kérte a további eljárásból. A sajtóvisszhangokból ítélve többen tapintatlanságnak érezték, hogy a rendőrség úgymond Nagy Imre kivégzésének évfordulóján „vette elő" az ügyet, amely így beárnyékolta Medgyessy Péter miniszterelnök szereplését, egyben a Kádár-rendszert, és annak örököseit ültette a vádlottak padjára.

Ezzel szemben, a valóság az, hogy az alezredes igyekezett szolidáris lenni kormányához, hiszen az április 25-i keltezésű négy határozatból, a legkritikusabbat visszatartotta néhány nappal, feltehetően azért, nehogy megzavarja a választásokat, és abban is kínosan kerülte, hogy leírja a „háborús bűntett" kifejezést. Azt viszont kétségkívül nem vette számításba, hogy a június 14-én, Nagy Imréék kivégzésének évfordulója előtt két nappal kézbesített határozat a lehető legnagyobb visszhangot váltja majd ki.

A DEPORT–'56 álláspontja szerint az alezredest csak az adott ügyből kellett volna kizárni, az egyébként politikailag semleges bűnügyekben hagyni kellett volna tovább dolgozni.

Dokumentumok

Sajtóvisszhang

Ungvári deportálás

Szerdahelyi Szabolcs közírótól Deportálás 1956-ban? (További szemtanúkat keresnek) címmel közöltek a július 16-i számban részleteket egy ungvári szemtanú visszaemlékezéséből, miszerint a november 4-i fordulat után 40-50 marhavagonból álló szerelvényt megtöltöttek Magyarországról teherautókon hozott férfiakkal, főként fiatalokkal.

1940 és 1945 között családunk Ungváron lakott, majd visszatelepültünk Magyarországra. 1970-ben ismét ott jártam, és volt szomszédaink elmondták, hogy 1957 elején 40-50 egy és négy év közötti magyar kisgyerek került Ungvárra, akiket a börtön épületében szállásoltak el. A tájékoztatás szerint a szovjet katonák az osztrák-magyar határnál szedték össze őket, mert szüleik disszidálás közben vagy életüket vesztették, vagy hátrahagyták gyermeküket.

Az árván maradt kicsiket örökbe lehetett fogadni, a szomszédasszony elment megnézni őket, az udvarra hozták ki megmutatni a gyerekeket. Végül ő nem választott közülük, voltak azonban, akik örökbe fogadták valamelyiküket. Az idős asszony azóta meghalt, de gyermekei még élnek, akik szintén tudnak a dologról.

Kozma József

Népszabadság, 1996. aug. 8.

Mi lett a sorsuk?

A július 6-i Levéltükör rovatban olvastam egy szemtanú visszaemlékezéséről, aki az 1956-ban a Szovjetunióba hurcolt magyarok sorsáról nyilatkozik, nyitva hagyva a kérdést: vajon tényleg hurcoltak-e el magyarokat Szibériába, a gulag kényszermunkatáboraiba, a forradalom leverése után? Ezzel a témával foglalkozik *Szerdahelyi Szabolcs* a július 19-i számban „Deportálások 1956-ban" címmel.

Mint volt gulag-rab évtizedek óta foglalkozom a második világháború alatt és után a szovjet kényszermunkatáborokba elhurcolt, koholt vádak alapján szovjet katonai törvényszék által 10-25 évre elítélt magyarok sorsával. Kutatómunkám során néhányszor találkoztam olyan szóbeli nyilatkozattal, amely valószínűsítheti azt a feltevést, amely az utóbbi napokban az újságban izgalmas kérdésként merült fel. Sajnos soha nem kaptam e kijelentésekkel kapcsolatban semmiféle dokumentációt, de még írásos vallomást sem. Így a magam részéről szintén csak kérdésként fogalmazhatom meg az elhurcolások gyanúját.

Nagyon jó lenne, ha ez az ügy nem aludna el, és nemcsak újságtéma lenne, hanem mint a háborús zsákmányként a Szovjetunióba hurcolt műkincsek felháborító sorsa, ez is tisztázandó kérdéssé, tárgyalási témává válna az orosz és a magyar kormány között. Talán sikerülne olyan tényeket felszínre hozni, amelyek lehetetlenné tennék az eltűntek sorsának végleges elhallgatását.

Ehhez természetesen első lépésként arra is szükség volna, hogy azok a hozzátartozók, akiknek közeli rokona azokban a napokban, hetekben nyomtalanul eltűnt, jelentkezzenek a július 6-i lapszámban megadott címen. Ez esetben konkrét névsor alapján léphetne fel a magyar kormány illetékese a jogutód orosz kormánynál a tragikus sorsok tisztázása végett.

Hogy ezt a kérdést nyomatékosítsam, hadd hivatkozzak a „Keserű ifjúság" című (Szabad Tér Kiadó 1989.) visszaemlékezéseim második kötetének 380. oldalán leírtakra, ahol az 1952 nyarán Kazakisztánba deportált, közel 1200 magyar politikai elítélt parasztember titokzatos sorsáról teszek említést, a pavlodári börtönbe való szállítások tényének felemlítésével. Kik voltak, mi lett a sorsuk?

Rózsás János

Új Magyarország, 1996. aug. 10.

Deportálásból börtönbe

Deportálás 1956-ban? – További szemtanúkat keresnek címmel július 16-ai számunkban Szerdahelyi Szabolcs fölidézte egy ungvári szemtanú visszaemlékezését arról, hogy november 4-e után marhavagonokból álló szerelvénybe zsúfoltak Magyarországról teherautókon odavitt férfiakat, főként fiatalokat, és a Szovjetunió távolabbi területeire szállították őket. A cikk megjelenése után több olvasó reagált a leírtakra. Ezek közül idézzük Fazekas Árpád orvostörténész levelét.

Nyíregyházán és Szabolcs-Szatmár megyében nagyon sok szemtanúja volt az 1956-os elhurcolásnak. A lakosság főleg a MÁV-állomások környékén élő emberek, valamint a vasutasok és az utasok elmondása alapján szerzett tudomást a szabadságharcosok tömeges deportálásáról. Ezek a jelzések eljutottak Nyíregyházán az üzemi munkástanácsokhoz, amelyek elkeseredetten és utolsó erőfeszítéssel szervezték ekkor az újbóli sztrájkot.

Eleinte a Kádár-féle hatóságok és az újdonsült MSZMP vezetői tagadták, hihetetlennek tartották az embertelen deportálás megismétlődését. Nyíregyházán ugyanis még jól emlékeztek arra, hogy 1944. november 2-án 7500 civil férfit hurcoltak el a városból Malinovszkij katonái. A lakosság bizalma tehát már réges-régen elfogyott, és így kénytelen volt az új vezetés beleegyezni abba, hogy tényfeltáró bizottság menjen a helyszínre. A háromtagú bizottság Bálint Pálnak, a Kelet-magyarországi Faipari Vállalat munkástanácsának elnöke vezetésével a pártbizottság autóján elindult Kemecse, Demecser, Pátroha, Kisvárda, Fényeslitke, Komoró, Tuzsér és végül Záhony állomások környékén informálódni, és több mint száz, a marhavagonok rácsain kidobott cédulát gyűjtött össze. Az egyiken ez állt: „Kedves Honfitárs! Aki ezt megtalálja, legyen szíves értesíteni a hozzátartozóinkat, hogy élünk és kivittek bennünket a SZU-ba." Ezt még 1990. március 3-án Cédulaeső a rácson át címmel megírtam a Kelet-Magyarország című lapban.

Bebizonyosodott tehát, hogy november 14-én 3 órakor valóban előfordult az a sajnálatos eset, hogy egy hat kocsiból álló szerelvény, amelyikben magyar foglyok voltak, elhagyta az országhatárt. A kidobott cédulák

alapján Bálint Pál vállalatának egyik adminisztrátornője, Maleskovics Tiborné, értesítette a budapesti hozzátartozókat. A vállalathoz visszaérkező köszönőlevelek okozták az emberbarát asszony lebukását.

Az úgynevezett Jelcin-dosszié 1993-ban közzétett adatai csak megerősítették a deportálás tényét, és összesen ötezer szabadsághős elhurcolását ismerték el. Kiderült, hogy az eset után már csak gépkocsival és repülőgépen vittek ki elhurcoltakat. Fogalmunk sincs, hányan térhettek haza. Tény, hogy a nyíregyházi Pintér István nyugalmazott alezredes meghalt. Szűcs Sándor 1956-os állomásfőnök ma Norvégiában él. Amikor az ENSZ a magyar ügyet vizsgáló bizottsága előtt tanúvallomást tett, fontos nemzetközi dokumentummá vált a csizmája talpbélésében „kicsempészett" 919. számú kvitanci (nyugta), amelyet az ungvári börtönben 1956. november 7-én kapott. A nyíregyházi városi munkástanács elnöke, Rácz István magyar-francia szakos tanár (1904-1966) betegen, 18 kilós súlyveszteséggel került haza, és itt még három évre bebörtönözték. Büntetése nem érte el célját, mert 1965. január 7-én megírta önéletrajzát, benne az ungvári börtönökben szerzett tapasztalatait.

Dr. Fazekas Árpád

Népszabadság, 1996. aug. 29.

Egy karéj zsíros kenyér

1956. november 8-a vagy 9-e lehetett, már nem emlékszem, csaknem túl voltunk azon a katartikus élményen, amit a forradalom jelentett, amelyet annyi év után is csak a 44 után minket beborító éjszaka viharfelhőktől teli égboltját fényárba borító óriási villámhoz tudnék hasonlítani, melyet eget, földet megrázó mennydörgés követ, mely a sötétben utat mutat, de egyben félelmetes is.

Már szerencsésen túléltük a ránk meredő géppuskák és tankágyúk gyűrűjében megtartott felvonulást, és úgy sejtettük, hogy megússzuk az Urálon túli őshazába való „önkéntes" visszatelepítést. Mivel 7-én „jól viselkedtünk", a szovjet hatóságok megengedték a beregszásziaknak az önfeledt ünneplést. És hogy a „hazafias italozásban" ne zavarjanak a páncélosok és egyéb katonai járművek, a téglagyárnál elterelték őket a központból. A katonai járművek szinte szünet nélkül jöttek és jöttek október 22-én este tíz órától, mintha nemcsak Magyarországot, hanem egész Európát el akarnák özönleni. Az útkereszteződésnél a katonai rendőrség héttagú csapata egy hadnagy vezetésével irányította a forgalmat.

Egy furcsa karaván

Mi, 7-11 éves fiúk naphosszat szájtátva bámultuk az átvonuló haditechnikát, és barátkoztunk a hadnaggyal, próbáltuk rábeszélni, engedje meg, hogy kézbe vehessük revolverét. A szóvivő én voltam, mivel egyedül én jártam orosz iskolába, és így a legjobban tudtam oroszul. Hamarosan megalkudtunk a forgalomirányítókkal, hét szelet zsíros kenyér és két liter bor ellenében, amit közösen összehordtunk. A hadnagy gondosan kiszedte a revolverből a töltényeket, bement a szomszéd udvarba, s végre a kezünkbe adta a fegyvert, hogy aztán évekig mesélhessük, bezzeg mi már igazi tiszti revolverből „lőttünk".

A nagy bámészkodás közben egyszer csak egy öt kocsiból álló furcsa karaván jött szembe a vonulókkal. A kocsik borzalmasan össze voltak lőve, a motorházon, a kabinon nagykaliberű golyószóró által ütött sorozatok nyomai látszottak, a festék leégve, ablaküveg sehol, csak itt-ott celofán. Hátul meg úgy sebtében, szélezetlen kérges deszkából összeütött bódé volt, oldalán két-három réssel – ez volt a hazatérő „vert" sereg –, a hadnagy szerint ezek már közelről szagolták a puskaport.

Hol vagyunk?

Az első két kocsi gond nélkül ráfordult a munkácsi útra, amely az Oroszországba vezető végtelen út kezdete volt. A harmadikat azonban épp mellettünk a padkára parancsolták a forgalomirányítók, mert a téglagyárnál már feltűntek a gyorsan közeledő páncélosok, melyek mindenütt zöld utat kaptak.

Én egy frissen megkent zsíros kenyérrel ott álltam a sarkon, amikor arra lettem figyelmes, hogy abban az összetákolt bódéban emberek vannak, és magyarul beszélnek. Egyszer csak a résben megjelent két apró szempár, és egy gyerekhang azt mondta: Apu, nézd, mekkora zsíros kenyér! A döbbenettől szinte lecövekeltem, átvillant az agyamon a Szibériába való kitelepítés fenyegető rémlátomása teljes valóságában, csak nem Kárpátaljáról, hanem Magyarországról. Aztán arra is rádöbbentem, hogy aki olyan nagynak látja ezt a kenyeret, az sokkalta éhesebb nálam, és ki tudja, mikor kaphat ismét. Fogtam hát a kenyeret, és ahogy volt, beadtam a résen. Bekukucskálni is megpróbáltam, de odabent sötét volt, a hangokból ítélve inkább felnőttek voltak a kocsin, egy nő halkan sírdogált, a másik vigasztalta, aztán néhányan a réshez jöttek érdeklődni. Hol vagyunk? – kérdezték egyszerre, mire mondtam, hogy Beregszászban. Ettől nem lettek okosabbak, mert azt kérdezték, messze van-e még a határ. Miután közöltem, hogy ez már a Szovjetunió, nagy csend lett, hogy annál hangosabb sírásban törjenek ki előbb a nők, aztán a gyerekek. Ez már túl sok volt az őröknek, a hátsó kocsi kabinjából kiugrott egy tizedes, és puskatussal hadonászva kergetett el minket, míg az első kocsiban lévő őr egy jókora csatos nadrágszíjjal terelt arrább minket. Bemenekültünk az udvarba, ahol néhány órája még „nagy kalandra" vágyva játszadoztunk a hadnagy revolverével. Most remegő inakkal fohászkodtunk, legyen már vége.

De a tizedes másképp gondolta, mert a puskatussal megpróbálta ránk törni a kaput, még szerencse, hogy a hadnagyunk megmentett, visszaparancsolta a kocsikhoz az őröket, felsorakoztatta őket a sofőrökkel együtt. Hangos káromkodások közepette próbálta megértetni velük, hogy a határon túl már vége a háborúnak, ez már a békés Szovjetunió, itt már nem viselkedhetnek úgy, mint odaát, és ahhoz, hogy betörjék egy civilnek az ajtaját, ügyészségi engedély kell, és ez nem a katonák dolga. Ezt jól véssék az agyukba, mert maguk is könnyen a foglyok közé kerülhetnek.

„Feladat vár ránk"

Aztán gyorsan útnak indította a kocsikat. Később maga köré gyűjtött minket, és atyáskodva elmagyarázta, hogy a kocsikban lévő emberek gonosztevők, és a magyar népnek is ellenségei. A történtek után nem mertem megkérdezni, hogy a gyerekek is? Hallgattuk tovább, hogy ők csinálták az egész

„ellenforradalmat", miattuk kellett megsebesülnie, és meghalnia annyi sok szovjet katonának, és csak azért hozták őket ide, hogy megmentsék a magyar nép haragjától. Nekünk mint jövőbeli szovjet katonáknak ezt tudnunk kell. Tanuljuk tovább szorgalmasan az orosz nyelvet, és ne feledjük az anyanyelvünket sem, mert felnőtt ránk nagy feladat vár, részt kell vennünk a magyarországiak átnevelésében, hogy aztán velünk együtt eljussanak a kommunista társadalom felépítéséhez. Jó szöveg volt, de még mi, gyerekek se mind vettük be, mert otthon egészen mást hallottunk.

Utána még vagy harminc évig hallgattuk, hol az iskolában, hol a szemináriumokon, később a tévében, hogy 56-ban nem volt deportálás, és aki ezt terjeszti, az imperialista bérenc. Csakhogy az emlékek egy életre bennünk maradtak, nincs az a történelemcsináló, aki kimosná az agyunkból.

Révay László

Új Magyarország, 1996. november 5.

Tanúságtevők

1929-ben születtem Ungváron. 1946-ban tiltott határátlépési kísérlet miatt őrizetbe vettek. Két hétig a KGB vendégszeretetét élveztem, majd átadtak a belső elhárításnak, az MVD-nek, ahol két hónapig voltam börtönben. A bíróság három év felfüggesztett börtönbüntetésre ítélt. 1953-ban, Sztalin halála után amnesztiát kaptam, és még ez évben felvettek az ungvári egyetem orvosi fakultására. 1959-ben elvégeztem az egyetemet, majd körzetorvosként dolgoztam. 1990-ben áttelepültem Magyarországra, jelenleg Érpatakon vagyok háziorvos.

1956-ban harmadéves egyetemista voltam, amikor Magyarországon kitört a forradalom. A november 4-i fordulat után tanúja voltam annak, hogy egy 40-50 marhavagonból álló szerelvényt megtöltöttek Magyarországról teherautókon hozott férfiakkal. A szerelvény az állomástól jobbra, a külső területen állt, az első vágányon. Két tank között álltak meg a teherautók, amelyekről fiatal és idősebb férfiak szálltak le. Voltak közöttük magyar kiskatonák is. Tisztekre nem emlékszem. Én egy kerítés mögött álltam, a vágányoktól kb. 15-20 méterre. A terület egyébként le volt zárva, de nekem sikerült több alkalommal oda mennem. A szerelvény megtöltése több napig tartott.

Két év múlva egy MVD-s katonatiszt és orvosnő felesége volt a vendégünk, anyám ugyanis kosztra és kvártélyra rendszeresen kiadta egyik szobánkat. Azért jött a házaspár Ungvárra, mert a feleség kilenc hónapos terhes volt, és ott akart szülni, tekintettel az egészségügyi ellátás ottani magasabb színvonalára. A feleség lágerorvos volt Vorkután, ezért megkérdeztem tőle, hogy a lágerben találkozott-e magyarokkal. Ő akkor azt válaszolta, hogy: nem. Később, amikor megszületett a gyermeke, és férjével konyakoztunk, akkor tőle is megkérdeztem ugyanezt. Ő pedig bizalmasan elmondta, hogy 1956 után bizony vittek oda magyarokat. Azóta se hallottam arról, hogy közülük bárki is visszatért volna, vagy egyáltalán szóba került volna, hogy mi lett velük. Volt olyan elképzelésem, hogy feltűnés nélkül elmehetnék arrafelé dolgozni, így felderíthettem volna, hogy mi lett velük. De aztán ebből nem lett semmi, mert megnősültem, és másként alakult az életem.

Dr. Bajza Ferenc, Érpatak

Beszélgetés Rácz Sándor Istvánnal, az 1956-os Magyarok Világszövetségének volt ügyvezető elnökével.

Szerdahelyi Szabolcs: ***- Az 1956-os Nagy-budapesti Központi Munkástanács elnökét is Rácz Sándornak hívták.***

Rácz Sándor István: - Valóban, ez szokott félreértéseket is okozni, éppen ezért abban állapodtunk meg, hogy én használom az István keresztnevemet is.

Sz.Sz.: ***- Mi volt az Ön 1956-os szerepe?***

R.S.I.: - Ez a forradalom után sem derült ki, és ma sem kívánok beszélni róla részletesen. Talán csak annyit, hogy többek között az összefogdosott magyar fiatalok Szovjetunióba szállítását igyekeztünk megakadályozni. 1957. február 4-én tartóztattak le fegyveres összeesküvés szervezése és vezetése miatt. Az történt ugyanis, hogy egyik társunkat más ügy – egy szobordöntögetés – kapcsán elfogták, és iszonyatosan megverték. Szerencsére ő keveset tudott rólunk, de kényszerűségből feldobott bennünket. Elsőfokon 15 évet, másodfokon 12 évet kaptam. Abban is szerencsénk volt, hogy olyan repülős tisztekkel szervezkedtünk, akik akkorra már disszidáltak, így mindent rájuk lehetett kenni. Így sikerült elkerülni a legrosszabbat, a halálos ítéletet. Végül 6 évet ültem.

Sz.Sz.: ***- Tud-e arról valamit, hogy a Szovjetunióba deportált magyarok között voltak, akik nem jöttek vissza, és lágerekbe kerültek?***

R.S.I.: - Akik november 4-e után Ungvárra, majd onnan Sztrijbe kerültek, azok a nemzetközi tiltakozás hatására mind visszajöttek. Az ugyanis kiderült, hogy őket kiszállították. Közülök később többen elmondták – akik rabtársaim lettek –, hogy már előttük is mentek ki szerelvények. Tehát már korábban is deportáltak magyarokat, arról azonban a mai napig nem tudni semmit, hogy velük mi lett.

Sz.Sz.: ***- Miért mondott le tavaly az 1956-os Magyarok Világszövetségének ügyvezető elnöki posztjáról?***

R.S.I.: - Személyi ellentétek miatt. Sajnos, azóta sincs utódom, és a szövetség gyakorlatilag nem működik.

In memoriam!

Hivatkozással az Új Magyarország 1996. július 16-i számában megjelent cikkükre – mely a „Deportálás 1956-ban"-ról szól – az alábbiakban szeretném tudomásukra hozni:

Apám id. Dömötör Zoltán (született 1902.07.25.) a Budapest X., Ceglédi u. 5-7. sz. alatt lakott.

Balogh Lajosné sz. Dömötör Ibolya, mint legidősebb lánya, és legfiatalabb húgom Sasvári Lászlóné sz. Dömötör Judit a Budapest, XX., Tököly u. 12. szám alatt laktunk (három kiskorú gyermekemmel).

1956. november 3-án az Üllői út és Ecseri útnál lévő templomtól is úgy lehetett látni, mintha egész Pesterzsébet (XX. kerület) lángokban állna, mivel a mai József Attila lakótelep helyén sík terep (Katonarét) volt. Tulajdonképpen a Határ út és Nagy Sándor u. sarkán volt egy édesipari lerakat, ami égett.

Látva a lángokat Apám úgy határozott, hogy elindul hozzánk, megnézni mi van velünk.

Apám és három társa, akikre nem nagyon tudok emlékezni (a Néprajzi Múzeum párttitkára, Bán Elek, az Állami Népi Együttesből a Kisbojtár főszereplője, Gyurján József és egy Wekerle telepi lakos) elindultak a Katonaréten át. Tulajdonképpen ez a rét német tankoknak ásott gödrökkel volt tele.

Az u.n. gyalogőrségen Apám ment elől, amikoris meglátott egy alaposan bezsírozott pisztolyt, amit ugyan kikerült, de kb. két lépés után puskatussal hátulról leütötték. Nem tudom, pontosan, hogy mikor (de kb. 1-2 nap múlva) tért magához, Sashalmon nőkkel, gyermekekkel, férfiakkal. Itt étlen-szomjan voltak, amikor orosz egyenruhás csoport ment megnézni őket. Apám meghallotta, hogy az egyik magyarul beszél, odament hozzá, és kérte, segítsen rajtuk, mivel ártatlanok. Mint utólag kiderült, Münnich Ferenc volt a magyarul beszélő illető, aki Apámat leköpte, és közben azt mondta, hogy őket fegyveres ellenforradalmárokként tartják fogva. (Utána, mint akik jól végezték dolgukat, elmentek!)

Pár nap múlva bevagonírozták őket (Munkács, Ungvár). Ungváron nagyon tiszta orosz börtönökben fertőtlenítették, ollóval szőrtelenítették és utána vonattal Zsaporozsnyére (a helység nevét lehet, hogy nem jól tudom) vitték. Azt nem tudom, hogy milyen munkát végeztek.

Itthon nem tudtunk róla semmit, megpróbáltunk érdeklődni az elhunytak iránt. Érdeklődésünkre közölték, lehet, hogy disszidált, amit nem feltételeztünk.

Az ENSZ Biztonsági Tanácsa vizsgálatot indított, mivel minden elfogott fegyveres után fejpénzt kaptak az orosz katonák.

Miután az oroszoknak is egy kicsit sok volt a foglyokból, ezért Románián keresztül Apámat (is) hasonfektetve teherautón hozták vissza Magyarországra, és az u.n. „gyűjtő"-be tették.

2 nappal mielőtt kiengedték a gyűjtőből, a házmesternél két ÁVO-s érdeklődött Apám után. Azt akarták tudni, hogy a forradalom alatt hogyan viselkedett. Mi tulajdonképpen így tudtuk meg, hogy Apám él még. Kettő napra rá egy férfi a lakásba bedobott egy cédulát, amin csak annyi volt, hogy Apám él, és a gyűjtő fogházban van.

Pár nap múlva taxival a húgomhoz ment, a taxis nem fogadott el pénzt, tehát valószínű, hogy tudtak ezekről a dolgokról, csak mi nem.

Az elbocsátó papíron lévő pecsétet (amit a gyűjtőben kapott), illetve igazolt távollétét a munkahelyéről elfogadták, beleszámították a nyugdíjába, mindezek után sem kérdeztek semmit!

Hazatérése után 7-8 hétig a Bajcsy-Zsilinszky Kórházban ápolták. A leütéstől agyrázkódást kapott, csontig lesoványodott, az utcára is félt kimenni, és mint aki nem normális, úgy nézett ki.

Az előzőekben említett 3 társa felkereste Apámat, de, hogy most mi van velük, nem tudom.

Budapest, 1996. augusztus 12.

Balogh Lajosné

Szemtanúkat keresnek

Engemet és két barátomat 1956. november 4-én a katonaréten elfogtak, Gyurján Józseffel és Kaszap Istvánnal kivittek Mátyásföldre, ott bedobtak egy földalatti lukba. Utána teherautókra raktak Münnich Ferenc úr hozzájárulásával, Vecsés és Üllő között várakozó személyvonatba raktak bennünket. Voltunk egy pár ezren, az érdekessége az volt a dolognak, hogy egy-egy kocsi két végénél volt egy felfegyverzett orosz katona, aki nem engedte meg a mászkálásokat, de wc-re kimehettünk.

Az elhaladó állomásokon azt hitték, hogy megindult a közlekedés és vége a forradalomnak.

Először Ungváron majd Munkácson voltunk börtönben. Az ott lévő magyarok kitettek magukért, ütöttek-vertek vagy nem adtak élelmet, ha pofázni mertünk, mert mertünk.

Utána börtönkocsikba tereltek bennünket és Sztrijbe kerültünk. Ez valamikor kolostor volt amit a szovjet rendszer átalakított.

Én is dobtam ki cédulát kétszáz forintba csomagolva Monornál, hogy juttassák el anyámhoz, aki ott lakott.

Én az elsők között jöttem haza, mert édesanyám felkereste a hazánkban tartózkodó Utan ENSZ főtitkárt és kérte az intézkedését, aki nagy cirkuszt csinált. Kádárék letagadtak mindent. Ennek ellenére Sztrijből ponyvás teherautóval Budapestre hoztak. Félig meg voltunk fagyva. A Fő utcai börtönbe kerültünk először majd a gyűjtőfogház lakói voltunk. Én a kórházi részlegen feküdtem, mert nem tudtam lábra állni a gerincem miatt.

Nagyon sokan maradtak kint, mert én még a Tanács körúton 1966-ban találkoztam olyannal, aki akkor jött haza és megismert.

Én nem akarok erről többet írni és beszélni, mert eleget szenvedtem idehaza még a mai napig is, mert mindenemet elvettek és nem adtak vissza semmit, nem kárpótoltak azért, amit széthordtak tőlem, még a lakást sem.

De több éven keresztül havonta jelentkeznem kellett a rendőrségen, hogy vajon nem szervezkedem.

Visszagondolva azokra az évekre, a Kádár rendszerre esküszöm, hogy jobb élete volt az embernek mint most, mert akkor meg lehetett élni és nem kellett éhezni.

Dr. Bán Elek, Budapest
1966. augusztus 29.

Tisztelt Sajtóértekezlet!

Elnézést kérek, hogy személyesen nem tudok megjelenni e fontos összejövetelen. Szabolcs barátom jóvoltából küldöm el ezt a nagyon rövidre fogott „beszámolót", egyébként a 168 óra című folyóiratnak részletesen nyilatkoztam.

1956 november első felében Ábrahám Pál volt cellatársam és meghitt barátom kíséretében végigjártuk a magyar-román határ vidékét, Temesvár-Arad-Nagyvárad-Szatmárnémeti vonalán. Az indíték a következő volt: hallottuk, hogy román és szovjet katonai alakulatokat vontak össze a határon.

Erről akartunk meggyőződni. Sajnos, a hír igaznak bizonyult. Sőt, ha nem a szovjet, akkor a román csapatok jöttek volna be Budapestre, valószínű jugoszláv kísérettel. A háttérbeli egyezkedések közismertek, s így fölösleges erről szólnom.

Az aradi vasútállomáson egy hosszú marhavagon-szerelvényre lettünk figyelmesek, mivel kiabálásokat hallottunk abból az irányból. Női és férfi-hangok, két esetben gyermek-hangot is hallottunk, szószerint: „Deportáltak vagyunk... Magyarországról... Adjatok vizet... Három napja nem kaptunk sem ételt, sem vizet... Visznek Szovjetbe... Segítsetek... Hallotok minket?" Az egész szerelvény zsúfolásig volt emberrel. A szerelvényt félrehúzták a teherszállítmányok sínjére. Pali barátommal elmentünk a vasúti állomás kocsmájába, vásároltunk három üveg borvizet (ásványvíz) és egy üveg bort, mivel már csak ennyi ásványvíz volt. Siettünk vissza. A vagonok retesze le volt lakatolva. Pali azt mondta, szerez egy vasfűrészt vagy egy kalapácsot és kinyitjuk az ajtót. Mesterkedésünk közben hozzánk lépett két civilruhás személy és egy katona. Bevittek a vasúti állomás balszárnyába, s ott anélkül, hogy bármit is kérdeztek volna, Palit megpofozták, s mert én a pofont visszaadtam, engem hasba és oldalba rugdostak. Palitól elvették a személyi igazolványát (buletint), tőlem pedig a diák-egyetemista igazolványomat, az egyik románul beszélt, a másik oroszul káromkodott, kivittek a peronra s az első vonatra föltuszkoltak. A következő vasúti állomáson leszálltunk, és alkalmi teherautóval, majd egy szemeteskocsival utaztunk Szatmárnémetibe, ahol a vasútállomáson szintén találtunk egy tehervonat végébe akasztott vagont, egy asszony sírt, nekik sikerült beadnunk valami kevés élelmet, de vizet nem. A vagon ütközőjén szovjet egyenruhás katona üldögélt, intett, hogy nyugodtan beszélgethetünk. A vagonbeliek mondták, hogy Budapestről, az Üllői útról és a Corvin-köz környékéről szedték össze őket. Segítségünkre volt a költő Gellért családja, valamint egy Botos Gusztáv nevezetű vasutas is. A szerelvény mozgásba került, a katona fölmászott a vagon tetejére, maga mellé helyezve fegyverét, hasra feküdt. A szerelvény elment.

1958-ban a Bukarest melletti földalatti börtönben ismerkedtem meg Rudolf Schneider úrral. Ő szovjet katonai fogságban volt, ha jól emlékszem, Nagyszeben környékén született. A szovjetek hazaengedték, a románok letartóztatták. Schneider úr „mesélte" el, hogy Rosztov mellett lágereskedett, ahová 1956 telén egy autókonvoj érkezett Magyarországról, foglyokkal. Voltak közöttük férfiak, asszonyok és akadt néhány gyermek is. Beosztották őket munkára. Nem választották szét őket. Néhány hónap múlva, helyesebben, tavasszal valamennyiüket más lágerbe szállították el. Schneider még neveket is említett: Kovács, Borbély, Haller, akikre azért emlékezett, mert együtt ásták az árkot. Sheider szerint egyikük sem vett részt a harcokban, házkutatások és utcai razziák alkalmával szedték össze őket. Kovácsék például a Corvin-közi harcokat a pincében vészelték át, ott fogdosták össze őket a szovjet katonák. Sheider szerint aránylag jó bánásmódban részesültek, hiszen összevegyültek a helybeli civilekkel, de hogy hová szállították el őket, azt már nem tudta, állítólag Szibériába vagy a Kaukázusba.

Tehát, tény, hogy 1956 őszén és telén Magyarországról sok embert deportáltak a Szovjetunióba.

Bartis Ferenc

Beszélgetés Elek Mária újságíróval

Szerdahelyi Szabolcs: – ***Hány éves volt, amikor a gyermektranszportot látta Ungváron?***

Elek Mária: Tizenegy éves.

Sz.Sz.: – ***Egyáltalán, hogyan jutott tudomására, hogy ott vannak?***

E.M.: – A nagybátyámtól tudtam meg, ő mesélte, hogy valakitől hallotta. Neki nem volt gyermeke, szeretett volna örökbefogadni egyet közülük, ezért érdekelte őt különösképpen. Én pedig afféle kíváncsi gyermek voltam, és így vele mentem.

Sz.Sz.: – ***Hova? A város melyik részére?***

E.M.: – Arra a térre, amelyik most a Petőfi tér nevet viseli. Oda fut be az országút Magyarország felől. Ott állt egy teherautó.

Sz.Sz.: – ***Ki vezette?***

E.M.: – Orosz katona volt a sofőr, és az őrök is oroszul beszéltek.

Sz.Sz.: – ***Milyen volt a teherautó? Zárt vagy nyitott?***

E.M.: – Rongyos ponyvával volt befedve.

Sz.Sz.: – ***Hogyan néztek ki a gyerekek? Hány évesek voltak?***

E.M.: – Rossz állapotban voltak, többen sírtak közülük. Nem voltak megfelelően öltözve. Hét-nyolc évesektől kezdve voltak tizenévesek is, úgy nagyjából az általános iskolásoknak feleltek meg.

Sz.Sz.: – ***Tudott velük beszélni?***

E.M.: – Nem. A katonák nem engedték.

Sz.Sz.: – ***Milyen közel sikerült menni hozzájuk?***

E.M.: – Úgy két-három méterre.

Sz.Sz.: – ***Másoknak sem sikerült odamenni?***

E.M.: – Nem. A közelben volt egy kenyérbolt, és az asszonyok szereztek onnan kenyeret, amit oda akartak adni a gyerekeknek, de a katonák elzavarták őket.

Sz.Sz.: – ***Honnan derült ki, hogy a gyerekek magyarok?***

E.M.: – Magyarul beszéltek, és Magyarország felől jöttek.

Sz.Sz.: – ***Körülbelül hányan lehettek?***

E.M.: – Nem tudom pontosan. A teherautó megtelt velük.

Sz.Sz.: – ***Mennyi ideig volt ott?***

E.M.: – Úgy negyed óráig, fél óráig.

Sz.Sz.: – ***Magától ment el onnan?***

E.M.: – Nem, a katonák géppisztollyal elzavartak mindenkit.

Sz.Sz.: – ***Később mit hallott róluk?***

E.M.: – Semmit. Egészen mostanáig semmit. Maguktól hallottam róluk azóta először.

Sz.Sz.

Tisztelt Tényfeltáró Bizottság!

Magyar János vagyok, 61 éves rokkant nyugdíjas.

Az alábbiakban közlöm Önökkel az 1956-ban Szovjetunióba történt deportálásom történetét, annak reményében, hogy az Önök tényfeltáró munkájában így a leírtakból hasznosítható információkhoz jutnak.

1956-ban a Kinizsi Pál 4611 sz. repülő híradós laktanyában töltöttem az 1 éves katonai szolgálati időmet. November 4-én 12 szovjet tank jelent meg a laktanya udvarán, és ágyúcsöveiket a körletünkre irányították. A vezetőjük, egy orosz tiszt felszólított bennünket, hogy tegyük le a fegyvert.

Géppisztoly és karabély volt a fegyverzetünk. Nem volt más megoldás, leraktuk egy rakásra mindet, mert ha ellenállunk, velünk együtt szétlőtték volna az épületet. Másnap, 5-én az esti órákban szabadon engedtek minket. Én egy 40 fős csoporttal elindultam az összekötő vasúti híd irányába. Itt említeném, hogy hatan voltunk pestszentimreiek, és együtt szerettünk volna hazaérni. De nem így történt. A pesti oldalon 4 szovjet fegyveres megállásra szólított fel minket. A közvágóhídi HÉV állomás söntés helyiségébe tereltek bennünket. Azt mondták, hogy reggel majd elengednek, és aki akar, az mehet az új hadseregbe. A vége az lett, hogy a Kilián laktanyába masiroztunk, és onnan a 2. nap, 7-én leponyvázott páncélautóba tuszkoltak minket. A Ferihegyi repülőtér mellett egy kis erdőben egy frissen ásott mély árok szélére állítottak mind a negyvenünket. Velünk szemben géppisztolyos katonák várták a tűzparancsot. De hála Istennek erre nem került sor, mert a vezényszó az volt, hogy a vecsési vasút vonalán álló személyvonatra vigyenek minket. Megkönnyebbültünk, de még mindig nem értettük, miért teszik ezt velünk. A vonat elindult, fegyveres őrökkel voltunk körülvéve, a szabadulásra semmi esélyünk sem volt. A záhonyi vasútállomáson vesztegeltünk egy órát, amikor hoztak egy derék hazafit, aki nem más, mint a záhonyi állomásfőnök volt. Azért tették közénk, mert tilosra állította a jelzőt, mivel nem tudta elviselni, hogy egymás utáni szerelvényeken hurcolták ki honfitársainkat a Szovjetunióba. A szerelvény megérkezett Csapra, ahonnan kis mikrobuszokkal az ungvári börtönbe vittek bennünket, ahol elvették az iratainkat, de igazolást kaptunk róla. 14 személyes cellákba kerültünk, ahol 2 hetet töltöttünk. Ezután télies öltözékben, egy kis elemózsiával – fél sózott hallal és kenyérrel – marhavagonokban utaztunk egy éjszakát. Itt már civilek is voltak, nemcsak mi katonák. A reggeli órákban Sztrijbe érkeztünk, és ott a helyi börtön lakói lettünk. Körülbelül 2 hét alatt kétszer kihallgattak bennünket, hogy mit tényked tünk a forradalom alatt.

Bizonyíték hiányában mindenkit hiánytalanul Munkácson keresztül Ungvárra vittek vissza. Itt további 2 hetet töltöttünk, majd az igazolványokat csoportosan visszakaptuk, és útnak indultunk. December 28-án a Kőbányai Gyűjtőbe hoztak minket, és másnap szabadultunk. Ezután még 2 évet töltöttem le a hadseregben.

A fent elmondottakat velem együtt átélte és igazolja Tóth Ferenc volt katonatársam, sorstársam, szintén pestszentimrei lakos. A többi 4 pestszentimrei bajtársam sajnos azóta már elhalálozott.

Budapest, 1996. szeptember 3.

Tisztelettel, a történtek túlélője:

(Magyar János)

Életút – címszavakban

1944. március 19. német megszállás, elkötelezett lettem.

Röpcédulák: „halál a német náci megszállókra"; „adj magyarságot a magyarnak, hogy ne legyünk mindig német gyarmat" stb. Fegyverem is volt, tanúm a még mindig élő Katona László tanár-igazgató.

Az orosz megszállás után ellenálló a moszkoviták ellen. A svábokkal szembeni ellenállás után 1951. május 9-én zendülés a miskolci (dudujka) egyetem éttermében (kiszáll az ÁVO).

1954: Kineveznek Csepelre. Ez a Nagy Imre-féle könnyítések idejére esik. A gazdaságban önálló elszámolási egységek alakultak ki. A „Petőfi Kör" látogatásakor ismerkedtem meg Fazekas Gyuri bácsival.

1955 szeptember végén egy szabotázs miatt az ÁVH letartóztat. A Jászai Mari téri székház alagsorába visznek. 12 napos kihallgatás következik.

Tanú rá: a BRFK vezetője!

November elején szabadultam és még ott affér Pető László ÁVH őrnaggyal aki az értékeimet (óra stb.) visszaadatta.

Állandó látogatója vagyok az összejöveteleknek.

1956. október 23., kedd, délutános műszak.

Ott vagyok a „Bem szobornál." ? Gyuszi szaval. Estefelé a rádióhoz vonulunk!

Ránk lőnek. Ezután kis csoporttal megszervezzük a Kerti összecsapást!

Hajnal felé a Corvin-közbe megyünk.

A „Tanár úr" és a lassan növekvő társaság összeverődik.

Október 24-én találkozom Fazekas Gyuri bácsival. Tájékozódunk a kialakult helyzetről.

25-én délelőtt utcai harc tör ki a Népszínház utcai szovjet páncélosok ellen.

Első győzelem, mert bebizonyosodik a páncélosok használhatatlansága az utcai harcokba (rossz páncélos összeköttetés).

25-én vérengzés a Kossuth téren.

Végleges segítője lettem a Fazekas Gyuri bá'-nak a Nagy Imre-féle kiválásban.

1956. november 6-án végleg kiver a katonai túlerő.

(Lásd a Corvin-köz-az iskola-Vajdahunyad u.-Kisfaludy u. stb. helyszíni összecsapásokat.)

Menekülünk sokszor tetőről-tetőre a híd felé, nagyon sok bosszúságot okozva a megszállóknak.

November 9-én hajnalban megtörténik a „Kertvárosi affér".

Visszatérek Csepelre.

Ott egy moszkvai újságíróval (Pravda) csapok össze. Menekülnöm kell. Mindkét kollégám disszidál.

A szállóba érve december közepén a portás közli, hogy a karhatalom keresett.

Néhány társammal Harkányfürdőre utazunk biztonságot remélve.

1956. december 26-án 12.15-12.30 között az ebédnél elfognak.

Az őrsön megkezdődik a puhítás.

27-én átszállítanak Siklósra, a rendőrségi fogdába. Délután újabb puhítás.

XII. 30-án a pécsi megyei börtönbe szállítanak.

31-én d.e. puhítás, este szállítás.

Éjjel egy szövőgyár udvarán felsorakozó szovjet páncélgépkocsira raknak (320-an) vagyunk.

Elől, hátul fegyveres katonák.

Másfél nap alatt este Ungvárra érkezünk.

(Én nyolc gépkocsit számoltam, de voltak utánunk teherautók is.)

Egy iskolaszerűség udvarára visznek, ahol Urbán Ernőt ismerem fel szovjet őrnagyi egyenruhába. Affér! Az a 8 fő nem kap reggel se kenyeret, se teát. „Nem árulnak el"!!!

Csernovci majd Lemberg után Sztrijbe érkezünk. Akik befférnek még berakják a város börtöneibe. Minket tovább visznek egy szovjet szovhoz juh-hodályaiba, -18°C van.

Latrinák, fapriccsek – ez az otthonunk. Csákányos krumpliszedés. A lakosság hátulról kővel dobál, hogy a kisebb krumplikat ne szedjük ki, mert ők is éhesek.

A latrinára kettő-hármasával kell járni, mert a külső őrök lövöldöznek.

1957. január 10-én éjjel 11 óra körül mutatják és mondják is a számom: W 52522, hátrakötik a kezem és visznek az épületek felé.

Egy meleg szobába vezetnek. A major kérésére eloldják hátul köteleimet és a bokámnál kötnek meg.

Kezdetét veszi a kivizsgálás!

Felettem Freibach Frigyes zsidó-rabbi (1930-as születésű) imádkozik, mellettem Kelemen Márton pünkösdista prédikátor (1913-as).

A vizsgálat 5. napján puhítás!

18 napig folyik a vizsgálat!

1957. április 26-án este közlik, hogy rongyainkat fölvéve megyünk Magyarországra!

Frici egy héber kisbetűt ragaszt a kabátomra.

Marci a szabolcsi (Irádról vagy Sósirádról?)!

27-én bevisznek Sztrijbe onnan tehervagonba.

30-án a debreceni fertőtlenítőbe kerülök 3-as szobába Mária és Magdi néni van itt.

Nyolc nap után mehetünk haza.

Engem a kapuba – ugyanaz a két nyomozó aki '56 karácsonyán lefogott – letartóztatott. A vizsgálati papíromat elkérték és eltették, majd Thökölre szállítottak. Puhítás a kihallgatáskor, dél körül, a II. emeleten a sarokszobába kerülök 12. magammal.

Ott volt többek között Veres István, Babos Vince stb. és más vidékiek is.

Három hónap után a Fő utca pincéjébe szállítanak.

Dróthálós ketrecek, puhítás!

Bp. 1996. szeptember 27.

Richter János

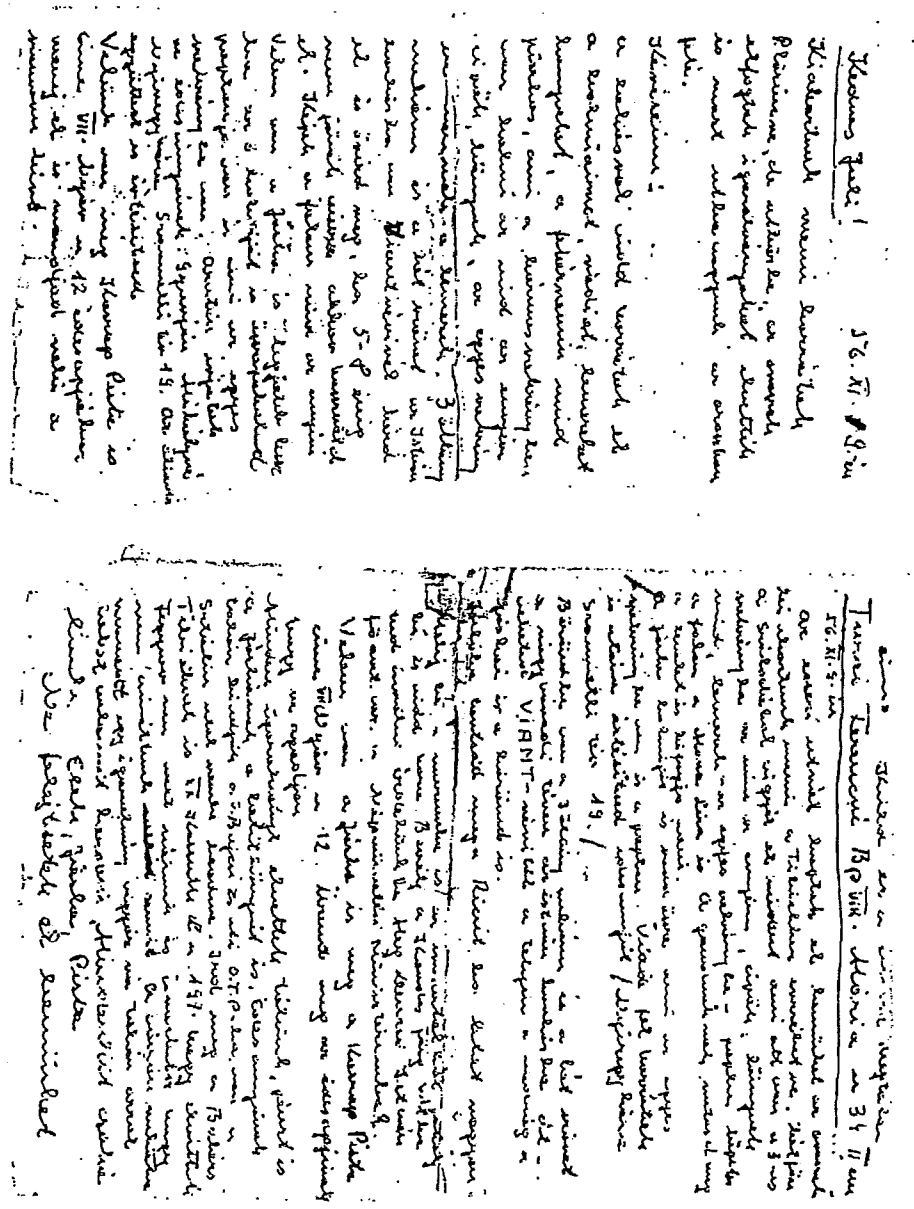

A magyar kérdés az ENSZ-ben

Egy ötvenhatos hír utóélete

Ma negyven éve, hogy megkezdődött a magyarkérdés vitája az ENSZ-közgyűlésben. A testület 1957 szeptemberében összehívott rendkívüli ülésszakán népforradalomnak minősítette az 1956. októberi eseményeket, törvénytelennek nyilvánította a szovjet beavatkozást és felfüggesztette Magyarország tagságát a világszervezetben.

Mindaz, ami az ezt követő öt esztendőben a felkelés és szabadságharc szemtanúinak, elmenekült résztvevőinek összegyűjtött tanúvallomásai alapján New Yorkban elhangzott, mit sem változtatott Moszkva és Budapest megtorló politikáján. Nem akadályozta meg ezrek bebörtönzését, a kivégzéseket, *Nagy Imre* és miniszterei, munkatársai legyilkolását, *Mérei Ferenc* és *Fekete Sándor* 1959-ben megrendezett kirakatperének lefolytatását.

Az ENSZ-közgyűlés a magyarügy 1963-ig – a Kádár-rezsim politikai amnesztiarendeletének kihirdetéséig – évente napirendre tűzött vitájával legfeljebb borsot tört az érintettek orra alá, kínos órákat, perceket szerzett a moszkvai és a budapesti vezetésnek. Egy ilyen epizód emlékét élesztette fel e sorok írójában a mai évforduló.

Az 1957-es első közgyűlési vita során történt, hogy *Jakov Malik* szovjet ENSZ-nagykövet nagy expozéban tiltakozott a magyarkérdés, s ezen belül a szovjet katonai intervenció tárgyalása ellen. Azt fejtegette, hogy Moszkva hivatalos magyar kérésnek tett eleget, amikor *„segítséget nyújtott a fasiszta ellenforradalom legyőzésében”.* Az pedig – mondotta –, hogy a szovjet hatóságok maguk is büntető hadjáratot folytatnak Magyarországon, valótlanság, fabrikáció.

Ekkor *Henry Cabot Lodge* amerikai fődelegátus emelkedett szólásra. Felolvasta azt a jelentést, amely 1956. november 14-én, délután 4 órakor hangzott el a budapesti Kossuth rádió híradásában. Eszerint *„Szolnokon futótűzként terjedt el és újabb viharos tüntetéseket váltott ki annak a híre, hogy az éjszaka folyamán lezárt marhavagonokban magyar fiatalokat visznek a szovjet határ felé… vasutasok cédulákat mutattak, amelyeket szüleik, hozzátartozóik értesítését kérő fiatalok dobtak ki a kukucskálókon”.*

Azon a napon ügyeletes hírszerkesztő voltam. Jó néhány kollégámmal együtt ugyanis – jól vagy rosszul – úgy döntöttem azon a drámai hangulatú gyűlésen, amelyet a rádió kormánybiztosa hívott össze néhány nappal előbb, hogy felveszem a munkát.

…Vészesen közeledett a délutáni híradás időpontja, de arról, hogy mi történik az országban, hír, információ egy szál se. Az ülősztrájkot folytató Magyar Távirati Iroda belpolitikai szerkesztőségéhez fordultam segítségért. A jó pár éve elhunyt „legszebb hangú magyar rádióbemondó”, *Körmendy László* már bent ült az Országház tanácsi osztályának egyik apró ruhatárszobájában berendezett stúdióban, amikor telefonon venni kezdtük az MTI két vidéki tudósítását. Egyenként téptem ki a lapokat az írógépből és cipőtlenül belopakodva az adóhelyiségbe, Körmendy kéziratcsomójának aljára tettem őket.

Még harminc perc sem telt el a hírperiódus után, amikor egymás után futottak be a telefonhívások. A hallgatók az iránt érdeklődtek, igaz-e, amit a londoni rádió állít. Mármint az, hogy a Kossuth rádió bemondta: magyar fiatalokat deportálnak a Szovjetunióba. Ezt a szolnoki jelentést olvasta fel Henry Cabot Lodge 1957-ben New Yorkban. Jakov Malik a korabeli tudósítások szerint felállt és rezzenéstelen arccal hamisítványnak nevezte a szöveget...

Köves Judit
Népszava, 1997. jan. 9.

DEPORT –'56
'56-OS Deportálások Tényfeltáró Bizottsága
1558 Budapest 139. Pf.128.
Telefon: 140-3753 Fax: 270-5194

Népszava szerkesztősége
Budapest

Egy ötvenhatos hír...

A Népszava 1997 január 9-i számában jelent meg Köves Judit „Egy ötvenhatos hír utóélete"című írása. Ebben, mint egykori ügyeletes hírszerkesztő ismerteti annak történetét, hogy miként került adásba 1956 november 14-én a Kossuth rádióban a következő tudósítás:

„Szolnokon futótűzként terjedt el és újabb viharos tüntetéseket váltott ki annak a híre, hogy az éjszaka folyamán lezárt marhavagonokban magyar fiatalokat visznek a szovjet határ felé... vasutasok cédulákat mutattak, amelyeket szüleik, hozzátartozóik értesítését kérő fiatalok dobtak ki a kukucskálókon."

Köves Judit megemlékezik arról is, hogy a szenzációs tudósításhoz az MTI két vidéki tudósítója révén jutottak. Nos, az egyiket Solymár Józsefnek hívják...

Tavaly ősszel alakult meg az '56-os Deportálások Tényfeltáró Bizottsága /DEPORT – '56/.

Rövidesen több újság közölte felhívásunkat, amelyben egykori deportáltak és szemtanúk jelentkezését kértük. Erre a felhívásra jelentkezett Solymár József is, és elmondta, hogy ő volt az MTI szolnoki tudósítója, aki leadta a Kossuth rádióban elhangzott tudósítást. Megítélésem szerint azért is fontos a nevesítés, mert az a tudósítás indította el azt a folyamatot, amely végül világpolitikai dimenziókat kapott, elhangzott ugyanis az ENSZ-ben is. A nemzetközi felháborodásnak köszönhető, hogy a Szovjetunióba deportáltak ezreit kénytelenek voltak visszaszállítani Magyarországra.

Korunkban – a médiaháborúk időszakában – különösen időszerű az újságírói helytállásra emlékezni.

Budapest, 1997 január 10.

dr. Szerdahelyi Szabolcs
a DEPORT-'56 elnöke

FROM: BBC BUDAPEST OFFICE
PHONE NO.: +36 2671 959
Feb. 0 1997 03:53 PM P3

Lead in: 1956 novemberében, a magyar forradalom leverését követően alig pár nappal megindult a harcokban részt vettek deportálása a Szovjetunióba. A hír azonban eljutott Nyugatra, s talán ennek is köszönhető, hogy már a hónap végén megkezdődött az elhurcoltak visszaszállítása. A deportálások hírét elsőként a Magyar Rádió, majd a BBC röpítette világgá. Budapesti munkatársunknak, Csák Györgynek a történet két magyar szereplője, Solymár József, a Magyar Távirati Iroda akkori szolnoki tudósítója, és Köves Judit, a Magyar Rádió akkori hírszerkesztője nyilatkozott.

(Solymár József:) „Munka közben két feladatot kaptunk a központból. Egyrészt, hogy próbáljunk konszolidációs híreket leadni, másrészt – mivel a kormánynak nem működött az információs hálózata – adjunk olyan híreket is, melyeket kifejezetten a hatalomnak szánunk. Az egyik A jelű volt, a másik B jelű. Én Szolnokon újságíró kollegáktól megtudtam, hogy nagy az aggodalom, mert két bedrótozott vagonban magyar fiatalokat vittek Budapestről a szovjet határ fele, akik cédulákat dobtak ki. Én ezt az anyagot B jelű anyagként adtam fel, és délután a legnagyobb megdöbbenésemre ez a hír elhangzott."

Köves Judit, aki aznap a Magyar Rádió ügyeletes hírszerkesztője volt, így emlékszik a történtekre.

(Köves Judit:) „Híranyagunk, információnk arról, ami az országban történik, de arról sem, ami a világban történik egy sor sem volt. Csak felhívások. Az a mentő ötletem támadt, hogy mivel valaha a Magyar Távirati Irodánál dolgoztam, fölhívom kollegáimat, barátaimat a belpolitikai szerkesztőségben és megkérdezem, hogy nincs-e valami számunkra. Mondták, hogy van, „de vigyázat, sztrájkolunk, az anyagok nincsenek szerkesztve." Nem baj, nem baj, a négy órás hírek rögtön kezdődnek, azonnal, telefonon. Két megyei tudósítást adtak le, közöttük ezt az ominózus szolnokit, amit úgy ahogy a gépírónő írta, kitépve a gépből, 12 soronként átfutottam és bevittem az adóra A szpíker már beszélt, Körmendy László, és az anyagok alá tettem ezt a legfrissebbet és kilopakodtam a stúdióból. És miután a telefonok jöttek, hogy London már bemondja, hogy deportálnak Magyarországról lezárt vagonokban magyar fiúkat. Hát valaminek lenni kell. Utánanéztem, megnéztem, Körmendy nagyon meg volt lepve, azt mondta, hogy „Hát persze, meg voltam lepve, felolvastam, de hát ide tette." Így hangzott el a Kossuth Rádióban."

A hírt, mint arra Köves Judit is utalt, szinte azonnal átvette a BBC. Másnap az ENSZ-ben is terítékre került a magyarországi deportálások kérdése, illetve még aznap, a kialakult helyzet miatt a Kremlben összeült a Szovjetunió Kommunista Pártjának elnöksége is. Az anyag még egyszer napvilágra került. A magyar ügy tárgyalásának kezdetekor, 1957. január 9-én az ENSZ-ben Cabbot Lodge, amerikai fődelegátus is felolvasta, válaszolva arra a szovjet felvetésre, mely rágalomnak bélyegezte a magyarországi deportálások hírét.

BBC. 1997. január 31. 23.00

Beszélgetés Per Bang Jensennel 1996. október 26-án a „Deportálások a Szovjetunióba – 1956" című dokumentumfilm ősbemutatója után.

A filmet levetítette az '56-os Deportálások Tényfeltáró Bizottsága /Deport –'56/ Szerzők: Gulyás János, Iványi Péter, Szerdahelyi Szabolcs. Jelen beszélgetés a videóval rögzített interjú szerkesztett változata.

Tolmács (Hajdú Szabolcs): – Az 1956-os deportálásokról szóló film bemutatása után a jelenlévő Mr. Per Bang Jensenben keletkező sokkhatás volt az elindítója annak, hogy a film utáni beszélgetésen részt vett és ott bejelentette, hogy hajlandó lenne minden tőle telhetőt megadni ennek a munkának a megsegítéséhez.

Per Bang Jensen: – Az édesapám az Egyesült Nemzetek alkalmazottja volt, mint dán diplomata. Az Egyesült Nemzetek főtitkárságáról került másodtitkárként az ötös bizottságba, amelynek 1957. januárjában megalakulva az volt a feladata, hogy a magyar ügynek a körülményeit és a hátterét vizsgálja meg és erről az Egyesült Nemzetek közgyűlésének egy jelentést készítsen.

Az egyik, teljesen sajátos feladata az volt, hogy több száz nyugatra menekült magyart hallgasson ki, akik tanúvallomást tettek a forradalomról és a forradalom hátteréről. Ezekre a kihallgatásokra Bécsben, Genfben, Párizsban, Londonban és New Yorkban került sor. Feladata volt, hogy a kihallgatottak közül kiválassza azokat a személyeket, akik mint tanúk a legérdekesebbek lettek, vagy lehettek volna az ötös bizottság számára. Tulajdonképpen a kihallgatásoknak az egyik fő célja az volt, hogy az ismétléseket kiküszöbölve olyan embereket gyűjtsön össze, akik a magyar társadalom, ill. a forradalomban részt vevők teljes keresztmetszetét nyújtsák a bizottság számára, tehát miniszterektől kezdve lefelé a munkásokon át, munkástanács tagokkal, diákokkal, katonákkal. Ki akarták hallgatni és ki is hallgatták természetesen a Budapesten harcoló egészen fiatalokat is és a felnőtteket, de nemcsak a budapestieket. A vidékiekről is annyit akartak megtudni, amennyit csak lehetett.

A tanúk, akiket kihallgattak féltek a bosszútól vagy pedig féltették az itthon maradottakat, úgyhogy nem akarták a nevüket megadni a kihallgatáshoz, ill. kérték a titokban tartását. Voltak néhányan, akik visszaléptek, tehát nem voltak hajlandók tanúbizonyságot tenni, de a legtöbb, aki rákerült erre a bizonyos rövidített listára, miután hogy az édesapám, Paul Bang Jensen a szavát adta nekik, hogy csak ő és csakis ő fogja ismerni a kilétüket, azok hajlandók voltak tanúbizonyságot tenni.

1957. június legelején jelent meg ez a jelentés és az édesapám úgy érezte, hogy okvetlenül szükség lenne egy teljes fejezetre, amely a deportálásokkal foglalkozik.

A deportálások kérdése nagyon-nagyon kényes kérdés volt az Egyesült Nemzetek Szövetségében, mert ez volt az, amit a szovjetek teljes erővel tagadtak és a legvadabbul a nyugati propagandafogásnak próbáltak beállítani. Nyilvánvalóan, hogyha bebizonyosodik, hogy a szovjetek elhurcoltak magyar állampolgárokat, akkor nagyon-nagy nehéz lett volna annak az állításnak a fenntartása, hogy a forradalom ellenforradalom volt.

Természetesen nyugaton mindenki tudta, hogy a forradalom nem ellenforradalom volt, de ugyanakkor a semleges államok kihasználták az előbb említett propaganda-állítást arra, hogy ne kelljen nekik egyértelműen állástfoglalni.

Azután, hogy ez az első jelentés napvilágot látott, mely önmagában véve egy kitűnő jelentés és az egész világon publikálták, tehát nagy példányszámban jelent meg, édesapámnak az volt a benyomása, hogy ezt legalább egy második jelentés fogja követni, amelyre tulajdonképpen a hivatalos áldást annakidején az Egyesült Nemzetek, nem a Szövetség, hanem a legmagasabb szervezete, a közgyűlés megadta.

1956. december 1-től kezdve egészen a jelentés megjelenéséig hatalmas mennyiségű anyag került ki Magyarországról és került az Egyesült Nemzetek birtokába, magyarok által kihozott újságok, jelentések arról, hogy kit börtönöztek be, kit ítéltek el, kit vagy kiket végeztek ki, és így tovább. Majdhogynem napi jelentésekhez jutott ilyen módon az ENSZ Vizsgáló Bizottsága. Akkor, amikor a döntés megszületett az első jelentés megjelenése után, hogy további jelentések nem fognak napvilágot látni, ezt az Egyesült Nemzetek Szövetsége, ill. a főtitkárság nem hozta nyilvánosságra, úgyhogy Magyarországról továbbra is özönlött az információk garmadája az Egyesült Nemzetek főtitkárságához, nemcsak hónapokkal a jelentés megjelenése után, hanem még évekig anélkül, hogy ezeket a jelentéseket vagy a kikerült információkat bármilyen módon védték volna, egyszerűen ott keringtek az Egyesült Nemzetek főtitkárságán, ill. a székházban és utána közönséges iratokként irattárba helyezték el.

Állandóan jöttek az információk a letartóztatásokról. Volt egy ügy, ami Brüsszelben látott napvilágot és ami nagy port vert fel 1957. augusztusában.

Egy ember jelentkezett, aki azt állította magáról, hogy Maléter Pálnak volt a sofőrje és kérte, hogy tanúbizonyságot tehessen az Egyesült Nemzetek előtt. Az '56-os októberi forradalom leverése után, 1956. novemberében a Szovjetunióba deportálták. Néhány hónapos szovjetunióbeli tartózkodás után visszahozták Magyarországra ezek után sikerült neki kimenekülnie először Ausztriába, Ausztriából pedig átkerült Belgiumba.

Szerdahelyi Szabolcs: – ***Nem tudja a nevét?***

P.B-J: – Tudom a nevét, megvan odahaza Washingtonban, most nem jut eszembe.

Sz.Sz.: – ***Mi lett a sorsa ennek az embernek, tud-e arról valamit?***

P.B-J.: – Sajnos nem, az Egyesült Nemzetek hivatalnokainak az volt a véleménye, hogy nem óhajtottak további jelentéseket a magyar ügyről, és ezeket a negatív óhajokat azzal támasztották alá, hogy az első jelentés olyan sikeres volt és olyan kiváló, hogy ennek a jó minőségét rontanák a további jelentések.

Visszatérve még egy másodpercre Maléter Pál sofőrjének az ügyére, ezzel kapcsolatban azt kell leszögeznünk, hogy akkor már 50-60 vagy még ennél is nagyobb számú esetet szándékoztak vinni az ötös bizottság elé.

1957. augusztusában ezek közé került Maléter Pál sofőrjének az ügye is, de csak úgy, hogy itt van egy ember Brüsszelben, aki okvetlenül beszélni akar az ENSZ-szel, de az, hogy ő ki volt, mi volt, mit csinált, arról egy szó sem esett.

Amikor édesapám megtudta azt, hogy ez a brüsszeli menekült kicsoda, akkor egészen egyszerűen a saját feletteseit megkerülve egyenesen a Dag Hamarskjöldnek, aki akkor főtitkár volt írt egy levelet.

Édesapámnak az volt a véleménye, hogy Maléter Pál sofőrjének az ügyével – mivel ez ismét felkorbácsolja az érdeklődést a magyar ügy iránt – esetleg Malétert és a többieket meg lehet menteni, vagy legalább pozitív irányba befolyásolni az ügyüket és ugyanakkor az egész magyar ügynek az ébrentartásához is hozzájárul.

Ezután édesapám azt az utasítást kapta, hogy az eddigi tanúbizonyságot tevők névsorát biztonságos elhelyezés céljából adja át az Egyesült Nemzetek főtitkárságának, mégpedig személy szerint annak a jugoszláv származású politikai főtitkárhelyettesnek, aki a tulajdonképpeni felettese volt.

Akkor ő kijelentette, hogy nagyon sajnálja, de nem teheti meg, mert ezek a tanúk csak úgy voltak hajlandók tanúbizonyságot tenni, ha az ő személyük még az Egyesült Nemzetek számára sem válhat ismeretessé.

Sz.Sz.: – ***Tehát Jensen úr ezt úgy kezelte, mint egy gyónási titkot?***

P. B-J.: – Az édesapám nemzetközi jogász volt, ügyvéd, aki az Egyesült Nemzetek nevében és a saját maga nevében, mondhatjuk azt is, hogy a becsület szavát adta ezeknek a tanúknak és ezért az volt a válasza, hogy pontosan ennek a két, egyértelműen hivatalos ígéretnek az alapján nem teheti meg azt, amit most követelnek tőle.

Amikor Bécsben tartották a kihallgatásokat, akkor felfedezték, hogy a kihallgatásokra felhasznált épülettel szemközti házból egy szovjet filmcsoport filmezte, legalábbis megpróbálta filmre venni azokat, akik tanúbizonyságukat tették, illetve akik kiléptek az épületből, vagy beléptek oda. Egy dolgot tudni kell, mégpedig azt, hogy az Egyesült Nemzetek különböző ügyekkel foglalkozó osztályainak van egy-egy vezetője.

A politikai ügyeknek az osztályát mindig – tehát az Egyesület Nemzetek születésétől kezdve – egy szovjet diplomata felügyelte, főtitkárhelyettesként. 1945-től kezdve ez volt az egyetlen eset, hogy nem szovjet diplomata volt a vezető, hanem odahelyeztek egy jugoszláv diplomatát, a vizsgálat időtartamára.

Ennek a jugoszlávnak az utódja ismét egy szovjet diplomata lett, aki később disszidált, és menedékjogot kért az Egyesült Államokba. Utána tanúvallomást tett, amelyben azt állította, hogy az ő alá rendelt szovjet diplomaták nem ő alá tartoztak, hanem valakinek egészen másnak tettek jelentést, mert több mint a fele az ott dolgozó szovjet diplomatáknak a KGB-nek volt a közvetlen alkalmazottja. Amit érdemes figyelembe venni, az az, hogy az Egyesült Nemzetek szervezete által alkalmazásba kerülők később az ENSZ nyugdíjalapból kapták a nyugdíjukat, aminek következtében, legalábbis ezen keresztül önállóvá váltak. A Szovjetunió által az ENSZ-be akkreditált alkalmazottak az egyetlenek, akik nem az Egyesült Nemzetek Szövetségétől kapták a nyugdíjukat, hanem a Szovjetunió fizette ki nekik később, aminek következtében egyértelműen nem voltak olyan önállóak, mint a többiek.

Azt hiszem nyugodt lélekkel mondhatjuk, hogy még a világ legjobb katonai biztonsági rendszerei számára is nehéz lett volna titkokat megtartani ilyen feltételek mellett, hát még az ENSZ esetében.

Ha nem vesszük figyelembe a biztonság hiányát, még akkor is azt kell mondanom, hogy az apám a saját becsület szava adásával próbálta rávenni ezeket az embereket a tanúvallomásra, tehát feléjük erkölcsi kötelességet vállalt magára.

Sz.Sz: – ***Fogalmazzunk egyértelműen, édesapjának, mint hivatalnoknak ki kellett volna adnia a listát. Ő viszont személyes indíttatásból, lelkiismeretére hallgatva úgy döntött, hogy nem adja ki. Ez az egyén és a hivatalnok konfliktusa.***

P.B-J: – Tulajdonképpen így is lehet fogalmazni, de ide kapcsolódik egy jogi kérdés is és pedig az, hogy amikor az Egyesült Nemzetek egyik hivatalnoka vagy megbízottja, alkalmazottja egy szerződést köt egy kívülállóval, akkor kötelessége az Egyesült Nemzeteket ennek a szerződésnek a betartására kötelezni.

Sz.Sz.: – ***Igen, csak a hivatali hierarchiában nem ő köteles ezt eldönteni, hanem a főnökei.***

P.B-J: – Igen, ez így igaz, de ugyanakkor őneki az volt az érzése, hogy az erkölcsi kötelessége itt a jelen esetben messze túlhaladja a hivatalnoknak a főnöke iránti lojalitását és ezt az erkölcsi kötelességet tartotta feljebbvalónak, még munkája vagy az alkalmazása elvesztésének árán is.

Sz.Sz: – ***Mi lett a parancsmegtagadás következménye?***

P.B-J: – Ennek következtében elvesztette a munkáját az Egyesült Nemzetek szervezetében, később egy olyan egyezséget kötött az ENSZ főtitkárságával, hogy a nála lévő névsort egy lezárt borítékban az Egyesült Nemzetek képviselője jelenlétében az Egyesült Nemzetek székháza tetején elégetik. Így is történt.

Sz.Sz: – ***Ami érthetetlen az egész ügyben az, hogy miért volt hónapokon keresztül olyan rettenetesen fontos ennek a listának a megszerzése akkor, amikor később minden további nélkül beleegyeztek abba, hogy égessék el közösen.***

P.B-J: – Amikor az édesapámat kitették az ENSZ-ből akkor fellebbezett ez ellen a döntés ellen, úgyhogy a fellebbezését tárgyalás követte, ezt elutasították, majd volt még egy tárgyalás, azt is elutasították. Az egész történetet összefoglalva azzal fejeződött be, hogy 1959. novemberében az édesapámat egy hajnalon átlőtt fejjel találták egy New Yorki parkban, a New York-i rendőrség nagyon gyorsan arra a következtetésre jutott, hogy ez öngyilkosság volt. Az ügy következtében az Egyesült Államok szenátusa egy bírói, vagy elbírálási bizottságot állított fel a Bang Jensen ügy kivizsgálására, amelynek viszont a végkövetkeztetése az volt, hogy valószínűsíteni lehet: a szovjetek tették el láb alól.

Sz.Sz: – ***Ahogy én tudom a másik verzió szerint esetleg öngyilkosság történt. Szerintem a papa egy függelemsértést követett el a hivatali ogranizációba, amikor nem engedelmeskedett az ENSZ kérésének, de hát ettől vált ő az 1956-os magyar forradalom és szabadságharc hősévé.***

P.B-J: – Az számomra teljesen egyértelmű, hogy édesapám a magyar menekültek történeteinek a hallatára szimpatizált velük, velük érzett és igaznak tartotta a történetüket.

Az egész ügyben, valamint az utána következő meghurcoltatása folyamán is az összes külföldön élő magyar az Egyesült Államokban, New Yorkban és mindenütt az édesapám mellett álltak.

Számomra ez a hét, itt most a 40. évforduló körül élményekben igen gazdag hét volt, amikor lépten-nyomon a magyarok szimpátiájával találkoztam. Mindenütt édesapám emléke iránti szeretettel találkoztam és nagyon sok '56-ost ismertem meg.

Véletlenül két olyan személlyel is találkoztam itt az elmúlt hét alatt, akiket az édesapám kihallgatott.

Én csupán 14 éves voltam akkor, amikor az édesapám meghalt, úgyhogy nagyon örülök az ilyen találkozásoknak, mert valahogy ezek a találkozások közelebb hozzák hozzám az apámat.

DEPORT-'56
'56-OS Deportálások Tényfeltáró Bizottsága
1558 Budapest 139. Pf.128.
Telefon: 140-3753 Fax: 270-5194

Mohammad A. Rahman
Nagykövet Úr
részére
Delhi

Tisztelt Nagykövet Úr!

Az '56-os Deportálások Tényfeltáró Bizottsága /DEPORT-'56/ képviseletében fordulok Önhöz. Kérem, szíveskedjék segítségünkre lenni abban, hogy az Indiai Köztársaság birtokában lévő, szovjet deportálásokkal kapcsolatos iratokhoz hozzájuthassunk.

A magyar közvélemény ma is hálával emlékezik India 1956-os segítségére. Köztudomású, hogy az ENSZ felkérésére Nehru úr, India akkori miniszterelnöke vizsgálta az 1956-os forradalom és szabadságharc utáni szovjet deportálásokat. Nehru megbízásából pedig Krisna Menon, valamint Ön, mint magyarországi ügyvivő került közvetlen kapcsolatba a deportáltak hozzátartozóival. Sokan az életüket és szabadságukat köszönhetik az Önök áldozatos munkájának.

Tudjuk, hogy 1991-ben, Göncz Árpád köztársasági elnök úr indiai látogatása alkalmával a dokumentumok egy részét már hozzáférhetővé tette az indiai kormány. Meggyőződésünk azonban, hogy India szerepe sokkal nagyobb volt annál, mint ami az eddig átadott iratokból kitűnik. Szeretnénk, ha a deportálások negyvenedik évfordulóján minél hitelesebb képet kaphatnánk az akkor történtekről.

Fáradozását előre is köszönöm.

Tisztelettel:

Budapest, 1996. november 14.

dr. Szerdahelyi Szabolcs
a DEPORT-'56 elnöke

DEPORT'56
'56-os Deportálások Tényfeltáró Bizottsága
1558 Budapest, 139. Pf. 128
Tel: 140-3753, fax: 270-5194

Honourable Mohammad A. Rahman
Ambassador of the Republic of India
Delhi
14. November 1996

Dear Mr. Ambassador,

I am writing to yuo int he name of the Revealing Committee of the Deportations in 1956 (DEPORT '56) and I would like to ask for your to make it possible to obtain the documents possessed by the Republic of India concerning the Soviet deportations from Hungary.

The Hungarian public is still remembering with thankfulness te help of the Republic of India in 1956.

As it is known so well, President Nehru upon the request of the United Nations had examined the Soviet deportations after the revolution and the war of independence in 1956 in Hungary. On behalf of President Nehru Mr. Krisna Menon and you as the ambassador's deputy were able to get direct contact with the family of the deportees. Many of them can thank their life and freedom for your self-sacrificing work.

As far as we are concerned during the visit of Mr. Árpad Göncz, the president of the Republic of Hungary in India in 1991, the Indian Government was sok ind to open up part of these documents. At the same time we are convinced that the role of the Republic of India was bigger and more important than it shows from the given documents. Therefore we would like to ask you the help with our work to give a better picture about India's fbulous help by opening up the remaining documents.

We hope that our efforts can be successful and ont he 40th anniversary of the deportations we can have a more trustworthy picture about India's generous help.

Int he name of the Committee I would like to thank for your help in advance.

Yours faithfully:

dr. Szabolcs Szerdahelyi
president
Revealing Committee of the Deportations in 1956

07/04 '97 10:59
tel: 688 6742
HUN EMBA DEL 001

EMBASSY OF THE REPUBLIC OF HUNGARY
MAGYAR KÖZTÁRSASÁG NAGYKÖVETSÉGE
2/50-M, Niti Marg, Chanakyapuri, New Delhi – 110021

Új-Delhi, 1997. április 3.

dr. Szerdahelyi Szabolcs elnök úrnak
DEPORT-'56
'56-os Deportálások Tényfeltáró Bizottsága
1558 Budapest 139. Pf.128.

Tisztelt Szerdahelyi Úr!

Nagykövetségünk 1997. március 31-én kapta kézhez 1996. november 20-án, Mohammad A. Rahman egykori budapesti nagykövet úrnak írt levelét. Kérésének megfelelően a levelet eljuttatjuk Rahman úrnak.

Bízva abban, hogy segítségére lehettünk, a további együttműködés reményében, maradok

Tisztelettel:

Kovács Tibor
attaché

HUNGARIAN INFORMATION
AND CULTURAL CENTRE
DEPARTMENT OF THE EMBASSY
OF THE REPUBLIC OF HUNGARY
1/A, Janpath, New Delhi-110011
Ph.: (009111-) 3011152, 3014992, 3014497
Fax: 3793161

21-K/97

DEPORT 56
56-OS DEPORTÁLÁSOK TÉNYFELTÁRÓ BIZOTTSÁGA
DR. SZERDAHELYI SZABOLCS
ELNÖK ÚR
BUDAPEST

Tisztelt Elnök Úr!

A mai napon régi kedves ismerősöm Mohammad A. Rahman nagykövet úr arra kért, hogy a mellékelt válasz levelét juttassam el Önnek. A levél átadásakor Rahman úr elmondta, hogy az Ön levelét csak 1997. április 15-én kapta kézhez, így csak most tud arra válaszolni.

A levél eredetijét futárral küldöm el Önnek. Amennyiben tudok a továbbiakban bármiben segíteni kérem jelezze számomra.

Új-Delhi, 1997. április 24.

Üdvözlettel:

Dr. Hajtó Péter
II. titkár, igazgatóhelyettes

Kedves Szerdahelyi úr!

Csupán két napja kaptam kézhez levelét, melyet 1996. Nov. 14-én adtak föl. Nem tudom, ki hozta, de úgy tűnik, hogy személyesen lett elhozva, mert nem volt rajta bélyeg.

Újfent megpróbálok másolatokat szerezni a deportálási ügyek kapcsán küldött leveleimről. Ha jól emlékszem, néhány levél azon üzeneteket tartalmazta, melyek papirfecnikre voltak felírva, és mely fecniket azon sínek mellett találtak, melyeken vélhetőleg a deportáltakat szállító vonatkocsik haladtak. Amint azt tudja, a keleti irányú vasútvonalakat az oroszok közvetlenül Magyarországra való bevonulások előtt elzárták. Bár számos esetről értesítve lettünk magyar jóakarók, köztük maga Göncz

Árpád által is, emlékszem, hogy egy hölgy személyesen jött el a követségre, hogy elmondja, a fiát hogy vitték el; találkozott KPS Menonnal, moszkvai követünkkel, aki eljött Budapestre. Ez November vége felé történt.

Szintén kaptunk telefonhívásokat a követségen rokonok deportálásáról.

Itt meg kell, hogy álljak egy szóra, ugyanis fontos megérteni, hogy KPS Menon semmiféle rokonságban nem állt Krishna Menonnal, aki ezidőtájt képviselőnk volt az ENSZ-ben, és aki a szovjet rendszer iránt érzett rokonszenve miatt ellenszenvvel viseltetett a magyar forradalom iránt. Kezdettől fogva ferdítve tájékoztatta Nehrut a magyar ügyekről. Amikor aztán Nehru látta, hogy az egész világ nem tévedhet, helytálló utalásokat tett a magyar helyzetre vonatkozóan. Mégis, Krishna Menon megpróbálta elhitetni Nehruval, hogy a magyar forradalom csupán egyik szála volt annak a nagy nyugati tervnek, mellyel el akarták vonni a szovjetek figyelmét míg átveszik a Középkeleten a hatalmat. KPS Menon becsületes és tapasztalt ember volt; nagy csodálója volt a szovjet vezetőknek, különösen Hruscsov liberalista törekvéseinek. KPS Menon úgy hitte, hogy a szovjeteknek meg voltak győződve afelől, hogy a nyugati hatalmak Szuezbe akartak bevonulni, és ezért, stratégiai szempontokból voltak kénytelen leverni a magyar felkelőket. KPS szerint az oroszok okt. 30.-i nyilatkozata őszinte volt, azonban kénytelenek voltak bevonulni stratégiai helyzetük megvédése végett, ha esetleg a válság nőtt volna. Utólagos információk alapján már tudjuk, hogy a döntést (a bevonulását) más okok miatt hozták meg. A világ arról is tudott, hogy már sokkal korábban megkezdődött a harcászati felkészülés a Szovjetunión belül.

Visszatérve a deportálásokra, kutatásaink megerősítették azt, amit már Menon szintén megtudott moszkvai tárgyalásai során, mégpedig azt, hogy a szovjetek csupán ideiglenesen vitték el Budapestről a fiatalokat, mert nemsokkal azután vissza is hozták őket. Akármik is voltak a szovjetek indítékai, a félelemkeltés mindenképp köztük volt, mivel a deportálások emlékei még frissek voltak sokak számára a felszabadítás után.

Míg Menon nagykövet Moszkvában vetette fel az ügyet, értesítettek, hogy kormányunk szintén intézkedik az üggyel kapcsolatban. Azonban részünkről megszakadtak az intézkedések, mivel nem kaptunk több panaszt és értesítést, amiből arra következtettünk, hogy a deportáltaknak legalább egy része hazatért.

Félek, ez még nem nyújt kielégítő választ kérdésükre, ezért utánanézek, hogy mit tudok kiszedni az ezidőre vonatkozó archivok őrzöiből. A miniszterelnökükhöz eljuttatott dokumentumokat nem én gyűjtöttem össze, csupán kinyomtatásuk után láttam őket.

Segítségemre mindig számíthat, amíg az emlékezetem nem hagy cserben; meg vagyok győződve, hogy Magyarország nem kapta meg megfelelő történelmi kárpótlást a szovjet birodalomtól való elszakadását illetően.

M. A. Rahman
97. április 17.

A9/25 Vasant Vihar
New Delhi 110057i
17 Afril 1997

Dear Mr Szerdahelyi,

I only received your letter dated the 14 Nov 96 two days ago. I don't know who brought it, but it seems that it was delivered personally and bore no stamps.

I will again try to obtain some of the copies of the letters that I had sent in regard to the cases of deportations. I recall that some of these letters contained messages hastily scribbled on bits of paper which had been found besides the railway lines over which presumably the deportees were being taken in railway wagons. As you know the railway system to the est had been taken over by the Russians just before they made their massive entry into Hungary int he beginning of November. Although quite a few cases were reported to us by Hungarian well vishers, including Mr Goence Arpad, I recall one lady coming herself to the Legation and recounting how her son had been taken away; she had also met KPS Menon, our Ambassador in Moscow, who had come to Budapest. This was towards the end of November; there were also a number of telephone calls received in the legation about deportations of their relations, May I digress here to clarify that this Ambassador was no relation of the Krishna Menon who had been our representative in the UN at the time of the Hungarian revolution, and who. because of his ideological affinities with the soviet system, was all but sympathetic to the Hungarian revolution; right from start he gave Nehru the wrong slant on Hungarian affairs. When Nehru saw that the whole world could not be wrong he made quite normal references to Hungarian events. Still, Krishna Menon tried to inject the thesis into Nehru's mind that the Hungarian Revolution had been only one side of the grand design of the western powers to divert the Soviet's attention while they took the middle east. KPS Menon was by character a thoroughly different man, honest and experienced; he was a great admirer of the Soviet leaders particularly Khrushev and his liberalizing injections into Soviet society. KPS Menon's had thought that the Soviets were convinced that the Western powers were bent on going into Suez and were compelled for strategic reasons to subdue their flank in Hungary. KPS believed that the Soviets were sincere in their statement of the 30 october but were obliged to invade for safeguarding their strategic position in case the conflagration spread. We knowfrom subsequent information that the decision was taken for quite different reasons. The world also knew that troop movements had started much earlier inside the Soviet Union.

To return to the deportations. Our later researches went to confirm what KPS had also gleaned during his talks in Moscow that the Russians had only temporarily taken the youth out of Budapest and then returned them after some little time. Whatever the Soviet motives, striking terror was certainly one of them, with the memory of the deportations after the liberation not very old in many minds.

While ambassador Menon took up this matter in Moscow, I was informed that our government had also taken it up; on this however I had no written confirmation, The matter died a natural death at our

end when we ceased receiving more complaints and reports, and we understood that some atleast of the deportees had returned home.

I fear that all this does not amount to an authoritative answer to your query; I shall see if I can get anything out of the keepers of our archives of that period. The documents which were given to our president were not selected by me and I only saw them after they had been printed.

I am always at your service to give any assistance while memory serves; I remain convinced that Hungary has not received its proper historical share int he breaking the chains ot fhe Soviet Empire.

II. Fejezet

A Deport – '56 büntetőeljárást kezdeményez a deportálások ügyében

Budapest 2000. október 23.

DEPORT
'56-os Deportálások Tényfeltáró Bizottsága
1625 Budapest. Pf.6.
Telefon/Fax: 405-3665, 405-2196

Fővárosi Főügyészség
1055 Budapest, Markó u. 27.

Tértivevényes!

Tisztelt Fővárosi Főügyészség!

Az '56-os Deportálások Tényfeltáró Bizottsága (DEPORT-'56) szerint a Magyar Államnak mindent meg kellene tennie annak érdekében, hogy az 1956-os forradalom és szabadságharc leverése során és a katonai megszállás alatt elkövetett háborús büntettek még élő elkövetőit válogatás nélkül felkutassák, és bíróság elé állítsák. Ez a nemzetközi jog feltétlen parancsa, amelynek a magyar bűnüldöző hatóságok eddig igen szűk mértékben tettek eleget.

Éppen ezért a DEPORT-'56 a rendelkezésére álló adatok alapján, **legalább 860 rendbeli aljas indokból elkövetett személyi szabadság megsértésével megvalósított háborús bűntett alapos gyanúja miatt**

f e l j e l e n t é s t

tesz az 1956-os deportálások lebonyolításában részt vett szovjet és magyar közegek ellen. A feljelentés kiterjed Nagy Imre miniszterelnök és környezetének Romániába való deportálására is.

Indokolás:

A Magyar Köztársaság Alkotmánybírósága 53/1993.(X. 13.) számú határozatában kimondta, hogy összhangban van az Alkotmánnyal az, ha a Btk. 33. § (2) bekezdését az elkövetés időpontjában hatályos magyar jog elévülési szabályaira tekintet nélkül alkalmazzák a nemzetközi jogban meghatározott alábbi bűncselekményekre:

- A háború áldozatainak védelmére Genfben, 1949. augusztus 12-én kötött egyezményekben meghatározott, az egyezmények közös 2. cikke szerinti nemzetközi jellegű fegyveres összeütközés esetén elkövetett „súlyos jogsértésekre";

- a genfi egyezmények közös 3. cikkében a nem nemzetközi jellegű fegyveres összeütközés esetén tiltott cselekményekre.

A polgári lakosság háború idején való védelmére vonatkozóan Genfben, 1949. augusztus 12-én kelt Egyezmény 6. cikke szerint az egyezményt a 2. cikkben említett minden összeütközés vagy megszállás esetében annak kezdetétől fogva alkalmazni kell. Az összeütköző felek területén az egyezmény alkalmazása a katonai műveletek általános befejezésével, de a megszállott területen csak egy év eltelte után ér véget. Az egyezmény 146. cikke szerint mindegyik szerződő fél köteles felkutatni azokat a személyeket, akiket a 147. cikkben **felsorolt súlyos** jogsértések egyikének vagy másikának elkövetésével, vagy azok elkövetésére **utasítás adásával** gyanúsítanak és tartozik e személyeket tekintet nélkül állampolgárságukra, saját bírósága elé állítani. **Az egyezmény 147. cikke szerint súlyos jogsértésnek minősül többek között a védett személyek törvénytelen elhurcolása vagy áthelyezése.** Ezzel kapcsolatban a 49. cikk mondja ki, hogy tilos a bármely indokból történő tömeges vagy egyéni kényszeráttelepítés, valamint védett személyeknek a megszállott területen kívül, akár a megszálló Hatalom, akár bármely más – megszállott vagy meg nem szállott – állam területére való kitelepítése.

Az ENSZ Különbizottságának jelentése tanúk elbeszéléséből és egyéb bizonyító anyagból azt a következtetést vonta le, hogy 1956. november 4-e után nagy számban deportáltak magyar állampolgárokat a Szovjetunióba; nem lehet pontosan megállapítani hányat, de számuk ezrekre rúg. (Jelentés 740. pontja) Szerov 1956. november 19-én K-vonalon jelentette Moszkvának, hogy „a hadművelet ideje alatt 4700 főt vettünk őrizetbe, közülük 1400-at letartóztattunk. 860 főt szállítottunk Uzsgorodba és Sztríjbe, ahol fogva tartjuk őket." (A „Jelcin-dosszié" tartalmazza ezt a dokumentumot)

A DEPORT-'56 az egykori deportáltakkal és más szemtanukkal interjút készített, amit videóra rögzítettek. A harmincórányi anyag Gulyás János operatőr birtokában van.

A Magyarországról 1956. novemberében elhurcolt személyeket, csak nemzetközi nyomásra 1957. áprilisában szállították vissza az országba.

1956. november 22-én a Jugoszláv Követségről kicsalták Nagy Imre miniszterelnököt és munkatársait, valamint azok ott tartózkodó családtagjait, majd elfogták, és erőszakkal Romániába szállították őket. (Ember Judit: Menedékjog – 1956)

Tanúként kérjük megidézni és kihallgatni az alábbi sértetteket:

Dr. Bán Elek 1051 Budapest
Bükk János 1037 Budapest
Richter József 1165 Budapest
Szlama Árpád 1165 Budapest
Táky Gyula 1063 Budapest
Magyar János 1188 Budapest
Bartók Varga Gábor 1086 Budapest
Földvári Rudolf 1192 Budapest

Továbbá az alábbi szemtanúkat:

Dr. Bajza Ferenc 4245 Érpatak
Bartis Ferenc 1088 Budapest
Kozma József 1148 Budapest
Gyurján József 1181 Budapest

Indítványozzuk, hogy halaszhatatlan nyomozati cselekmény keretében foglalják le a Gulyás János (1092 Budapest) birtokában lévő harmincórányi videó anyagot, mert fennáll annak a veszélye, hogy Gulyás János saját üzleti szempontjaira tekintettel az anyagot megsemmisíti. Mellékelten csatoljuk a lefoglalandó kazetták jegyzékét.

Továbbá csatoljuk az egyéb dokumentumokat.

Tisztelettel:

dr. Szerdahelyi Szabolcs
a DEPORT-'56 elnöke

Fénymásolat!
Dr. Szerdahelyi Szabolcsnak
Budapest
DEPORT'-'56

Somogy Megyei Rendőr-főkapitányság
Bűnügyi Szervek
Vizsgálati Osztály - K A P O S V Á R

Ügyszám: **28-29/2002 ált.**

Jegyzőkönyv tanúkihallgatásról

Készült a **Btk.158.§.(1)** bekezdésébe ütköző és az szerint minősülő (figyelemmel a Btk. 158.§.(3) bekezdés a./ pontjára) **polgári lakosság elleni erőszak bűntettének** alapos gyanúja miatt ismeretlen tettesek ellen indított bűnügyben **Ujságh Tibor** tanú kihallgatása alkalmával a Somogy megyei RFK. Kaposvár, Szent Imre u. 14/c. 3. em. 332. szám alatti hivatali helyiségben 2002. év 03. hó 18. nap 09 óra 00 perckor.

Jelen vannak:

Fekete József r.őrgy
a hatóság részéről

Ujságh Tibor
tanú

Közlöm önnel, hogy a Be. 63. § 1 (5) bekezdése alapján kérheti személyi adatainak - kivételesen indokolt esetben nevének - zárt kezelését.

Kijelentem, hogy: **nem kérem az adataim zárt kezelését.** Ujságh Tibor

Ujságh Tibor
tanú

A tanú adatai:

Név	: **Ujságh Tibor**
Személy azo.jel	:
Születési hely	: Budapest
Születési idő	: 1929.08.23.
Anyja neve	: Erdélyi Mária
Állampolgárság	: magyar
Szem. igazolv. szám	:
Foglalkozása	: nyugdíjas
Munkahelye	: -
Telefonszáma	:
Állandó lakcím	: 7444 Osztopán,

A gyanúsítotthoz, valamint a büntetőeljárásban résztvevő személyekhez való viszonya: érdektelen

Az eljárás tárgyául szolgáló bűncselekmény következtében kárt szenvedett-e? (ha igen, a kárt meg kell nevezni: **nem**

Az előbbiekben megnevezett, vagy egyéb okból elfogult-e? **nem**

Tanúként hallgatom Önt ki, a Btk. 158.§.(1) bekezdésébe ütköző és az szerint minősülő polgári lakosság elleni erőszak bűntettének alapos gyanúja miatt ismeretlen tettesek ellen indított bűnügyben.
Figyelmeztetem, hogy a Btk. 233. § (1) bekezdése alapján, aki a hatóság előtt mást bűncselekmény elkövetésével hamisan vádol, vagy más ellen bűncselekményre vonatkozó koholt bizonyítékot hoz a hatóság tudomására, a hamis vád büntettét követi el, amit a törvény büntetni rendel.
Figyelmeztetem, hogy a Btk. 238. § (1) bekezdése alapján, az a tanú, aki a bíróság, vagy más hatóság előtt az ügy lényeges körülményeire valótlan vallomást tesz, vagy a valót elhallgatja, hamis tanúzást követ el, amit a törvény büntetni rendel.

A Be. 62. §. (2) bekezdése alapján figyelmeztetem, hogy amennyiben igénye van - figyelemmel a többször módosított 1/1969. (I.8.) IM rendeletre - kérheti a megjelenésével kapcsolatban felmerült költségek megtérítését.

A tanú nyilatkozata:
Törvényes jogaimra, valamint a hamis vád, és a hamis tanúzás törvényes következményeire történt figyelmeztetést megértettem és tudomásul vettem.
Költségtérítésre nem tartok igényt.

Ujságh Tibor

Ujságh Tibor
tanú

A tanú vallomása:

Elmondani kívánom, hogy 1956.-ban én Sárbogárdon éltem, ahol a járási tanács alkalmazottja voltam. A forradalommal 1956. október 28.-án délelőtt kerültem kapcsolatba, amikor is a község főterén (Hősök tere) egy nagyobb gyűlés volt. Itt több szónok is volt, végül is én is szóhoz jutottam és felvetettem, hogy létre kellene hozni egyfajta nemzetőrséget, mert rendnek is kell lennie. Végül meg is alakult a Nemzetőrség helyben, aminek vezetőjévé választottak és a járási parancsnok is én lettem. A Nemzetőrségben rendőrök és katonák fegyveresen szolgáltak, az önkéntesek fegyvert nem viseltek.
A rendfenntartást végeztük járőrözéssel. Én általában a parancsnokságon tartózkodtam, ott is aludtam, így volt ez november 4.-én hajnalban is. Ekkor 3 óra tájban orosz tankok vonultak be a községbe, majd 4 óra körül a parancsnokságot is megszállták orosz katonák. Engem ekkor elfogtak, az épületet átkutatták és utána a helyi fogdába vittek. Mindvégig orosz katonák őriztek, egyedül voltam egy zárkában.

November 7.-én éjjel vittek át szintén oroszok Tamásiba, az ottani katonai börtönbe. Itt már találkoztam több magyar fogollyal.

November 9.-én az oroszok újra kocsira raktak, kb. 20 társammal együtt és elindultunk, a Szovjetunióba vittek bennünket. Itt a végállomás Ungvár volt, ahol a börtönben helyeztek el minket. Itt csak magyar foglyok voltak.

Kb. 3 hét telt el, mire először kihallgattak. A kihallgatóm egy orosz ezredes volt, magyar tolmácsnővel, és a forradalomról, az ott betöltött szerepemről kérdezett.
Ezen kívül még két rövidebb kihallgatás volt, szintén orosz tisztek voltak a kihallgatók.
Én végig az Ungvári börtönben voltam, de sok sorstársamat elszállították az ország belsejébe egy Stry nevű helységbe, aztán vissza is hozták őket.

1956. december 23.-án hajnalban Ungvárról szállítottak engem haza többekkel együtt, először a Budapesti Fegyházba kerültem, majd másnap reggel Székesfehérvárra a börtönbe. Itt 1957. január 15.-ig voltam fogva, ez idő alatt többször is kihallgattak a magyar hatóságok.
Később újra letartóztattak és a forradalomban betöltött szerepem miatt elítéltek.

Elmondani kívánom még, hogy azok közül akik velem együtt voltak az orosz fogságban az alábbiakra emlékszem:

- Sajti Albert alezredes, Kaposvári tüzér hadosztályparancsnok
- Dr. Aszódi Pál főhadnagy kaposvári katonai ügyész, jelenleg Pécs Viktória u.13.sz. alatti lakos
- Sági István hadnagy, Taszáron volt katona,
- Kléninger József főhadnagy, kaposvári tüzér hadosztály tagja, jelenleg Kaposvár, Tavasz u. 20.sz. alatti lakos,
- Lépő Géza százados, kaposvári katona, a nyugatnémet határőrségnél szolgált.
- Molnár Lajos volt Marcali, jelenleg Kaposszerdahelyi Lakos,
- Könczöl Ernő galamboki /Zala megye/ illetőségü, határőrtiszt volt,
- Szilárdi Mihály, a Tabi (Somogy m.) gépállomás főagronómusa,
- Kovács István MÁV dolgozó, Sárbogárdon, azóta elhunyt,
- Dezső András, Sárbogárdon volt nemzetőr, jelenleg Budapesti lakos,
- Ertván György MÁV dolgozó, Sárbogárdon,
- Bán Róbert, Ábry György és Négele Tibor, akiket később Magyarországon kivégeztek.

A fent felsorolt személyek velem együtt, vagy akkor tájt haza is kerültek mind. Nekem olyan személyről nincs tudomásom, aki huzamosabb ideig a Szovjetunióba lett volna internálva a forradalomban betöltött szerepe miatt.

Mást az üggyel kapcsolatban elmondani nem tudok és nem is kívánok, a felvett jegyzőkönyv az általam elmondottakat helyesen tartalmazza, melyet elolvasás után helybenhagyólag aláírok.

Kmf.

Ujszágh Tibor

Fekete József r.őrgy.
a hatóság részéről

Ujszágh Tibor
tanú

ORFK BŰNÜGYI FŐIGAZGATÓSÁG
SZERVEZETT BŰNÖZÉS ELLENI IGAZGATÓSÁG
VIZSGÁLATI FŐOSZTÁLY
BŰNÜGYI OSZTÁLY

1903 Budapest, Pf.: 314/15.
☎: 428-9211
BM: 17-545
Fax: 428-9210
BM.fax: 17-543

Szám: 151/2000.bü.

HATÁROZAT
nyomozás megszüntetéséről

A Btk *175. §(1) bekezdésbe ütköző és minősülő személyi szabadság megsértése* bűntettének alapos gyanúja miatt *a DEPORT '56 feljelentése alapján* indított nyomozást a Be. 139. § (1) bek. b.) pontja alapján - a nyomozás adatai alapján nem állapítható meg az elkövető kiléte -

megszüntetem.

Határozatot kapják:

1./ Fővárosi Főügyészség
2./ DEPORT '56 - '56-os Deportálások Tényfeltáró Bizottsága - Budapest, Pf. 6. 1625

A határozat ellen a Be. 148. § (1) bek. alapján panasznak van helye, melyet a (4) bek.-re figyelemmel, a közléstől számított nyolc napon belül a *Fővárosi Főügyészséghez* címezve, a fenti rendőri szervnél célszerű előterjeszteni.

INDOKOLÁS:

A DEPORT '56 feljelentést tett legalább 860 rendbeli aljas indokból elkövetett személyi szabadság megsértésével megvalósított háborús bűntett alapos gyanúja miatt az 1956-os deportálások lebonyolításában részt vett szovjet és magyar közegek ellen. A feljelentés kiterjed Nagy Imre miniszterelnök és környezetének Romániába való deportálására is.
A feljelentés szerint 1956. november 4. után nagy számban deportáltak magyar állampolgárokat a Szovjetunióba, valamint 1956. november 22-én a Jugoszláv követségről kicsalták Nagy Imre miniszterelnököt és munkatársait, valamint az ott tartózkodó családtagjaikat, majd elfogták és erőszakkal Romániába szállították őket.

A büntetőjogi felelősség megállapíthatósága érdekében szükséges az akkori történelmi, politikai helyzet áttekintése, valamint az, hogy milyen előzmények után került sor Nagy Imre és környezete, illetőleg a további közel 860 fő deportálására, a döntések meghozatalában és annak végrehajtásában kik vettek részt, ezért történész szakértőt rendeltünk ki.

A szakértő szakvéleményének elkészítése érdekében kutatásokat végzett a Történeti Hivatalban, a Magyar Országos Levéltárban, börtönökben, tanulmányozta az eddig megjelent irodalmat, a korabeli dokumentumokat, visszaemlékezéseket.
Megállapította, hogy az eseményekért politikai felelősség terheli a döntések meghozatala miatt az akkori szovjet, román, illetve magyar állami-, és pártvezetést.

Nagy Imre és munkatársai, valamint családtagjaik Romániába történt elhurcolásával kapcsolatban a következőket állapítottuk meg:
Az SZKP KB Elnöksége október 31-ei ülésén a Magyarországon kialakult helyzetet értékelve Hruscsov ismertette elképzelésit: " a csapatokat ne vonjuk ki Magyarországról és Budapestről, kezdeményezően lépjünk fel a rend helyreállítása érdekében Magyarországon. Ha kivonulnánk Magyarországról, ez felbátorítaná az amerikai, angol és francia imperialistákat. Ezt gyengeségünknek fognák fel, és támadásba lendülnének. ..: Pártunk ez esetben nem értene meg bennünket. Egyiptomon felül odaadnánk nekik Magyarországot is. Nincs más választásunk." Az ülésen részt vevő Zsukov, Bulganyin, Molotov, Kaganovics, Vorosilov és Szubarov ezzel egyetértett, így Hruscsov a lehetséges lépéseket a következők szerint ismertette: "Ideiglenes Forradalmi Kormányt kell alakítani Kádár vezetésével. Mégis az a jobb, ha helyettes lesz. Münnich legyen a miniszterelnök, a honvédelmi miniszter és a belügyminiszter. Ezt a kormányt (a Nagy Imre kormányt) meghívjuk, mondjuk a csapatok kivonásával kapcsolatos tárgyalásokra, és megoldjuk a kérdést. Ha Nagy Imre beleegyezik, vegyük be miniszterelnök helyettesnek. Münnich segítséget kér tőlünk, mi segítséget nyújtunk, és rendet csinálunk. Megbeszélni Titoval. Tájékoztatni a kínai elvtársakat, a cseheket, románokat, a bolgárokat. Nagy háború nem lesz."

Ezt követően a szovjet vezetés a hadműveletek folytatásával kapcsolatos egyeztető tárgyalásokat november 1-én kezdte meg Bresztben. A lengyel vezetés azonban, Gomulkával az élen, támogatta Nagy Imre konszolidációra való törekvését, és elítélte az első szovjet beavatkozást. Így a szovjet és lengyel vezetés breszti tárgyalásán a második katonai beavatkozás kérdésében megegyezés nem született.
November 2-án a szovjet vezetés a bolgár, román és csehszlovák vezetőkkel Bukarestben tárgyalt. A kérdés katonai rendezésének tervét mindenki támogatta, a románok készek voltak csapatokat is küldeni Magyarországra, Tito javaslatára azonban abban állapodtak meg, hogy "jobb, ha csak a Szovjetunió avatkozik be, veri szét az ellenforradalmat."
November 2-ról 3-ra virradó éjszaka Brioni szigetén a szovjet vezetők Titoékkal tárgyaltak. A jugoszláv vezetők arra vállalkoztak, hogy segítséget nyújtanak Nagy Imrének és a hozzá közel álló személyeknek a politikai életből való kivonásához. Ennek elsődleges célja az volt, hogy a jugoszláv követségre Szántó Zoltán közreműködésével behívott, becsalt Nagy Imrét egy, a Kádár kormányt támogató nyilatkozat megtételére rábírja.
Megjegyzendő, hogy november 1-jén Szántó Zoltán és Losonczy Géza Soldatic, jugoszláv nagykövettől megkérdezték: a Budapesten kialakult helyzet miatt a követség nyújtana-e menedéket néhány vezető politikus és gyermekei számára.

Az ellenkormány megalakítása céljából a szovjet vezetés Münnich Ferencet és Kádár Jánost november 1-jén késő este Moszkvába rendelte, majd november 2-án, valamint 3-án az SZKP

KB Elnöksége Kádár János, Münnich Ferenc és Bata István részvételével ülést tartott. A két napos tanácskozás, meggyőzés eredményeként a szovjetek által összeállított új megbízott kormány november 4-én megalakult, és a szovjet csapatok a Kádár János vezette Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány "kérésére" megindították a támadást.

November 4-én hajnali 1 órakor Soldatic jelezte Szántóék felé, hogy "az eredeti kéréstől eltérően nem csak a nőket és gyerekeket készek befogadni, hanem Nagy Imrét, a pártvezetőség tagjait, sőt mindazokat, akiket magyar részről fontosnak tartanak..."
November 4-én 5.20-kor Nagy Imre beszédet intézett a néphez, majd Donáth Ferenc és Szántó Zoltán kíséretében a jugoszláv követségre távozott.

A menekültekkel közölték: a jugoszláv állam részükre a menekültjogot megadta, és törekednek arra, hogy mielőbb kijuttassák őket, de a távozás a Magyarországon kialakult helyzet miatt gyakorlatilag attól a garanciától függ, amit az oroszoktól kell a jugoszláv vezetésnek megkapnia.
November 4-én - abban a reményben, hogy Nagy Imre a Kádár kormányt támogató nyilatkozatot aláírja - Tito kérte a szovjet vezetéstől a jugoszláv követség épületének katonai erőkkel való védelmét arra az eshetőségre számítva, hogy a "reakció" megtudva Nagy Imre nyilatkozatát, megtámadja az épületet. A szovjet vezetés a védelmet megígérte, és ezzel egy időben Nagy Imre és csoportjának átadását javasolta: célszerű Nagyot és csoportját a szovjet csapatokra bízni, azok majd átadják őket a Szolnokon tartózkodó Forradalmi Munkás- Paraszt Kormánynak.
A követség szovjet katonai védelme gyakorlatilag a nemzetközi jogot is sértő hermetikus elzárását, a követség munkatársainak zaklatását, a követségre érkezők letartóztatását jelentette.

Megkezdődtek a levélváltások a szovjet vezetés - Hruscsov és Malenkov -, valamint a jugoszláv vezetés - Tito, Rankovic és Kardelj - között Nagy Imre és társai ügyében.
A Jugoszláv Kommunisták Szövetsége Központi Bizottsága levélben javasolta, hogy "a Szovjetunió ne akadályozza Nagy Imre és társai Jugoszláviába küldését". Hruscsov válaszában arra figyelmeztetett, "ha most Nagy Imre és társai menedékre és támaszra találnának Jugoszláviában, úgy a sajnálatos magyarországi események okainak teljes megítélése egészen más megközelítésben merülne fel." Ennek lényege, hogy Nagy Imre jugoszláv ügynök, így a magyarországi eseményekért a felelősség bizonyos mértékig Jugoszláviát terheli. Ezért a helyes megoldás, ha Nagy Imrét és csoportját a magyar kormány rendelkezésére bocsátják.
Moszkva szerint mulasztás történt, amikor Nagy Imre nem adta be lemondását azonnal a követségre érkezése után.
Tito Hruscsovhoz intézett november 8-ai levelében erre reagálva, elismerte, hogy ez Jugoszlávia szempontjából kellemetlenséggel járna, ugyanakkor rendkívül súlyos helyzetet teremtene, ha adott szavukat megszegve ezeket az embereket átadnák. Javaslatot tett a probléma nemzetközi joggal összhangban lévő megoldására, mint pl. amnesztia.

November 7-én a Kádár-kormány tagjai szovjet kísérettel Budapestre, a Parlamentbe érkeztek és letették az esküt az Elnöki Tanács elnökének, Dobi Istvánnak.

November 8-án Andropov szovjet nagykövet felkereste Kádár Jánost a Parlamentben. Kádár ekkor úgy vélekedett, hogy Nagy Imrét és a többi személyt Jugoszláviába ki kellene engédni abban az esetben, ha Nagy Imre írásban lemond, és ő, valamint a vele együtt lévő személyek nyilatkozatot írnak alá arról, hogy "nem fognak ártani a Magyar Népköztársaság munkás-paraszt kormányának." Kádár Soldatic, jugoszláv nagykövettel is ismertette fenti álláspontját.

A jugoszláv fél a lemondásra vonatkozó nyilatkozat elkészítését továbbra is erőltette. Nagy Imre november 10-én Rankovicnak írt levelében kifejtette, hogy a Kádár-kormány november 7-ei eskütétele csak a Nagy Imre-kormány felmentését követően lehetséges, így lemondására nincs szükség. Nem tudott egyetérteni azzal sem, hogy lemondását november 4-i keltezéssel antedatálja, mivel "az sehol hitelre nem találna".

Ezután Soldatic nagykövet Kádár Jánossal tárgyalt, és azt javasolta, hogy vagy a magyar kormány garantálja a követségen lévők szabadságát, és akkor elhagyhatják a követség épületét, vagy Nagy Imre és csoportja a magyar kormány jóváhagyásával és segítségével juthasson ki Jugoszláviába.

November 11-én az oroszok javaslata az volt, hogy Nagy Imrét és Losonczy Gézát Romániába kell juttatni, a csoport többi tagját szabadon lehet engedni, ha a Kádár-kormány elismeréséről nyilatkoznak.
Az MSZMP (alapító) Intéző Bizottságának a követségen tartózkodó tagjai - Donáth Ferenc, Haraszti Sándor, Losonczy Géza, Lukács György, Nagy Imre és Szántó Zoltán - úgy határozott, hogy a Kádár-kormánnyal nem, de a szovjet elvtársakkal tárgyalnak.
November 11-én Tito Pulában, az isztriai pártaktíva ülésén tartott beszédében több, Nagy Imre személyét és cselekedeteit érintő kritikai megjegyzést tett, amely abba az irányba terelte Nagy Imrét és társait, hogy inkább Magyarországon maradjanak, és a Jugoszláviába történő távozás lehetőségét elvessék.

A tárgyalások során a jugoszláv vezetés egy belső, formális levelet kért a magyar kormánytól, amelyben tudomásukra hozzák, hogy Nagy Imre és csoportja a követségről szabadon távozhat. Kádár véleménye szerint erre a levélre nincs szükség, mivel "nincs olyan tervünk vagy szándékunk, hogy Nagy Imrével és csoportjával szemben megtorlást alkalmazunk."
Az volt azonban a véleménye, ha szabadon hazamennek, "rövid időn belül akár kívánják, akár nem, a reakció számára kijegesedési ponttá válnak. Ez nem csak az ő elhatározásukon múlik, hogy mit cselekszenek.... De mi történik, ha ezek közül egy is olyat csinál, amit nem lehet megengedni. Akkor a megrendszabályozás nem a régi dolog miatt történik, hanem az új cselekedeteik miatt..." Kádár ekkor vetette fel azt, hogy van ennek a csoportnak egy része, "akikre vonatkozólag jobb pont, ha egy ideig nem tartózkodnának Magyarországon. A többiek külföldre távozása saját elhatározásuktól függ. Ez nem örökéletű száműzetés lenne, erre egyikkel szemben sem gondolunk, Talán nem is évekről van szó. Lehet, hogy csak 3-4 hónapról."
A szovjet "tanácsadók" - Malenkov (miniszterelnök-helyettes), Szuszlov (az SZKP KB elnökségének tagja) és Arisztov (az SZKP KB titkára) az SZKP Központi Bizottságának november 17-én írt jelentéséből az tűnik ki, hogy Kádár János ekkor már támogatta Nagy Imre és társai ügyében a szovjet elképzeléseket.
A jelentés végén javaslatokat fogalmaztak meg:
"a.) Felkészülni és biztosítani Nagy és csoportjának letartóztatását, amikor elhagyják a jugoszláv követséget.
b.) Nagy Imrétől és csoportjától nyilatkozatot követelni az általuk elkövetett hibák beismeréséről és arról, hogy nem fognak ellenséges tevékenységet folytatni a Kádár kormánnyal szemben.
c.) Nagy Imrét és csoportját Romániába szállítani.
d.) azonnal előkészíteni a magyar kormány nyilatkozatának szövegét Nagy Imre és csoportja kérdéséről."
Az ezt követő napokban minden a szovjet vezetők javaslatai szerint történt. Ennek ellenére Kádár János Kardelj, jugoszláv miniszterelnök-helyettesnek november 21-én a kért írásos garanciát megadta, bár tudta mi fog történni Nagy Imréékkel.
Vidic államtitkár-helyettes Nagy Imrét és társait az így nyert garanciáról tájékoztatta. Azt nem közölték az épületben lévőkkel, hogy a november 18-án a menedékjogról önként lemondó, és a követség épületéből eltávozó Szántó Zoltánt, Vass Zoltánt, Lukács Györgyöt és családtagjaikat pár utcával távolabb őrizetbe vették.
Nagy Imre és csoportja 1956. november 22-én 18.30 órakor a követség előtt beszálltak abba a speciális autóbuszba, melyet Münnich Ferenc küldött, azonban nem lakásukra szállították őket, hanem Mátyásföldre, a II. Rákóczi Ferenc Katonai Középiskola területére - a KGB magyarországi állítólagos főhadiszállására, majd onnan Romániába.

Azok a szovjet és román vezetők, akik 1956-ban a fenti döntéseket meghozták, meghaltak.
A magyar vezetők közül az MSZMP Ideiglenes Intéző Bizottsága és az MSZMP Ideiglenes Központi Bizottsága tagja Biszku Béla, az akkor közellátási kormánybiztosként működő Nyers Rezső él. Az MSZMP Ideiglenes Központi Bizottsága tagját Gáspár Sándort tanúként kihallgattuk, azóta azonban már ő is meghalt.
Nyers Rezső tanúkénti kihallgatása során elmondta, hogy közellátási kormánybiztosként a minisztertanács ülésein meghívottként volt jelen, amennyiben a közellátással kapcsolatos kérdések kerültek megvitatásra. Döntési joga azonban nem volt. Más esetben a kormányüléseken nem vett részt. Elmondta, hogy 1956-ban a fontos döntéseket az Ideiglenes Intéző Bizottság és a kormány hozta meg. Nagy Imre és társai ügyében a kezdeményezők a szovjetek voltak. Kádár János szerepe annyi volt, hogy elfogadja vagy nem fogadja el Hruscsov döntéseit. Az akkori helyzetet figyelembe véve, Kádár Jánosnak nem volt választási lehetősége, a döntéseket csak tudomásul vehette.
Mivel Kádár János Nagy Imréék ügyét nem vitte az Intéző Bizottság, ill. a kormány elé, csak utólag adott tájékoztatást, ezzel magára vállalta a döntés felelősségét, mert egyéb kérdésekben a döntések mindig kollektíve születtek meg.

Ezt látszik alátámasztani az Ideiglenes Intéző Bizottság üléséről 1956. november 23-án készült jegyzőkönyv is. Az ülés második napirendi pontja volt a Nagy Imre csoport ügye. Kádár János tájékoztatta az IIB tagjait: "A jugoszláv elvtársak .... kérték, hogy kezeljük belső ügyként a

tárgyalásokat. Változatlanul kérték, hogy még ne számoljak be a pártvezetőségnek, végül én kijelentettem, hogy be kell számolni. Így ment mindvégig, amíg tegnapelőtt éjfél után 16 perccel nagy egyetértésben elváltunk.
Kállai Gyula: Azt mondták, letartóztatták őket.
Kádár János: A jugoszláv elvtársak 3 és fél órai vita alatt vették ki tőlem azt a formulát, hogy saját lakásukra távoznak. .... Nem mentek a lakásukra - ezt bizalmasan közlöm - és a világon senkinek semmi köze hozzá, hogy hova mentek. Sem a jugoszlávoknak, sem a világ más kormányának."

Nyers Rezső elmondta, hogy Kádár János politikailag elkötelezett helyzetben volt - a Szovjetunióval való szolidaritás, a Varsói Szerződés alapkérdés volt. Az egész szocialista tábor vezető gárdája állt a Nagy Imre-i döntés hátterében.

Megállapítható - figyelemmel az akkori történelmi, politikai helyzetre, a fellelhető dokumentumokra, a kihallgatott tanúk nyilatkozataira -, hogy Nagy Imre és környezete Romániába történt hurcolásáról az akkori szovjet vezetők - elsősorban Hruscsov - döntöttek. A magyar vezetés - Magyarország helyzetéből adódóan - nem volt döntési helyzetben. A Nagy Imre-i kérdés már "kényelmetlenné" vált a többi szocialista ország részére is, ezért támogatták a szovjet álláspontot.

A mintegy 860 fő Szovjetunióba történt internálásával kapcsolatban a következőket állapítottuk meg:
A korabeli dokumentumok alapján megállapítható, hogy az SZKP KB 1956. október 31-i ülésén a Magyarországon kialakult helyzetet értékelve Hruscsov a következőket mondta: "a csapatokat ne vonjuk ki Magyarországról és Budapestről, kezdeményezően lépünk fel a rend helyreállítása érdekében..." November 2-án Hruscsov a román, csehszlovák, bolgár vezetéssel tárgyalva a katonai rendezés tervét mindenki támogatta.
November 3-ról 4-re virradó éjszaka Tökölön a szovjet csapatok kivonásáról tárgyalásokat folytató magyar kormánydelegáció tagjait - köztük Maléter Pál vezérőrnagyot, honvédelmi minisztert, Kovács István vezérőrnagyot a Vezérkar Főnökét, Szűcs Miklós ezredest, a Vezérkar Hadműveleti Csoportfőnökét - és annak kíséretét fogságba ejtették. A hadsereg legjelentősebb vezetői letartóztatásának célja a hadsereg lehetséges ellenállásának korlátozása, ill. megakadályozása volt.
November 4-én hajnalban megkezdődött az egész országra kiterjedt második szovjet támadás. Szinte egy időben foglalták el a szovjet csapatok a laktanyákat, valamint Budapesten a forradalom gócpontjait, mint a VIII., IX. kerület, Széna tér, stb.
Ezzel egy időben megkezdődtek a letartóztatások, és az őrizetbe vett személyek Szovjetunióba történt kiszállítása, amelynek oka egyértelműen a szovjet hadviselés azon indoka volt, mely szerint a hadifoglyokat a legrövidebb időn belül a hadműveleti területről a hátországba kell szállítani. Miután Magyarország egész területén a szovjet csapatok hadműveleteket folytattak, számukra teljesen természetes és kézenfekvő megoldás a hadifoglyok szovjet területre történő kiszállítása volt.
A szovjet fegyveres erők minisztere Zsukov 1956. november 4-i jelentésében a következőket írja: a szovjet csapatok utasítást kaptak arra, hogy helyezzék vissza beosztásukba a lázadók

által leváltott tiszteket, és helyükbe kinevezetteket tartóztassák le. A csapatok tovább folytatják a kitűzött feladat végrehajtását, és megtisztítják a lázadóktól Magyarország területét. Az élve elfogott lázadókat Magyarország területéről el kell szállítani.
A dokumentumokból kiderül, hogy első lépcsőben 4-5 ezer fogoly kiszállítására készültek fel. A döntés szerint a szovjet hadsereg egységei által letartóztatottakat a ungvári börtönben kell elhelyezni. Miután a letartóztatottak száma november 7-én - Holodkov belügyminiszter-helyettes tájékoztatása szerint - 4-5 ezer fő, egyeztetve az Ukrán SZSZK Belügyminisztériuma képviselőjével úgy döntöttek, hogy a foglyokat Sztrij, Drogobics, Csernovci és Sztanyiszlav város börtöneiben kell elhelyezni.

Szerov és Andropov az SZKP Központi Bizottságának 1956. november 14-én küldött táviratából kiderül, hogy a szovjet vezetők a magyar állampolgárok Szovjetunióba történő szállításáról a magyar vezetőkkel nem egyeztettek:
"A mai nap folyamán Kádár és Münnich elvtárs (mindegyik külön-külön) többször is felhívott, közölték, hogy a szovjet hatóságok egy vasúti szerelvényen a fegyveres felkelésben részt vett magyar fiatalokat szállítottak a Szovjetunióba (Szibériába). Ezzel kapcsolatban Kádár és Münnich kijelentette, hogy nem helyeslik e tevékenységünket, mivel szerintük ez váltotta ki a magyar vasutasok általános sztrájkját, és rontotta az egész ország belpolitikai helyzetét. ....
Münnich elvtárs azt kérte, hogy a szovjet csapatok parancsnoksága adjon hivatalos sajtónyilatkozatot, hogy senkit nem szállítottak és nem fognak Magyarországról a Szovjetunióba szállítani. A magunk részéről azt mondtuk Münnich elvtársnak, hogy kivizsgáljuk a kérdést, és másnap közöljük a választ.
Ma, november 14-én valóban Csop állomásra irányítottunk egy kisebb szerelvényt olyan letartóztatottakkal, akiknek nyomozati anyagában az szerepel, hogy a fegyveres felkelés aktív résztvevői voltak. A szerelvény áthaladt a határon. A szerelvény útja közben a foglyok két állomáson cédulákat dobáltak ki, melyben közölték, hogy Szibériába viszik őket. A cédulákat a magyar vasutasok felszedték, és értesítették a dologról a kormányt. A mi vonalunkon utasítást adtunk ki, hogy a jövőben a letartóztatottakat megerősített kísérettel zárt gépkocsival szállítsák.
Holnap a Münnich elvtárssal való megbeszélésen Szerov elvtárs azt fogja mondani, hogy mivel Magyarországon nincs megfelelő kellően előkészített börtön a foglyok őrzésére, ahol biztosítani lehetne az objektív nyomozást, ezért arra gondoltunk, hogy a letartóztatottak egy kis csoportját a szovjet-magyar határ közelében lévő helyiségekben szállásoljuk el."

A dokumentumok alapján megállapítható, hogy a teljes létszám, 860 fő Szovjetunióba történt szállítását november tizenötödikére végrehajtották.
Holodkov belügyminiszter-helyettes jelentése szerint november 15-ig az ungvári börtönben 846 - közöttük 23 nő - foglyot fogadtak be, akik közül 463 főt további fogvatartás céljából Sztrij város és a drogobicsi terület börtöneibe továbbítottak és felkészültek arra, hogy ezekbe a börtönökbe további szállítmányokat fogadjanak be.

A szakértő kutatásai szerint a kiszállítottak mindegyikét 1956. november 13-a és 1957. január 5-e között Magyarországra visszahozták. Legkorábban a kiskorúakat, majd kisebb csoportokban a többieket is.

A kirendelt szakértő 788 deportált személyt tudott megnevezni. A megnevezett személyek döntő többségét - személyi adatok hiányában - nem lehetett beazonosítani. Sokan - a megadott személyi adatokkal - a lakcímnyilvántartásban nem szerepelnek. Sokan meghaltak. Voltak olyan személyek, akik a névsorban szerepelnek, de nem voltak szovjet börtönben, Magyarországon tartották fogva néhány napig.
Meghallgattunk 109 fő volt deportáltat, akiknek jelentős többsége arról számolt be, hogy szovjet katonák fogták el, és vették őrizetbe. Volt, akinek az elfogásakor jelen volt magyar hatósági személy is, de nem mutatkozott be, nem ismerte korábban, és ennyi év távlatából fényképről sem ismerné fel.
A kihallgatott személyek döntő többségét kiszállítását megelőzően Magyarországon nem hallgatták meg, volt akinek csak a személyi adatait vették fel.
A elfogott személyek Budapesten a VIII. kerületi Tanács épületében, a Kilián laktanyában, a Széna tér környékén kerültek elfogásra. Voltak, akiket az utcán igazoltattak és fogtak el. Voltak, akiket azért, mert fegyver vagy lőszer volt náluk, és voltak olyanok, akik a forradalom idején a pincében húzódtak meg, nem vettek részt a felkelésben. Szombathelyen, Debrecenben a laktanyákban lévőket, Veszprémben az egyetemi nemzetőrség tagjait, Miskolcon a munkástanács tagjait vették őrizetbe.

A szakértő véleményében utalt arra, hogy a letartóztatásokban, ill. az elfogott személyek felkutatásában részt vettek olyan volt ÁVH beosztottak, akik az Államvédelmi Hatóság feloszlatását követően a szovjet katonai parancsnokságoknál találtak menedékre november 4-ig. A kihallgatott tanúk konkrét személyeket megnevezni nem tudtak.

A feljelentésben írt cselekmények nem deportálásnak, hanem internálásnak értékelendőek, mivel az elhurcolt személyeket nem kitelepítették, hanem mindvégig felügyelet alatt tartották.

Az internálásra a polgári lakosság háború idején való védelmére vonatkozóan Genfben 1949. augusztus 12-én kelt Egyezmény részletes szabályokat tartalmaz. Fenti Egyezmény 42. cikke kimondja: "Védett személyek felügyelet alá vételét (internálását) vagy számukra kényszertartózkodóhely kijelölését csak akkor lehet elrendelni, ha azt a fogva tartó Hatalomnak a biztonsági érdekei feltétlenül szükségessé teszik."
Az akkori politikai és történelmi helyzetben Nagy Imre és közvetlen munkatársai internálása - a Genfi Egyezmény 42. cikke értelmében - nem volt jogsértő.

A 860 fő internálását azonban - legalábbis döntő többségét érintően - a Genfi Egyezmény 42. cikke értelmében nem lehetett volna elrendelni. Ezen személyek vonatkozásában a Genfi Egyezmény 147. cikkében megfogalmazott súlyos jogsértés valósult meg. Súlyos jogsértésnek tekintendő "....a védett személy jogellenes elhurcolása vagy áthelyezése, illetve jogellenes fogvatartása".
Az említett Egyezményben megfogalmazott súlyos jogsértés azonban nem vonható a Btk. 165. §-ban meghatározott egyéb háborús bűntettek körébe. Az Alkotmánybíróság 2/1994. (I.14.) AB határozata szerint e körben csupán a Nbr. {81/1945. (II.5.) ME rendelet a népbíráskodásról} 11. §-ának 5.) pontjában és a 13.§ 2.) pontjában megállapított magatartások büntethetősége marad fenn, és kifejezetten a II. világháborúhoz kapcsolódnak.

Az Alkotmánybíróság 53/1993. AB határozatában kifejtette, hogy az 1949. évi Genfi Egyezményekben írt bűncselekmények az 1968. évi New Yorki Egyezmény (1971. évi 1 tvr 1. Cikk) alapján büntethetők az elkövetésük időpontjától függetlenül.
A vonatkozó Genfi Egyezményben részletezett súlyos jogsértések bármely büntetőtörvényben (BHÖ, Btk.) ütköző magatartással magvalósíthatók a Btk. 2. §-ában foglaltak szem előtt tartásával.
Az 1956. november 4-ét követő nemzetközi fegyveres összeütközés tényéből adódóan a súlyos jogsértésnek minősülő magatartásokat tettesként kizárólag a megszálló hatalom tagjai valósíthatták meg. A nyomozás során nem merült fel arra vonatkozó adat, hogy a személyek jogellenes elhurcolása magyar személyek kezdeményezésére történt volna. Azok a magyar állampolgárságú személyek, akik részt vettek az elfogásokban, ill. letartóztatásokban bűnsegédi magatartást valósítottak meg.
A leírtak értelmében a 860 fő internálásával kapcsolatban - figyelemmel a Btk. 2 §-ára - az 1956-ban hatályos BHÖ (A hatályos anyagi büntetőjogi szabályok hivatalos összeállítása) 379. pontjában meghatározott személyes szabadság megsértése bűntett állapítható meg.

Mivel a nyomozás során olyan személyi és tárgyi bizonyítékokat felkutatni nem volt lehetséges, amelyek kétséget kizáróan alátámasztották volna konkrét személy büntetőjogi felelősségét, és ez - az események óta eltelt hosszú időt is figyelembe véve - a nyomozás folytatásától sem várható, a rendelkező részben foglaltak szerint a nyomozás megszüntetése felől határoztam.

Budapest, 2002. április 14.

ORSZ. AP SZERVEZETT BŰNÖZÉS ELLENI IGAZGATÓSÁG Vizsgálati Főosztály 7

Dr. Tamics Gábor r.alezredes
főosztályvezető-helyettes
osztályvezető

Budapest 2002. május 26.

Dr. Róth Miklós ügyvéd
1051 Bp. Október 6. u. 14. IV. 2.
Telefon/Fax: 312-3245
E-mail: drroth@mail.tvnet.hu

ORFK Bűnügyi Igazgatóság
Szervezett Bűnözés elleni Igazgatóság
Vizsgálati Főosztály
1903. Budapest, Pf.: 314/15

Tisztelt Vizsgálati Főosztály!

Az 56-os deportálásokkal megvalósított háborús bűntett alapos gyanúja miatt indult büntetőeljárásban, az '56-os Deportálások Tényfeltáró Bizottsága (Deport-'56) képviseletében

panasszal

élek a nyomozás megszüntetéséről szóló 151/2000.bü. számú határozat ellen.

Kérem, hogy a Fővárosi Főügyészség kötelezze a nyomozó hatóságot arra, hogy a megszüntető határozatot a sértettek részére kézbesítse.

Kérem, hogy a Fővárosi Főügyészség helyezze hatályon kívül a megszüntető határozatot, és utasítsa a nyomozó hatóságot arra, hogy a Nagy Imre miniszterelnök és munkatársainak, valamint azok családtagjainak jogellenes elhurcolásával és fogvatartásával megvalósított háborús bűntett vonatkozásában a még élő sértetteket tanúként hallgassa ki.

Kérem, hogy a Fővárosi Főügyészség a legfőbb ügyész útján, nemzetközi jogsegély keretében keresse meg az Orosz Föderáció és Románia illetékes szerveit azzal a kéréssel, hogy küldjék meg a Nagy Imre miniszterelnök és munkatársai, valamint családtagjaik jogellenes elhurcolásával és fogvatartásával kapcsolatos korabeli katonai és párt iratokat, egyéb feljegyzéseket, jelentéseket és minden más fellelhető dokumentumot. A Szovjetunióba deportáltak ügyében pedig az Orosz Föderáció és Ukrajna illetékes szerveit kérem megkeresni.

Ezen túlmenően szükségesnek látszik, hogy a háborús bűntett alapos gyanúja miatt az Orosz Föderáció, Románia és Ukrajna bűnüldöző szervei is elrendeljék a nyomozást, hiszen az 1956-os deportálásokban ezeknek az államoknak a polgárai is részt vettek és részben ezekben az országokban követték el a jogellenes fogvatartást. A bűnügyekben folytatott nemzetközi együttműködésnek egyik formáját jelenti a másik államban tett feljelentés. Véleményem szerint a rendelkezésre álló bizonyítékok lehetővé teszik, hogy ezt a feljelentést a Magyar Köztársaság megtegye, ezért az indítványom erre is kiterjed.

Indokolás:

I.

A határozat szerint a korabeli politikai és történelmi helyzetben Nagy Imre miniszterelnök és közvetlen munkatársainak internálása - az 1949. augusztus 12-én kelt IV. Genfi Egyezmény 42. cikke értelmében - nem volt jogsértő. Tehát az ő vonatkozásukban, bűncselekmény hiányában került sor a nyomozás megszüntetésére.

Az Egyezmény 159 cikkből áll, és ebből 65 cikk, csak az internálással foglalkozik. A nyomozó hatóság egyetlen cikk kiragadásával jutott arra a helytelen megállapításra, hogy Nagy Imréék elrablása és Romániába szállítása nem volt jogsértő. A genfi jog ugyan lehetővé teszi, hogy a megszálló Hatalom, ha parancsoló biztonsági okokból szükségesnek tartja, a védett személyeket internálja, de annak módját részletesen szabályozza.

Az internálást határozattal kell elrendelni és ellene meg kell adni a fellebbezés jogát. Az internáltak névsorát és az internálás helyét közölni kell a Védő Hatalommal (vagy az annak jogait gyakorló szervezettel, pl. a Vöröskereszt Nemzetközi Bizottságával). Biztosítani kell az internáltak levelezését, és azt is, hogy nemzetközi szervezetek ellenőrző látogatásokat tehessenek náluk. Az internálást az ellenségeskedések befejeztével a lehető leggyorsabban meg kell szüntetni.

Nagy Imréékkel szemben ezeket a szabályokat nem tartották be, tehát a velük történtek nem a genfi jogban meghatározott internálásnak, hanem a védett személyek jogellenes elhurcolásának és fogvatartásának minősülnek, amely cselekmény az Egyezmény 147. cikke szerint súlyos jogsértés. Az Egyezmény 146. cikke pedig előírja, hogy mindegyik Szerződő Fél köteles felkutatni azokat a személyeket, akik a súlyos jogsértés elkövetésével gyanúsíthatók, és köteles e személyeket tekintet nélkül állampolgárságukra saját bírósága elé állítani.

Itt a nyomozás - az anyagi jogszabályok téves értelmezése következtében - még annyit sem tett meg a felderítés érdekében, mint a Szovjetunióba deportáltak esetében, mert az életben lévő sértetteket sem hallgatta ki tanúként.

II.

A Szovjetunióba deportált legalább 860 fő vonatkozásában, viszont azt állapította meg a határozat, hogy a Genfi Egyezmény 42. cikke értelmében indokolatlan volt az internálásuk, ezért velük szemben elkövették a Genfi Egyezmény 147. cikkében megfogalmazott súlyos jogsértést, a jogtalan elhurcolást és fogvatartást.

A nyomozó hatóság tanúként kihallgatott 109 fő volt deportáltat, akiknek jelentős többsége arról számolt be, hogy szovjet katonák fogták el, és vették őrizetbe. Volt, akinek az elfogásakor jelen volt magyar hatósági személy is, de nem mutatkozott be, nem ismerte korábban, és ennyi év távlatából fényképről sem ismerné fel.

A Szovjetunióba deportáltak ügyében a nyomozás megszüntetésére – a háborús bűntett megállapítása mellett – azért került sor, mert a nyomozás adatai alapján nem volt megállapítható az elkövetők kiléte.

A nyomozó hatóság a genfi jogot itt is tévesen értelmezte, mert a Szovjetunióba deportáltak esetében is azért áll meg a súlyos jogsértés, mivel a Genfi Egyezménynek az internálásra vonatkozó szabályait nem tartották be. Nem a genfi jogban meghatározott internálásra, hanem jogellenes elhurcolásra és fogvatartásra került sor.

Ennek ellenére legalább nem minősítette ezeket a deportálásokat jogszerűnek, mint Nagy Imréék esetében tette.

A felderítés érdekében itt sem tettek meg mindent, mert sem Ukrajnát, sem az Orosz Föderációt nem keresték meg, hogy jogsegély keretében küldjék meg a nyomozás tárgyát képező háborús bűntettekre vonatkozó okirati bizonyítékaikat.

III.

A nyomozó hatóság súlyos alkotmányos visszásságot idézett elő azzal, hogy a megszüntető határozatot a sértetteknek nem kézbesítette, és ezzel megfosztotta őket a jogorvoslathoz fűződő alkotmányos joguktól.

Az 56-os ügyekben nem először fordul elő, hogy a nyomozó hatóság nem veszi komolyan a sértetteket. A Kossuth téri sortűz ügyében ombudsmani vizsgálatra és az alkotmányos visszásság megállapítására is sor került. Ennek ellenére a jogsértést a Fővárosi Főügyészségen megismételték, mégpedig ugyan abban az ügyben, most pedig ebben az eljárásban követik el, amelynek törvényességét szintén a Fővárosi Főügyészség felügyeli.

A Szovjetunióba deportáltak közül 109 személyt hallgattak ki tanúként. Ezeknek mind kézbesíteni kellett volna a határozatot. A Romániába deportáltak közül a még élő személyeknek akkor is kézbesíteni kellett volna a határozatot, ha őket az eljárásban nem hallgatták ki tanúként. Az ő esetükben különösen fontos a jogorvoslat lehetősége, hiszen a határozat a jogellenes elhurcolásukat és fogvatartásukat törvényesnek minősíti. Meg kell adni nekik a lehetőséget, hogy ennek helyességét vitassák.

Mellékelten csatolom az ügyvédi meghatalmazást.

Tisztelettel:

Dr. Róth Miklós
ügyvéd

Budapest 2002. június 10.

Dr. Róth Miklós ügyvéd
1051 Budapest Október 6. u. 14. IV. 2.
T/Fax: 312-3245 mobil: 06 30 3582570
E-mail: drroth@mail.tvnet.hu

ORFK Bűnügyi Igazgatóság
1903. Budapest, Pf.: 314/15

Tisztelt Vizsgálati Főosztály!

Az 56-os deportálásokkal megvalósított háborús bűntett alapos gyanúja miatt indult büntetőeljárásban, Földvári Rudolf sértett képviseletében

panasszal

élek a nyomozás megszüntetéséről szóló 151/2000. bű. számú határozat ellen.

Kérem, hogy a Fővárosi Főügyészség helyezze hatályon kívül a megszüntető határozatot, és utasítsa a nyomozó hatóságot arra, hogy az ismertté vált és alaposan gyanúsítható személyekkel szemben folytassa le a nyomozást és annak alapján állapítsa meg a tényállást.

Egyebekben pedig csatlakozom a Deport-'56 indítványaihoz.

Indokolás:

Földvári Rudolf sértett képviseletében 2002. június 3-án vettem át a határozatot, és ezen alkalomból a nyomozati iratokba is betekintettem. Ennek során észleltem, hogy a határozat állításával ellentétben a kihallgatott személyek egy része név szerint megjelölte azokat a magyar személyeket, akik részt vettek a jogtalan elhurcolásukban, másrészről a történész szakértő a lehetséges szovjet és magyar elkövetők közül 51 személyt nevezett meg.

Budapesten a szakértői vélemény szerint a deportálásokban magyar részről a következő személyek vettek részt: Petróczi Ferenc százados, Orosz István százados, Nagy Rudolf őrnagy, Szák János százados, Gazdik Gyula áv. alezredes, Halász József r. százados, Szalma József őrnagy. Szovjet részről pedig: Gorbunov ezredes és Zbitnyev ezredes. A szakértői vélemény szerint a letartóztatásokat végrehajtó szovjet és magyar szervek és személyek a legaktívabbak Budán, illetve a budai kerületekkel szomszédos településeken voltak. Az itt tevékenykedő magyar kihallgató tisztek mindent elkövettek, hogy a letartóztatásokkal kapcsolatos formális követelményeknek megfeleljenek. A letartóztatottak kihallgatásán szabályos jegyzőkönyvet vettek fel, amelynek záró részében a foglyok további sorsával kapcsolatban a szovjet szervnek javaslatot tettek. E javaslatok egyikét a jegyzőkönyv első oldalára írt „Kirándulni" szó takarta, ami az esetek többségében azt jelentette, hogy a magyar kihallgató tiszt a jegyzőkönyvben szereplő személy deportálását javasolja.

A szakértői vélemény a dokumentumok és a deportáltak visszaemlékezései alapján ugyanígy felsorolja a magyar és szovjet részről közreműködő személyek nevét a veszprémiek, a szombathelyiek, a kaposváriak, a pécsiek, a debreceniek, a jászberényiek, és a miskolciak deportálásával kapcsolatban.

Ügyfelem tudomása szerint a miskolci elkövetők közül Birtalan Mihály és Déri Ernő még él, és lehet, hogy Csege Géza is él. Szovjet részről Szergejev ezredesen kívül még jelen volt Bubnov alezredes és Grjug ezredes is.

A büntetőeljárás mindegyik szakaszában az eljáró szervnek rögzítenie kell a megállapítható tényállást, ennek során mérlegelnie kell a bizonyítékokat és eleget kell tenni indokolási kötelezettségének.

Végezetül nem értek egyet azzal a határozatban leírt jogi álláspontal, hogy az 1956. november 4-ét követő nemzetközi fegyveres összeütközés tényéből adódóan a súlyos jogsértésnek minősülő magatartásokat tettesként kizárólag a megszálló hatalom tagjai valósíthatták meg, és ezért a magyar állampolgárságú elkövetők csak bűnsegédként vonhatók felelősségre. Jogdogmatikailag a háborús bűntettnek bárki lehet a tettese. Ez eddig nem is volt vitás, hiszen a bíróság a salgótarjáni sortűz magyar elkövetőit társtettesként vonta felelősségre, a Nyugati Pályaudvari sortűz esetében pedig a vádlottat önálló tettesként ítélte el.

Tisztelettel.

Dr. Róth Miklós
ügyvéd

FŐVÁROSI FŐÜGYÉSZSÉG
NF.13.405/2000/10-I.

HATÁROZAT

A személyi szabadság megsértésének bűntette miatt az Országos Rendőrfőkapitányság Bűnügyi Főigazgatóság Szervezett Bűnözés Elleni Igazgatóság Vizsgálati Főosztály 151/2000. bü. számú nyomozást megszüntető határozata ellen dr. Róth Miklós ügyvéd a DEPORT 56 - 56-os Deportálások Tényfeltáró Bizottsága, - mint feljelentő jogi képviselője és Földvári Rudolf sértett jogi képviselője panaszának

részben helyt adok,

a jogi képviselőnek a bizonyítás kiegészítési indítványát

elutasítom.

A nyomozás megszüntetéséről készült határozatot

hatályon kívül helyezem

és felhívom a nyomozó hatóságot újabb határozat meghozatalára.

A határozatom ellen a bizonyítás kiegészítési indítvány elutasítása miatt a Be. 148. § /1/ bekezdése alapján a kézhezvételtől számított nyolc napon belül a Legfőbb Ügyészséghez panasznak van helye, melyet a hatóságomnál célszerű előterjeszteni.

Indokolás:

A DEPORT 56, - az 56-os Deportálások Tényfeltáró Bizottsága - feljelentést tett az 1956-os forradalom és szabadságharc leverése során a szovjet katonai megszállás idején magyar állampolgárok Szovjetunióba hurcolásával, illetve Nagy Imre és közeli munkatársainak, valamint hozzátartozóinak Romániába deportálásával elkövetett háborús bűntett alapos gyanúja miatt.

Földvári Rudolf ugyanakkor feljelentést tett, hogy 1956. november 5-én a Borsod megyei Munkástanács tagjaként delegációval akart Kádár Jánoshoz utazni és Miskolcon a szovjet parancsnokságra mentek, hogy útvonal engedélyt kérjenek. Rövid kérdezősködés után őt és társait a szovjetek

letartóztatták és a Szovjetunióba, Ungvárra szállították, ahonnan 1956. november 17-én hozták vissza.

A nyomozó hatóság a feljelentés tárgyában szerteágazó nyomozást folytatott. Hadtörténész szakértő bevonásával korabeli dokumentumokat szereztek be, melyek Nagy Imre és közvetlen munkatársai Jugoszlávia Budapesti Nagykövetségén történt tartózkodásával, a szovjet állami és pártvezetőknek lengyel, csehszlovák, román, bulgár és jugoszláv állami és pártvezetőkkel, valamint Kádár Jánosnak a szovjet állami és pártvezetőkkel, illetve a jugoszláv nagykövettel történt megbeszéléseit tartalmazzák. Ezen megbeszélések célja az volt, hogy Nagy Imrét más belátásra vagy az ország ideiglenes elhagyására bírják rá.

Hasonlóan részletes és több, mint négy évtized távlatából eredményes felderítést végzett a nyomozó hatóság a 860 személy Szovjetunióba szállításával kapcsolatban. A kirendelt hadtörténész szakértő a kutatása eredményeként 788 fogvatartott személyt nevezett meg, de azok döntő többségét nem lehetett azonosítani, illetve azóta sokan meghaltak és közülük 109 főt hallgattak ki tanúként.

Az így beszerzett adatok alapján a nyomozó hatóság a nyomozást megszüntette részben azért, mert Nagy Imre és közvetlen munkatársainak internálásával nem követtek el bűncselekményt, míg a 860 fő Szovjetunióba való kiszállításával elkövetett személyi szabadság megsértése bűntettével vagy abban való közreműködéssel élő személy nem gyanúsítható.

A határozat ellen dr. Róth Miklós ügyvéd a feljelentő és Földes Rudolf sértett jogi képviselője panaszt jelentett be. A panaszában sérelmezi, hogy
- a sértetteknek nem kézbesítették a nyomozást megszüntető határozatot,
- indítványozza sértett tanúként kihallgatni Nagy Imre közvetlen munkatársai közül a még élő személyeket,
- vitatja az internálás jogszerűségét, mert annak eljárásjogi szabályait nem tartották be, nem hoztak határozatot, nem biztosítottak ellene panasz lehetőséget, nem értesítettek Védőhatalmat. Ezek hiánya megalapozza a jogellenességet és a súlyos jogsértést,
- e körben indítványozta jogsegélyként az Orosz Föderáció és a Román Köztársaság illetékes szerveinek a megkeresését a fellelhető dokumentáció beszerzésére,
- a jogi képviselő indítványozta jogsegély kérését az Orosz Föderációtól és az Ukrán Köztársaságtól a 860 személy fogvatartására vonatkozóan,
- vitatja, hogy a bűncselekményt tettesként csak a megszálló hatalom állampolgárai követhetik el és indítványozta több magyar állampolgár gyanúsítotti kihallgatását,

- indítványozta az internálásban részt vett orosz, ukrán és román állampolgárok büntetőjogi felelősségre vonását,
- álláspontja szerint a 860 fő internálása is azért volt jogsértő, mert nem tartották be az internálásra vonatkozó eljárásjogi szabályokat.

A panasz részben megalapozott.

A megszállással összefüggésben személyes szabadságukban korlátozott személyek sértettek, függetlenül attól, hogy Romániába, vagy a Szovjetunióba szállították, avagy Magyarországon tartották őket fogva. A Be. 140. § /2/ bekezdése alapján a nyomozást megszüntető határozatot közölni kell a sértettel, a feljelentővel és azzal, aki magánindítványt terjesztett elő. Az más kérdés, hogy meghatározott személy - a cselekményére is figyelemmel - személyi szabadságának korlátozása a szóban forgó nemzetközi egyezmények alapján megengedett volt-e, avagy súlyos jogsértésnek minősül. Erre figyelemmel a panasznak e vonatkozásban helyt adtam.

A jogi képviselőnek a nyomozás kiegészítésre irányuló indítványait nem tartottam megalapozottnak a következők miatt:

- Nem indokolt Nagy Imre közvetlen munkatársai, illetve azok családtagjai közül a jelenleg még élő személyek sértett tanúkénti kihallgatása, sem e tárgykörben nemzetközi jogsegély kérése az Orosz Föderációtól, illetve a Román Köztársaságtól.
A hadtörténész szakértői vélemény aggálytalanul és kellő részletességgel ad választ a büntetőjogilag releváns kérdésekre. Az 1956-os forradalom és szabadságharc során történt hatósági lőfegyverhasználatok miatt folytatott és több évig húzódó büntetőeljárások kellő publicitást kaptak a tömegtájékoztatásban. Nagy Imre személyéhez kapcsolódó és még élő személyek nem kezdeményeztek az internálásuk miatt senkivel szemben büntetőjogi felelősségre vonást, sértett tanúkénti kihallgatásuk felesleges zaklatás volna, különös figyelemmel arra, hogy az internálásuk a megszálló hatalom biztonsági érdekére tekintettel a IV. Egyezmény 42. cikke alapján megalapozott volt. A súlyos jogsértés a személyi szabadság korlátozására vonatkozik, nem a korlátozásra vonatkozó eljárási szabályok be nem tartására.

- Nem megalapozott a jogi képviselő azon indítványa sem, hogy a nyomozó hatóság az Orosz Föderáció és a román Köztársaság megfelelő szervénél kezdeményezzen büntetőeljárást az internálás elrendelése és végrehajtása miatt. Azon túl, hogy e vonatkozásban a büncselekmény elkövetése nem állapítható meg, a hadtörténész szakértői véleményből megállapítható, hogy azok a szovjet, illetve román állami és párt

vezetők, akik az internálás kérdésében döntési helyzetben voltak, illetve az internáltak befogadásában döntési helyzetben voltak, már elhaláloztak, ezért velük szemben büntetőeljárás kezdeményezése nem lehetséges.

- Hasonlóan nem megalapozott azon indítvány sem, miszerint a nyomozó hatóság kérjen jogsegélyt az Orosz Föderációtól, illetve az Ukrán Köztársaságtól, a 860 fő „internálására" vonatkozó dokumentáció beszerzésére és az elkövetőkkel szemben kezdeményezzünk büntetőeljárást. A hadtörténész szakértő a fellelhető dokumentumokat megvizsgálta, egyéb adatokat, mint amit a szakvélemény és annak több kötetes melléklete tartalmaz nem lehetett beszerezni, ezért a jogsegélykérés indítványozása nem megalapozott. A szakértői véleményből az is megállapítható, hogy a megszállás során Zsukov Georgij Kosztantyinovics marsall a szovjet fegyveres erők minisztere 1956. november 4-i jelentése szerint a szovjet csapatok utasítást kaptak arra, hogy a lázadók által leváltott tiszteket helyezzék vissza a beosztásukba, a kinevezetteket pedig tartóztassák le. A csapatok folytassák a kitűzött feladat végrehajtását és tisztítsák meg a lázadóktól Magyarország területét, mely utalás arra, hogy az elfogott lázadókat Magyarország területéről el kell szállítani.

A forradalom résztvevőinek lefegyverzése, elfogása és a személyi szabadságukba való korlátozása egyértelműen a szovjet állami és pártvezetés döntése volt. A döntést hozó személyek időközben meghaltak.

A végrehajtókkal szemben a jogi képviselő indítványozta a magyar elkövetők felelősségre vonását.

A hadtörténész szakértői véleményből megállapítható, hogy a forradalomban résztvevők elfogásában, letartóztatásában számos magyar állampolgár vett részt. A sértett tanúként kihallgatott személyek az elfogásukban közreműködött magyar személyeket nem ismerték, kijelentették, hogy nem is ismernék fel őket. Néhány magyar állampolgár vonatkozásában konkrét közreműködés bizonyítható volt, de ezek a személyek meghaltak. Nevezetesen Petróczi Ferenc szds., Orosz István szds., Szák János szds., Gazdik Gyula alez. a BM.Adatfeldolgozó Hivatal tájékoztatása szerint meghaltak, Nagy Rudolf őrgy. a nyilvántartásban nem szerepel. Halász József szds-tól egy feljegyzés van a dokumentum gyűjteményben, 1956. november 21-i keltezéssel, hogy öt személyt a szovjet parancsnokságról átkísértek a BM. ORFK. XI. Osztályára. Halász javasolta a hozzátartozók értesítését, miszerint a fogvatartottakat nem deportálták.

Nincs bűncselekmény elkövetésére adat Szálma József őrgy. személyét illetően sem, míg Birtalan Mihályt, Déri Ernőt és Csege Gézát Miskolcon

behívták a szovjet parancsnokságra, ahol ott volt a megyei Munkástanács több tagja az utiokmányok beszerzéséért, mert Kádár Jánoshoz akartak menni. Birtalan Mihály, Déri Ernő és Csege Géza a szovjet parancsnokságról eltávoztak, miután a szovjetek a munkástanács tagjait letartóztatták. Nem állapítható meg a három magyar állampolgárral szemben a bűncselekmény alapos gyanúja.

Ezen indokok alapján a jogi képviselőnek a nyomozás kiegészítésére irányuló indítványait el kell utasítani.

Helytálló jogi következtetést vont le a nyomozó hatóság Nagy Imre és közvetlen munkatársai internálása kérdésében. A hadtörténész szakértő igen részletesen munkálta ki azokat a nemzetközi tárgyalásokat, melyek alapján egyértelműen megállapítható, hogy az adott helyzetben a fogva tartó Hatalom biztonsági érdekei ezen személyek internálását Magyarországon kívül szükségessé tették.

A 860 fő elfogása és a szovjetunióba szállítása vonatkozásában a határozat nem tett különbséget aszerint, hogy ezek közül kit lehet a III. Egyezmény 4. cikke alapján hadifogolynak tekinteni. A hadifoglyokkal való bánásmódra vonatkozó Genfben 1949. augusztus 12-én kelt Egyezmény (a továbbiakban III. Egyezmény) 130 cikke állapítja meg mely cselekmény minősül súlyos jogsértésnek, melyben nem szerepel a személyi szabadság megsértése, sőt a III. Egyezmény 19. cikke a harci övezettől távol levő táborban való elhelyezést ír elő a hadifoglyok biztonsága érdekében.

A hadtörténész szakértői véleményből megállapítható, (: 48-49. oldal:) hogy az elfogott személyek meghatározó részét a fegyveres ellenállás irányítói és résztvevői, a nemzetőrök és a katonák, kisebb számban a rendőrök tették ki.

Ezek alapján másként minősül egy-egy személy személyi szabadságától való megfosztása. A sértett tanúként kihallgatott személyek között különbséget kell tenni aszerint, hogy a III. Egyezmény 4. cikke szerint hadifogoly volt-e és a sérelmére elkövetett személyi szabadság megsértése nem minősül súlyos jogsértésnek, avagy polgári személy volt és a sérelmére elkövettték a személyi szabadság megsértésében megnyilvánuló és a IV. Egyezmény 147. cikke által tilalmazott súlyos jogsértést, mely a hatályos büntető jogszabály szerint az aljas indokból elkövetett személyi szabadság megsértése bűntettének minősül. Különösen vonatkozik ez a nőkre és a fiatal korúakra, valamint azokra a békés járó-kelőkre, akiket minden indok nélkül fogtak el.

Mivel a határozat ebben a körben hiányos, ezért a határozatot hatályon kívül helyeztem és a nyomozó hatóságot újabb határozat hozatalára hívtam fel.

Budapest, 2002. október 31.

dr. Nyilasi Gyula sk
címzetes fellebbviteli
főügyészségi ügyész,
osztályvezető ügyész

A kiadmány hiteléül:
Kiadó:

Budapest 2002. november 19.

Dr. Róth Miklós ügyvéd
1051 Bp. Október 6. u. 14. IV. 2.
Telefon/Fax: 312-3245
E-mail: drroth@mail.tvnet.hu

Fővárosi Főügyészség
1051 Budapest Akadémia u. 13.

Tisztelt Fővárosi Főügyészség!

Az 56-os deportálásokkal megvalósított háborús bűntett alapos gyanúja miatt indult büntetőeljárásban, az '56-os Deportálások Tényfeltáró Bizottsága (Deport-'56) és Földvári Rudolf sértett képviseletében. 2002. november 17-én panasszal éltem a Fővárosi Főügyészség NF. 13.405/200/10-I. számú határozata ellen, és kértem, hogy a Legfőbb Ügyészség változtassa meg a határozatot a 151/2000. bű. számú határozat ellen előterjesztett panaszomban kifejtett kérelmemnek megfelelően, az ott kifejtett okok alapján.

További három nap megadását kértem ahhoz, hogy jogorvoslati kérelmemet kiegészíthessem annak indokolásával, hogy miért tartom törvénysértőnek a Fővárosi Főügyészség határozatát.

A kiegészítő indokolást most az alábbiakban terjesztem elő:

A Fővárosi Főügyészség megerősítette azt a téves jogi álláspontot, hogy Nagy Imréék 1956 - os elrablása és Romániába való deportálása nem volt jogellenes, mert esetükben nem deportálásra, hanem megengedett internálásra került sor, amely a megszálló hatalom biztonsági érdekére tekintettel az 1949-es IV. Genfi Egyezmény 42. Cikke alapján megalapozott volt. Az ügyészség szerint annak nincs jelentősége, hogy az internálásra vonatkozó szabályokat egyáltalán nem tartották be, mert a háborús bűntettnek minősülő súlyos jogsértés a személyi szabadság korlátozására vonatkozik, nem a korlátozásra vonatkozó eljárási szabályok be nem tartására.

Az 1949-es IV. Genfi Egyezmény 147. cikke sorolja fel azokat a tényállásokat, amelyek bármelyikét kimerítő cselekmény súlyos jogsértésnek minősül. (háborús bűntett) Az egyezmény 146. cikke szerint mindegyik szerződő fél köteles felkutatni azokat a személyeket, akiket e súlyos jogsértések (háborús bűntettek) elkövetésével, vagy azok elkövetésére utasítás adásával gyanúsítanak, és köteles e személyeket tekintet nélkül állampolgárságukra, saját bírósága elé állítani. Többek között súlyos jogsértésnek, tehát háborús bűntettnek minősül az Egyezmény által védett személyek jogellenes elhurcolása vagy áthelyezése, illetve jogellenes fogva tartása.

A II. világháború szomorú tapasztalatai tették szükségessé a deportálás teljes tilalmát a Genfi Egyezményekben. A Jean S. Pictet által szerkesztett kommentár szerint a jogellenes elhurcolás és áthelyezés az Egyezmény 45. és 49. Cikkének megsértésével valósul meg. A 45. Cikk szerint a védett személyeket nem lehet az Egyezményben nem részes Hatalom területére szállítani, a fogva tartó Hatalom az Egyezményben részes más Hatalomhoz is csak abban az esetben szállíthatja át a védett személyeket, ha ez a hatalom hajlandó és képes az Egyezmény alkalmazására. A 49. Cikk szerint pedig tilos a bármely indokból történő tömeges vagy egyéni kényszer-áttelepítés, valamint védett személyeknek a megszállott területen kívül, akár a

megszálló hatalom, akár bármely más – megszállott vagy meg nem szállott – állam területére való kitelepítése.

Az Egyezmény 41. Cikke szerint ha az a Hatalom, amelynek a védett személyek hatalmában vannak, nem tartja kielégítőnek az egyezményben említett felügyeleti módokat, az általa igénybe vehető legszigorúbb felügyeleti intézkedés a 42. és a 43. Cikkek rendelkezéseinek megfelelően a kényszer-tartózkodóhely kijelölése vagy felügyelet alatt tartás (internálás). Az Egyezmény 42. Cikke szerint a védett személyek felügyelet alá vételét (internálását) vagy számukra kényszer-tartózkodóhely kijelölését csak akkor lehet elrendelni, ha azt a fogva tartó Hatalomnak a biztonsági érdekei feltétlenül szükségessé teszik. A 43. Cikk szerint minden védett személy, akit felügyelet alatt tartanak (internáltak), vagy aki részére kényszer-tartózkodóhelyet jelöltek ki, jogosult kérni, hogy az e tárgyban hozott határozatot a bíróság vagy a fogva tartó Hatalom által e célra létesített államigazgatási testület a lehető legrövidebb határidőn belül felülvizsgálja. Ha a bíróság vagy az államigazgatási testület a felügyelet alá vételt (internálást) vagy a kényszer-tartózkodóhely kijelölését fenntartja, időszakonként, legalább évenként kétszer meg kell vizsgálni e személy ügyét abból a szempontból, hogy a körülmények megengedik-e eredeti határozatának módosítását. Hacsak az érdekelt védett személyek nem ellenzik, a fogva tartó Hatalom a lehető leggyorsabban közli a Védőhatalommal a felügyelet alatt tartott (internált) vagy kényszer-tartózkodóhelyre utalt védett személyek névsorát, valamint azoknak a névsorát is, akiket a felügyelet alól (internálásból) vagy a kényszer-tartózkodóhelyről szabadon bocsátottak. A bíróságok és a testületek határozatairól a lehető leggyorsabban tájékoztatni kell a Védőhatalmat is.

Internálásról csak a 42. és a 43. Cikk együttes fennállása esetén lehet beszélni, bármelyik Cikk sérelme esetén a jogellenes fogvatartás esetével állunk szemben, amely súlyos jogsértésnek, tehát háborús bűntettnek minősül. A 42. Cikkre való hivatkozás nem elégséges, ha nem tartották be a 43. Cikkben foglaltakat. Ez egyébként így van a nemzeti jogban is, hiszen hiába állnak fenn az előzetes letartóztatás törvényes feltételei, ha az elrendeléssel kapcsolatos eljárás mellőzésével foganatosítják a személyi szabadság korlátozását, az nem előzetes letartóztatásnak, hanem jogtalan fogvatartásnak fog minősülni. Annyiban igaza van a Fővárosi Főügyészségnek, hogy az internáltakkal való bánásmódra vonatkozó szabályok megsértése önmagában nem teszi a fogvatartást jogellenessé, és ezen az alapon a súlyos jogsértést, a háborús büntettet megállapítani nem lehet. Ettől azonban különbözik a 43. Cikkben foglaltak be nem tartása, mert ebben az esetben a jogellenes fogvatartással megvalósított súlyos jogsértés (háborús bűntett) megállapítása szempontjából nincs jelentősége annak, hogy egyébként a 42. Cikk alapján sor kerülhetett volna az internálásra.

A Fővárosi Főügyészség olyasmire hivatkozik a megszálló Hatalom védelmében, amelyre ők maguk soha nem hivatkoztak, arra ugyanis, hogy a Szovjetunió biztonsági érdekei feltétlenül szükségessé tették Nagy Imréék internálásának elrendelését. Erre 1956. november 22-én már nem is hivatkozhattak volna eredményesen, mert az Egyezmény 46. Cikke szerint a védett személyekkel szemben hatályba léptetett korlátozó intézkedéseket az ellenségeskedések befejezése után a lehető leggyorsabban hatályon kívül kell helyezni. Külön megkérdőjelezhető, hogy mennyiben veszélyeztették a Szovjetunió biztonságát azok az asszonyok és gyerekek, akiket Nagy Imréékkel együtt Romániába deportáltak, és akiket csak 1958. decemberében engedtek szabadon. Ezzel kapcsolatban Nagy Imre a következőket írta a börtönben: „...súlyosan sérelmesnek és törvénytelennek tartom azt, hogy az én, vagy a mi (ugyanis nemcsak rólam van szó) állítólagos bűneink miatt hozzátartozóinkat, családtagjainkat, feleségeket, és gyermekeket büntetnek az otthontól történt elszakítással,

őrizet alá helyezéssel idegen ország viszonyai között és számukra nem teszik lehetővé az otthonukba való hazatérést."

Az elkövetők megsértették az Egyezmény 45. és 49. Cikkét is, amikor Nagy Imrééket Romániába deportálták, ezért a súlyos jogsértések közül a jogellenes elhurcolás és áthelyezés is megvalósult.

Álságosnak tartom azt az ügyészi érvelést, amely szerint a sértettek kímélése miatt kellene mellőzni a Nagy Imréék jogellenes elhurcolásával és áthelyezésével, valamint jogellenes fogva tartásával megvalósított háborús bűntett elkövetőinek a felderítését. Ehhez kapcsolódóan elfogadhatatlan az az ügyészi megjegyzés is, hogy a sértettek egyébként sem tettek feljelentést. A háborús büntettek nem magánindítványra, hanem hivatalból üldözendők.

Az Egyezmény 6. Cikke szerint a védett személyek mindaddig, amíg szabadon nem bocsátják őket, az Egyezmény védelme alatt maradnak akkor is, ha már az Egyezmény általános alkalmazása megszűnt. Az Egyezmény 5. Cikke szerint, ha valamely összeütköző Fél területén ez a Fél az Egyezmény által védett valamely személyt alapos okból úgy tekint, mint akit egyénileg oly indokolt gyanú terhel, hogy az állam biztonságára káros tevékenységet folytat, az ilyen személy nem hivatkozhat az Egyezmény által biztosított azokra a jogokra és kiváltságokra, amelyek, ha azokat az ő érdekében gyakorolnák, az állam biztonságára hátrányt jelenthetnének. Ezeket a személyeket azonban minden egyes ilyen esetben is emberséges bánásmódban kell részesíteni és bűnvádi eljárás esetében sem lehet őket megfosztani az Egyezményben előírt tisztességes és szabályszerű eljáráshoz való joguktól.

Az Egyezmény 147. Cikkében felsorolt súlyos jogsértések között szerepel a védett személynek az Egyezmény rendelkezéseinek megfelelő tisztességes és szabályos eljáráshoz való jogától való megfosztása is.

A Deport -'56 képviseletében a feljelentést kiterjesztem a Nagy Imre perben elkövetett hivatali visszaéléssel megvalósított háborús bűntett alapos gyanúja miatt is, figyelemmel arra, hogy a vádlottakat megfosztották az Egyezmény rendelkezéseinek megfelelő tisztességes és szabályos eljáráshoz való joguktól.

Tisztelettel:

Dr. Róth Miklós
ügyvéd

LEGFŐBB ÜGYÉSZSÉG
Nyomozás Felügyeleti Főosztály
1055 Budapest, Markó u. 16.
Telefon: 269-2600

NF. 5060/2001/7-I.

HATÁROZAT

A személyi szabadság megsértésének bűntette miatt ismeretlen tettesek ellen indított bűnügyben a Földvári Rudolf sértett jogi képviseletében dr. Róth Miklós ügyvéd által bejelentett újabb panasz folytán a nyomozati iratokkal együtt felülvizsgáltam az ORFK Bűnügyi Főigazgatóság Szervezett Bűnözés Elleni Igazgatóság Vizsgálati Főosztályának a nyomozás megszüntetéséről hozott 151/2000. bű. számú határozatát, valamint az e határozat ellen bejelentett panaszok elbírálásáról a Fővárosi Főügyészség által hozott NF. 13.405/2000/10-I. számú határozatot.

Az újabb panasznak részben helyt adok.

A Fővárosi Főügyészség határozatának indokolásából mellőzöm mindazokat a megállapításokat, amelyek azt rögzítik, hogy Nagy Imre és munkatársai, illetőleg a családtagjaik sérelmére bűncselekményt nem követtek el.

Egyebekben az újabb panaszt elutasítom.

A határozatom ellen további panasznak nincs helye.

I n d o k o l á s:

Az Országos Rendőr-főkapitányság a 151/2000. bű. számú határozatával a Be.139.§-ának (1) bekezdés b) pontjára hivatkozással azzal az indokkal szüntette meg a DEPORT '56 feljelentésére indított nyomozást, hogy annak adatai alapján nem állapítható meg az elkövető kiléte.

A határozat rendelkező részében foglaltakkal ellentétben az indokolás azt is rögzíti, hogy „az akkori politikai és történelmi helyzetben Nagy Imre és közvetlen munkatársai internálása – a Genfi Egyezmény 42. cikke értelmében – nem volt jogsértő".

A további 860 személy Szovjetúnióba történt internálásával kapcsolatban azt tartalmazza a határozat, hogy e személyeket érintően a 147. cikkben megfogalmazott jogsértés - legalábbis döntő többségüket érintően - megvalósult, ám a nyomozás során nem volt lehetséges olyan bizonyítékok felkutatása, amelyek konkrét személy büntetőjogi felelősségét kétséget kizáróan alátámasztották volna.

A Fővárosi Főügyészség a nyomozást megszüntető határozat ellen bejelentett panaszokat elbíráló határozatával a bizonyítás kiegészítésére irányuló indítványt elutasította, a panasszal sérelmezett határozatot pedig hatályon kívül helyezte, s a nyomozó hatóságot új határozat meghozatalára hívta fel.

A Fővárosi Főügyészség a határozat meghozatalakor nem észlelte Nagy Imre és közvetlen munkatársai internálásával összefüggésben a nyomozást megszüntető határozat rendelkező része és az indokolás közötti ellentmondást, ezen túlmenően a határozata indokolásában Nagy Imre és munkatársai internálására vonatkozóan a nyomozást megszüntető határozat indokolásával azonos tartalmú megállapításokat tett, holott az ORFK határozatát nem csupán részlegesen, hanem egészében hatályon kívül helyezte, s új határozat meghozatala iránt intézkedett.

A 860 személy Szovjetúnióba történt internálásával kapcsolatban helytállóan foglalt állást a Fővárosi Főügyészség abban, hogy az érintett személyek körét tekintve különbséget kell tenni abból a szempontból, hogy mely személyek tartozhatnak - mint védett személyek - a hadifoglyokkal való bánásmódra vonatkozóan Genfben, 1949. augusztus 12-én kelt Egyezmény (III. Egyezmény), s melyek a polgári lakosság háború idején való védelmére vonatkozóan Genfben, 1949. augusztus 12-én kelt Egyezmény (IV. Egyezmény) hatálya alá, s ezt követően vizsgálandó, hogy megállapítható-e a sérelmükre a III. Egyezmény 130. Cikkében, illetőleg a IV. Egyezmény 147. Cikkében foglalt valamely súlyos jogsértés, amely el nem évülő bűncselekménynek tekintendő, s amelynek üldözésére (a 129. Cikkben, illetőleg a 146. Cikkben foglaltak szerint) Magyarország nemzetközi jogi kötelezettséget vállalt.

Elkerülte azonban a Fővárosi Főügyészség figyelmét az, hogy az említett két Egyezmény hatálya szempontjából nem csupán a Szovjetúnióba internált személyi körön, hanem a nyomozást megszüntető határozatban és a panaszt elbíráló határozatban egyaránt „Nagy Imre és közvetlen munkatársai"-ként említett személyi körön belül is különbséget kell tenni.

A Romániába internáltak köre egyébként, amelybe nem csupán Nagy Imre és munkatársai, hanem családtagjaik is beletartoztak, eleve nem ítélhető meg egységesen, mert Nagy Imre és munkatársainak internálására politikai okokból, míg hozzátartozóik internálására pusztán a családi kötelék miatt került sor.

A jogsértések megítélése szempontjából nem hagyható figyelmen kívül az, hogy mind a III. Egyezmény 130. Cikke, mind pedig a IV. Egyezmény 147. Cikke szerint súlyos jogsértésnek tekintendő a védett személyeknek az Egyezmény rendelkezéseinek megfelelő tisztességes és szabályos eljáráshoz való jogától történő megfosztása.

A bizonyítási indítványt elutasító részében a Fővárosi Főügyészség döntése helytálló, mert a nyomozó hatóság a tényállás felderítése érdekében a szükséges és lehetséges nyomozati cselekményeket elvégezte, ezért az újabb panasznak az ezt sérelmező részében nem adtam helyt.

Budapest, 2003. március 20.

Dr. Gáspár Katalin s.k.
csoportvezető ügyész

A kiadmány hiteléül

irodavezető

ORFK BŰNÜGYI FŐIGAZGATÓSÁG
SZERVEZETT BŰNÖZÉS ELLENI IGAZGATÓSÁG
VIZSGÁLATI FŐOSZTÁLY

1903 Budapest, Pf.: 314/15.
428-9211
BM: 17-545
Fax: 428-9210
BM.fax: 17-045

Szám: 226/2003.bü.

HATÁROZAT

nyomozás megszüntetéséről

A Btk. *225. §-ba ütköző és minősülő hivatali visszaélés bűntett* alapos gyanúja miatt *ismeretlen tettes* ellen inditott nyomozást a Be. *190. § (1) bek. a) pontja* alapján - *a cselekmény nem bűncselekmény* -

megszüntetem.

Határozatot kapják:

1.) Fővárosi Főügyészség
2.) Dr. Róth Miklós - ügyvéd - 1051 Budapest, Október 6. u. 14. IV/2.
3.) DEPORT -'56 - '56-os Deportálások Tényfeltáró Bizottsága - 1625 Budapest, Pf. 6.
4.) Dr. Újhelyi Szilárdné - sértett
5.) Dr. Donáth Ferencné - sértett
6.) Nagy Erzsébet - sértett
7.) Tánczos Gáborné - sértett
8.) Vásárhelyi Miklósné - sértett

A határozat ellen a Be. 195. § (1) bek. alapján panasznak van helye, melyet a (4) bek.-re figyelemmel, a közléstől számított nyolc napon belül a *Fővárosi Főügyészséghez* címezve, a fenti rendőri szervnél célszerű előterjeszteni.

INDOKOLÁS:

Nyomozást rendeltünk el hivatali visszaélés bűntett gyanúja miatt Dr. Róth Miklós ügyvéd, az '56-os Deportálások Tényfeltáró Bizottsága képviseletében tett feljelentése alapján.
A feljelentés szerint Nagy Imre és munkatársai, valamint családtagjaik Romániába történt internálása során az internálást végrehajtó ismeretlen tettesek nem biztosították a polgári lakosság háború idején való védelmére vonatkozóan Genfben, 1949. augusztus 12-én kelt IV. Genfi Egyezményben foglalt tisztességes és szabályos eljáráshoz való jogot. Az Egyezmény 43. Cikke szerint "minden védett személy, akit felügyelet alatt tartanak (internáltak), vagy aki részére kényszer-tartózkodóhelyet jelöltek ki, jogosult kérni, hogy az e tárgyban hozott határozatot a bíróság vagy a fogva tartó Hatalom által e célra létesített államigazgatási testület a lehető legrövidebb határidőn belül felülvizsgálja...."
A feljelentő különösen sérelmezi a családtagok elhurcolását.
Dr. Róth Miklós a Genfi Egyezményben az internálásra vonatkozó eljárási szabályok megsértése - az Egyezmény 147. cikkében megfogalmazott súlyos jogsértés, "a védett személynek a jelen Egyezmény rendelkezéseinek megfelelő tisztességes és szabályos eljáráshoz való jogától való megfosztása" - a Nagy Imre és társai ellen elkövetett hivatali visszaéléssel megvalósított háborús büntett alapos gyanúja miatt tett feljelentést.

Az Alkotmánybíróság 2/1994. (I.14.) AB határozata szerint nem vonható az Egyezményben meghatározott súlyos jogsértés, így a feljelentő által hivatkozott magatartás sem, a Btk. 165. §-ban megfogalmazott egyéb háborús bűntettek körébe. Csupán a Népbíráskodásról szóló 81/1945. (II.5.) ME rendelet 11. §-ának 5.) pontjában és a 13. §. 2.) pontjában megállapított magatartások büntethetősége maradt fenn, mely magatartások kifejezetten a II. világháborúhoz kapcsolódnak.

Az Alkotmánybíróság 53/1993. (X.13.) AB határozatában kifejtette, hogy a Genfi Egyezményben meghatározott súlyos jogsértések az 1968. évi New Yorki Egyezmény (1971. évi 1. tvr. 1. Cikk) alapján büntethetők az elkövetés időpontjától függetlenül, melyek bármely büntetőtörvénykönyvben (BHÖ, Btk.) meghatározott bűncselekmények törvényi tényállásába ütköző magatartással megvalósíthatók a Btk. 2. §-ában foglaltak szem előtt tartásával.
A hivatkozott AB határozatra és New Yorki Egyezményre figyelemmel a feljelentés alapján a Btk. 225. § -ba ütköző és minősülő hivatali visszaélés bűntett alapos gyanúja látszott megállapíthatónak.

A nyomozás során a következőket állapítottuk meg: 1956. november 4-én hajnalban Nagy Imre és közvetlen munkatársai, valamint családtagjaik a jugoszláv nagykövetség hívására, önként mentek be a követség épületébe, ahol politikai menedékjogot ígértek számukra. Ennek előzménye volt, hogy november 2-ról 3-ra virradó éjszaka Brioni szigetén a szovjet vezetők Titoékkal tárgyaltak. A jugoszláv vezetők vállalták, hogy segítséget nyújtanak Nagy Imrének és a hozzá közel álló személyeknek a politikai életből való kivonásához. Ennek elsődleges célja az volt, hogy a jugoszláv követségre Szántó Zoltán közreműködésével behívott, becsalt Nagy Imrét egy, a Kádár kormányt támogató nyilatkozat megtételére rábírják.
Az időközben Szolnokon megalakult - a szovjetek által összeállított - Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány "kérésére" a szovjet csapatok november 04-én hajnalban megindították a támadást a november 2-ai szovjet, bolgár, román, csehszlovák és jugoszláv vezetők megállapodása alapján.

Levélváltások kezdődtek Nagy Imre és közvetlen munkatársai, valamint családtagjaik ügyében a szovjet és jugoszláv vezetés között, melynek értelmében Titoék azt javasolták, hogy a Szovjetunió ne akadályozza a Nagy Imre csoport Jugoszláviába küldését. Hruscsov azonban úgy vélekedett, hogy amennyiben Nagy Imréék Jugoszláviába távoznának, más lenne a magyarországi események megítélése, ami Jugoszlávia bizonyos mértékű felelősségét sugallná a kialakult helyzet miatt. Hruscsov szerint mulasztás történt, amikor Nagy Imre nem adta be lemondását azonnal a követségre érkezése után.
A csoport jugoszláv követségen való tartózkodása idején mind a jugoszláv nagykövet, mind a magyar vezetés Nagy Imre lemondását sürgette.
Nagy Imre a lemondó nyilatkozatot nem volt hajlandó aláírni. Közben november 11-én elhangzott Tito pulai beszéde, melyben több Nagy Imre személyét és cselekedeteit érintő kritikai megjegyzést tett. Ennek hatására Nagy Imre és társai a Jugoszláviába történő távozást elvetették.

A Magyarországon tartózkodó szovjet tanácsadók, Malenkov (miniszterelnök-helyettes) Szuszlov (az SZKP KB elnökségének tagja) és Arisztov (az SZKP KB titkára) az SZKP Központi Bizottságának november 17-én írott jelentésükben forgatókönyv-szerűen leírták Nagy Imre és társai ügyében a szovjet elképzelést, mi szerint amikor elhagyják a jugoszláv nagykövetség épületét, le kell tartóztatni őket, nyilatkozatot kell aláíratni az általuk elkövetett hibák beismeréséről, és a Kádár-kormány elfogadásáról, majd Romániába kell szállítani a csoportot.

A jugoszláv fél kifejezett kérésére Kádár János formális ígéretet tett írásban arra, hogy a csoport elhagyhatja a nagykövetség épületét, mindenki szabadon a lakására távozhat. Mindezt annak ellenére, hogy mind a jugoszláv, mind a magyar vezetés tisztában volt a szovjet akarattal.
1956. november 22-én a csoport elhagyta az épületet, egy autóbusszal azonban nem a lakásukra, hanem Mátyásföldre, a II. Rákóczi Ferenc Katonai Középiskolába – a KGB állítólagos magyarországi főhadiszállására – vitték őket, majd másnap repülőgéppel Romániába szállították a csoport tagjait.

Az 1956-os Magyar Forradalom Történetének Dokumentációs és Kutatóintézete Közalapítvány főigazgatója, Rainer M. János tájékoztatása szerint az internálásra vonatkozó döntést a magyar kormányt közvetlenül felügyelő és irányító szovjet vezetők – Georgij Malenkov pártelnökségi tag, Mihail Szuszlov KB titkár, Averkij Arisztov KB titkár és Iván Szerov KGB elnök – Kádár János, az akkori MSZMP első titkár és miniszterelnök bevonásával hozták meg. A tervről még tudott Münnich Ferenc, bel- és honvédelmi miniszter, valamint feltehetően néhány Ideiglenes Intéző Bizottsági tag. Kádár János az Ideiglenes Intéző Bizottságot, Központi Bizottságot és a kormányt a döntésről utólag tájékoztatta. A magyar kormány nevében Sebes István külügyminiszter-helyettes Aurel Malnasan román külügyminiszter-helyettessel kötött formális egyezmény alapján szállították Nagy Imrét és csoportját Romániába.

A kihallgatott tanúk – Dr. Donáth Ferencné és Dr. Újhelyi Szilárdné úgy nyilatkoztak, hogy a jugoszláv nagykövetség épületéből történő elszállításuk, a katonai középiskolában való fogvatartásuk, illetve Romániába történt szállításuk során magyar közreműködőkkel nem találkoztak. Őreik szovjet katonák voltak. Egyetlen magyar személyről számoltak be, Münnich Ferencről, aki a férfiakkal tárgyalt. Rainer M. János tájékoztatása szerint feltehetően a kiszállításuk technikai lebonyolításában néhány magyar állampolgárságú volt államvédelmi tiszt is részt vehetett, azonban személyük nem ismert.
Az '56-os Intézet internetes honlapján olvasható Nagy Imre által a Román Munkáspárt Központi Bizottságához írt levele, mely szerint „szovjet fegyveres szervek elhurcoltak Mátyásföldre, és ott 23-án délutánig fegyveres őrizettel, a letartóztatottak esetében szokásos rendszabályok alkalmazásával fogvatartottak."

Nagy Imre és környezete Romániába történt internálása politikai döntés volt, Horváth Miklós történész szakértő véleménye szerint politikai felelősség terheli az akkori magyar, szovjet és román állami és pártvezetést. Ők azonban ma már nem élnek

Figyelemmel az akkori politikai, történelmi, forradalmi helyzetre Nagy Imre és közvetlen munkatársai internálása a Genfi Egyezmény 42. Cikke alapján - "Védett személyek felügyelet alá vételét (internálását) vagy számukra kényszer-tartózkodóhely kijelölését csak akkor lehet elrendelni, ha azt a fogvatartó Hatalomnak a biztonsági érdekei feltétlenül szükségessé teszik." - nem volt jogsértő. A forradalom és szabadságharc leverését követő időben Nagy Imre és környezete veszélyt jelentett a fennálló hatalom érdekeire nézve. A korabeli dokumentumok bizonyítják, hogy a Nagy Imre-i politikai döntés hátterében az egész szocialista tábor pártvezetése - élén Hruscsovval - állt.

A Btk. 225. §-a kimondja: "Az a hivatalos személy, aki azért, hogy jogtalan hátrányt okozzon vagy jogtalan előnyt szerezzen, hivatali kötelességét megszegi, hatáskörét túllépi, vagy hivatali helyzetével egyébként visszaél, bűntettet követ el..."

A leírtak alapján megállapítható, hogy Nagy Imre és csoportja internálásáról politikai döntés született. Az internálás lebonyolításában magyar államigazgatási szerv nem vett részt, államigazgatási aktus nem történt, határozat nem született. A csoport a jugoszláv nagykövetség épületéből való távozásától Romániába történt megérkezésükig - Münnich Ferenc kivételével - magyar személyekkel nem találkoztak, szovjet katonák szállították és őrizték őket. Ezen okból magyar hivatalos személy az internálás végrehajtási eljárásában hivatali kötelességét nem szeghette meg, hatáskörét nem léphette túl, hivatali helyzetével nem élhetett vissza.

Mivel az internálás gyakorlati lebonyolításában magyar személyek nem vettek részt, így a magyar büntető igazságszolgáltatás hatálya alá tartozó személyek bűncselekményt nem követtek el, ezért a rendelkező részben foglaltak szerint a nyomozás megszüntetéséről határoztam.

Budapest, 2003. augusztus 27.

ORFK BF SZERVEZETT BŰNÖZÉS ELLENI IGAZGATÓSÁG Vizsgálati Főosztály * 7 *

Dr. Gera Antal r.ezredes
főosztályvezető

Budapest 2003. szeptember 11.

Dr. Róth Miklós **ügyvéd**
1051 Bp. Október 6. u. 14. IV. 2.
Telefon/Fax: 312-3245
E-mail: drroth@mail.tvnet.hu

ORFK Bűnügyi Igazgatóság
Szervezett Bűnözés elleni Igazgatóság
Vizsgálati Főosztály
1903. Budapest, Pf.: 314/15

Tisztelt Vizsgálati Főosztály!

Nagy Imréék 1956-os elrablásával megvalósított háborús bűntett alapos gyanúja miatt indult büntetőeljárásban, az '56-os Deportálások Tényfeltáró Bizottsága (Deport-'56) képviseletében

p a n a s s z a l

élek a nyomozás megszüntetéséről szóló 226/2003.bü. számú határozat ellen.

Kérem, hogy a jogorvoslati kérelem elbírálását a Legfőbb Ügyészség vonja saját hatáskörébe, mert ahogy a vizsgálati osztály nem volt hajlandó a korábbi téves jogi álláspontját megváltoztatni, úgy a Fővárosi Főügyészségtől sem várható más, annál is inkább, mert a nyomozó hatóság, aliga merte a felettes ügyész jóváhagyása nélkül megtenni, hogy a Legfőbb Ügyészség határozata ellenére, ismételten jogszerűnek minősítse Nagy Imréék elrablását.

A Legfőbb Ügyészség NF. 5060/2001/7-I. számú határozatában, már egyszer mellőzte a Főváros Főügyészség határozatának indokolásából mindazokat a megállapításokat, amelyek azt rögzítik, hogy Nagy Imre és munkatársai, illetőleg a családtagjaik sérelmére bűncselekményt nem követtek el.

Ebben az ügyben, akár a sortűz ügyekben, tetten érhető a hatóságok részéről egyfajta negatív hozzáállás, ami megzavarja a jogi tisztánlátásukat. 1956-ot 33 éven keresztül, csak ellenforradalomként lehetett emlegetni, és Nagy Imre nevét még kiejteni sem volt szabad. Ezzel a szemlélettel nagyon sokan azonosultak, és leginkább azok, akik a párt-, és az államapparátusban dolgoztak. A rendszerváltás felemásságához hozzátartozik, hogy szinte mindenki a helyén maradt. Az államgépezetet átalakították ugyan, de ez nem érintette azt, ami a fejekben és a szívekben lerakodott.

A vizsgálati osztály még arra sem volt hajlandó, hogy megértse azt, amit a feljelentésben írtam, hanem az abban foglaltakat szándékosan összekeverte.

A IV. Genfi Egyezmény 147. Cikke szerint többek között súlyos jogsértésnek minősül a védett személy jogellenes elhurcolása vagy áthelyezése, illetve a jogellenes fogva tartása, továbbá a védett személynek az Egyezmény rendelkezéseinek megfelelő tisztességes és szabályos eljáráshoz való jogától való megfosztása.

Az 1956-os Deportálások Tényfeltáró Bizottsága (Deport-'56) képviseletében a Nagy Imréék sérelmére elkövetett háborús bűntett alapos gyanúját két különálló tényállásra alapítottam. Az egyik az 1956-os elrablás és Romániába való deportálás, míg a másik az 1957-58-ban lefolytatott büntetőeljárás volt. Az előbbi esetben a jogellenes elhurcolással és áthelyezéssel, illetve a jogellenes fogva tartással, az utóbbi esetben pedig az Egyezmény rendelkezéseinek megfelelő tisztességes és szabályos eljáráshoz való jogtól való megfosztással követték el a súlyos jogsértést. Az első esetben aljas indokból elkövetett személyi szabadság megsértésével, míg a második esetben hivatali visszaélés bűntettével valósították meg a háborús bűntettet.

A vizsgálati osztály csak a deportálással kapcsolatos tényállást vizsgálta, és az eljárást megszüntető határozatában azt a valótlanságot állította, hogy én a feljelentésemben a Nagy Imre és társai ellen elkövetett háborús büntettet arra alapítottam, hogy az internálás során az eljárási szabályok

megsértésével nem biztosították az Egyezmény rendelkezéseinek megfelelő tisztességes és szabályos eljáráshoz való jogot, amivel kimerítették a hivatali bűntett törvényi tényállását.

Nagy Imre miniszterelnök és munkatársai, valamint családtagjai elrablása és Romániába hurcolása, a vizsgálati osztály álláspontja szerint, azért nem minősül háborús bűntettnek, mert a IV. Genfi Egyezmény 42. cikke alapján az internálásuk megengedett volt, másrészt politikai döntés előzte meg, ami mögé felsorakozott az egész szocialista tábor pártvezetése – élén Hruscsovval. A vizsgálati osztálynak ez a jogi álláspontja, amelyet dr. Gera Antal r. ezredes főosztályvezető írt alá, **az alábbiak miatt nem állja meg a helyét:**

Az Egyezmény 41. Cikke szerint, ha az a Hatalom, amelynek a védett személyek hatalmában vannak, nem tartja kielégítőnek az egyezményben említett felügyeleti módokat, az általa igénybe vehető **legszigorúbb felügyeleti intézkedés a 42. és a 43. Cikkek rendelkezéseinek megfelelően a kényszer-tartózkodóhely kijelölése vagy felügyelet alatt tartás (internálás).** Az Egyezmény 42. Cikke szerint a védett személyek felügyelet alá vételét (internálását) vagy számukra kényszer-tartózkodóhely kijelölését csak akkor lehet elrendelni, ha azt a fogva tartó Hatalomnak a biztonsági érdekei feltétlenül szükségessé teszik. A 43. Cikk szerint minden védett személy, akit felügyelet alatt tartanak (internáltak), vagy aki részére kényszer-tartózkodóhelyet jelöltek ki, jogosult kérni, hogy az e tárgyban hozott határozatot a bíróság vagy a fogva tartó Hatalom által e célra létesített államigazgatási testület a lehető legrövidebb határidőn belül felülvizsgálja. Ha a bíróság vagy az államigazgatási testület a felügyelet alá vételt (internálást) vagy a kényszer-tartózkodóhely kijelölését fenntartja, időszakonként, legalább évenként kétszer meg kell vizsgálni e személy ügyét abból a szempontból, hogy a körülmények megengedik-e eredeti határozatának módosítását. Hacsak az érdekelt védett személyek nem ellenzik, a fogva tartó Hatalom a lehető leggyorsabban közli a Védőhatalommal a felügyelet alatt tartott (internált) vagy kényszer-tartózkodóhelyre utalt védett személyek névsorát, valamint azoknak a névsorát is, akiket a felügyelet alól (internálásból) vagy a kényszer-tartózkodóhelyről szabadon bocsátottak. A bíróságok és a testületek határozatairól a lehető leggyorsabban tájékoztatni kell a Védőhatalmat is.

Internálásról csak a 42. és a 43. Cikk együttes fennállása esetén lehet beszélni, (konjuktiv feltétel) **bármelyik Cikk sérelme esetén a jogellenes fogvatartás esetével állunk szemben, amely súlyos jogsértésnek, tehát háborús bűntettnek minősül. A 42. Cikkre való hivatkozás nem elégséges, ha nem tartották be a 43. Cikkben foglaltakat.** Ez egyébként így van a nemzeti jogban is, hiszen hiába állnak fenn az előzetes letartóztatás törvényes feltételei, ha az elrendeléssel kapcsolatos eljárás mellőzésével foganatosítják a személyi szabadság korlátozását, az nem előzetes letartóztatásnak, hanem jogtalan fogvatartásnak fog minősülni. Bár az internáltakkal való bánásmódra vonatkozó szabályok megsértése önmagában nem teszi a fogvatartást jogellenessé, és ezen az alapon a súlyos jogsértést, a háborús büntettet megállapítani nem lehet. Ettől azonban különbözik a 43. Cikkben foglaltak be nem tartása, mert ebben az esetben a jogellenes fogvatartással megvalósított súlyos jogsértés (háborús bűntett) valósul meg, függetlenül attól, hogy egyébként a 42. Cikk alapján sor kerülhetett volna az internálásra.

A bűncselekmény megállapíthatósága és üldözhetősége szempontjából nincs jelentősége annak, hogy politikai megrendelésre követték el. Az Egyezmény szerint mindegyik Szerződő Fél nemcsak a súlyos jogsértések elkövetőit köteles felkutatni, hanem azokat a személyeket is, akik az elkövetésre utasítást adtak.

A vizsgálati osztály határozata végezetül megjegyzi, hogy „mivel az internálás gyakorlati lebonyolításában magyar személyek nem vettek részt, így a magyar büntető igazságszolgáltatás hatálya alá tartozó személyek bűncselekményt nem követtek el, ezért a rendelkező részben foglaltak szerint a nyomozás megszüntetéséről határoztam."

A Szervezett Bűnözés Elleni Igazgatóság Vizsgálati Osztálya nagyon rosszul végezheti a munkáját, ha azt hiszi, hogy a magyar büntető igazságszolgáltatás hatálya alá csak a magyar állampolgárok tartoznak, és ezért külföldi személyek esetében mindig megszünteti a nyomozást.

A Btk 3. § (1) bekezdése szerint a magyar törvényt kell alkalmazni a belföldön elkövetett bűncselekményre, ami azt jelenti, hogy az elkövető nemzetiségének, vagy állampolgárságának nincs jelentősége. Egyébként az 1956-ban alkalmazott Btá. 3. § (1) bekezdése is így rendelkezett, amikor kimondta, hogy a magyar törvényt kell alkalmazni, ha akár magyar, akár külföldi állampolgár belföldön követ el büntettet.

Az Egyezmény 146. cikke előírja, hogy mindegyik Szerződő Fél köteles felkutatni azokat a személyeket, akik a súlyos jogsértés elkövetésével gyanúsíthatók, és köteles e személyeket tekintet nélkül állampolgárságukra saját bírósága elé állítani.

Miután a nyomozás adatai alapján megállapításra került, hogy Nagy Imréék elhurcolásában és jogtalan fogvatartásában Kádár János és Münnich Ferenc közreműködött, velük szemben az eljárást, büntethetőséget megszüntető okból a Btk. 32. § a) pontjára tekintettel kellett volna megszüntetni, mivel az elkövető halála a büntethetőséget megszünteti.

A másik tényállás, amelyre a háborús büntetett alapítottam, és amivel kapcsolatban kértem a még élő elkövetők felkutatását és bíróság elé állítását, az a Nagy Imre és társai ellen lefolytatott büntetőeljárás volt.

A Fővárosi Főügyészség NF.13.405/200/10-I. számú határozata ellen benyújtott panasz beadványom kiegészítő indokolásában, amely 2002. november 12-én kelt, a következőket írtam:

Az Egyezmény 147. Cikkében felsorolt súlyos jogsértések között szerepel a védett személynek az Egyezmény rendelkezéseinek megfelelő tisztességes és szabályos eljáráshoz való jogától való megfosztása is.

A Deport -'56 képviseletében a feljelentést kiterjesztem a Nagy Imre perben elkövetett hivatali visszaéléssel megvalósított háborús bűntett alapos gyanúja miatt is, figyelemmel arra, hogy a vádlottakat megfosztották az Egyezmény rendelkezéseinek megfelelő tisztességes és szabályos eljáráshoz való joguktól.

A Fővárosi Főügyészség ezt a beadványt, illetve annak ezt a részét, nyílván nem titkolta el a vizsgálati osztály elől. Ennek ellenére a vizsgálati osztály ezzel érdemben nem foglalkozott.

A kiterjesztett feljelentéssel kapcsolatban felmerül, hogy a Nagy Imre perre egyáltalán vonatkoztatható-e a genfi jog.

Nézzük először az időbeli hatályt. Az Egyezmény 6. Cikke alapján három időpontot különböztethetünk meg. Az egyik a katonai műveletek általános befejezése, a másik a katonai műveletek általános befejezésétől számított egy év eltelte, a harmadik pedig a védett személyek szabadon bocsátásának időpontja.

1) Az Egyezményt minden nemzetközi összeütközés vagy megszállás esetében annak kezdetétől fogva alkalmazni kell. Az összeütköző Felek területén az Egyezmény alkalmazása a katonai műveletek általános befejezésével ér véget.
2) A megszállott területen az Egyezmény alkalmazása a katonai műveletek általános befejezésétől számított egy év után ér véget.
3) Azok a védett személyek, akiknek a szabadon bocsátása, hazaszállítása vagy a korábbi státuszba való visszahelyezése a fenti határidő eltelte után történik, a közbeeső időben az Egyezmény védelme alatt maradnak.

Nem lehet kétséges, hogy Nagy Imréékét a Genfi jog időbeli hatálya alatt rabolták el és hurcolták Romániába. Az sem lehet vitás, hogy 1957. áprilisában Nagy Imrét és perbefogott társait úgy szállították haza Magyarországra, hogy közben nem bocsátották őket szabadon, tehát a per egész időtartama alatt az Egyezmény védelme alatt maradtak.

Vizsgálni kell azonban a személyi hatályt is. Az Egyezmény 4. Cikke szerint az Egyezmény védelmében részesülnek azok a személyek, akik összeütközés vagy megszállás esetén bármely időpontban és bármely módon valamely olyan összeütköző Fél vagy megszálló Hatalom hatalmában vannak, amelynek nem állampolgárai. Felmerül a kérdés, hogy miután Nagy Imre és társai 1957-ben a magyar hatóságok őrizetébe kerültek, nem kerültek-e ki a genfi jog személyi hatálya alól? A válasz két szempontból is tagadó.

1) A megszálló hatalom a Nagy Imre pert mindvégig figyelemmel kísérte, és arra ráhatással volt. Márpedig azok a személyek, akik bármely módon állnak az idegen Hatalom hatalmában, az Egyezmény védelmében részesülnek.
2) A Jean S. Pictet által szerkesztett kommentár azt a magyarázatot fűzi a IV. Genfi Egyezmény 3. Cikkéhez, hogy a rendelkezés ereje nem korlátozódik csupán a 3. Cikkben megfogalmazott körre. Azáltal ugyanis, hogy a 3. Cikk olyan minimumszabályokat ír elő, amelyek a legkisebb konfliktusokban alkalmazandóak, rendelkezései a fortiori – ha az Egyezmény rendelkezései egyébként is alkalmazhatóak - a nemzetközi összeütközésre is vonatkoznak: a „több magában foglalja a kevesebbet" elvet követve.

Márpedig a 3. Cikk alkalmazásában (polgárháború) a saját állampolgár is védett személy, valamint a minimumszabálynak minősülő tiltott cselekmények között is szerepel, hogy mindenkor és mindenütt tilos a védett személyek tekintetében:
a szabályszerűen megalakított és a művelt népek részéről elengedhetetlennek elismert igazságszolgáltatási biztosítékok alapján működő bíróság által előzetesen meghozott ítélet nélkül kiszabott büntetés és annak végrehajtása.

Az Egyezmény 5. Cikke szerint, ha valamely összeütköző Fél területén ez a Fél az Egyezmény által védett valamely személyt alapos okból úgy tekint, mint akit egyénileg oly indokolt gyanú terhel, hogy az állam biztonságára káros tevékenységet folytat, az ilyen személy nem hivatkozhat az Egyezmény által biztosított azokra a jogokra és kiváltságokra, amelyek, ha azokat az ő érdekében gyakorolnák, az állam biztonságára hátrányt jelenthetnének. Ezeket a személyeket azonban minden egyes ilyen esetben is emberséges bánásmódban kell részesíteni **és bűnvádi eljárás esetében, sem lehet őket megfosztani az Egyezményben előírt tisztességes és szabályszerű eljáráshoz való joguktól.**

Ebből a rendelkezésből levezethető, hogy nemcsak a megszálló Hatalom bíróságaira vonatkozik, hogy biztosítani kell a terheltek részére az Egyezményben előírt tisztességes és szabályszerű eljáráshoz való jogot.

Nagy Imre és társai ellen a többször módosított 1951. évi III. törvény (Bp.) és a népbírósági tanácsokról szóló 1957. évi 43. tvr. rendelkezései szerint, de az abban foglalt lényeges szabályok megsértésével, folytatták le az eljárást.

1958. január 20-ig tisztázatlan volt a büntetőeljárás alá vont személyek eljárási helyzete. Csak ekkor, közvetlenül a nyomozás befejezése előtt nyilvánították terhelté őket, holott a Bp. 91/B. §-ának /1/ bekezdése szerint a nyomozó hatóságnak erről indokolt határozatot kellett volna hoznia, mihelyt elegendő adattal rendelkezett annak megállapításáról, hogy ki követte el a bűncselekményt. A határozatnak tartalmaznia kellett volna a bűncselekmény rövid indokolását is. **Ez az eljárási szabálysértés korlátozta Nagy Imréék védekezési jogát,** mert nem közölték velük az eljárás alapjául szolgáló tényeket, s csak 1958. január 20-án biztosították számukra a védő választás lehetőségét is. Ezen felül **a terheltté nyilvánítás az előzetes letartóztatás elrendelésének feltétele is volt (Bp. 97.§), ezt megelőzően törvényesen el sem lehetett volna rendelni ezt a kényszerintézkedést.** Nagy Imre és társai 1957. áprilisában az egyik jogtalan fogvatartásból, a másik jogtalan fogvatartásba kerültek.

A nyomozás során és a tárgyaláson is megsértették a Bp. 3. §-ának rendelkezéseit, amely szerint az eljárás minden szakában ki kell deríteni, és figyelembe kell venni a mentő és a büntetést enyhítő körülményeket is. Nagy Imre és társai számos, a Népbíróság által fel nem derített és ennek folytán figyelembe sem vett körülményre, és bizonyítékra hivatkoztak. A terhelő körülmények egyoldalúan előtérben állító eljárás meglapozatlan ténymegállapításokat és téves büntetőjogi értékeléseket eredményezett.

A tárgyaláson **Nagy Imrének és társainak nem volt módja arra, hogy védekezésüket összefüggően adhassák elő** (Bp. 94. § /2/ bekezdés), illetve, hogy az egyes események hátterére, nemzetközi vonatkozásaira, mások tevékenységére és szerepére vonatkozó védekezésüket előterjeszthessék.

Az 1957. évi 34. sz. tvr. 2. §-ának /3/ bekezdése szerint az eljáró Népbírósági Tanács vezetőjét a Legfelsőbb Bíróság elnöke jelölte ki. Ez ugyan formálisan meg is történt, de a Népbírósági Tanács vezetőjére és tagjaira, sőt a jegyzőkönyvvezetőre és a tárgyaló ügyész személyére is a Belügyminisztérium tett „javaslatot". Ténylegesen a javasolt személyek jártak el az ügyben. A Belügyminisztérium beosztottai naponta értékelték a tárgyaláson történteket, és ezt írásban jelentették a belügyminiszternek.

A Népbírósági Tanács tagja volt Lakatos Péterné, akinek a férje a Köztársaság téri események egyeik áldozata volt. Bár a vádirat Nagy Imre és társai terhére rótta az 1956. október 23-i események kirobbanását, Maléter Pált illetően pedig azt, hogy előzetesen tudott a pártház ostromáról és annak sikerét előmozdította. Ilyen körülmények között Lakatos Pétenével szemben kizárási ok merült fel (a Bp. 13. §-ának e/ pontja szerinti elfogultság/, ezért azt haladéktalanul be kellett volna jelentenie, s a továbbiakban nem járhatott volna el az ügyben.

Eljárási szabályt sértett a Népbírósági Tanács azzal is, hogy a nyilvánosságot az egész tárgyalásról kizárta, beleértve az ítélet kihirdetését. Ennek a Bp. 7. §-a szerint feltételei nem állottak

fenn. **Nem kétséges, hogy nyilvános tárgyaláson a vádlottak sikeresebben védekezhettek volna, és mód nyílott volna arra, hogy sorsukat a közvélemény figyelemmel kísérje.**

A Népbírósági Tanács először 1958. február 5-én és 6-án tartott tárgyalást az ügyben. A második tárgyalási napon pótnyomozást rendelt el, és az iratokat visszaküldte a legfőbb ügyésznek. Ezután – dr. Szilágyi József elkülönített ügyének tárgyalását nem számítva – több mint négy hónap múlva, 1958. június 9-én tartott újabb tárgyalást, mégpedig megváltozott összetételű tanácsban. A Bp. 153. §-ának /2/ bekezdése értelmében 1958. június 9-én elölről kellett volna kezdeni a tárgyalást, mivel a tanács összetételében változás történt, és a korábbi tárgyalás óta egy hónapnál hosszabb idő telt el. Ezzel szemben a Népbírósági Tanács nem hallgatta ki újra teljes részletességgel a vádlottakat, hanem a korábbi jegyzőkönyv felolvasásával folytatta a tárgyalást. Ezzel olyan eljárási szabálysértést követett el, amely miatt az akkor törvényes rendelkezések (a Bp. 202. §-nak b/pontja) szerint feltétlenül hatályon kívül kellett helyezni bármely bírósági ítéletet.

A felsorolt súlyos szabálytalanságokkal megfosztották Nagy Imrét és társait a IV. Genfi Egyezmény rendelkezéseinek megfelelő tisztességes és szabályos eljáráshoz való joguktól. Akik ezt az eljárást irányították, akik ebben hivatalos személyként részt vettek, azok elkövették a hivatali visszaéléssel megvalósított háborús bűntettet.

Kérem a még élő elkövetők felkutatását és bíróság elé állítását. A deportálásokkal kapcsolatban tanúként hallgatták ki Szalma Józsefet és Halustyik Mihályt, akik részt vettek a nyomozati szakban Nagy Imre és társai kihallgatásában, törvénytelen fogvatartásukban, a védelem jogától való megfosztásukban. Biszku Bélát is tanúként hallgatták ki, aki utalást is tett arra, hogy ebben az ügyben a nyomozókat közvetlenül ő utasította. Feltehetően Lakatos Péterné is él, aki a Népbírósági Tanács egyik népbírája volt.

Tisztelettel:

Dr. Róth Miklós
ügyvéd

ORFK BŰNÜGYI FŐIGAZGATÓSÁG
SZERVEZETT BŰNÖZÉS ELLENI IGAZGATÓSÁG
VIZSGÁLATI FŐOSZTÁLY
BŰNÜGYI OSZTÁLY

1903 Budapest, Pf.: 314/15.
☎: 428-9211
BM: 17-545
Fax: 428-9210
BM.fax: 17-543

Szám: 151/2000.bü.

HATÁROZAT
nyomozás megszüntetéséről

A Btk *175. §(1) bekezdésbe ütköző és minősülő személyi szabadság megsértése* bűntettének alapos gyanúja miatt *ismeretlen tettesek ellen a DEPORT '56 feljelentése alapján* indított nyomozást a Be. 190. § (1) bek. a.) pontja alapján - az elkövetett cselekmény nem bűncselekmény -

megszüntetem.

Határozatot kapják:

1.) Fővárosi Főügyészség
2.) DEPORT '56 - '56-os Deportálások Tényfeltáró Bizottsága - Budapest, Pf. 6. 1625
3.) Dr. Róth Miklós ügyvéd - a DEPORT '56 képviseletében - 1051 Budapest, Október 6. u. 14. IV/2.
4.) Nagy Endre - sértett
5.) Csizmár József - sértett
6.) Serfőző Lajos - sértett
7.) Csonka Dezső - sértett.
8.) Hangács János - sértett
9.) Könczöl Ernő - sértett
10.) Nagy Sándor - sértett
11.) Vékony Ferenc - sértett
12.) Dr. Szíjj Ferenc - sértett
13.) Dr. Grosch Béla - sértett
14.) Bódis János - sértett
15.) Dr. Csapó Zoltán - sértett
16.) Dr. Somogyi Antal - sértett
17.) Csicsics Péter - sértett
18.) Juhász János - sértett
19.) Lukácsi György - sértett
20.) Gabler József - sértett
21.) Holl Nándor - sértett
22.) Laky János - sértett
23.) Dr. Kocsis Géza - sértett
24.) Dr. Ambrich László - sértett
25.) Rikk József - sértett
26.) Dr. Simon Ferenc - sértett
27.) Dr. Csetényi József - sértett
28.) Dr. Országh Imre - sértett
29.) Szikszai Ferenc - sértett

30.) Újságh Tibor - sértett
31.) Kaczander Károly - sértett
32.) Galambszegi Árpád - sértett
33.) Babos János - sértett
34.) Dr. Gerencsér Ferenc - sértett
35.) Balogh Vilmos - sértett
36.) Salakta István - sértett
37.) Császár Attila - sértett
38.) Dr. Bánáti János - sértett
39.) Horváth László - sértett
40.) Tóth Dániel – sértett
41.) Richter József – sértett
42.) Szlama Árpád – sértett
43.) Táky Gyula – sértett
44.) Magyar János – sértett
45.) Dr. Vándor Béla – sértett
46.) Dr. Harmos Csaba – sértett
47.) Kiss Tibor – sértett
48.) Gál István – sértett
49.) Zsámbok Károly – sértett
50.) Vadászi Tibor – sértett
52.) Hantos Antal – sértett
53.) Lantai Tibor – sértett
54.) Patocskai Béla – sértett
55.) Libus Mátyás –sértett
56.) Kopácsi Károly – sértett
57.) Hindy Árpád – sértett
58.) Szabó Béla – sértett
59.) Novák Béla – sértett
60.) Bárány Béla – sértett
61.) Nemes Árpád – sértett
62.) Szabó János – sértett
63.) Tordai Károly – sértett
64.) Dr. Fazekas Zoltán – sértett
65.) Drávucz Jenő - sértett
66.) Lázár Ferenc – sértett
67.) Dr. Vajda Sándor – sértett.
68.) Persay Gyula - sértett
69.) Mohácsi Tibor – sértett
70.) Németh József – sértett
71.) Bruneker István – sértett
72.) Oszlay László – sértett
73.) Szádóczki Mihály sértett
74.) Farsang Kálmán – sértett
75.) Balogh Lajos – sértett

76.) Dr. Vizy Béla – sértett
77.) Kurucz Pál – sértett
78.) Vastag Mihály – sértett
79.) Monostory László – sértett
80.) Linczmajer János – sértett
81.) Gengeliczky Lajos – sértett

A határozat ellen a Be. 195. § (1) bek. alapján panasznak van helye, melyet a (4) bek.-re figyelemmel, a közléstől számított nyolc napon belül a *Fővárosi Főügyészséghez* címezve, a fenti rendőri szervnél célszerű előterjeszteni.

INDOKOLÁS:

A DEPORT '56 feljelentést tett legalább 860 rendbeli aljas indokból elkövetett személyi szabadság megsértésével megvalósított háborús bűntett alapos gyanúja miatt az 1956-os deportálások lebonyolításában részt vett szovjet és magyar közegek ellen.
A feljelentés szerint 1956. november 4. után nagy számban deportáltak magyar állampolgárokat a Szovjetunióba.

Az eljárás lefolytatása szempontjából különbséget kell tenni a sértettek között abban a tekintetben, hogy a **III. Genfi Egyezmény** - a hadifoglyokkal való bánásmódra vonatkozóan Genfben, 1949. augusztus 12-én kelt Egyezmény - , illetve a **IV. Genfi Egyezmény** - a polgári lakosság háború idején való védelmére vonatkozóan Genfben, 1949. augusztus 12-én kelt Egyezmény - vonatkozik rájuk.

Az Egyezmény 4. Cikke értelmében hadifogoly:
„1. Valamely összeütköző Fél fegyveres erejének, valamint az ezen fegyveres erők részét alkotó néphadnak (milícia) és önkéntes csapattestnek a tagjai."...

Jelen határozatom a mintegy 860 fő vonatkozásában azon személyek körét érinti, akikre 1956-ban a III. Genfi Egyezmény vonatkozott, vagyis akik hadifoglyoknak minősülnek. Hivatásos és sorállományú katonák, akiket a megszálló szovjet csapatok a laktanyákból hurcoltak el, illetőleg azok a forradalmárok, akik fegyverrel harcoltak az ország különböző pontjain a Nemzetőrségek kötelékében.

A feljelentő a mintegy 860 fő deportálását sérelmezi, helytelenül, ugyanis 1956. november 04-ét követően nem deportálás, hanem internálás történt. Deportálás kitelepítést jelent, azaz más lakóhelyre történő költöztetést, általában családostól, ahol állandó hatósági felügyelet nélkül éltek a kitelepítettek. Ezzel szemben az internálás felügyelet alá helyezést jelent, vagyis az internáltak folyamatos hatósági felügyelet, őrzés alatt voltak.

A nyomozás során történész szakértőt rendeltünk ki annak a megállapítására, hogy milyen előzmények után, kik döntöttek az internálásról.

A szakértő szakvéleményének elkészítése érdekében kutatásokat végzett a Történeti Hivatalban, a Magyar Országos Levéltárban, börtönökben, tanulmányozta az eddig megjelent irodalmat, a korabeli dokumentumokat, visszaemlékezéseket.

A korabeli dokumentumok szerint az SZKP KB 1956. október 31-i ülésén a Magyarországon kialakult helyzetet értékelve Hruscsov a következőket mondta: "a csapatokat ne vonjuk ki Magyarországról és Budapestről, kezdeményezően lépünk fel a rend helyreállítása érdekében..." November 2-án Hruscsov a román, csehszlovák, bolgár vezetéssel tárgyalt, melynek során a katonai rendezés tervét mindenki támogatta.
November 3-ról 4-re virradó éjszaka Tökölön a szovjet csapatok kivonásáról tárgyalásokat folytató magyar kormánydelegáció tagjait - köztük Maléter Pál vezérőrnagyot, honvédelmi minisztert, Kovács István vezérőrnagyot a Vezérkar Főnökét, Szűcs Miklós ezredest, a Vezérkar Hadműveleti Csoportfőnökét - és annak kíséretét fogságba ejtették. A hadsereg legjelentősebb vezetői letartóztatásának célja a hadsereg lehetséges ellenállásának korlátozása, ill. megakadályozása volt.

November 4-én hajnalban megkezdődött az egész országra kiterjedt második szovjet támadás. Szinte egy időben foglalták el a szovjet csapatok a laktanyákat, valamint Budapesten a forradalom gócpontjait (VIII., IX. kerület, Széna tér, stb.)
Ezzel egy időben megkezdődtek a letartóztatások, és az őrizetbe vett személyek Szovjetunióba történt kiszállítása, amelynek oka a szovjet hadviselés azon indoka volt, mely szerint a hadifoglyokat a legrövidebb időn belül a hadműveleti területről a hátországba kell szállítani. Miután Magyarország egész területén a szovjet csapatok hadműveleteket folytattak, számukra teljesen természetes és kézenfekvő megoldás a hadifoglyok szovjet területre történő kiszállítása volt.
A szovjet fegyveres erők minisztere Zsukov 1956. november 4-i jelentésében a következőket írja: a szovjet csapatok utasítást kaptak arra, hogy helyezzék vissza beosztásukba a lázadók által leváltott tiszteket, és a helyükbe kinevezetteket tartóztassák le. A csapatok tovább folytatják a kitűzött feladat végrehajtását, és megtisztítják a lázadóktól Magyarország területét. Az élve elfogott lázadókat Magyarország területéről el kell szállítani.
A dokumentumokból kiderül, hogy első lépcsőben 4-5 ezer fogoly kiszállítására készültek fel. A döntés szerint a szovjet hadsereg egységei által letartóztatottakat a ungvári börtönben kell elhelyezni. Miután a letartóztatottak száma november 7-én - Holodkov belügyminiszter-helyettes tájékoztatása szerint - 4-5 ezer fő, egyeztetve az Ukrán SZSZK Belügyminisztériuma képviselőjével úgy döntöttek, hogy a foglyokat Sztrij, Drogobics, Csernovci és Sztanyiszlav város börtöneiben kell elhelyezni.

Szerov és Andropov az SZKP Központi Bizottságának 1956. november 14-én küldött táviratából kiderül, hogy a szovjet vezetők a magyar állampolgárok Szovjetunióba történő szállításáról a magyar vezetőkkel nem egyeztettek:
"A mai nap folyamán Kádár és Münnich elvtárs (mindegyik külön-külön) többször is felhívott, közölték, hogy a szovjet hatóságok egy vasúti szerelvényen a fegyveres felkelésben részt vett magyar fiatalokat szállítottak a Szovjetunióba (Szibériába). Ezzel kapcsolatban Kádár és Münnich kijelentette, hogy nem helyeslik e tevékenységünket, mivel szerintük ez váltotta ki a magyar vasutasok általános sztrájkját, és rontotta az egész ország belpolitikai helyzetét. ....

Münnich elvtárs azt kérte, hogy a szovjet csapatok parancsnoksága adjon hivatalos sajtónyilatkozatot, hogy senkit nem szállítottak és nem fognak Magyarországról a Szovjetunióba szállítani. A magunk részéről azt mondtuk Münnich elvtársnak, hogy kivizsgáljuk a kérdést, és másnap közöljük a választ.
Ma, november 14-én valóban Csop állomásra irányítottunk egy kisebb szerelvényt olyan letartóztatottakkal, akiknek nyomozati anyagában az szerepel, hogy a fegyveres felkelés aktív résztvevői voltak. A szerelvény áthaladt a határon. A szerelvény útja közben a foglyok két állomáson cédulákat dobáltak ki, melyben közölték, hogy Szibériába viszik őket. A cédulákat a magyar vasutasok felszedték, és értesítették a dologról a kormányt. A mi vonalunkon utasítást adtunk ki, hogy a jövőben a letartóztatottakat megerősített kísérettel zárt gépkocsival szállítsák.
Holnap a Münnich elvtárssal való megbeszélésen Szerov elvtárs azt fogja mondani, hogy mivel Magyarországon nincs megfelelő kellően előkészített börtön a foglyok őrzésére, ahol biztosítani lehetne az objektív nyomozást, ezért arra gondoltunk, hogy a letartóztatottak egy kis csoportját a szovjet-magyar határ közelében lévő helyiségekben szállásoljuk el."

A dokumentumok alapján megállapítható, hogy a teljes létszám, 860 fő Szovjetunióba történt szállítását november tizenötödikére végrehajtották.
Holodkov belügyminiszter-helyettes jelentése szerint november 15-ig az ungvári börtönben 846 - közöttük 23 nő - foglyot fogadtak be, akik közül 463 főt további fogva tartás céljából Sztrij város és a drogobicsi terület börtöneibe továbbítottak és felkészültek arra, hogy ezekbe a börtönökbe további szállítmányokat fogadjanak be.

A szakértő kutatásai szerint a kiszállítottak mindegyikét 1956. november 13-a és 1957. január 5-e között Magyarországra visszahozták. Legkorábban a kiskorúakat, majd kisebb csoportokban a többieket is.

A kirendelt szakértő 788 internált személyt tudott megnevezni. A megnevezett személyek döntő többségét - személyi adatok hiányában - nem lehetett azonosítani. Sokan - a megadott személyi adatokkal - a lakcímnyilvántartásban nem szerepelnek. Sokan meghaltak. Voltak olyan személyek, akik a névsorban szerepelnek, de nem voltak szovjet börtönben, Magyarországon tartották fogva néhány napig.
Meghallgattunk 78 fő volt hadifogolynak minősülő internáltat, akiknek jelentős többsége arról számolt be, hogy szovjet katonák fogták el, és vették őrizetbe. Volt, akinek az elfogásakor jelen volt magyar hatósági személy is, de nem mutatkozott be, nem ismerte korábban, és ennyi év távlatából fényképről sem ismerné fel.
A kihallgatott személyek döntő többségét kiszállítását megelőzően Magyarországon nem hallgatták meg, volt akinek csak a személyi adatait vették fel.
A elfogott személyek Budapesten a VIII. kerületi Tanács épületében, a Kilián laktanyában, a Széna tér környékén kerültek elfogásra. Szombathelyen, Debrecenben a laktanyákban lévőket, Veszprémben az egyetemi nemzetőrség tagjait fogták el.

Az Egyezmény szerint "A fogva tartó Hatalom a hadifoglyokat felügyelet alá helyezheti (internálhatja)" (21.Cikk), így a hadifoglyok vonatkozásában a személyes szabadság megsértése nem valósult meg.

A III. Genfi Egyezmény 130. Cikke körülírja azokat a cselekményeket, melyek a súlyos jogsértést megvalósítják, ha az Egyezmény által védett személyek vagy dolgok ellen követik el: a szándékos emberölés, a kínzás vagy embertelen bánásmód, ideértve a biológiai kísérleteket, nagy fájdalom szándékos előidézése, vagy a testi épség, illetve az egészség súlyos megsértése, hadifogolynak az ellenséges Hatalom fegyveres erőben való szolgálatra kényszerítése, vagy a hadifogolynak a jelen Egyezmény rendelkezéseinek megfelelő tisztességes és szabályos eljáráshoz való jogától történő megfosztása.

A kihallgatott személyek jelentős többsége úgy nyilatkozott, hogy fogva tartásuk idején egy-két alkalommal hallgatták ki őket. Emberséges bánásmódban volt részük. Élelmezésük, ellátásuk a körülményekhez képest elfogadható volt, nem bántalmazták őket.

A leírtakra tekintettel, mivel a hadifoglyok internálása a III. Genfi Egyezmény értelmében megengedett, az internáltakkal szemben súlyos jogsértést nem követtek el, így hadifoglyok sérelmére nem követtek el bűncselekményt, a rendelkező részben foglaltak szerint a nyomozás megszüntetéséről határoztam.

Budapest, 2004. április 25.

Dr. Tamics Gábor r.alezredes
főosztályvezető-helyettes
osztályvezető

Érkezett: 2004 május 26-án

ORFK BŰNÜGYI FŐIGAZGATÓSÁG
SZERVEZETT BŰNÖZÉS ELLENI IGAZGATÓSÁG
VIZSGÁLATI FŐOSZTÁLY
BŰNÜGYI OSZTÁLY

1903 Budapest, Pf.: 314/16.
☎: 428-9211
BM: 17-545
Fax: 428-9210
BM.fax: 17-543

Szám: 151/2/2000 bü.

HATÁROZAT
nyomozás felfüggesztéséről

A Btk. *175. §(1) bekezdésbe ütköző és minősülő személyi szabadság megsértése* büntettének alapos gyanúja miatt ismeretlen tettesek ellen *a DEPORT '56 feljelentése alapján* indított nyomozást - figyelemmel a Be. 189 § (1) bekezdésére - a Be. 188 § (1) bek. c.) pontja alapján - a nyomozás adatai alapján nem állapítható meg az elkövető kiléte -

felfüggesztem.

Határozatot kapják:

1./ Fővárosi Főügyészség
2./ DEPORT '56 - '56-os Deportálások Tényfeltáró Bizottsága - Budapest, Pf. 6. 1625
3.) Dr. Róth Miklós ügyvéd - a DEPORT '56 képviseletében - 1051 Budapest, Október 6 u. 14. IV/2.
4.) Bogár Károly - sértett
5.) Kiss József - sértett
6.) Hortoványi Gyula - sértett
7.) Molnár Lajos - sértett
8.) Bertók Varga Gábor - sértett
9.) Földvári Rudolf - sértett
10.) Schmidt György - sértett
11.) Fülöp Attila - sértett
12.) Lugosi Alajos - sértett
13.) Tóth József - sértett
14.) Kupi István - sértett
15.) Kozorics István - sértett
16.) Vincze László - sértett

A határozat ellen a Be. 195. § (1) bek. alapján panasznak van helye, melyet a (4) bek.-re figyelemmel, a közléstől számított nyolc napon belül a *Fővárosi Főügyészséghez* címezve, a fenti rendőri szervnél célszerű előterjeszteni.

INDOKOLÁS:

A DEPORT '56 feljelentést tett legalább 860 rendbeli aljas indokból elkövetett személyi szabadság megsértésével megvalósított háborús büntett alapos gyanúja miatt az 1956-os deportálások lebonyolításában részt vett szovjet és magyar közegek ellen.
A feljelentés szerint 1956 november 4 után nagy számban deportáltak magyar állampolgárokat a Szovjetunióba

Az eljárás lefolytatása szempontjából különbséget kell tenni a sértettek között abban a tekintetben, hogy a **III. Genfi Egyezmény** - *a hadifoglyokkal való bánásmódra vonatkozóan Genfben, 1949. augusztus 12-én kelt Egyezmény* - , illetve a **IV. Genfi Egyezmény** - *a polgári lakosság háború idején való védelmére vonatkozóan Genfben, 1949. augusztus 12-én kelt Egyezmény* - vonatkozik rájuk.

Jelen határozatom a mintegy 860 fő vonatkozásában azon személyek körét érinti, akikre 1956-ban a IV. Genfi Egyezmény hatálya terjedt ki.

A IV Genfi Egyezmény 4 Cikke rendelkezik arról, hogy "*Az Egyezmény védelmében részesülnek azok a személyek, akik összeütközés vagy megszállás esetén bármely időpontban és bármely módon valamely olyan összeütköző Fél vagy megszálló Hatalom hatalmában vannak, melynek nem állampolgárai.*"

A feljelentő a mintegy 860 fő deportálását sérelmezi, helytelenül, ugyanis 1956. november 04-ét követően nem deportálás, hanem internálás történt. Deportálás kitelepítést jelent, azaz más lakóhelyre történő költöztetést, általában családostól, ahol állandó hatósági felügyelet nélkül éltek a kitelepítettek. Ezzel szemben az internálás felügyelet alá helyezést jelent, vagyis az internáltak folyamatos hatósági felügyelet, őrzés alatt voltak.

A nyomozás során történész szakértőt rendeltünk ki annak a megállapítása érdekében, hogy internálások milyen célból, milyek előzmények után, kinek az utasítására történtek.
A szakértő szakvéleményének elkészítése érdekében kutatásokat végzett a Történeti Hivatalban, a Magyar Országos Levéltárban, börtönökben, tanulmányozta az eddig megjelent irodalmat, a korabeli dokumentumokat, visszaemlékezéseket.

A korabeli dokumentumok szerint az SZKP KB 1956. október 31-i ülésén a Magyarországon kialakult helyzetet értékelve Hruscsov a következőket mondta: "a csapatokat ne vonjuk ki Magyarországról és Budapestről, kezdeményezően lépünk fel a rend helyreállítása érdekében..." November 2-án Hruscsov a román, csehszlovák, bolgár vezetéssel tárgyalt, melynek során a katonai rendezés tervét mindenki támogatta.
November 3-ról 4-re virradó éjszaka Tökölön a szovjet csapatok kivonásáról tárgyalásokat folytató magyar kormánydelegáció tagjait - köztük Maléter Pál vezérőrnagyot, honvédelmi minisztert, Kovács István vezérőrnagyot a Vezérkar Főnökét, Szűcs Miklós ezredest, a Vezérkar Hadműveleti Csoportfőnökét - és annak kíséretét fogságba ejtették. A hadsereg legjelentősebb vezetői letartóztatásának célja a hadsereg lehetséges ellenállásának korlátozása, ill. megakadályozása volt.

November 4-én hajnalban megkezdődött az egész országra kiterjedt második szovjet támadás. Szinte egy időben foglalták el a szovjet csapatok a laktanyákat, valamint Budapesten a forradalom gócpontjait. (VIII., IX. kerület, Széna tér, stb.)
Ezzel egy időben megkezdődtek a letartóztatások, és az őrizetbe vett személyek Szovjetunióba történt kiszállítása, amelynek oka a szovjet hadvisclés azon indoka volt, mely szerint a hadifoglyokat a legrövidebb időn belül a hadműveleti területről a hátországba kell szalliitani.
Miután Magyarország egész területén a szovjet csapatok hadműveleteket folytattak, számukra teljesen természetes és kézenfekvő megoldás a hadifoglyok szovjet területre történő kiszállítása volt.
A szovjet fegyveres erők minisztere, Zsukov 1956. november 4-i jelentésében a következőket írja: a szovjet csapatok utasítást kaptak arra, hogy helyezzék vissza beosztásukba a lázadók által leváltott tiszteket, és helyükbe kinevezetteket tartóztassák le. A csapatok tovább folytatják a kitűzött feladat végrehajtását, és megtisztítják a lázadóktól Magyarország területét. Az élve elfogott lázadókat Magyarország területéről el kell szállítani.
A dokumentumokból kiderül, hogy első lépcsőben 4-5 ezer fogoly kiszállítására készültek fel. A döntés szerint a szovjet hadsereg egységei által letartóztatottakat a ungvári börtönben kell elhelyezni. Miután a letartóztatottak száma november 7-én - Holodkov belügyminiszter-helyettes tájékoztatása szerint - 4-5 ezer fő, egyeztetve az Ukrán SZSZK Belügyminisztériuma képviselőjével úgy döntöttek, hogy a foglyokat - Ungváron kívül - Sztrij, Drogobics, Csernovci és Sztanyiszlav város börtöneiben kell elhelyezni.
Egy 1956. november 13-án írott jelentés szerint: november 04-e óta 4056 főt tartóztattak le, akik közül 767 főt Csop állomásra irányítottak

Szerov és Andropov az SZKP Központi Bizottságának 1956. november 14-én küldött táviratából kiderül, hogy a szovjet vezetők a magyar állampolgárok Szovjetunióba történő szállításáról a magyar vezetőkkel nem egyeztettek.
"A mai nap folyamán Kádár és Münnich elvtárs (mindegyik külön-külön) többször is felhivott, közölték, hogy a szovjet hatóságok egy vasúti szerelvényen a fegyveres felkelésben részt vett magyar fiatalokat szállítottak a Szovjetunióba (Szibériába). Ezzel kapcsolatban Kádár és Münnich kijelentette, hogy nem helyeslik e tevékenységünket, mivel szerintük ez váltotta ki a magyar vasutasok általános sztrájkját, és rontotta az egész ország belpolitikai helyzetét. ...
Münnich elvtárs azt kérte, hogy a szovjet csapatok parancsnoksága adjon hivatalos sajtónyilatkozatot, hogy senkit nem szállítottak és nem fognak Magyarországról a Szovjetunióba szállítani. A magunk részéről azt mondtuk Münnich elvtársnak, hogy kivizsgáljuk a kérdést, és másnap közöljük a választ.
Ma, november 14-én valóban Csop állomásra irányítottunk egy kisebb szerelvényt olyan letartóztatottakkal, akiknek nyomozati anyagában az szerepel, hogy a fegyveres felkelés aktív résztvevői voltak. A szerelvény áthaladt a határon. A szerelvény útja közben a foglyok két állomáson cédulákat dobáltak ki, melyben közölték, hogy Szibériába viszik őket. A cédulákat a magyar vasutasok felszedték, és értesítették a dologról a kormányt. A mi vonalunkon utasítást adtunk ki, hogy a jövőben a letartóztatottakat megerősített kísérettel zárt gépkocsival szállítsák.
Holnap a Münnich élvtárssal való megbeszélésen Szerov elvtárs azt fogja mondani, hogy mivel Magyarországon nincs megfelelő kellően előkészített börtön a foglyok őrzésére, ahol biztosítani lehetne az objektív nyomozást, ezért arra gondoltunk, hogy a letartóztatottak egy kis csoportját a szovjet-magyar határ közelében lévő helyiségekben szállásoljuk el."

A dokumentumok alapján megállapítható, hogy a teljes létszám, 860 fő Szovjetunióba történő szállítását november tizenötödikére végrehajtották

Holodkov belügyminiszter-helyettes jelentése szerint november 15-ig az ungvári börtönben 846 - közöttük 23 nő - foglyot fogadtak be, akik közül 463 főt további fogva tartás céljából Sztrij város és a drogobicsi terület börtöneibe továbbítottak és felkészültek arra, hogy ezekbe a börtönökbe további szállítmányokat fogadjanak be.

A szakértő kutatásai szerint a kiszállítottak mindegyikét 1956. november 13-a és 1957. január 5-e között Magyarországra visszahozták. Legkorábban a kiskorúakat, majd kisebb csoportokban a többieket is.

A kirendelt szakértő 788 vélelmezhetően internált személyt tudott megnevezni. A megnevezett személyek döntő többségét - személyi adatok hiányában - nem lehetett azonosítani. Sokan - a megadott személyi adatokkal - a lakcímnyilvántartásban nem szerepelnek. Sokan meghaltak. Voltak olyan személyek, akik a névsorban szerepelnek ugyan, de nem voltak szovjet börtönben, Magyarországon tartották fogva néhány napig.

Meghallgattunk 109 fő volt internáltat, akiknek jelentős többsége hadifogolynak minősül. A kihallgatottak közül 13 személyre a IV. Genfi Egyezmény hatálya terjedt ki.
A sértettek jelentős része arról számolt be, hogy szovjet katonák fogták el, és vették őrizetbe. Volt, akinek az elfogásakor jelen volt magyar hatósági személy is, de nem mutatkozott be, nem ismerte korábban, és ennyi év távlatából fényképről sem ismerné fel.
A kihallgatott személyek döntő többségét kiszállítását megelőzően Magyarországon nem hallgatták meg, volt akinek csak a személyi adatait vették fel.
A elfogott személyek Budapesten a Kolosi térnél, a Széna tér környékén, a VIII. Práter utcában, Érden, Miskolcon a szovjet parancsnokságon kerültek elfogásra. Volt, akit az utcán igazoltattak és fogtak el. Volt, akiket azért, mert fegyver vagy lőszer volt náluk, és voltak olyanok, akik a forradalom idején a pincében húzódtak meg, nem vettek részt a felkelésben, de éppen mások elfogásakor az utcán tartózkodtak. Miskolcon a munkástanács tagjait vették őrizetbe.

A korabeli dokumentumok alapján megállapítható, hogy az internálást a szovjet állami és pártvezetés rendelte el, arról a magyar vezetőket nem tájékoztatták. Az 1956-ban a Szovjetunióban vezető tisztséget betöltők mindegyike meghalt. Arra adat a dokumentumokban sem szerepel, hogy konkrétan, személy szerint ki rendelte el az internálást.
A szakértő véleményében utalt arra, hogy a letartóztatásokban, ill. az elfogott személyek felkutatásában részt vettek olyan volt ÁVH beosztottak, akik az Államvédelmi Hatóság feloszlatását követően a szovjet katonai parancsnokságoknál találtak menedékre november 4-ig. A kihallgatott tanúk konkrét személyeket megnevezni nem tudtak.

Az internálásra a polgári lakosság háború idején való védelmére vonatkozóan Genfben 1949. augusztus 12-én kelt Egyezmény részletes szabályokat tartalmaz.
A polgári személyek internálását a IV. Genfi Egyezmény 42. cikke értelmében nem lehetett volna elrendelni. Ezen személyek vonatkozásában a Genfi Egyezmény 147. cikkében megfogalmazott súlyos jogsértés valósult meg. Súlyos jogsértésnek tekintendő "...a védett személy jogellenes elhurcolása vagy áthelyezése, illetve jogellenes fogva tartása".
Az említett Egyezményben megfogalmazott súlyos jogsértés azonban nem vonható a Btk. 165. §-ban meghatározott egyéb háborús bűntettek körébe. Az Alkotmánybíróság 2/1994. (I.14.) AB határozata szerint e körben csupán a Nbr. {81/1945. (II.5.) ME rendelet a népbíráskodásról} 11. §-ának 5.) pontjában és a 13.§ 2.) pontjában megállapított magatartások büntethetősége marad fenn, és kifejezetten a II. világháborúhoz kapcsolódnak.

Az Alkotmánybíróság 53/1993. AB határozatában kifejtette, hogy az 1949. évi Genfi Egyezményekben írt bűncselekmények az 1968. évi New Yorki Egyezmény (1971. évi I. tvr. I. Cikk) alapján büntethetők az elkövetésük időpontjától függetlenül.
A vonatkozó Genfi Egyezményben részletezett súlyos jogsértések bármely büntetőtörvényben (BHÖ, Btk.) ütköző magatartással magvalósíthatók a Btk. 2. §-ában foglaltak szem előtt tartásával.
Az 1956. november 4-ét követő nemzetközi fegyveres összeütközés tényéből adódóan *a súlyos jogsértésnek minősülő magatartásokat tetteskénti kizárólag a megszálló hatalom tagjai valósíthatták meg.* A dokumentumok szerint az internálás egyértelműen a szovjet állami és katonai vezetés utasítása szerint történt. A döntést hozó személyek ma már nem élnek.
A nyomozás során nem merült fel arra vonatkozó adat, hogy a magyar állampolgárok jogellenes elhurcolása magyar személyek kezdeményezésére történt volna. Azok a magyar állampolgárságú személyek, akik részt vettek az elfogásokban, ill. letartóztatásokban bűnsegédi magatartást valósítottak meg.
A leírtak értelmében a polgári lakosság internálásával kapcsolatban - figyelemmel a Btk. 2.§-ára - az 1956-ban hatályos BHÖ (A hatályos anyagi büntetőjogi szabályok hivatalos összeállítása) 379. pontjában meghatározott személyes szabadság megsértése büntett állapítható meg.

Mivel a nyomozás során olyan személyi és tárgyi bizonyítékokat felkutatni nem volt lehetséges, amelyek kétséget kizáróan alátámasztották volna konkrét személy büntetőjogi felelősségét, és ez - az események óta eltelt hosszú időt is figyelembe véve - a nyomozás folytatásától sem várható, a rendelkező részben foglaltak szerint a nyomozás felfüggesztése felől határoztam.
Amennyiben újabb adatok merülnek fel az elkövetők személyét illetően, a nyomozás továbbfolytatását kell elrendelni.

Budapest, 2004. április 25.

Dr. Tamics Gábor r.alezredes
főosztályvezető-helyettes
osztályvezető

ORFK BŰNÜGYI FŐIGAZGATÓSÁG
SZERVEZETT BŰNÖZÉS ELLENI IGAZGATÓSÁG
VIZSGÁLATI FŐOSZTÁLY
BŰNÜGYI OSZTÁLY

1903 Budapest, Pf.: 314/15.
☎: 428-9211
BM: 17-545
Fax: 428-9210
BM.fax: 17-543

Szám: 151/3/2000.bü.

HATÁROZAT
nyomozás megszüntetéséről

A Btk *175. §(1) bekezdésbe ütköző és minősülő személyi szabadság megsértése* büntettének alapos gyanúja miatt *a DEPORT '56 feljelentése alapján* indított nyomozást a Be. 190. § (1) bek. e.) pontja alapján - az elkövető halála -

megszüntetem.

Határozatot kapják:

1.) Fővárosi Főügyészség
2.) DEPORT '56 - '56-os Deportálások Tényfeltáró Bizottsága - Budapest, Pf. 6. 1625
3.) Dr. Róth Miklós ügyvéd - a DEPORT '56 képviseletében - 1051 Budapest, Október 6. u. 14. IV/2.
4.) Nagy Erzsébet - sértett
5.) Benedekné Jánosi Katalin - sértett
6.) Dr. Donáth Ferenc - sértett
7.) Donáth Ferencné - sértett
8.) Donáth László - sértett
9.) Donáth Mátyás - sértett
10.) Rajk László - sértett
11.) Dr. Szilágyi Julianna - sértett
12.) Vásárhelyi Miklósné - sértett
13.) Újhelyi Szilárdné - sértett
14.) Dr Bácskai Veronika - sértett

A határozat ellen a Be. 195. § (1) bek. alapján panasznak van helye, melyet a (4) bek.-re figyelemmel, a közléstől számított nyolc napon belül a *Fővárosi Főügyészséghez* címezve, a fenti rendőri szervnél célszerű előterjeszteni.

INDOKOLÁS:

A DEPORT '56 feljelentést tett szovjet és magyar közegek ellen Nagy Imre miniszterelnök és környezete Romániába való deportálása, valamint az ellenük lefolytatott törvénysértő büntetőeljárás miatt.
A feljelentés szerint 1956. november 22-én a Jugoszláv követségről kicsalták Nagy Imre miniszterelnököt és munkatársait, valamint az ott tartózkodó családtagjaikat, majd elfogták és erőszakkal Romániába szállították őket.

Az eljárást az Alkotmánybíróság 53/1993. (X.13.) és a 36/1996. (IX.4.) AB határozatában foglaltak alapján - figyelemmel a **IV. Genfi Egyezményre** - *a polgári lakosság háború idején való védelmére vonatkozóan Genfben, 1949. augusztus 12-én kelt Egyezmény* - , valamint **az 1968. évi New Yorki Egyezményre** - folytattuk le.

A IV. Genfi Egyezmény értelmében Nagy Imrét és közvetlen környezetét - munkatársait és a családtagokat - internálták. Az internálás felügyelet alá helyezést jelent, vagyis az internáltak folyamatos hatósági felügyelet, őrzés alatt voltak, ezzel szemben a deportálás kitelepítést jelent, azaz más lakóhelyre történő költöztetést, ahol hatósági felügyelet nélkül éltek a deportáltak.

A nyomozás során történész szakértőt rendeltünk ki, aki szakvéleményének elkészítése érdekében kutatásokat végzett a Történeti Hivatalban, a Magyar Országos Levéltárban, tanulmányozta az eddig megjelent irodalmat, a korabeli dokumentumokat, visszaemlékezéseket.

Nagy Imre és munkatársai, valamint családtagjaik Romániába történt elhurcolásával kapcsolatban a következőket állapítottuk meg:
Az SZKP KB Elnöksége október 31-ei ülésén - a Magyarországon kialakult helyzetet értékelve - Hruscsov ismertette elképzelésit: " a csapatokat ne vonjuk ki Magyarországról és Budapestről, kezdeményezően lépjünk fel a rend helyreállítása érdekében Magyarországon. Ha kivonulnánk Magyarországról, ez felbátorítaná az amerikai, angol és francia imperialistákat. Ezt gyengeségünknek fognák fel, és támadásba lendülnének. ... Pártunk ez esetben nem értene meg bennünket. Egyiptomon felül odaadnánk nekik Magyarországot is. Nincs más választásunk." Az ülésen részt vevő Zsukov, Bulganyin, Molotov, Kaganovics, Vorosilov és Szubarov ezzel egyetértett, így Hruscsov a lehetséges lépéseket a következők szerint ismertette: "Ideiglenes Forradalmi Kormányt kell alakítani Kádár vezetésével. Mégis az a jobb, ha helyettes lesz. Münnich legyen a miniszterelnök, a honvédelmi miniszter és a belügyminiszter. Ezt a kormányt (a Nagy Imre kormányt) meghívjuk, mondjuk a csapatok kivonásával kapcsolatos tárgyalásokra, és megoldjuk a kérdést. Ha Nagy Imre beleegyezik, vegyük be miniszterelnök helyettesnek. Münnich segítséget kér tőlünk, mi segítséget nyújtunk, és rendet csinálunk. Megbeszélni Titóval. Tájékoztatni a kínai elvtársakat, a cseheket, románokat, a bolgárokat. Nagy háború nem lesz."

Ezt követően a szovjet vezetés november 01-jén, Bresztben megkezdte az egyeztető tárgyalásokat a hadműveletek folytatásával kapcsolatban. A lengyel vezetés azonban, Gomulkával az élen, támogatta Nagy Imre konszolidációra való törekvését, és elítélte az első szovjet beavatkozást. Így a szovjet és lengyel vezetés breszti tárgyalásán a második katonai beavatkozás kérdésében megegyezés nem született.
November 2-án a szovjet vezetés a bolgár, román és csehszlovák vezetőkkel Bukarestben tárgyalt. A kérdés katonai rendezésének tervét mindenki támogatta, a románok készek voltak csapatokat is küldeni Magyarországra, Tito javaslatára azonban abban állapodtak meg, hogy "jobb, ha csak a Szovjetunió avatkozik be, veri szét az ellenforradalmat."
November 2-ról 3-ra virradó éjszaka Brioni szigetén a szovjet vezetők Titóékkal tárgyaltak. A jugoszláv vezetők arra vállalkoztak, hogy segítséget nyújtanak Nagy Imrének és a hozzá közel álló személyeknek a politikai életből való kivonásához. Ennek elsődleges célja az volt, hogy a jugoszláv követségre Szántó Zoltán közreműködésével behívott, becsalt Nagy Imrét egy, a Kádár kormányt támogató nyilatkozat megtételére rábírja.

Megjegyzendő, hogy november 1-jén Szántó Zoltán és Losonczy Géza Soldatic, jugoszláv nagykövettől megkérdezték: a Budapesten kialakult helyzet miatt a követség nyújtana-e menedéket néhány vezető politikus és gyermekei számára.

Az ellenkormány megalakítása céljából a szovjet vezetés Münnich Ferencet és Kádár Jánost november 1-jén késő este Moszkvába rendelte, majd november 2-án, valamint 3-án az SZKP KB Elnöksége Kádár János, Münnich Ferenc és Bata István részvételével ülést tartott. A két napos tanácskozás, meggyőzés eredményeként a szovjetek által összeállított új megbízott kormány november 4-én megalakult, és a szovjet csapatok a Kádár János vezette Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány "kérésére" megindították a támadást.

November 4-én hajnali 1 órakor Soldatic jelezte Szántóék felé, hogy "az eredeti kéréstől eltérően nem csak a nőket és gyerekeket készek befogadni, hanem Nagy Imrét, a pártvezetőség tagjait, sőt mindazokat, akiket magyar részről fontosnak tartanak..."
November 4-én 5.20-kor Nagy Imre beszédet intézett a néphez, majd Donáth Ferenc és Szántó Zoltán kíséretében a jugoszláv követségre távozott.

A menekültekkel közölték: a jugoszláv állam részükre a menekültjogot megadta, és törekednek arra, hogy mielőbb kijuttassák őket, de a távozás a Magyarországon kialakult helyzet miatt gyakorlatilag attól a garanciától függ, amit az oroszoktól kell a jugoszláv vezetésnek megkapnia.
November 4-én - abban a reményben, hogy Nagy Imre a Kádár kormányt támogató nyilatkozatot aláírja - Tito kérte a szovjet vezetéstől a jugoszláv követség épületének katonai erőkkel való védelmét arra az eshetőségre számítva, hogy a "reakció" megtudva Nagy Imre nyilatkozatát, megtámadja az épületet. A szovjet vezetés a védelmet megígérte, és ezzel egy időben Nagy Imre és csoportjának átadását javasolta: célszerű Nagyot és csoportját a szovjet csapatokra bízni, azok majd átadják őket a Szolnokon tartózkodó Forradalmi Munkás- Paraszt Kormánynak.
A szovjet katonai védelem gyakorlatilag a követség nemzetközi jogot is sértő hermetikus elzárását, a követség munkatársainak zaklatását, a követségre érkezők letartóztatását jelentette.

Megkezdődtek a levélváltások a szovjet vezetés - Hruscsov és Malenkov -, valamint a jugoszláv vezetés - Tito, Rankovic és Kardelj - között Nagy Imre és társai ügyében.
A Jugoszláv Kommunisták Szövetsége Központi Bizottsága levélben javasolta, hogy "a Szovjetunió ne akadályozza Nagy Imre és társai Jugoszláviába küldését". Hruscsov válaszában arra figyelmeztetett, "ha most Nagy Imre és társai menedékre és támaszra találnának Jugoszláviában, úgy a sajnálatos magyarországi események okainak teljes megítélése egészen más megközelítésben merülne fel." Ennek lényege, hogy Nagy Imre jugoszláv ügynök, így a magyarországi eseményekért a felelősség bizonyos mértékig Jugoszláviát terheli. Ezért a helyes megoldás, ha Nagy Imrét és csoportját a magyar kormány rendelkezésére bocsátják.
Moszkva szerint mulasztás történt, amikor Nagy Imre nem adta be lemondását azonnal a követségre érkezése után.
Tito Hruscsovhoz intézett november 8-ai levelében erre reagálva, elismerte, hogy ez Jugoszlávia szempontjából kellemetlenséggel járna, ugyanakkor rendkívül súlyos helyzetet teremtene, ha adott szavukat megszegve ezeket az embereket átadnák. Javaslatot tett a probléma nemzetközi joggal összhangban lévő megoldására, mint pl. amnesztia.

November 7-én a Kádár-kormány tagjai szovjet kísérettel Budapestre, a Parlamentbe érkeztek és letették az esküt az Elnöki Tanács elnökének, Dobi Istvánnak.
November 8-án Andropov szovjet nagykövet felkereste Kádár Jánost a Parlamentben. Kádár ekkor úgy vélekedett, hogy Nagy Imrét és a többi személyt Jugoszláviába ki kellene engedni abban az esetben, ha Nagy Imre írásban lemond, és ő, valamint a vele együtt lévő személyek nyilatkozatot írnak alá arról, hogy "nem fognak ártani a Magyar Népköztársaság munkás-paraszt kormányának." Kádár Soldatic, jugoszláv nagykövettel is ismertette fenti álláspontját.

A jugoszláv fél a lemondásra vonatkozó nyilatkozat elkészítését továbbra is erőltette. Nagy Imre november 10-én Rankovicnak írt levelében kifejtette, hogy a Kádár-kormány november 7-ei eskütétele csak a Nagy Imre-kormány felmentését követően lehetséges, így lemondására nincs szükség. Nem tudott egyetérteni azzal sem, hogy lemondását november 4-i keltezéssel antedatálja, mivel "az sehol hitelre nem találna".

Ezután Soldatic nagykövet Kádár Jánossal tárgyalt, és azt javasolta, hogy vagy a magyar kormány garantálja a követségen lévők szabadságát, és akkor elhagyhatják a követség épületét, vagy Nagy Imre és csoportja a magyar kormány jóváhagyásával és segítségével juthasson ki Jugoszláviába.

November 11-én az oroszok javaslata az volt, hogy Nagy Imrét és Losonczy Gézát Romániába kell juttatni, a csoport többi tagját szabadon lehet engedni, ha a Kádár-kormány elismeréséről nyilatkoznak.
Az MSZMP (alapító) Intéző Bizottságának a követségen tartózkodó tagjai - Donáth Ferenc, Haraszti Sándor, Losonczy Géza, Lukács György, Nagy Imre és Szántó Zoltán - úgy határozott, hogy a Kádár-kormánnyal nem, de a szovjet elvtársakkal tárgyalnak.
November 11-én Tito Pulában, az isztriai pártaktíva ülésén tartott beszédében több, Nagy Imre személyét és cselekedeteit érintő kritikai megjegyzést tett, amely abba az irányba terelte Nagy Imrét és társait, hogy inkább Magyarországon maradjanak, és a Jugoszláviába történő távozás lehetőségét elvessék.

A tárgyalások során a jugoszláv vezetés egy belső, formális levelet kért a magyar kormánytól, amelyben tudomásukra hozzák, hogy Nagy Imre és csoportja a követségről szabadon távozhat. Kádár véleménye szerint erre a levélre nincs szükség, mivel "nincs olyan tervünk vagy szándékunk, hogy Nagy Imrével és csoportjával szemben megtorlást alkalmazunk.". Azonban, ha szabadon hazamennek, "rövid időn belül akár kívánják, akár nem, a reakció számára kijegesedési ponttá válnak. Ez nem csak az ő elhatározásukon múlik, hogy mit cselekszenek.... De mi történik, ha ezek közül egy is olyat csinál, amit nem lehet megengedni. Akkor a megrendszabályozás nem a régi dolog miatt történik, hanem az új cselekedeteik miatt..." Kádár ekkor vetette fel azt, hogy van ennek a csoportnak egy része, "akikre vonatkozólag jobb pont, ha egy ideig nem tartózkodnának Magyarországon. A többiek külföldre távozása saját elhatározásuktól függ. Ez nem örökéletű száműzetés lenne, erre egyikkel szemben sem gondolunk, Talán nem is évekről van szó. Lehet, hogy csak 3-4 hónapról."
A szovjet tanácsadók - Malenkov (miniszterelnök-helyettes), Szuszlov (az SZKP KB elnökségének tagja) és Arisztov (az SZKP KB titkára) az SZKP Központi Bizottságának november 17-én írt jelentésében javaslatokat fogalmaztak meg:
"a.) Felkészülni és biztosítani Nagy és csoportjának letartóztatását, amikor elhagyják a jugoszláv követséget.

b.) Nagy Imrétől és csoportjától nyilatkozatot követelni az általuk elkövetett hibák beismeréséről és arról, hogy nem fognak ellenséges tevékenységet folytatni a Kádár kormánnyal szemben.
c.) Nagy Imrét és csoportját Romániába szállítani.
d.) azonnal előkészíteni a magyar kormány nyilatkozatának szövegét Nagy Imre és csoportja kérdéséről."

Az ezt követő napokban minden a szovjet vezetők javaslatai szerint történt. Ennek ellenére Kádár János Kardelj, jugoszláv miniszterelnök-helyettesnek november 21-én a kért írásos garanciát megadta, bár tudták mi fog történni Nagy Imréékkel.
Vidic államtitkár-helyettes Nagy Imrét és társait az így nyert garanciáról tájékoztatta. Azt azonban nem közölték az épületben lévőkkel, hogy a november 18-án a menedékjogról önként lemondó, és a követség épületéből eltávozó Szántó Zoltánt, Vass Zoltánt, Lukács Györgyöt és családtagjaikat pár utcával távolabb őrizetbe vették.
Nagy Imre és csoportja 1956. november 22-én 18.30 órakor a követség előtt beszálltak abba a speciális autóbuszba, melyet Münnich Ferenc küldött, azonban nem lakásukra szállították őket, hanem Mátyásföldre, a II. Rákóczi Ferenc Katonai Középiskola területére - a KGB magyarországi állítólagos főhadiszállására, majd onnan Romániába.

Nagy Imrét és közvetlen munkatársait 1957. áprilisában Romániából hazaszállították, és büntetőeljárást kezdeményeztek velük szemben.
A családtagokat azonban továbbra is Romániában tartották. Lukács György felesége 1957 április 11-én, Szántó Zoltán és felesége feltehetően még 1957-ben hazatérhetett. Az ezt követően kint maradottak hazaszállítására a perek lefolytatása, és a kivégzések végrehajtása után 1958. végén adtak engedélyt. Rajk Júliának engedélyezték, hogy fiát - még az iskolakezdés előtt - testvére hazahozhassa

A IV. Genfi Egyezmény 4. Cikke értelmében *"Az Egyezmény védelmében részesülnek azok a személyek, akik összeütközés vagy megszállás esetén bármely időpontban és bármely módon valamely olyan összeütköző Fél vagy megszálló Hatalom hatalmában vannak, amelynek nem állampolgárai."*
A 6. Cikk szerint *"Azok a védett személyek, akiknek a szabadon bocsátása, hazaszállítása vagy a korábbi státuszba való visszahelyezése a fenti határidő* (a katonai műveletek általános befejezésétől számított egy év) *letelte után történik, a közbeeső időben a jelen Egyezmény védelme alatt maradnak. "*
A 147. Cikk szerint súlyos jogsértésnek tekintendő *".... a védett személy jogellenes elhurcolása vagy áthelyezése, illetve jogellenes fogva tartása...."*

Az Alkotmánybíróság 53/1993. (X. 13.) és a 36/1996. (IX. 4.) AB határozatában kifejtette, hogy az 1949. évi Genfi Egyezményekben leírt súlyos jogsértések az 1968. évi New Yorki Egyezmény (1971. évi 1. tvr.) I Cikk alapján büntethetők az elkövetésük időpontjától függetlenül. A vonatkozó Genfi Egyezményben részletezett súlyos jogsértések bármely büntetőtörvénykönyvben (BHÖ, Btk.) ütköző magatartással megvalósíthatók a Btk. 2. §-ában foglaltak szem előtt tartásával.

Az 1956. november 4-ét követő nemzetközi fegyveres összetűzés tényéből adódóan a súlyos jogsértésnek minősülő magatartásokat tetteként kizárólag a megszálló hatalom tagjai valósíthatták meg. Magyar állampolgárságú személyek, akik valamilyen módon a bűncselekmény elkövetésében részt vettek, bűnsegédi magatartást valósíthattak meg.

A leírtak alapján Nagy Imre és munkatársai, valamint családtagjaik internálása - figyelemmel a Btk. 2. §ára - az 1956-ban hatályos BHÖ (A hatályos anyagi büntetőjogi szabályok hivatalos összeállítása) 379. pontja (2) bekezdésében, a jelenleg hatályos Btk. 175. § (1) bekezdésben meghatározott személyes szabadság megsértése bűntettének a megállapítására alkalmas.

Figyelemmel a hivatkozott Genfi Egyezményre a személyes szabadság megsértése bűncselekmény 1956. november 22-től - attól az időponttól kezdődött, amikor Nagy Imre és környezete a jugoszláv nagykövetség épületét elhagyva a szovjetek őrizetébe kerültek addig az időpontig, amíg a magyar hatóságok Snagovban hivatalosan őrizetbe vették a csoportot - 1957. április 14-ig valósult meg. Ezt követően Nagy Imréék már nem tartoztak a Genfi Egyezmény hatálya alá, mivel a megszálló idegen Hatalom hatalma alól kikerültek.

Nagy Imre és csoportja Romániába történt internálásáról az akkori szovjet vezetők döntöttek, akik már nem élnek.
Az akkor miniszterelnök **Kádár János és Münnich Ferenc** belügyminiszter ismerték a szovjet döntést, de nem tettek semmit annak megakadályozása érdekében, sőt segítséget nyújtottak a megszálló hatalom által elkövetett, a magyar jogba ütköző cselekmény végrehajtásában, az internálás lebonyolításában. Kádár János kiadta a jugoszláv vezetés számára azon nyilatkozatát, hogy Nagy Imre és csoportja a jugoszláv követség épületét elhagyva saját lakásukra szabadon távozhatnak, pedig tudta, hogy a szovjetek Romániába szállítják őket. Münnich Ferenc a szovjetek rendelkezésére bocsátotta azt az autóbuszt, mellyel a nagykövetségről a katonai kollégiumba vitték a csoportot, annak ellenére, hogy ismerte a szovjetek szándékát. A katonai kollégiumban igyekezett rávenni a férfiakat a Kádár-kormány elismerésére.
Nagy Imre és munkatársai letartóztatását és hazaszállítását követően a családtagokat továbbra is Romániában tartották, hazatérésüket csak 1958. végén engedélyezték.
Ezzel a személyes szabadság megsértése bűntettében bűnsegédi magatartást valósítottak meg.

Mivel mind Kádár János, mind Münnich Ferenc már meghaltak, ezért a Be. 190. § (1) bekezdés e.) pontja alapján - az elkövető halála miatt - a nyomozás megszüntetéséről határoztam.

Budapest, 2004. április 25.

Dr. Tamics Gábor r.alezredes
főosztályvezető-helyettes
osztályvezető

Érkezett : 2004. június 14.

ORFK BŰNÜGYI FŐIGAZGATÓSÁG
SZERVEZETT BŰNÖZÉS ELLENI IGAZGATÓSÁG
VIZSGÁLATI FŐOSZTÁLY
BŰNÜGYI OSZTÁLY

1903 Budapest, Pf.: 314/15.
☎: 428-9211
BM: 17-545
Fax: 428-9210
BM.fax: 17-543

Szám: 151/4/2000.bü.

HATÁROZAT
nyomozás megszüntetéséről

A Btk *225. §-ba ütköző és minősülő hivatali visszaélés* bűntettének alapos gyanúja miatt *Dr. Róth Miklós, a DEPORT '56 képviseletében tett feljelentése alapján* indított nyomozást a Be. 190. § (1) bek. e.) pontja alapján - elévülés -

megszüntetem.

Határozatot kapják:

1.) Fővárosi Főügyészség
2.) DEPORT '56 - '56-os Deportálások Tényfeltáró Bizottsága - Budapest, Pf. 6. 1625
3.) Dr. Róth Miklós ügyvéd - a DEPORT '56 képviseletében - 1051 Budapest, Október 6. u. 14. IV/2.
4.) Nagy Erzsébet - sértett
5.) Benedekné Jánosi Katalin - sértett
6.) Dr. Donáth Ferenc - sértett
7.) Donáth Ferencné - sértett
8.) Donáth László - sértett
9.) Donáth Mátyás - sértett.
10.) Rajk László - sértett
11.) Dr. Szilágyi Julianna - sértett
12.) Vásárhelyi Miklósné - sértett
13.) Újhelyi Szilárdné - sértett
14.) Dr. Bácskai Veronika - sértett

A határozat ellen a Be. 195. § (1) bek. alapján panasznak van helye, melyet a (4) bek.-re figyelemmel, a közléstől számított nyolc napon belül a *Fővárosi Főügyészséghez* címezve, a fenti rendőri szervnél célszerű előterjeszteni.

INDOKOLÁS:

Dr. Róth Miklós a DEPORT '56 képviseletében feljelentést tett a Nagy Imre perben elkövetett hivatali visszaéléssel megvalósított háborús bűntett alapos gyanúja miatt, figyelemmel arra, hogy a vádlottakat megfosztották a IV. Genfi Egyezmény rendelkezéseinek megfelelő tisztességes és szabályos eljáráshoz való joguktól, mely a hivatkozott Egyezmény 147. Cikkében felsorolt súlyos jogsértés.

A IV. Genfi Egyezmény 4. Cikke értelmében "Az Egyezmény védelmében részesülnek azok a személyek, akik összeütközés vagy megszállás esetén bármely időpontban és bármely módon valamely olyan összeütköző Fél vagy megszálló Hatalom hatalmában vannak, amelynek nem állampolgárai."
A 147. Cikk felsorolja azokat a magatartásokat, melyek súlyos jogsértésnek minősülnek, így a feljelentésben hivatkozott "...a védett személynek a jelen Egyezmény rendelkezéseinek megfelelő tisztességes és szabályos eljáráshoz való jogától való megfosztása, ..."

Az Alkotmánybíróság 53/1993. AB határozatában, illetőleg az 36/1996. (IX. 4.) AB határozatában határozottan kifejtette, hogy az 1956. októberi forradalom és szabadságharc során elkövetett bűncselekmények esetében a Genfi Egyezményben meghatározott súlyos jogsértések az Egyezmények közös 2. Cikkében meghatározott nemzetközi jellegű fegyveres összeütközésre, és ezen belül is kizárólag az Egyezményben tüzetesen meghatározott védett személyek sérelmére követhetők el. Az 1949. évi Genfi Egyezményekben leírt súlyos jogsértések az 1968. évi New Yorki Egyezmény (1971. évi 1. tvr.) 1. Cikk alapján büntethetők az elkövetésük időpontjától függetlenül. A vonatkozó Genfi Egyezményben részletezett súlyos jogsértések bármely büntetőtörvénykönyvben (BHÖ, Btk.) ütköző magatartással megvalósíthatók a Btk. 2. §-ában foglaltak szem előtt tartásával.

Figyelemmel az Alkotmánybíróság határozatára, a Nagy Imre és társai ellen folyamatban volt büntetőeljárásra a Genfi Egyezmény hatálya nem terjedt ki. Az Egyezményben felsorolt súlyos jogsértések elkövetése miatt kizárólag a megszálló idegen hatalom tagjai vonhatók felelősségre.
Miután 1957. április 15-én Nagy Imrét és társait a magyar hatóságok Snagovban letartóztatták, majd Romániából hazaszállították, kikerültek az idegen megszálló hatalom hatalma alól, megváltozott statusuk. A magyar igazságszolgáltatási szervek hatalma alá kerültek. A büntetőeljárást magyar szervek folytatták le az 1950-es években folyt politikai perekben szokásos forgatókönyv szerint. Annak ellenére, hogy a szovjetek a büntetőeljárást végig figyelemmel kísérték, annak konkrét lebonyolításában nem vettek részt, azt kizárólag a magyar hatóságok - a magyar rendőrség, ügyészség és bíróság - végezték. Nem kétséges azonban, hogy az egész büntetőeljárás törvénysértő volt. Történelmi tény például, hogy a büntetőeljárás megindításáról az MSZMP IIB határozattal döntött, valamint, hogy már 1957. augusztusában elkészült a vádirat és az ítélet is. A fentiek alapján az elkövetés idején hatályos BHÖ szerint az eljárást lefolytató hatóság képviselőinek tevékenysége hivatali visszaélés büntetteként értékelendő, de a bűncselekmény tekintettel arra, hogy nem tartozik a Genfi Egyezmény hatálya alá, a Btk. 33. § (1) bekezdés b.) pontja alapján elévült.

A Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bíróságának Elnökségi Tanácsa az Eln.Tan.B.törv.660/1989. számon hozott határozatában a törvénysértő eljárás során hozott ítéletet hatályon kívül helyezte, Nagy Imrét és társait az ellenük megállapított vádak alól - bűncselekmény hiányában - felmentette. Ezzel Nagy Imre és társai elleni törvénysértő eljárást orvosolta.

Mivel az 1968-as New Yorki Egyezmény 1. Cikke alapján a Genfi Egyezményekben meghatározott súlyos jogsértések nem évülnek el, azonban a Nagy Imre és társai ellen folytatott büntetőeljárásra a Genfi Egyezmény hatálya nem terjedt ki, a rendelkező részben foglaltak szerint - a bűncselekmény elévülése miatt - a nyomozás megszüntetéséről határoztam.

Budapest, 2004. április 25.

Dr. Tamics Gábor r.alezredes
főosztályvezető-helyettes
osztályvezető

Érkezett: 2004 május 28-án

Kádár bűnös, nyomozás nincs

Népszabadság • Munkatársunktól • 2004. június 17.

Kádár János bűnös Nagy Imre 1956 novemberében történt Romániába internálásában - állapította meg az ORFK egy határozatában, amelyet a Deport-56 nevű civil szervezet kapott meg. A rendőrség érvelése szerint „Nagy Imre, munkatársai és családtagjaik 1956-os forradalom után Romániába történt internálása alkalmas a személyi szabadság megsértése bűntettének megállapítására".

Az ORFK tettesként az akkori szovjet vezetőket, bűnsegédként pedig Kádár János miniszterelnököt és Münnich Ferenc akkori belügyminisztert jelölte meg. A határozat megállapítja azt is, hogy a személyes szabadságnak a genfi jog hatálya alá tartozó megsértése 1956. november 22-én kezdődött, amikor Nagy Imrét és a jugoszláv követségről vele együtt távozókat a szovjetek őrizetbe vették, és 1957. április 14-én ért véget, amikor a magyar hatóságok vették át a csoport őrizetét a romániai Snagovban. „Ezt követően Nagy Imréék már nem tartoztak a genfi egyezmény hatálya alá, mivel a megszálló idegen hatalom hatalma alól kikerültek" - áll az ORFK-határozat indoklásában. A rendőrség arra való tekintettel, hogy az elkövetők - a szovjet és a tettestársként feltüntetett magyar vezetők - már elhunytak, megszüntette a nyomozást.

A határozat ellen a Deport-56 panasszal fordul az ügyészséghez. Borbély Zoltán, az ügyészség szóvivője elmondta: eddig nem érkezett meg hozzájuk a panasz; ha megkapják, kivizsgálják - tette hozzá.

Kádár János bűnös Nagy Imre internálásáért

(Budapest) * Kádár János bûnös Nagy Imre 1956 novemberében történt Romániába internálásáért - állapítja meg a magyar országos rendôrfôkapitányság határozata, amelyet a napokban kapott meg a feljelentô Deport- '56 elnevezésû civil szervezet.

Az MTI-hez a Deport-'56, által eljuttatott irat szerint Nagy Imre, munkatársai és családtagjaik 1956-os forradalom után Romániába történt internálása alkalmas a személyi szabadság megsértése bûntettének megállapítására. Tettesként az akkori szovjet vezetôk, bûnsegédként pedig Kádár János akkori magyar miniszterelnök és Münnich Ferenc akkori magyar belügyminiszter bûnössége állapítható meg.

Tekintettel arra, hogy az elkövetôk már elhunytak, az ORFK megszüntette a nyomozást. (MTI)
http://www.hhrf.org/rmsz/04jun/040617t.htm

Hungary Drops Case against Former Soviet Leader Khrushchev

Long after his death, former Soviet leader Nikita Khrushchev has had a case relating to his role in the execution of Hungarian Prime Minister Imre Nagy dropped, the Reuters news agency reports. The court passed a similar ruling related to Hungary's communist party boss Janos Kadar, the agency reports.

Hungarian police said on Wednesday that Khrushchev and Kadar were guilty of the deportation of Nagy to Romania after Soviet tanks crushed Hungary's 1956 uprising. But they also said in a decree that the case was being dropped because the two were dead. Khrushchev died in 1971 and Kadar in 1989.

The decree was published by the state news agency MTI 46 years after Nagy —- a leader of the revolt against Soviet rule and for democracy —- was executed on June 16, 1958.

Nagy's reburial in Budapest, 15 years ago, marked the fall of communism in Hungary and in other European states occupied by Soviet troops.

Nagy was deported to Romania in November 1956 for six months before his trial in Budapest, which police said was a serious offence against international law, adding that the perpetrators were the Soviet leaders at the time, including Khrushchev. Police said Kadar, who after the uprising became Hungary's Communist leader for decades, was an accomplice.

Deport '56, a civic group whose report submitted four years ago provoked the case, said the legal proceedings should continue, as some people who are responsible for the crimes may be still alive.

At a ceremony on Wednesday to mark the anniversary of the reburial of Nagy, Prime Minister Peter Medgyessy said Hungary had to recognize the past to move on.

"I apologize for what happened then... I must say this even if I was only 14 years old in 1956," he said.

Medgyessy went on to become Deputy Prime Minister, as well as hold other top posts in the Kadar administration, and has admitted to being an officer in the secret police in the 1980s.

http://www.mosnews.com/news/2004/06/17/khruschev.shtml

Nagy Imréék elhurcolása háborús bűncselekménynek minősül

2004. június 18. Magyar Rádió, Kossuth Krónika

A kérdés egyszerű: büntethető lenne-e Nagy Imre néhai miniszterelnök személyes szabadságának korlátozásáért Kádár János és Münnich Ferenc, ha élne? És ha igen, mi lenne a büntetési tétel? További kérdések: személyes szabadság megsértése történt-e vagy háborús bűntett? Meddig hatályos a genfi jog? Mondom, egyszerű kérdések, csak a válasz bonyolult Berek Patrícia összeállításában először az ORFK Szervezett Bűnözés Elleni Igazgatóságának munkatársa, a bűnügyi osztály vezetője dr. Tamics Gábor alezredes beszél.

Riporter:

– Mi a teendője az ORFK-nak, amikor olyan ügyben érkezik feljelentés, ahol tudni lehet, hogy az elkövetők már meghaltak?

Dr. Tamics Gábor:

– Ha a feljelentés pillanatában kiderül, hogy az elkövetők halottak, akkor nem is foglalkozik vele a rendőrség. Ez esetben azért kicsit más volt a helyzet, hiszen ez egy általános feljelentés volt, aminek az volt a lényege, hogy Nagy Imrét és környezetét Romániába internálták. Illetőleg tőlük teljesen függetlenül további magyar állampolgárokat internáltak a Szovjetunió különböző részeire. A feljelentés pillanatában a nyomozó hatóságnak még nem álltak rendelkezésére olyan történelmi adatok, amelyek alapján egyértelműen azt lehetett volna mondani, hogy az elkövetők halottak. Hiszen itt nemcsak a párt legfelsőbb vezetőiről van szó, adott esetben kisebb funkcionáriusok is szóba jöhetnek. Mindenféle nemzetközi egyezményeket figyelembe kellett venni a tekintetben, hogy itt elévült bűncselekményekről van-e szó, vagy nem elévült bűncselekményekről van-e szó. Hadihelyzet alakult-e ki, vagy annak kell-e ezt értelmezni vagy sem. Ebben segítséget nyújtottak az Alkotmánybíróság határozatai, közben sortűzperekben is egyfajta joggyakorlat kezdett kialakulni, majd megpróbáltunk történelmi dokumentumokat szerezni, mondjuk Nagy Imre esetében, hogy miként kerültek ők ki Romániába. Kik vitték őket ki, ott milyen környezetben éltek, próbáltuk felmérni azt a személyi kört, akik egyáltalán elkövetőként figyelembe vehetőek. Így jutottunk arra az eredményre, amire végül is jutottunk. Tehát konkrét élő elkövetőt nem tudott a nyomozóhatóság ez esetben feltárni. A büntetőeljárás ilyen értelemen megszüntetésre került.

Riporter:

– Tudomásom szerint ez ügyben már korábban is többször tettek feljelentést, és most először született meg egy olyan határozat, amely kimondta, hogy a negyedik genfi egyezmény alapján bűnrészesnek tekinthető – a szovjet vezetőkkel egyetemben – Kádár János és Münnich Ferenc.

Dr. Tamics Gábor:

– Ez így nem teljesen igaz. Azért nem, mert az újságokban úgy jelenik meg, hogy mi bűnösnek mondtuk Kádár Jánost és Münnich Ferencet. Nos, pusztán azt deklaráltuk, hogy őket most, ebben a pillanatban az eljárásnak ebben a szakaszában mi gyanúsítottként hallgatnánk ki, de semmi több. Meghaltak és ezért velük szemben nem tudunk eljárni.

Riporter:

– Meg van-e határozva az a kör amelyben kereshetik a lehetséges tetteseket? Vegyük ezt az abszurd példát: ha én vezettem volna a buszt, amely Nagy Imrét kivitte, bevonható vagyok-e még a gyanúsítotti körbe?

Dr. Tamics Gábor:

– Inkább azt mondanám, hogy nem. El tudom elképzelni ezt az extrém esetet is, de nem az a jellemző, hogy a legkisebb csavarok tudják, hogy most egyáltalán miről van szó. Nyilvánvaló, egy ilyen esetben kapna egy utasítást, hogy autóval álljon ide, ott valaki be fog szállni, vigye ide és ide. Lehet, hogy azt sem tudná, hogy hirtelenjében kit szállít. Azért egy ilyen elkövetői kört nem kéne keresni. De hangsúlyozom, Nagy Imre és környezetének elszállításában magyarok nem vettek részt.

Ez kifejezetten a Szovjetunió szervezésében zajlott, illetőleg a későbbi romániai őrzésüket pedig a romániai hatóságok végezték. Nem lehetett magyar résztvevőket kimutatni még a sofőr szintjén sem.

Riporter:

– Mondjuk, hogyha ma élne Kádár, egy ilyen súlyú bűncselekmény milyen büntetési tétellel járna?

Dr. Tamics Gábor:

– Ez egy 3 évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő bűntett. A bűnsegédnek és a tettesnek is ennyi. Ez a cselekmény önmagában, ha ma valaki elkövet egy szabadság megsértését, eltelik 3-4 év, akkor az el fog évülni. Most azért nem évült el, mert ez a genfi egyezmény hatálya alá tartozik, és ilyen értelemben háborús cselekmény, amely soha nem évül el.

Riporter:

– A rendőrség határozata szerint, tehát hogyha Kádár János élne, valószínűen vádat emelnének ellene. Róth Miklós elégedett-e ezzel?

Dr. Róth Miklós:

– Ez egyfajta eredmény, mert korábban egy olyan határozat született, hogy Nagy Imréék elhurcolása nem volt jogsértő, és bűncselekmény hiányában megszüntették az eljárást. Most viszont megállapították, hogy bűncselekmény történt. Feltétlenül ki kell azonban egészítenem a határozatot! A helyes minősítés az az, hogy személyi szabadság megsértésével megvalósított háborús bűntett. Ha Kádár és Münnich élne, akkor háborús bűntett miatt kellene őket felelősségre vonni. Nemcsak ezért fogok panaszt tenni a határozat ellen, hanem azért is, mert a határozatban az szerepel, hogy Nagy Imréék csak 1957. április 14-ig álltak a genfi jog védelme alatt, tehát minősültek a genfi jog szerint védett személyeknek. 1957. április 14-e után kikerültek a genfi jog köréből. Ennek azért van jelentősége, mert maga a Nagy Imre-per sem közönséges bűncselekmény, ha a genfi jog hatálya alatt követték el, ha védett személyekkel szemben követték el, hanem az is háborús bűntett.

Budapest 2004. június 2.

Dr. Róth Miklós ügyvéd
1051 Budapest Október 6. u. 14. IV. 2.
T/Fax: 312-3245 mobil: 06 30 2930475
E-mail: drroth@mail.tvnet.hu

ORFK Bűnügyi Főigazgatóság
Vizsgálati Főosztály
1903 Budapest Pf.: 314/15.

Tértivevényes!

Tisztelt Vizsgálati Osztály!

Az '56 –os Deportálások Tényfeltáró Bizottsága (DEPORT-'56) képviseletében, de sértetti képviselőként is

panasszal

élek, a 2004. április 25-én kelt három határozat ellen, amelyek 151/2000.bü és 151/2/2000.bü. valamint 151/4/2000. bü. szám alatt kerültek kiadásra. Mindhárom esetben kérem a határozat hatályon kívül helyezését, és az eljárás folytatásának elrendelését.

Mielőtt a panasz indokolására kitérnék, a Be. 31.§ (1) d) pontja alapján – a jogorvoslati eljárásra vonatkoztatva – kizárási kérelmet terjesztek elő azon ügyészek ellen, akik a nyomozásban, bármilyen formában, akár csak tanácsaikkal is, részt vettek, vagy esetleg szakmai segítséget nyújtottak a nyomozóhatóságnak a genfi jog értelmezésével kapcsolatban.

Ugyanakkor kizárási kérelmet terjesztek elő a Be. 38.§ (1) d) pontja alapján dr. Tamics Gábor r. alezredes főosztályvezető-helyettes osztályvezető ellen, valamint a Be. 38.§ (4) bekezdése alapján a Vizsgálati Főosztály ellen is.

I.

A Vizsgálati Főosztály a 151/2000. bü. számú határozatával hetvennyolc sértett vonatkozásában, bűncselekmény hiányára hivatkozva, megszüntette a nyomozást. A határozat indokolása szerint ezek a személyek 1956. novemberében a III. Genfi Egyezmény 4. Cikke értelmében hadifogolynak minősültek, ezért az Egyezmény 21. Cikke alapján a Szovjetunió jogosult volt arra, hogy a saját területére internálja őket. Ebből pedig az következik, hogy ezekben az esetekben a személyes szabadság megsértésével elkövetett háborús bűntett nem valósult meg.

A határozat indokolásából kiemelem a következőket: „November 4-én hajnalban megkezdődött az egész országra kiterjedt második szovjet támadás. Szinte egy időben foglalták el a szovjet csapatok a laktanyákat, valamint Budapesten a forradalom gócpontjait (VIII., IX., kerület, Széna tér, stb.) Ezzel egy időben megkezdődtek a letartóztatások, és az őrizetbe vett személyek szovjetunióba történt kiszállítása, amelynek oka a szovjet hadviselés azon indoka volt, mely szerint a hadifoglyokat a legrövidebb időn belül a hadműveleti területről a hátországba kell szállítani. Miután Magyarország egész területén a szovjet csapatok hadműveleteket folytattak, számukra teljesen természetes és kézenfekvő megoldás a hadifoglyok szovjet területre történő kiszállítása volt."

Az idézett szöveget azért emeltem ki, mert a határozatot aláíró dr. Tamics Gábor r. alezredes elfogultságát bizonyítja. Érzelmileg olyan mértékben azonosul a volt Szovjetunióval, hogy védelmében képes olyan érveket felhozni, amelyre maga a Szovjetunió sem hivatkozott annak idején, és ami ellentétben áll az ENSZ különbizottságának 1956-ról szóló jelentésével is.

Nem felel meg a valóságnak, hogy a szovjetek hadifoglyoknak tekintették volna az elfogott magyar állampolgárokat és az sem felel meg a valóságnak, hogy velük szemben a III. Genfi Egyezmény rendelkezései szerint jártak volna el.

Önmagában az a körülmény, hogy a határozatban felsorolt hetvennyolc személy jogosult volt a hadifogoly státuszra, és ebben a minőségükben internálhatók voltak, nem teszi jogszerűvé a Szovjetunió magatartását, mert közben sem a hadifoglyokra, sem az internáltakra vonatkozó szabályokat nem tartotta be.

A hadifoglyokkal való bánásmódra vonatkozóan Genfben, 1949. augusztus 12-én kelt Egyezmény 143 Cikkből áll, ez és a Vöröskereszt Nemzetközi Bizottsága által hozzá fűzött Kommentár megtöltenek egy 764 oldalas könyvet. Az általános szabály az, hogy a foglyokkal emberi módon kell bánni. A hadifogolytáborok vezetésére vonatkozó szigorú szabályrendszer betartása nélkül nem beszélhetünk emberséges bánásmódról. A 130. Cikk a súlyos jogsértések között sorolja fel az embertelen bánásmódot. Alapvető fontosságú tilalom (22. Cikk) akadályozza a hadifoglyok büntetés-végrehajtási intézetben történő elhelyezését. A bebörtönzés önmagában is embertelen bánásmódnak minősül. Az Egyezmény 78. Cikke szerint a hadifoglyoknak jogukban áll, hogy azokhoz a katonai hatóságokhoz, amelyeknek hatalmában vannak, előterjesszék a fogságban való bánásmódra vonatkozó kérelmeiket. Ugyancsak korlátlanul jogukban áll, hogy – ha szükségesnek tarják — akár a bizalmi útján, akár közvetlenül, a Védőhatalom képviselőihez forduljanak azoknak a pontoknak a közlése végett, amelyek tekintetében a fogságban való bánásmódot illetőleg panaszaik merültek fel. Ezek a kérelmek és panaszok nem korlátozhatók és nem számítanak be a 71. Cikkben említett levelezési keretbe. A kérelmeket és panaszokat sürgősen kell továbbítani. Azoknak benyújtása még abban az esetben sem szolgálhat büntetés alapjául, ha alaptalanoknak bizonyultak. A bizalmiak a Védőhatalom képviselőinek időszakonként jelentéseket küldhetnek a táborokban fennálló helyzetről és a hadifoglyok szükségleteiről. A 78. Cikk megsértése az embertelen bánásmódon kívül, a tisztességes és szabályos eljáráshoz való jogtól történő megfosztást is jelenti.

Tehát a 151/2000. bü. számú határozatban felsorolt 78 személy vonatkozásában megállapítható, hogy az egykori Szovjetunió nem tartotta be a III. Genfi Egyezmény előírásait, és ez által, a 130. Cikkben felsorolt súlyos jogsértések közül megvalósította az embertelen bánásmódot, valamint az egyezmény rendelkezéseinek megfelelő tisztességes és szabályos eljáráshoz való jogtól történő megfosztást.

II.

A 151/2/2000.bü. számú határozat, tizenhárom sértett vonatkozásában megállapította a Btk. 175. § (1) bekezdésébe ütköző személyi szabadság megsértésével elkövetett háborús bűntett alapos gyanúját, de az eljárást felfüggesztette, arra hivatkozással, hogy a nyomozás adatai alapján nem állapítható meg az elkövető kiléte.

A határozat indokolása szerint 1956. november 4-ét követően nem deportálás, hanem internálás történt.

Ez az álláspont téves, hiszen 1956-ban a Genfi jognak az internálásra vonatkozó egyetlen szabályát sem tartották be, tehát fogalmilag kizárt ezeket a cselekményeket internálásnak minősíteni. Éppen ezért az ENSZ különbizottságának jelentése is, deportálásnak nevezte a történteket. Maga a Szovjetunió sem védekezett azzal, hogy nem deportálást, hanem internálást hajtott végre.

A II. világháború szomorú tapasztalatai tették szükségessé a deportálás teljes tilalmát a Genfi Egyezményekben. A Jean S. Pictet által szerkesztett kommentár szerint a jogellenes elhurcolás és áthelyezés az Egyezmény 45. és 49. Cikkének megsértésével valósul meg. A 45. Cikk szerint a védett személyeket nem lehet az Egyezményben nem részes Hatalom területére szállítani, a fogva tartó Hatalom az Egyezményben részes más Hatalomhoz is csak abban az esetben szállíthatja át a védett

személyeket, ha ez a hatalom hajlandó és képes az Egyezmény alkalmazására. A 49. Cikk szerint pedig tilos a bármely indokból történő tömeges vagy egyéni kényszer-áttelepítés, valamint védett személyeknek a megszállott területen kívül, akár a megszálló hatalom, akár bármely más – megszállott vagy meg nem szállott – állam területére való kitelepítése.

A határozat indokolásából kiemelem a következőket: „Az 1956. november 4-ét követő nemzetközi fegyveres összeütközés tényéből adódóan a súlyos jogsértésnek minősülő magatartásokat tetteseként kizárólag a megszálló hatalom tagjai valósíthatták meg. A dokumentumok szerint az internálás egyértelműen a szovjet állami és katonai vezetés utasítása szerint történt. A döntést hozó személyek ma már nem élnek. A nyomozás során nem merült fel arra vonatkozó adat, hogy magyar állampolgárok jogellenes elhurcolása magyar személyek kezdeményezésére történt volna. Azok a magyar állampolgárságú személyek, akik részt vettek az elfogásban, ill. letartóztatásokban bűnsegédi magatartást valósítottak meg."

Az idézett szövegben található jogi álláspont téves. A háborús bűntett elkövetője, nemcsak a megszálló hatalom tagja lehet. A deportálásokban közreműködő magyar állampolgárok társtettesek, és nem bűnsegédek. Ezt támasztja alá a bírói gyakorlat is, hiszen az 1956. december 8-án leadott salgótarjáni sortűz magyar elkövetőit tetteseként vonták felelősségre. A Büntető Törvénykönyv Magyarázata (Bp. 1996. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó 1996.) 297. oldalán a polgári lakosság elleni erőszak bűntettével (Btk.158.§) kapcsolatban az olvasható, hogy **„a bűncselekmény elkövetője elvileg bárki lehet.** A bűncselekmény törvényi tényállásából adódóan azonban nyilvánvaló, hogy általában az ellenség katonái kerülnek olyan helyzetben, hogy az elkövetői magatartásokat tanúsíthassák."

Nem felel meg a valóságnak, hogy a deportálásokba részt vett szovjet és magyar közegek közül ma már senkit sem lehet megtalálni.

A nyomozás során beszerzett szakértői véleményben olvasható, hogy „összességében megállapítható, hogy a deportált személyek többségének letartóztatása körülményeiről, a letartóztatásban részt vevő szovjet és magyar személyekről, kiszállításuk módjáról, fogva tartásuk helyéről és körülményeiről, hazaszállításuk rendjéről és szabadításuk idejéről a kutatások eredményeként sikerült értékelhető adatokat összegyűjteni. ... A lehetséges szovjet és magyar elkövetők felkutatására irányuló munka 51 személy esetében vezetett több-kevesebb sikerre."

Ennek ellenére a négy éve tartó nyomozás során egyetlen gyanúsítottat sem tudtak produkálni. „A nem akarásnak nyögés a vége."

III.

A 151/4/2000. bü. számú határozat szerint a Nagy Imre és társai ellen folyamatban volt büntetőeljárásra a Genfi Egyezmény hatálya nem terjedt ki.

Ez a jogi álláspont téves.

Nézzük először az időbeli hatályt.

Az Egyezmény 6. Cikke alapján három időpontot különböztethetünk meg. Az egyik a katonai műveletek általános befejezése, a másik a katonai műveletek általános befejezésétől számított egy év eltelte, a harmadik pedig a védett személyek szabadon bocsátásának időpontja.

1) Az Egyezményt minden nemzetközi összeütközés vagy megszállás esetében annak kezdetétől fogva alkalmazni kell. Az összeütköző Felek területén az Egyezmény alkalmazása a katonai műveletek általános befejezésével ér véget.

2) A megszállott területen az Egyezmény alkalmazása a katonai műveletek általános befejezésétől számított egy év után ér véget.

3) Azok a védett személyek, akiknek a szabadon bocsátása, hazaszállítása vagy a korábbi státuszba való visszahelyezése a fenti határidő eltelte után történik, a közbeeső időben az Egyezmény védelme alatt maradnak.

Nem lehet kétséges, hogy Nagy Imrééket a Genfi jog időbeli hatálya alatt rabolták el és hurcolták Romániába. Az sem lehet vitás, hogy 1957. áprilisában Nagy Imrét és perbefogott társait úgy szállították haza Magyarországra, hogy közben nem bocsátották őket szabadon, tehát a per egész időtartama alatt az Egyezmény védelme alatt maradtak.

Vizsgálni kell azonban a személyi hatályt is.

Az Egyezmény 4. Cikke szerint az Egyezmény védelmében részesülnek azok a személyek, akik összeütközés vagy megszállás esetén bármely időpontban és bármely módon valamely olyan összeütköző Fél vagy megszálló Hatalom hatalmában vannak, amelynek nem állampolgárai. Felmerül a kérdés, hogy miután Nagy Imre és társai 1957-ben a magyar hatóságok őrizetébe kerültek, nem kerültek-e ki a genfi jog személyi hatálya alól? A válasz két szempontból is tagadó:

1) A megszálló hatalom a Nagy Imre pert mindvégig figyelemmel kísérte, és arra ráhatással volt. Márpedig **azok a személyek, akik bármely módon állnak az idegen Hatalom hatalmában, az Egyezmény védelmében részesülnek.**

2) A Jean S. Pictet által szerkesztett kommentár azt a magyarázatot fűzi a IV. Genfi Egyezmény 3. Cikkéhez, hogy a rendelkezés ereje nem korlátozódik csupán a 3. Cikkben megfogalmazott körre. Azáltal ugyanis, hogy a 3. Cikk olyan minimumszabályokat ír elő, amelyek a legkisebb konfliktusokban alkalmazandóak, rendelkezései a fortiori – ha az Egyezmény rendelkezései egyébként is alkalmazhatóak - a nemzetközi összeütközésre is vonatkoznak: a „több magában foglalja a kevesebbet" elvet követve. Márpedig a 3. Cikk alkalmazásában (polgárháború) a saját állampolgár is védett személy, valamint a minimumszabálynak minősülő tiltott cselekmények között is szerepel, hogy mindenkor és mindenütt tilos a védett személyek tekintetében: **„a szabályszerűen megalakított és a művelt népek részéről elengedhetetlennek elismert igazságszolgáltatási biztosítékok alapján működő bíróság által előzetesen meghozott ítélet nélkül kiszabott büntetés és annak végrehajtása."**

Az Egyezmény 5. Cikke szerint, ha valamely összeütköző Fél területén ez a Fél az Egyezmény által védett valamely személyt alapos okból úgy tekint, mint akit egyénileg oly indokolt gyanú terhel, hogy az állam biztonságára káros tevékenységet folytat, az ilyen személy nem hivatkozhat az Egyezmény által biztosított azokra a jogokra és kiváltságokra, amelyek, ha azokat az ő érdekében gyakorolnák, az állam biztonságára hátrányt jelenthetnének. **Ezeket a személyeket azonban minden egyes ilyen esetben is emberséges bánásmódban kell részesíteni és bűnvádi eljárás esetében, sem lehet őket megfosztani az Egyezményben előírt tisztességes és szabályszerű eljáráshoz való joguktól.**

A határozat szerint az Egyezményben felsorolt súlyos jogsértések elkövetése miatt kizárólag a megszálló idegen hatalom tagja vonhatók felelősségre.

Ez a jogi álláspont téves, és ellentétben áll a nemzetközi, valamint a magyar bírói gyakorlattal.

A IV. Genfi Egyezmény 3. és 5 Cikkéből következően, nemcsak a megszálló Hatalom bíróságaira vonatkozik, hogy biztosítani kell a terheltek részére az Egyezményben előírt tisztességes és szabályszerű eljáráshoz való jogot.

A IV. Genfi Egyezmény három részre osztja a védett személyek kategóriáját: a konfliktusban részes fél területén tartózkodó idegenek, a megszállt területen élő lakosság, és az internáltak. E három csoport tagjai eltérő védelmet élveznek, az adott csoportra vonatkozó külön előírások szerint, ami azonban közös mind a háromra, hogy a 27. Cikkben foglalt alapvető védelmet biztosítani kell számukra: a minden körülmények között való tiszteletet, védelmet és emberséges bánásmódot. (Háborús Bűnök Zrínyi Kiadó Bp. 2002. 424. oldal szerkesztette: Roy Gutman és David Rieff.)

Nem lehet vitás, hogy Nagy Imre és társai a megszállt területen élő lakosság részét képezték, és mint ilyenek védett személyeknek minősültek. A védett személyeket akkor sem lehet megfosztani a tisztességes eljáráshoz való joguktól, ha velük szemben nem a megszálló hatalom igazságügyi szervei járnak el, hanem a megszálló hatalom rezidenseiként működő bábkormány igazságügyi szervei.

A Nagy Imre per abban is különbözött az 50-es évek koncepciós pereitől, hogy nemcsak a hazai, de a nemzetközi jogba is ütközött, éppen ezért a per irányítói és végrehajtói nem közönséges bűncselekményt követtek el, amelynek üldözhetősége napjainkra elévült, hanem soha el nem évülő háborús büntettet.

A per irányítói és végrehajtói közül többen is élnek, mint például Biszku Béla és Szalma József, akiket gyanúsítottként kellett volna kihallgatni.

IV.

Bejelentem, hogy a sértettek közül Richter József 2004. január 7-én meghalt. Helyébe házastársa Gölöncsér Hermina 1165 Bp. Diósi Lajos u. 28. II. 220-222. szám alatti lakos lép. Mellékelten ügyvédi meghatalmazást csatolok az özvegytől. A meghatalmazás kiterjed az özvegy saját képviseletére is, ugyanis 1956. novemberében őt is deportálták a Szovjetunióba. Ebben az időben 11 éves volt. Marhavagonban szállították ki, hasonló korú gyermekekkel együtt.

Sérelmezem, hogy Bükk János nincs felsorolva a sértettek között.

Sérelmezem, hogy indítványom ellenére nem foglalták le, és nem tanulmányozták a Gulyás Jánosnál lévő 30 órás videó anyagot, amelyet a Deport-'56 készített a deportálásokról.

Bejelentem, hogy a panaszomat Szlama Árpád, és Újságh Tibor, valamint Farsang Kálmán képviseletében is előterjesztettem. Az ő ügyvédi meghatalmazásukat mellékelten csatolom.

Megjegyzem, hogy Farsang Kálmán a nyomozás során elmondta, hogy elfogásakor a szovjet katonákon kívül egy magyar tiszt is közreműködött. Azt is közölte, hogy az illető Kelemen főhadnagy volt, aki a Kaposvári Lövész Hadosztály Parancsnokságon volt elhárító tiszt. Mit tett a nyomozás ennek a személynek a felkutatása érdekében?

Tisztelettel:

Dr. Róth Miklós
ügyvéd

Budapest 2004. június 21.

Dr. Róth Miklós ügyvéd
1051 Budapest Október 6. u. 14. IV. 2.
T/Fax: 312-3245 mobil: 06 30 2930475
E-mail: drroth@mail.tvnet.hu

ORFK Bűnügyi Főigazgatóság
Vizsgálati Főosztály
1903 Budapest Pf.: 314/15.

Tértivevényes!

Tisztelt Vizsgálati Osztály!

Az '56 –os Deportálások Tényfeltáró Bizottsága (DEPORT-'56) képviseletében, de sértetti képviselőként is

panasszal

Élek a 2004. április 25-én kelt, de csak 2004. június 14-én kézbesített 151/3/2000. bü. határozat ellen.

2004. április 25-én összesen négy határozat született, amelyből hármat korábban megkaptam, és amelyek ellen a panaszt egységesen terjesztettem elő. Ebben a beadványban a Be. 31. § (1) d) pontja alapján – a jogorvoslati eljárásra vonatkoztatva - kizárási kérelmet terjesztettem elő azon ügyészek ellen, akik a nyomozásban, bármilyen formában, akár csak tanácsaikkal is részt vettek, vagy esetleg szakmai segítséget nyújtottak a nyomozóhatóságnak a genfi jog értelmezésével kapcsolatban. Ugyanakkor kizárási kérelmet terjesztettem elő a Be. 38. § (1) d) pontja alapján dr. Tamics Gábor r. alezredes főosztályvezető-helyettes osztályvezető ellen, valamint a Be. 38.§ (4) bekezdése alapján a Vizsgálati Főosztály ellen is. **Ezt a kizárási kérelmemet - a szoros összefüggés miatt - a jelen eljárásban is fenntartom.**

A DEPORT-'56 feljelentése nyomán végre napirendre került az 1956-os deportálások jogi megítélése.

Nagy Imréék deportálásával kapcsolatban először bűncselekmény hiányára hivatkozással szüntették meg a nyomozást, azzal az indokolással, hogy nem deportálás, hanem internálás történt, ami a - IV. Genfi Egyezmény 42. cikke értelmében – nem volt jogsértő. Ehhez képest a mostani megszüntető határozat előrelépést jelent, hiszen nem bűncselekmény hiányára, hanem az elkövetők halálára hivatkozással szűntette meg a nyomozást, azzal az indokolással, hogy az elkövetéssel gyanúsítható Kádár János és Münnich Ferenc már nem él.

A határozat ennek ellenére több vonatkozásban törvénysértő.

1) A határozat sem a rendelkező részében, sem az indokolásában nem mondja ki, hogy háborús bűntettről van szó, másrészt a személyi szabadság megsértésének csak az alapesetéről beszél, holott két minősítő körülmény is fennforog. **Nagy Imréék jogellenes elhurcolása, aljas indokból elkövetett, és jelentős érdeksérelmet okozó személyi szabadság megsértésével megvalósított háborús bűntettnek minősül.**
2) A határozat indokolása szerint: „A IV: Genfi Egyezmény értelmében Nagy Imrét és közvetlen környezetét – munkatársait és a családtagokat – internálták. Az internálás felügyelet alá helyezést jelent, vagyis az internáltak folyamatos hatósági felügyelet, őrzés alatt voltak, ezzel szemben a deportálás kitelepítést jelent, azaz más lakóhelyre történő költöztetést, ahol hatósági felügyelet nélkül éltek a deportáltak." Ez a fejtegetés jogilag nem állja meg a helyét. A genfi jog fogalomrendszerében az internálás és a deportálás között nem ez a különbség, hanem az, hogy míg az előbbi bizonyos esetekben megengedett, és részletesen szabályozott, az utóbbi generálisan tilos. A diplomáciai és nemzetközi jogi lexikon (Akadémiai Kiadó 1967.) 188. oldalán olvasható, hogy „A II. világháború tapasztalatai alapján jöttek létre 1949. augusztus 12-én Genfben a háború áldozatainak védelmét szolgáló egyezmények. Ezek egyike, nevezetesen a polgári személyek védelme tárgyában kötött egyezmény 49. cikke, tiltja a háború vagy bármely fegyveres konfliktus folyamán megszállt területek lakosságának deportálását. Az egyezmény 147. cikke a jogellenes deportálást súlyos bűncselekménynek minősíti, és az elkövetők megbüntetését a 146. cikk az egyezményben résztvevő államok kötelességévé teszi." Az ENSZ Különbizottságának 1956-ról szóló jelentése is deportálásnak minősítette, mind a Szovjetunióba, mind a Romániába hurcoltak esetét. A deportálás a genfi jog szerint egy másik állam területére való kitelepítést jelent. **A határozat tévesen beszél Nagy Imréék esetében internálásról, mert valójában deportálás történt, ami a genfi jog szerint háborús bűntett.**
3) A határozat szerint: „Az 1956. november 4-ét követő nemzetközi fegyveres összeütközés tényéből adódóan a súlyos jogsértésnek minősülő magatartásokat tettesként kizárólag a megszálló hatalom tagjai valósíthatták meg. Magyar állampolgárságú személyek, akik valamilyen módon a bűncselekmény elkövetésében részt vettek, bűnsegédi magatartást valósíthattak meg." Jogilag ez a fejtegetés sem állja meg a helyét. **A tettes az, aki a szándékos bűncselekmény törvényi tényállását megvalósítja. Társtettesek azok, akik a szándékos bűncselekmény törvényi tényállását, egymás tevékenységéről tudva, közösen valósítják meg. Bűnsegéd az, aki bűncselekmény elkövetéséhez szándékosan segítséget nyújt. Az állampolgárságnak ebből a szempontból nincs jelentősége, és ez a háborús bűntettek esetében sincs másképpen.**
4) A határozat szerint: „Figyelemmel a hivatkozott Genfi Egyezményre a személyes szabadság megsértése bűncselekmény 1956. november 22-től – attól az időponttól kezdődött, amikor Nagy Imre és környezete a jugoszláv nagykövetség épületét elhagyva a szovjetek őrizetébe kerültek, addig az időpontig, amíg a magyar hatóságok Snagovban hivatalosan őrizetbe vették a csoportot – 1957. április 14-ig valósult meg. Ezt követően Nagy Imréék már nem tartoztak a Genfi Egyezmény hatálya alá, mivel a megszálló idegen Hatalom hatalma alól kikerültek." **Ez a jogi fejtegetés sem állja meg a helyét. Egyrészt azért, mert közönséges bűncselekményről beszél, annak is csak az alapesetéről, és a BHÖ szerinti megnevezéssel, másrészt tévesen jut arra a következtetésre, hogy Nagy Imréék 1957. április 14-e után kikerültek a genfi jog hatálya alól.** A határozat itt is elhagyja a háborús bűntettre való utalást, akárcsak a határozat többi részében. Ha a cselekmény elbírálásakor hatályban levő törvény szerint a cselekmény enyhében bírálandó el, akkor az új törvényt kell alkalmazni. A BHÖ 379. § (2) bekezdése szerint, ha a személyes szabadság megsértése három hónapot túl haladott: egy évtől öt évig terjedhető börtönnel büntetendő. A jelenleg hatályos Btk. 175. § (1) bekezdésébe ütköző, de a (3) bekezdés a) és d) pontjai szerint minősülő személyi szabadság megsértése két hónaptól öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. Miután az utóbbi büntetési keret enyhébb, mint az előbbi, az új törvényt kell alkalmazni. Ettől kezdve **a bűncselekmény megnevezése nem személyes szabadság megsértése, hanem személyi szabadság megsértése.** A IV. Genfi Egyezmény 4. Cikke szerint: „Az Egyezmény védelmében részesülnek azok a személyek, akik összeütközés vagy megszállás esetén bármely időpontban és bármely módon valamely olyan összeütköző Fél vagy megszálló Hatalom hatalmában vannak, amelynek nem állampolgárai." Tehát **a genfi jog fogalomrendszerében nemcsak azok minősülnek védett személyeknek, akiket a megszálló hatalom kifejezetten fogva tart, hanem a megszállott területen élő polgári lakosság egésze.** A IV. Genfi Egyezmény 6. Cikke szerint: „A megszállott területen a jelen Egyezmény alkalmazása a katonai műveletek általános befejezésétől számított egy év eltelte után ér véget." 1956-ban a katonai műveletek november 14-én fejeződtek be, tehát Magyarország 1957. április 14-én még a genfi jog hatálya alatt állt. **Ha Nagy Imréék 1957. április 14-én szabadlábon jöttek volna haza, a genfi jog védelme ugyanúgy kiterjedt volna rájuk, mint a polgári lakosság többi részére. Ezt a statusukat nem vesztették el azáltal, hogy a magyar hatóságok folytatták a törvénytelen fogvatartásukat. Az Egyezmény 6. Cikkének utolsó bekezdése szerint azok a védett személyek, akiknek a szabadon bocsátása a katonai műveletek általános**

befejezését követő egy év után történik meg, a közbenső időben is az Egyezmény védelme alatt maradnak. Ebből következik, hogy a Nagy Imre per törvénytelenségeit is a genfi jog alapján kell megítélni.

5) Kádár János és Münnich Ferenc nem kizárólagos elkövetői voltak a Nagy Imréék sérelmére aljas indokból, és jelentős érdeksérelmet okozó személyi szabadság megsértésével megvalósított háborús bűntettnek, hanem mások is részt vettek abban, ezért az ő haláluk miatt, csak velük szemben lehetett volna a nyomozást megszüntetni, egyébként azonban nem. A IV. Genfi Egyezmény 146. Cikke szerint: „Mindegyik Szerződő Fél köteles felkutatni azokat a személyeket, akiket e súlyos jogsértések elkövetésével, vagy azok elkövetésére utasítás adásával gyanúsítanak, és köteles e személyeket tekintet nélkül állampolgárságukra, saját bíróságai elé állítani." **A legsúlyosabb, univerzális joghatóság alá eső bűncselekmények közé tartoznak a Genfi Egyezmények súlyos megsértésének esetei.** (Háborús Bűnök 2002. Budapest Zrínyi Kiadó 419. oldal.) **A nyomozás nem állhat meg a magyar határnál, és nemcsak a magyar elkövetőket kell felderíteni.**

Tisztelettel:

Dr. Róth Miklós
ügyvéd

ORSZÁGOS RENDŐR-FŐKAPITÁNYSÁG
BŰNÜGYI FŐIGAZGATÓSÁG
SZERVEZETT BŰNÖZÉS ELLENI IGAZGATÓSÁG

✉ 1903. Budapest, Pf.: 314/15.
☎ 428-9202
BM.: 17-328
Fax: 428-9201
BM.fax: 17-046

Szám: Hiv.szám: 151/2000.bü.

HATÁROZAT

a nyomozó hatóság kizárására irányuló indítvány elbírálásáról

Az Országos Rendőr-főkapitányság Bűnügyi Főigazgatóság Szervezett Bűnözés Elleni Igazgatóság Vizsgálati Főosztály Bűnügyi Osztálya 151/2000.bü. számon eljárást folytatott a Btk. 175. § (1) bekezdésbe ütköző és minősülő személyi szabadság megsértése bűntett megalapozott gyanúja miatt *Dr. Szerdahelyi Szabolcs, a DEPORT '56 - az '56-os Deportálások Tényfeltáró Bizottsága, elnöke* feljelentése alapján.
A büntetőeljárás megszüntetésre került.

Dr. Róth Miklós, a DEPORT '56 jogi képviselője a Be. 38. § (1) bekezdés d.) pontja alapján Dr. Tamics Gábor r.alezredes főosztályvezető-helyettes osztályvezető ellen, valamint a Be. 38. § (4) bekezdés alapján a Vizsgálati Főosztály ellen kizárási kérelmet terjesztett elő.

Dr. Róth Miklós által előterjesztett kizárási indítványt a Be. 39. § (2) bekezdésben biztosított jogkörömben

e l u t a s í t o m .

A határozatot meg kell küldeni:
1.) Dr. Róth Miklós - jogi képviselőnek - 1051 Budapest, Október 6. u. 14. IV/2.

A határozat ellen a Be. 195. § (1) bekezdése alapján a közléstől számított 8 napon belül panasznak van helye, melyet az Országos Rendőr-főkapitányhoz címezve fenti rendőri szervnél célszerű előterjeszteni.

INDOKOLÁS

A DEPORT '56 elnöke, Dr. Szerdahelyi Szabolcs feljelentést tett legalább 860 rendbeli aljas indokból elkövetett személyi szabadság megsértésével megvalósított háborús bűntett alapos gyanúja miatt az 1956-os deportálások lebonyolításában részt vett szovjet és magyar közegek ellen. A feljelentés kiterjedt Nagy Imre miniszterelnök és környezetének Romániába való deportálására is.

A nyomozás során hadtörténesz szakértő bevonására került sor. A szakértő szakvéleményének elkészítése érdekében kutatásokat végzett a Történeti Hivatalban, a Magyar Országos Levéltárban, börtönökben, tanulmányozta az eddig megjelent irodalmat, a korabeli dokumentumokat, visszaemlékezéseket.

A szakértői véleményre, a III. és IV. Genfi Egyezményre, az Alkotmánybíróság 53/1993. (X.13) és 36/1996. (IX.4.) AB határozatában foglaltakra, valamint az 1968. évi New Yorki Egyezményre figyelemmel a büntetőeljárás négy határozatban részben megszüntetésre került - az elkövetett cselekmény nem bűncselekmény, elévülés, illetve az elkövető halála miatt -, részben felfüggesztésre került - mivel a nyomozás adatai alapján nem volt megállapítható az elkövető kiléte.

Dr. Róth Miklós a DEPORT '56 jogi képviselője a határozatok ellen panasszal élt, és egyben az osztályvezető ellen a Be. 38. § (1) bekezdés d.) pontja alapján, a Vizsgálati Főosztály ellen a Be. 38. § (4) bekezdés alapján kizárási kérelmet terjesztett elő.

A kizárási indítvány nem alapos.

Dr. Róth Miklós álláspontja szerint Dr. Tamics Gábor érzelmileg elfogult a történtek megítélésével kapcsolatban.

A nyomozó hatóság döntését objektív módon, a szakértői vélemény, valamint az ide vonatkozó jogszabályok figyelembe vételével hozta meg. Dr. Tamics Gábor főosztályvezető-helyettessel szemben nem merült fel elfogultságot alátámasztó tény vagy körülmény, személye és a Vizsgálati Főosztály kizárása a büntető eljárásból nem indokolt, ezért a rendelkező részben foglaltak szerint, a kizárási indítvány elutasításáról határoztam.

Budapest, 2004. június "25".

Érkezett: 2004. július 5.

Dr. Bolesik Zoltán r.dandártábornok
igazgató

Budapest 2004. július 12.

Dr. Róth Miklós ügyvéd
1051 Budapest Október 6. u. 14. IV. 2.
T/Fax: 312-3245 mobil: 06 30 2930475
E-mail: drroth@mail.tvnet.hu

Országos Rendőr-főkapitányság
Bűnügyi Főigazgatóság
Szervezett Bűnözés Elleni Igazgatóság
1903. Budapest, Pf.: 314/15.

Tisztelt Igazgatóság!

Az '56-os Deportálások Tényfeltáró Bizottsága (DEPORT-'56) képviseletében, de sértetti képviselőként is

panasszal

élek a kizárási kérelmet elutasító 151/2000. bü. számú határozat ellen, amely 2004. június 25 --én kelt, és 2004. július 5-én került kézbesítésre.

A határozat megváltoztatását kérem, a kizárási kérelmemnek megfelelően.

Indokolás:

Köztudott tény, hogy a Kádár rendszer az 1956-os forradalom és szabadságharc tagadására épült. A rendszer erőszakszerveinek csak azok lehettek tagjai, akik ellenforradalomnak tartották az ötvenhatos eseményeket.

Ezzel szemben a rendszerváltás 1956 rehabilitálásával indult, de ez nem jelentette azt, hogy mintegy varázsütésre mindenkinek megváltozott a belső meggyőződése. Mindez összefért a békés átmenettel, és azzal, hogy a rendszerváltás sok szempontból felemás módon zajlott le.

Általában mindegy is, hogy egy nyomozó mit gondol magában 1956-ról, kivéve, ha éppen az 56-os háborús bűntetteket kell felderítenie.

Hol van az a korabeli dokumentum, amelyben az szerepel, hogy a szovjet hadvezetés a Magyarországon elfogott személyekről, mint hadifoglyokról tárgyalt? Szerintem ilyen dokumentum nincs, mert a szovjet politikai és katonai vezetés az elfogott személyeket nem hadifoglyoknak, hanem bűnözőknek tekintette. A szovjet területre való szállításukra nem humanitárius szempontból került sor, mint ahogy dr. Tamics Gábor r. alezredes utólag próbálja beállítani, hanem abból a célból, hogy ott börtönökbe helyezzék el őket, és büntetőeljárást folytassanak le ellenük. **Dr. Tamics Gábor teljesen nyilvánvalóvá tette elfogultságát, amikor leírta azt a véleményét, hogy a szovjet hadvezetés részéről teljesen természetes és kézenfekvő megoldás volt az elfogott magyar személyek szovjet területre történő kiszállítása.**

Dr. Tamics Gábor elfogultságát támasztja alá az a körülmény is, hogy a 2004. április 25-én meghozott négy határozatból azt, amelyik foglalkozik Kádár János és Münnich Ferenc büntetőjogi felelősségével, visszatartotta, és csak az európai választások után kézbesítette. A határozatban szándékosan kerülte a háborús bűntett kifejezést, azt egyszer sem írta le, viszont a deportálásokat továbbra is internálásnak aposztrofálta.

Tisztelettel: dr. Róth Miklós

FŐVÁROSI FŐÜGYÉSZSÉG
NF. 13405/2000/18-II.

HATÁROZAT

A hivatali visszaélés bűntette és más bűncselekmény miatt dr. Róth Miklós ügyvéd a DEPORT '56 szervezet képviselője által tett feljelentésre indult bűnügyben a feljelentő által a nyomozó hatóság 151/2000.bü. számú nyomozást megszüntető, a 151/2/2000.bü. számú nyomozást felfüggesztő és a 151/4/2000.bü. számú nyomozást megszüntető határozatai ellen bejelentett panaszokat a Be. 195.§ (4) bekezdése alapján megvizsgáltam, és a Be. 199.§ (1) bekezdés b) pontja alapján

elutasítom.

E határozat ellen a Be. 195.§ /5/ bekezdése értelmében további jogorvoslatnak nincs helye.
Felhívom azonban a sértettek és jogi képviselőjük figyelmét arra, hogy a 151/2000.bü. számú, a Be. 190.§ (1) bekezdés a) pontjára alapított – az elkövetett cselekmény nem bűncselekmény – nyomozást megszüntető határozat tekintetében a Be. 199.§ (2) bekezdés b) pontja alapján pótmagánvádlóként léphetnek fel, és a Be. 229.§ (1) bekezdése, valamint a 230.§ (1) bekezdésére figyelemmel a határozat közlésétől számított harminc napon belül a Fővárosi Főügyészségen ügyvéd útján vádindítványt nyújthatnak be.

Indokolás:

A nyomozó hatóság több száz személy 1956-ban a Szovjetunióba hurcolása tárgyában a III. Genfi Egyezmény értelmében hadifoglyoknak minősülő személyekkel kapcsolatban a személyi szabadság megsértésének bűntette miatt indított nyomozást 151/2000.bü. számon megszüntette azzal, hogy a cselekmény nem bűncselekmény.

E döntés ellen dr. Róth Miklós azért jelentett be panaszt, mert a szovjetek nem tekintették hadifoglyoknak a Szovjet területre hurcolt személyeket, nem a III. Genfi Egyezmény rendelkezéseinek megfelelően bántak velük, hiszen az Egyezmény 22. Cikkében írtak ellenére büntetés-végrehajtási intézetekben helyezték el őket. Ez önmagában embertelen bánásmódot jelent, ami ellentétben áll az Egyezmény 130. Cikkében írtakkal. A beadvány szerint továbbá az elhurcolt személyeket megfosztották attól az Egyezmény 78. Cikkében foglalt joguktól, hogy fogvatartásukkal kapcsolatosan panasszal fordulhatnak az őket fogvatartó katonai hatóságokhoz.

A panasz alaptalan.

A sérelmezett határozat hadifoglyoknak minősülő személyekről szól, a hadifogoly fogalmát pedig a határozat idézi a III. Genfi Egyezményből.
Bár a határozat e személyekkel kapcsolatban a "megkezdődtek a letartóztatások, és az őrizetbe vett személyek Szovjetunióba történő kiszállítása", "lázadók", letartóztatottak börtönben történő elhelyezéséről, e személyek nyomozati anyagáról és nyomozásról tesz említést, valójában nem folyt büntetőeljárás senki ellen, csak kikérdezték az elfogott magyar személyeket a személyi adataikról és az eseményekben játszott szerepükről. A szovjethatóságok a III. Genfi Egyezményben rögzítetteket nem sértették meg, mert e személyek elhelyezéséről és ellátásáról megfelelően gondoskodtak, embertelen bánásmódról egyetlen tanú sem számolt be. A hadifoglyok büntetés-végrehajtási intézetekben történt elhelyezésére a célszerűség miatt volt szükség, és nem eredményezte a III. Genfi Egyezményben foglalt előírásokat sértő körülményeket.
A sérelmezett határozat helyesen jelöli meg azt is, miért nem sértette a III. Genfi Egyezményt a hadifoglyok Magyarországról rövid időre – 1956. november 13. és 1957. január 05. között – történt kiszállítása és fogvatartása, különös tekintettel arra hogy 1957. január 05-ig valamennyi hadifoglyot visszaszállították Magyarországra.
Ezzel eleget tettek a III. Genfi Egyezmény 118. Cikkében foglaltaknak, amely szerint az ellenségeskedések megszűnésével a hadifoglyokat késedelem nélkül szabadon kell bocsátani.

Mivel a hadifoglyok internálása nem ütközik a III. Genfi Egyezménybe, nem valósult meg a hadifoglyok sérelmére a személyi szabadság megsértésének bűntette.

A nyomozó hatóság az 1956 őszén a Szovjetunióba hurcolt, hadifoglyoknak nem minősülő magyar állampolgárok vonatkozásában 151/2/2000.bü. számon felfüggesztette a személyi szabadság megsértésének bűntette miatt indult nyomozást azzal, hogy annak adatai alapján nem állapítható meg az elkövető kiléte.

Dr. Róth Miklós a felfüggesztő határozatot sérelmező panaszában arra hivatkozik, hogy téves a nyomozó hatóság azon álláspontja, miszerint nem deportálás, hanem internálás történt, hiszen a Genfi jognak az internálásra vonatkozó rendelkezéseit nem tartották be, az ENSZ különbizottságának jelentése is deportálásnak nevezte a történteket. A deportálás teljes tilalom alá esik a Genfi Egyezményekben. A panasz állítja ugyanakkor, hogy a háborús bűntett megvalósítója nem csak a megszálló hatalom tagja lehet elkövetőként, valamint hogy a deportálásokban részt vett szovjet és magyar személyek közül fel lehet kutatni még néhány személyt.

A panasz nem alapos.

A IV. Genfi Egyezmény 42. Cikke többek között védett személyek felügyelet alá vételéről /internálásáról/ rendelkezik. A III. Genfi Egyezmény II. része pedig hadifoglyok felügyelet alatt tartásáról, azaz internálásról szól. Ebből világos, hogy abban az esetben, amikor személyeket állandó felügyelet alatt tartanak, mindkét említett nemzetközi egyezmény értelmében internálásról beszélünk. Nem vitás, hogy az 1956. november 04. után a Szovjetunióba kiszállított polgári személyeknek és hadifoglyoknak minősülő magyar állampolgárokat büntetés-végrehajtási intézetekben, állandó felügyelet alatt tartották – azaz internálták.

A IV. Genfi Egyezmény megfogalmazásából következik, hogy az abban foglalt jogsértéseket a megszálló hatalom képviselői követhetik el, a megszállt hatalom képviselői legfeljebb bűnsegédek lehetnek. A büntethetőség szempontjából ennek gyakorlati jelentősége nincs, hiszen a részesekre is a tettesekre megállapított büntetési tételeket kell alkalmazni a büntetőjogi szabályok szerint.
Jelen ügyben a magyar polgári személyek Szovjetunió területére szállításában a külföldi – szovjet – elkövetőknek segítő magyar személyek kiléte ma már nem állapítható meg, illetve nincs pontos és hiteles adat arra, hogy kik voltak azon magyar személyek, akik a kiszállításban segédkeztek volna.

A panasz hivatkozik arra, hogy a Btk.158.§-ban foglalt polgári lakosság elleni erőszak bűntettét bárki elkövetheti, nem csak az ellenség katonái. E háborús bűncselekmény azonban nem merült fel jelen ügyben, hiszen e bűncselekményt az 1956-57-ben hatályos magyar büntető jogszabályok nem ismerték. Jelen eljárás során csak olyan bűncselekmények vizsgálhatók, amelyek már az elkövetés idején is büntetendőek voltak, és nem évültek el, mert a Genfi Egyezményekbe ütköznek.

Ami a panasznak azt a kitételét illeti, miszerint a nyomozás során beszerzett szakértői vélemény rögzíti, hogy 51 személy esetén többkevesebb sikerre vezetett a lehetséges szovjet és magyar elkövetők felkutatására irányuló munka, a nyomozás azonban egyetlen gyanúsítottat sem produkált, megjegyzendő, hogy a büntetőeljárási szabályok szerint lefolytatott nyomozás más szabályok alapján folyik mint egy történészi kutatás. A gyanúsítottá válásnak büntetőeljárási feltételei vannak, amelyhez természetszerűen a történészi munka során feltárt adatok nem elegendőek. A rendelkezésre álló adatok szerint azon magyar személyekkel szemben, akik egyes magyar állampolgárok elfogásában, kihallgatásában részt vettek, nem merül fel bűncselekmény megalapozott gyanúja. Ugyanis nincs konkrét adat arra, hogy azok a személyek, akikkel kapcsolatban eljártak, hadifogolynak minősülnek-e vagy sem. Amennyiben ugyanis hadifogolynak minősülnek, akkor a felderített személyek cselekménye az előzőekben már kifejtettek alapján abban az esetben sem bűncselekmény, ha tudtak arról, hogy a Szovjetunió területére fogják vinni az elfogott személyeket. Az adott személyekkel kapcsolatosan a sértettek felkutatásának akadálya – külföldre település, halál, stb. – miatt érdemleges, a büntetőeljárás során felhasználható releváns adat nem volt beszerezhető, és ilyen adat az eljárás folytatásától sem remélhető.

Megjegyzem, a rendelkezésre álló adatok szerint a szovjet vezetők és az utasításaikat végrehajtó szovjet állampolgárok a legfelsőbb magyar párt és állami vezetést sem tájékoztatták arról, hogy külföldre fognak szállítani magyar állampolgárokat, ezt még a kiszállítások megindulása után is tagadták egy ideig.
Sem az elfogott személyekkel, sem mással nem közölték előre, hogy a Szovjetunió területére fogják szállítani őket.

A panasz hivatkozik arra, hogy Farsang Kálmán a nyomozás során megnevezte azonosítható módon azt a magyar katonatisztet, aki elfogásakor közreműködött a szovjet katonákon kívül, mégsem tett meg a nyomozó hatóság mindent a felkutatására.

Ez valóban igaz, csakhogy Farsang Kálmán hadifogolynak minősült, tehát kiszállítása szovjet területre nem volt bűncselekmény, tekintettel arra, hogy a hadifoglyok internálása nem ütközik a III. Genfi Egyezménybe, ezért e körben nyomozási cselekmények foganatosítására nem volt ok.

Nagy Imre és társai 1957-58-as magyarországi perével és elítélésével kapcsolatban a hivatali visszaélés bűntette miatt indult nyomozást 151/2/2000.bü. számon megszüntette a nyomozó hatóság elévülés címén.

A panasz ide vonatkozó része szerint a Genfi Egyezmény időbeli és személyi hatálya egyaránt kiterjed a Nagy Imre perre. Mivel 1957-ben Nagy Imrét és társait anélkül szállították vissza Magyarországra, hogy szabadon bocsátották volna őket, a per egész tartama alatt a IV. Genfi Egyezmény hatálya alatt álltak. Az említett egyezmény 3. és 5. Cikkéből következően nem csak a megszálló hatalom bíróságai és hatóságai részéről kell biztosítani az eljárás alá vont személyek részére a tisztességes és szabályszerű eljáráshoz való jogot. Az Egyezmény 27. Cikkében foglaltak szerint minden körülmények között biztosítani kell a védett személyek számára – akik közé Nagy Imre és társai, mint a megszállt területen élő lakosság része – az emberséges bánásmódot, és a tiszteletet. A panasz végül említi, hogy a Nagy Imre per nemzetközi jogba is ütközik, mert soha el nem évülő háborús bűntett, aminek néhány elkövetője, így Biszku Béla és Szalma József ma is élnek, ezért felelősségre vonhatók.

A panasz nem alapos.

A sérelmezett határozat helyesen tartalmazza, hogy a IV. Genfi Egyezmény hatálya addig terjedt ki Nagy Imrére és társaira, amíg idegen hatalom felügyelete alatt álltak. Amint a magyar hatóság őrizetébe kerültek 1957-ben, és magyar büntetőeljárást folytattak velük szemben magyar hatóságok. Magyarország területén, a nemzetközi egyezmény személyi és időbeli hatálya már nem terjedt ki rájuk. Az Egyezmény 6. Cikke értelmében ugyanis az összeütköző felek területén az Egyezmény alkalmazása a katonai műveletek általános befejezésével ér véget. Ezt követően Magyarország nem minősült megszállt területnek, a kormányzati feladatokat nem megszálló hatóság látta el. Mivel Nagy Imre és társai hazaszállítása a katonai hadműveletek lezárulása után történt, a közbeeső időben még az egyezmény hatálya alatt álltak, ezt követően viszont már az előzőekben említett okokból nem, tehát az egyezmény hatálya nem terjedt ki rájuk.

Ezért nem lenne már büntethető az a per lefolytatásában vagy előkészítésében részt vett személy, akivel szemben az 1957-58-ban hatályos BHÖ rendelkezései szerinti hivatali visszaélés bűntettének megalapozott gyanúja esetleg felmerül.

Az eljáró bíró ellen azonban az általa hozott ítélet miatt egyébként sem indítható büntetőeljárás, kivéve, ha adat merül fel arra, hogy bűncselekményt követett el. Jelen esetben azonban ilyen adat nem áll rendelkezésre.
A sérelmezett határozat pedig helyesen tartalmazza, hogy a Nagy Imre és társai ellen hozott jogsértő ítélet hatályon kívül helyezésével a Legfelsőbb Bíróság Elnökségi Tanácsa orvosolta a nyilvánvalóan törvénysértő ítéletet.

Végül a panasz arra is kitér, hogy

- Bükk János neve nincs felsorolva a sértettek között,
- a feljelentő indítványa ellenére nem foglalták le, nem tanulmányozták a Gulyás Jánosnál levő videó-anyagot,

Bükk János neve feltehetőleg azért maradt le a sértettek listájáról, mert bár a feljelentés tartalmazta a nevét és adatait, kihallgatását objektív okokból nem tudta foganatosítani a nyomozó hatóság, így nem állapítható meg, hogy hadifogolynak vagy polgári személynek minősül-e.

Valóban szerepel a 2000. október 23-án kelt feljelentésben, hogy szerezze be a nyomozó hatóság – többek között – a Gulyás János operatőr birtokában levő videó-anyagot, ám azt nem tartalmazta a feljelentés, hogy mit bizonyítana a számottevő időtartamú – 30 órányi – felvétel. A nyomozó hatóság ez okból nem tartotta szükségesnek a film beszerzését. Az ügy azonban anélkül is megítélhető a kihallgatott tanuk és beszerzett egyéb bizonyítékok alapján.

Mindezekre tekintettel a nyomozó hatóság kifogásolt határozatai a nyomozás során beszerzett adatokon alapulnak, alapvetően törvényesek és megalapozottak, ezért a döntések megváltoztatására nincs jogi lehetőség. Azokban nem található olyan megállapítás, ami nincs alátámasztva bizonyítékkal, és ami arra utalna, hogy a nyomozó hatóságnak a határozatok meghozatala idején tisztségben levő illetékes vezetője vagy bármely, az ügyben eljárt személy a saját, a valóságtól eltérő véleményét írta le a határozatban, illetve, hogy elfogult volt az eljárás során. Részrehajló magatartásra utaló konkrét bizonyítékot, tényt, adatot a panaszos nem jelölt meg.

Budapest, 2005. február 02.

Dr. Csohány Margit sk.
csoportvezető ügyész

Kiadmány hiteléül:
Kiadó:

FŐVÁROSI FŐÜGYÉSZSÉG
NF. 13405/20000/18-I.

HATÁROZAT

A hivatali visszaélés bűntette és más bűncselekmény miatt az ORFK Bűnügyi Főigazgatóság Szervezett Bűnözés Elleni Igazgatóság Vizsgálati Főosztály Bűnügyi Osztályán 151/2000.bü. számon indult bűnügyben a dr. Róth Miklós ügyvéd, mint a DEPORT '56 szervezet jogi képviselője által az ügyben bármilyen formában részt vett ügyészeknek a panasz elbírálásából történő kizárására irányuló kérelmét a Be. 32.§ (5) bekezdés alapján

elutasítom.

A határozat ellen a Be. 195.§ /1/ bekezdése alapján a közléstől számított nyolc napon belül panasznak van helye a Legfőbb Ügyészséghez, melyet célszerű a Fővárosi Főügyészségen előterjeszteni.

Indokolás:

Dr. Róth Miklós ügyvéd, a DEPORT '56 szervezet jogi képviselőjeként panaszt jelentett be az ő feljelentésére hivatali visszaélés bűntette és más bűncselekmény miatt indult bűnügyben az ORFK Bűnügyi Főigazgatóság Szervezett Bűnözés Elleni Igazgatóság Vizsgálati Főosztály Bűnügyi Osztályán 151/2000.bü. számon hozott nyomozást megszüntető határozat ellen. Egyben kérte az ügyben a nyomozás során bármilyen módon közreműködő ügyészek kizárását a panasz elbírálásából.

A kizárási kérelem alaptalan.

A nyomozati iratok vizsgálata alapján megállapítottam, hogy nem merült fel olyan adat, amely az ügyben eljáró bármely ügyész elfogultságára utalna.

A nyomozás során törvénysértést, szándékos mulasztást nem tapasztaltam. A nyomozás során hozott ügyészi intézkedések elfogultságra okot nem adnak és a nyomozás felügyeletét ellátó ügyészek esetleges részrehajlására utaló adatot, körülményt a feljelentő sem jelölt meg.

Dr. Róth Miklós a panaszában, amely egyben a kizárási kérelem is, név szerint egyetlen ügyészt sem említ, csupán kifogásolja a nyomozás befejezésekor hozott határozatokat.

Budapest, 2005. február 02.

Dr. Ihász Sándor sk.
fővárosi főügyész

Kiadmány hiteléül:
Kiadó:

FŐVÁROSI FŐÜGYÉSZSÉG
NF. 13405/2000/19.

HATÁROZAT

A hivatali visszaélés bűntette és más bűncselekmény miatt az ORFK Bűnügyi Főigazgatóság Szervezett Bűnözés Elleni Igazgatóság Vizsgálati Főosztály Bűnügyi Osztályán 151/2000.bü. számon indult bűnügyben a nyomozó hatóság dr. Róth Miklós ügyvéd kizárási indítványát elutasító határozata ellen bejelentett panaszát a Be. 195.§ (4) bekezdése alapján

elutasítom.

Egyben a sérelmezett határozatot egyéb okból

hatályon kívül helyzem.

A határozat ellen a Be. 195.§ (5) bekezdése alapján jogorvoslatnak nincs helye.

Indokolás:

A DEPORT '56 és az '56-os Deportálások Tényfeltáró Bizottsága képviseletében feljelentést benyújtó dr. Róth Miklós ügyvéd az ügyben eljáró dr. Tamics Gábor főosztályvezető-helyettes r.alezredes és az általa vezetett Vizsgálati Főosztály ellen a Be. 38.§ /1/ bekezdés d./ pontja alapján kizárási kérelmet terjesztett elő.

A kérelmet az ORFK Bűnügyi Főigazgatóság Szervezett Bűnözés Elleni Igazgatóság 2004. június 25-én kelt határozatával elutasította arra hivatkozva, hogy az elfogultságot alátámasztó tény nem merült fel a nyomozó hatóság vezetője részéről, a feljelentő képviselője által kifogásolt határozatokat a vonatkozó jogszabályok figyelembe vételével hozta meg a nyomozó hatóság.

Az határozat ellen dr. Róth Miklós arra hivatkozva jelentett be panaszt, hogy dr. Tamics Gábor nyilvánvalóvá tette elfogultságát amikor leírta azt a véleményét, hogy a szovjet hadvezetés részéről teljesen természetes és kézenfekvő megoldás volt az elfogott magyar személyek szovjet területre kiszállítása, valamint hogy a Kádár János és a Münich Ferenc büntetőjogi felelősségével foglalkozó határozat kézbesítésére, amelyben szándékosan kerülték a háborús bűntett kifejezést és a deportálásokat internálásnak nevezték, csak az európai uniós választások után került sor.

A panasz alaptalan.

Kizárási kérelmet folyamatban levő ügyben lehet elbírálni, amíg van olyan eljárás, amiből ki lehet zárni az eljáró hatóság tagjait, illetve magát az eljáró hatóságot. Jelen esetben már megszüntetésre került a nyomozás, és dr. Róth Miklós a megszüntető határozat elleni panaszának egyik indokaként hozta fel, hogy elfogult volt a nyomozó hatóság illetve vezetője.

A nyomozó hatóság a nyomozás során körültekintően beszerzett tények, adatok alapján hozta meg a nyomozást megszüntető és felfüggesztő határozatokat. Az abban foglaltak – ellentétben a kizárási kérelemben írtakkal – nem az eljárt nyomozó vagy a nyomozó hatóság vezetőjének szubjektív véleményei vagy önkényes megállapításai, hanem a nyomozás adatainak rögzítése, az azokból vonható objektív következtetés.

Kizárási kérelmet a nyomozás alatt lehetett volna előterjeszteni, de akkor ilyen kérelem nem érkezett.
A megszüntető határozatok elleni panasz elbírálása a Fővárosi Főügyészség hatáskörébe és illetékességébe tartozik. Erre tekintettel az okafogyott határozatot hivatalból hatályon kívül helyeztem.

Budapest, 2005. február 02.

Dr. Szoboszlai Richárd sk.
fővárosi főügyészhelyettes

Kiadmány hiteléül:
Kiadó:

Budapest 2005. február 15.

Dr. Róth Miklós ügyvéd
1051 Budapest Október 6. u. 14. IV. 2.
T/Fax: 312-3245 mobil: 06 30 2930475
E-mail: drroth@mail.tvnet.hu

Fővárosi Főügyészség
1054 Budapest Akadémia utca 13.

Tértivevényes!

Tisztelt Fővárosi Főügyészség!

Az NF. 13405/2000/18-I. számú határozat ellen a DEPORT-'56 képviseletében ellenvetéssel, míg a sértettek képviseletében

panasszal

élek, és kérem, hogy az ORFK határozatai elleni panaszok elbírálására, egy másik ügyészséget szíveskedjék kijelölni.

Indokolás:

A Be. 31. § (1) d) pontja szerint a büntetőügyben ügyészként nem járhat el, akitől az ügy elfogulatlan megítélése egyéb okból nem várható.

Miután feltételeztem, hogy a rendőrség az adott ügyben, jogi álláspontját nem egyedül alakította ki, hanem előzetesen egyeztetett a felettes ügyészséggel, a kizárási kérelemmel az volt a célom, hogy véletlenül se olyan ügyész bírálja el a panaszomat, aki bármilyen formában részt vett a határozat meghozatalában.

Amitől féltem az bekövetkezett. Az ügyészi határozat kritika nélkül átvette és megvédte a rendőrségi határozatban kifejtett összes jogi álláspontot, még akkor is, ha az ellentétes a Legfelsőbb Bíróság jogerős határozataiban foglaltakkal, és az ügyészség korábbi gyakorlatával.

Az ügyészi határozat szerint a IV. Genfi Egyezmény megfogalmazásából következik, hogy az abban foglalt jogsértéseket a megszálló hatalom képviselői követhetik el, a megszállt hatalom képviselői legfeljebb bűnsegédek lehetnek. Ez a jogi álláspont téves, de az ügyészség mégis görcsösen ragaszkodik hozzá, aminek kizárólag az lehet az oka, hogy ügyészi tanácsra került be a rendőrségi határozatba. A salgótarjáni sortűz ügyében a Legfelsőbb Bíróság Orosz Lajos II. rendű vádlott cselekményét társtettesként, több emberen elkövetett szándékos emberöléssel megvalósított háborús bűntettnek minősítette. Az egri sortűz ügyében sem bűnsegédi, hanem társtettesi elkövetés miatt emelt vádat a Heves Megyei Főügyészség, pedig a vádlottak a megszállt hatalom képviselői voltak. Tehát sem a bírói, sem az ügyészi gyakorlat nem támasztja alá azt a jogi álláspontot, amit a jelen ügyben képvisel az ORFK és a Fővárosi Főügyészség.

Az ügyészi határozat szerint az Egyezmény alkalmazása a katonai műveletek általános befejezésével véget ért, mert ezt követően Magyarország nem minősült megszállt területnek. Ezzel szemben a Legfelsőbb Bíróság jogerős ítéletében megállapította, hogy a katonai műveletek általános befejezését (1956. november hó 15. napját) követően Salgótarján városa megszállt terület maradt, s az volt 1956. december 8-án is, ezért az egyezmény alkalmazásának hatálya – a 6. cikkben említett 1 évi időtartamra figyelemmel – változatlanul fennállt.

Megjegyzem, hogy nem ez az első eset, amikor hasonló ügyben a Fővárosi Főügyészség a kialakult bírói gyakorlattal szemben menetel. 2001. június 1-én a Kossuth téri sortűz ügyében hoztak törvénysértő megszüntető határozatot, olyan bírósági határozatra hivatkozással, amelyet a Legfelsőbb Bíróság Felülvizsgálati Tanácsa már régen hatályon kívül helyezett, és ami köztudott volt.

Az ügyészi határozat szerint, mivel Nagy Imre és társai hazaszállítása a katonai hadműveletek lezárulása után történt, az egyezmény hatálya már nem terjedt ki rájuk.

Az Egyezmény 6. cikkének utolsó bekezdése szerint, azok a védett személyek, akiknek a szabadon bocsátása, hazaszállítása vagy a korábbi státuszba való visszahelyezése, a genfi jog időbeli hatályára vonatkozó határidő eltelte után történik, a közbeeső időben a jelen egyezmény védelme alatt maradnak.

Nagy Imrét és társait 1957. áprilisában nem hazaszállították, hanem a Fő utcai börtönbe vitték.

Nagy Imre és társai továbbra is az egyezmény védelme alatt álltak. Az egyezmény 146. cikke szerint az egyezmény súlyos megsértése háborús bűntett. Az egyezmény 147. cikke szerint súlyos jogsértésnek minősül, többek között, a védett személynek a jelen egyezmény rendelkezéseinek megfelelő tisztességes és szabályos eljáráshoz való jogától való megfosztása.

A Nagy Imre perben a vádlottakat, nem egy pártatlan bíróság elé állították, kizárták a tárgyalás nyilvánosságát, korlátozták a védelemhez való jogot, és megfosztották őket a fellebbezés jogától.

Az ügyészi határozat szerint az eljáró bíró ellen az általa hozott ítélet miatt egyébként sem indítható büntetőeljárás, kivéve, ha adat merül fel arra, hogy bűncselekményt követett el. Jelen esetben azonban ilyen adat nem áll rendelkezésre.

Az ügyészi álláspont téves és elfogult. 1956. november 4-e után nem volt kötelező a Legfelsőbb Bíróság Népbírósági Tanácsában bírónak vagy népi ülnöknek lenni. Sokan voltak, akik ezt megtagadták.

Dr. Vida Ferenc tanácsvezető bíró, és népi ülnök társai tisztában voltak saját elfogultságukkal, és azzal, hogy a különleges eljárási szabályok nem felelnek meg a nemzetközi jogi elvárásoknak.

A Nagy Imre és társai ellen lefolytatott per háborús bűntett volt.

Nemcsak a megszálló hatalom bírósága volt köteles betartani a tisztességes eljáráshoz való jogot, hanem a 3. cikk alapján, a saját állampolgáraival szemben, a megszállt hatalom bírósága is.

Kérem kivizsgálni, hogy 2004. június 14-től 2005. február 2-ig, miért késlekedett a Fővárosi Főügyészség a döntéssel.

Tisztelettel:

Dr. Róth Miklós
ügyvéd

LEGFŐBB ÜGYÉSZSÉG
Nyomozás Felügyeleti és Vádelőkészítési
Főosztály
1055 Budapest, Markó u. 16.
Telefon: 354-5500

NF.5060/2001/15.

Fővárosi Főügyészség

HATÁROZAT

A hivatali visszaélés büntette és más bűncselekmények miatt az ORFK Bűnügyi Főigazgatóság Szervezett Bűnözés Elleni Igazgatóság Vizsgálati Főosztály Bűnügyi Osztályán 151/2000.bü.számon indult bűnügyben megvizsgáltam a DEPORT '56 szervezet feljelentő jogi képviselője, Dr. Róth Miklós ügyvéd által a Fővárosi Főügyészség NF.13405/2000/18-I.számú, 2005 február 2 napján kelt kizárási kérelmet elutasító határozata ellen benyújtott panaszát.

A panaszt a Be.195.§-ának /4/ bekezdése alapján elutasítom.

A határozatot azzal kézbesítem Dr. Róth Miklós ügyvédnek, hogy ellen a Be.195.§-ának /5/ bekezdése alapján további jogorvoslatnak nincs helye.

INDOKOLÁS

A Fővárosi Főügyészség a rendelkező részben megjelölt határozatával elutasította Dr. Róth Miklósnak az ügyben a nyomozás során bármilyen módon közreműködő ügyészek kizárására irányuló kérelmét.

A határozat indokolása szerint nem merült fel olyan adat, amely az ügyben eljáró bármely ügyész elfogultságára utalt volna, s az ügyészek esetleges részrehajlására utaló konkrét adatot, körülményt a feljelentő sem jelölt meg.

A határozat ellen Dr. Róth Miklós, a DEPORT '56 szervezet feljelentő jogi képviselője a törvényes határidőben panaszt nyújtott be.

Panaszában az ügyészek elfogultságára hivatkozott, melyet arra alapozott, hogy a nyomozás nyomozóhatóság által történt megszüntetése ellen benyújtott panaszát elutasító ügyészi határozat kritika nélkül átvette, és megvédte a rendőrségi határozatban kifejtett összes jogi álláspontot, amely ellentétes a Legfelsőbb Bíróság és az ügyészség korábbi gyakorlatával.
Ezen indokoláson túl a panasz az egész Fővárosi Főügyészség kizárására irányuló kérelmet is tartalmaz.

A panasz nem alapos.

Az a körülmény, hogy a Fővárosi Főügyészség a feljelentő számára kedvezően döntést hozott – az elfogultságra utaló egyéb körülmény vagy adat hiányában – az elfogultság megállapításához nem szolgálhat alapul.

A Fővárosi Főügyészség kizárására irányuló kérelem – az eljárás befejezésére tekintettel – nem értelmezhető, hiszen nincs folyamatban lévő ügy, amelyből ki lehetne zárni valamely ügyészi szervezetet. A beadvány további tartalmából – a kizárás indokaként előadottakból – arra lehet következtetni, hogy az tulajdonképpen a Fővárosi Főügyészség panaszát elutasító határozatának felülbírálatára irányul. A Be. 195.§-ának /5/ bekezdése azonban a panaszt elbíráló határozat elleni további jogorvoslatot kizárja. Ebből következően Dr. Róth Miklós beadványának érdemi elbírálását e részeiben mellőztem.

Budapest, 2005. április 11.

Dr. Erdélyi Zsuzsanna sk.
legfőbb ügyészségi ügyész

A kiadmány hiteléül

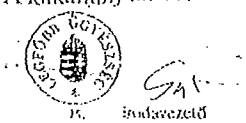

ügyintéző

Budapest, 2005. június 18.

DEPORT- '56
'56-os Deportálások Tényfeltáró Bizottsága
1329 Budapest Pf. 8.
Telefon/Fax: 405-3665

Dr. Polt Péter
a Magyar Köztársaság legfőbb ügyésze részére
1054 Budapest Markó u. 16.

Tértivevényes!

Tisztelt Legfőbb Ügyész Úr!

Biszku Béla, dr. Szalma József , dr. Halustyik Mihály, Lakatos Péterné, Sulyán György, Fehér Kálmán, Bíró Mihály

1957. április 17. és 1958. június 16. között, tevékenyen közreműködtek abban, hogy Nagy Imrét az 1956-os forradalom és szabadságharc miniszterelnökét és társait súlyos büntetéssel sújtsák, anélkül, hogy az ítéletet szabályszerűen megalakított és a művelt népek részéről elengedhetetlennek elismert igazságszolgáltatási biztosítékok alapján működő bíróság hozta volna meg.

Biszku Béla és társai a BHÖ 123. §-a szerint minősülő, hivatali hatalommal való visszaélés bűntettével megvalósított, a Genfben 1949. augusztus 12-én kelt Egyezmények közös 3. Cikkébe ütköző, emberiség elleni büntettet követtek el, amelynek büntethetősége soha nem évül el, ezért a DEPORT-'56 képviseletében

kifogással

élek az ORFK 151/2/2000. bü. számú határozata ellen, amely elévülésre hivatkozással megszüntette az eljárást, valamint a Fővárosi Főügyészség NF. 13405/2000/18-II. számú határozata ellen, amely az előbbi határozatot megerősítette.

Indokolás:

1989. július hó 6. napján a Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bíróságának Elnökségi Tanácsa, az 1958-ban hozott törvénysértő ítéletet hatályon kívül helyezte, és Nagy Imrét társaival együtt felmentette, mert az elbírált cselekmények egyike sem volt bűncselekmény.

Ezenfelül a Legfelsőbb Bíróság megállapította, hogy Nagy Imre és társai ellen a többször módosított 1951. évi III. törvény (Bp) és a népbírósági tanácsokról szóló 1957. évi 43. tvr. rendelkezései szerint, de az abban foglalt lényeges szabályok megsértésévvel, folytatták le az eljárást.

1958. január 20-ig tisztázatlan volt a büntetőeljárás alá vont személyek eljárási helyzete. Csak ekkor, közvetlenül a nyomozás befejezése előtt

nyilvánították terheltté őket. holott a Bp. 91/B. §-ának /1/ bekezdése szerint a nyomozó hatóságnak erről indokolt határozatot kellett volna hoznia, mihelyt elegendő adattal rendelkezett annak megállapításáról. hogy ki követte el a bűncselekményt. A határozatnak tartalmaznia kellett volna a bűncselekmény rövid indokolását is. Ez az eljárási szabálysértés korlátozta Nagy Imréék védekezési jogát, mert nem közölték velük az eljárás alapjául szolgáló tényeket, s csak 1958. január 20-án biztosították számukra a védő választás lehetőségét is. Ezen felül a terheltté nyilvánítás az előzetes letartóztatás elrendelésének feltétele is volt (Bp. 97.§), ezt megelőzően törvényesen el sem lehetett volna rendelni ezt a kényszerintézkedést.

A nyomozás során és a tárgyaláson is megsértették a Bp. 3. §-ának rendelkezéseit, amely szerint az eljárás minden szakában ki kell deríteni, és figyelembe kell venni a mentő és a büntetést enyhítő körülményeket is. Nagy Imre és társai számos, a Népbíróság által fel nem derített és ennek folytán figyelembe sem vett körülményre, és bizonyítékra hivatkoztak. A terhelő körülményeket egyoldalúan előtérbe állító eljárás meglapozatlan ténymegállapításokat és téves büntetőjogi értékeléseket eredményezett.

A tárgyaláson Nagy Imrének és társainak nem volt módja arra, hogy védekezésüket összefüggően adhassák elő (Bp. 94. § /2/ bekezdés), illetve, hogy az egyes események hátterére, nemzetközi vonatkozásaira, mások tevékenységére és szerepére vonatkozó védekezésüket előterjeszthessék.

Az 1957. évi 34. sz. tvr. 2. §-ának /3/ bekezdése szerint az eljáró Népbírósági Tanács vezetőjét a Legfelsőbb Bíróság elnöke jelölte ki. Ez ugyan formálisan meg is történt, de a Népbírósági Tanács vezetőjére és tagjaira, sőt a jegyzőkönyvvezetőre és a tárgyaló ügyész személyére is a Belügyminisztérium tett „javaslatot". Ténylegesen a javasolt személyek jártak el az ügyben. A Belügyminisztérium beosztottai naponta értékelték a tárgyaláson történteket és ezt írásban jelentették a belügyminiszternek.

A Népbírósági Tanács tagja volt Lakatos Péterné, akinek a férje a Köztársaság téri események egyeik áldozata volt. Bár a vádirat Nagy Imre és társai terhére rótta az 1956. október 23-i események kirobbanását, Maléter Pált illetően pedig azt, hogy előzetesen tudott a pártház ostromáról és annak sikerét előmozdította. Ilyen körülmények között Lakatos Péternével szemben kizárási ok merült fel (a Bp. 13. §-ának e/ pontja szerinti elfogultság/, ezért azt haladéktalanul be kellett volna jelentenie, s a továbbiakban nem járhatott volna el az ügyben.

Eljárási szabályt sértett a Népbírósági Tanács azzal is, hogy a nyilvánosságot az egész tárgyalásról kizárta, beleértve az ítélet kihirdetését. Ennek a Bp. 7. §-a szerint feltételei nem állottak sikeresebben kétséges, hogy nyilvános tárgyaláson a vádlottak védekezhettek volna, és mód nyílott volna arra, hogy sorsukat a közvélemény figyelemmel kísérje.

A Népbírósági Tanács először 1958. február 5-én és 6-án tartott tárgyalást az ügyben. A második tárgyalási napon pótnyomozást rendelt el, és az iratokat visszaküldte a legfőbb ügyésznek. Ezután – dr. Szilágyi József elkülönített ügyének tárgyalását nem számítva – több mint négy hónap múlva, 1958. június 9-én tartott újabb tárgyalást, mégpedig megváltozott összetételű tanácsban. A Bp. 153. §-ának /2/ bekezdése értelmében 1958. június 9-én elölről kellett volna kezdeni a tárgyalást, mivel a tanács összetételében változás történt, és a korábbi tárgyalás óta egy hónapnál hosszabb idő telt el. Ezzel szemben a Népbírósági Tanács nem hallgatta ki újra teljes részletességgel a vádlottakat, hanem a korábbi jegyzőkönyv felolvasásával folytatta a tárgyalást. Ezzel olyan eljárási szabálysértést követett el, amely miatt az akkor törvényes rendelkezések (a Bp. 202. §-nak b/pontja) szerint feltétlenül hatályon kívül kellett helyezni bármely bírósági ítéletet.

Az Elnökségi Tanács – Nagy Imrének és társainak felmentésére tekintettel – a felsorolt súlyos eljárási szabálysértéseket illetően, csak annak megállapítására szorítkozott, hogy az ellenük lefolytatott nyomozás és népbírósági tárgyalás alakilag sem volt törvényes. Külön kiemelte azonban a bírói függetlenség sérelmét.

Álláspontunk szerint a Nagy Imre per, többek között, abban is különbözött az ötvenes évek koncepciós pereitől, hogy nemcsak a hazai, de a nemzetközi jogba is ütközött. A per hátterét az 1956. október 23-án kitört polgárháború képezte, amely 1956. november 4. után nemzetközi fegyveres konfliktusba ment át, miközben végig megtartotta polgárháborús jellegét is.

Az Alkotmánybíróság 53/1993. (X.13.) AB számú határozatában megállapította, hogy összhangban van az Alkotmánnyal az, ha a Btk. 33. § (2) bekezdését az elkövetés időpontjában hatályos magyar jog elévülési szabályaira tekintet nélkül alkalmazzák a nemzetközi jogban meghatározott alábbi bűncselekményekre:

- A háború áldozatainak védelmére Genfben, 1949. augusztus 12-én kötött egyezményekben meghatározott, az egyezmények közös 2. cikke szerinti nemzetközi jellegű fegyveres összeütközés esetén elkövetett „súlyos jogsértésekre";

- A genfi egyezmények közös 3. cikkében a nem nemzetközi jellegű fegyveres összeütközés esetén tiltott cselekményekre.

Az Alkotmánybíróság rámutatott arra, hogy a genfi egyezmények közös 3. cikkében meghatározott cselekmények emberiség elleni bűncselekménynek minősülnek, s azokat a minimális követelményeket tartalmazzák, amelyeket mindegyik összeütköző Fél „legalább" köteles megtartani, s amelyek „mindenkor és mindenütt tilosak" (szemben a háborús „súlyos jogsértések" meghatározott alkalmazási körével). A közös 3. cikk 2. pontja szerint az összeütköző felek külön megállapodással hatályba léptethetik a genfi egyezmények egyéb

rendelkezéseit is. s erre törekedni fognak. A súlyos jogsértések büntethetősége a 3. cikk alkalmazási körében tehát külön egyezményt igényel. A 3. cikkben felvett tilalmak viszont a Hágai Nemzetközi Bíróság szerint „az emberiesség alapvető meggondolásain alapulnak, ezért semmilyen fegyveres konfliktus esetén sem szeghető meg, függetlenül az összeütközés nemzetközi vagy belső jellegére.

Ezzel összhangban a Jean S. Pictet által szerkesztett kommentár azt a magyarázatot fűzi a IV. Genfi Egyezmény 3. Cikkéhez, hogy a rendelkezés ereje nem korlátozódik csupán a 3. Cikkben megfogalmazott körre. Azáltal ugyanis, hogy a 3. Cikk olyan minimumszabályokat ír elő, amelyek a legkisebb konfliktusokban alkalmazandóak, rendelkezései a fortiori – ha az Egyezmény rendelkezései egyébként is alkalmazhatóak - a nemzetközi összeütközésre is vonatkoznak: a „több magában foglalja a kevesebbet" elvet követve.

A Genfi Egyezmények közös 3. Cikke szerint, valamely Magas Szerződő Fél területén keletkező nem nemzetközi jellegű fegyveres összeütközés esetén mindegyik összeütköző Fél köteles legalább az alábbi rendelkezéseket alkalmazni:

Azokat a személyeket, akik az ellenségeskedésekben nem vesznek közvetlenül részt, ideértve a fegyveres erőknek azokat a tagjait, akik letették a fegyvert és azokat a személyeket, akik betegség, sebesülés, elfogatás miatt vagy más ok következtében harcképtelenekké váltak, **minden körülmények között**, fajon, színen, valláson, hiten, nemen, születésen vagy vagyonon, valami más hasonló ismérven alapuló bármely hátrányos megkülönböztetés nélkül emberséges bánásmódban kell részesíteni. Ebből a célból **mindenkor és mindenütt tilos** a fent említett személyek tekintetében, többek között a szabályszerűen megalakított és a művelt népek részéről elengedhetetlennek elismert igazságszolgáltatási biztosítékok alapján működő bíróság által előzetesen meghozott ítélet nélkül kiszabott büntetés és annak végrehajtása.

Az Egyezmény 146. Cikke szerint, a Magas Szerződő Felek kötelezettséget vállalnak, hogy minden szükséges törvényhozási intézkedést megtesznek abból a célból, hogy megfelelő büntetéssel sújtsák azokat a személyeket, akik a jelen egyezmény valamely rendelkezését a következő cikkben meghatározott módon súlyosan megsértették, vagy annak megsértésére utasítást adtak.

A 147. Cikk szerint, az előző cikkben említett **súlyos jogsértésnek**, többek között, az alábbi tényállások bármelyikét kimerítő cselekmények tekintendők: a védett személy jogellenes elhurcolása vagy áthelyezése, illetve a jogellenes fogva tartása, a védett személynek a jelen Egyezmény rendelkezéseinek megfelelő tisztességes és szabályos eljáráshoz való jogától való megfosztása.

A Fővárosi Főügyészség szerint a IV. Genfi Egyezmény hatálya addig terjedt ki Nagy Imrére és társaira, amíg idegen hatalom felügyelete alatt álltak. Amint a magyar hatóság őrizetébe kerültek 1957-ben. és magyar büntetőeljárást folytattak velük szemben magyar hatóságok, Magyarország területén. a nemzetközi egyezmény személyi és időbeli hatálya már nem terjedt ki rájuk. Az Egyezmény 6. Cikke értelmében ugyanis az összeütköző felek területén az Egyezmény alkalmazása a katonai műveletek általános befejezésével ér véget. Ezt követően Magyarország nem minősült megszállt területnek, a kormányzati feladatokat nem megszálló hatóság látta el. Mivel Nagy Imre és társai hazaszállítása a katonai hadműveletek lezárulása után történt, a közbeeső időben még az egyezmény hatálya alatt álltak, ezt követően viszont már az előzőekben említett okokból nem, tehát az egyezmény hatálya nem terjedt ki rájuk.

Az ügyészi határozattal szemben nem felel meg a valóságnak, hogy az Egyezmény alkalmazása a katonai műveletek általános befejezésével véget ért, mert ezt követően Magyarország nem minősült volna megszállt területnek. Hiszen a Legfelsőbb Bíróság jogerős ítéletében megállapította, hogy a katonai műveletek általános befejezését (1956. november hó 15. napját) követően Salgótarján városa megszállt terület maradt, s az volt 1956. december 8-án is, ezért az egyezmény alkalmazásának hatálya – a 6. Cikkben említett 1 évi időtartamra figyelemmel – változatlanul fennállt.

Az ügyészi határozat szerint, mivel Nagy Imre és társai hazaszállítása a katonai hadműveletek lezárulása után történt, az Egyezmény hatálya már nem terjedt ki rájuk.

Az Egyezmény 6. Cikkének utolsó bekezdése szerint, azok a védett személyek, akiknek a szabadon bocsátása, hazaszállítása vagy a korábbi státuszba való visszahelyezése, a genfi jog időbeli hatályára vonatkozó határidő eltelte után történik, a közbeeső időben a jelen egyezmény védelme alatt maradnak.

Nagy Imrét és társait 1957. áprilisában nem hazaszállították, hanem a Fő utcai börtönbe vitték.

Nagy Imrét és társait a polgárháborús ellenfeleiknek szolgáltatták ki, tehát legkevesebb, hogy továbbra is a 3. Cikk védelme alatt maradtak.

Ha 1956. november 17-én Nagy Imréék rögtön a magyar hatóságok őrizetébe kerülnek, és ott is maradnak, vonatkozott volna rájuk a IV. Genfi Egyezmény 3. Cikke. Ebből viszont következik az, hogy a genfi jog szempontjából nem kerülhettek kedvezőtlenebb helyzetbe azáltal, hogy a megszálló hatalom, átmenetileg Romániába deportálta őket.

Biszku Béla belügyminiszter volt, annak a minisztériumnak a vezetője, amely a Nagy Imréék elleni büntetőeljárást nemcsak a nyomozati, de az ügyészi és bírósági szakban is, kezében tartotta. Biszku Béla ezenkívül tagja volt az MSZMP Központi Bizottságának, és a Politikai Bizottságának is, ahol Nagy Imréék sorsával kapcsolatban a politikai döntéseket hozták. „Biszku Béla már 1957 augusztusában kivitte Moszkvába a vádiratot (hét

halálos ítélet javaslatával), de ősszel az orosz forradalom negyvenedik évfordulójára rendezett moszkvai kommunista világtalálkozó miatt, 1958. februárjában pedig – amikor már el is kezdődött – ismét szoviet kérésre – bizonyos nagyhatalmi tárgyalások zavartalansága érdekében – halasztották el a pert." (Litván György: A döbbenet napja - Népszava 2005. június 17.)

Dr. Szalma József és dr. Halustyik Mihály vizsgáló tisztként működtek közre az eljárásban.

Lakatos Péterné, Sulyán György, Fehér Kálmán, Bíró Mihály a népbírósági tanács tagjai voltak.

A Fővárosi Főügyészség határozata szerint az eljáró bíró ellen, csak akkor indítható büntetőeljárás, ha adat merül fel arra, hogy bűncselekményt követett el, és a jelen esetben ilyen adat nem áll rendelkezésre.

Az ügyészi álláspont téves és elfogult. 1956. november 4-e után nem volt kötelező a Legfelsőbb Bíróság Népbírósági Tanácsában bírónak vagy népi ülnöknek lenni. Sokan voltak, akik ezt megtagadták.

Dr. Vida Ferenc tanácsvezető bíró, és népi ülnök társai tisztában voltak azzal, hogy a Nagy Imre perben a vádlottakat, nem egy pártatlan bíróság elé állították, kizárták a tárgyalás nyilvánosságát, korlátozták a védelemhez való jogot, és megfosztották őket a fellebbezés jogától. Érezniük kellett, hogy nem egy szabályosan megalakított és a művelt népek részéről elengedhetetlennek elismert igazságszolgáltatási biztosítékok alapján működő bíróság munkájában vállaltak szerepet.

A Fővárosi Főügyészségnek az elévüléssel kapcsolatos álláspontja téves. A háborús, és az emberiség elleni büntettek elévülésének kizárásáról az Egyesült Nemzetek Szervezetének Közgyűlése által New Yorkban az 1968. évi november hó 26. napján elfogadott nemzetközi egyezmény I. Cikk b) pontja az emberiség elleni büntettek vonatkozásában kizárta az elévülést.

Tisztelettel:
dr. Szerdahelyi Szabolcs
a DEPORT- '56 elnöke

AZ '56-OS DEPORTÁLÁSOK TÉNYFELTÁRÓ BIZOTTSÁGA
DEPORT-'56

LEGFŐBB ÜGYÉSZSÉG
Nyomozás Felügyeleti és Vádelőkészítési
Főosztály
1055 Budapest, Markó u. 16.
Telefon: 354-5500

NF.5060/2001/16.

Dr. Szerdahelyi Szabolcs úrnak
DEPORT – '56 elnöke

Budapest
1329
Pf.8.

A hivatali visszaélés bűntette és más bűncselekmények miatt az ORFK Bűnügyi Főigazgatóságán 151/2002 bü. számon folyamatban volt bűnügyben tájékoztatom, hogy a Fővárosi Főügyészség NF.13405/2000/18-II.számú, 2005. február 2.napján kelt panaszt elutasító határozata ellen a Be. 195.§-ának /5/ bekezdése a további jogorvoslatot kizárja.

A Be. azonban biztosítja a pótmagánvádlókénti fellépés lehetőségét ebben az esetben, melyről a sértettek és jogi képviselőjük figyelmét a Fővárosi Főügyészség említett határozatában a törvénynek megfelelően felhívta.

Kérem válaszom szíves tudomásulvételét.

Budapest, 2005. június 23. napján

Dr. Erdélyi Zsuzsanna sk.
legfőbb ügyészségi ügyész

A kiadmány hiteléül

LEGFŐBB ÜGYÉSZSÉG
25.

irodavezető

III. Fejezet
Nyomozati iratok

Részletek az ORFK által kirendelt hadtörténész szakérő dr. Horváth Miklós szakértői véleményéből*

A következőkben a deportálások általános és speciális, egy-egy területre jellemző vonásainak – teljesség igénye nélküli – bemutatása érdekében a Budapesten, Veszprémben, Szombathelyen, Debrecenben és Miskolcon történtek összefoglalását kísérlem meg. Összefoglalómban kitérek a deportáltak és vizsgált témánk szempontjából fontos esetek bemutatására is.

Deportálás Budapestről

A Budapesten és közvetlen környékén történt deportálások adatait elemezve megállapítható, hogy aktív magyar részvétel – a rendelkezésre álló dokumentumok szerint – főleg a budai kerületekben tapasztalható, míg a pesti oldalon a letartóztatásokat, majd a foglyok elszállítását – az eddig megismer dokumentumok szerint – egyértelműen a szovjet csapatok és az erre a célra rendszeresített elhárító szervek és odavezényelt KGB-s tisztek hajtották végre. A kutatási eredmények azt bizonyítják, hogy Budáról kb. 150-200, Pestről 350-400 főt szállítottak Ungvárra.

A letartóztatásokat végrehajtó szovjet és magyar szervek és személyek a legaktívabbak – a vizsgált dokumentumok szerint – Budán, illetve a budai kerületekkel szomszédos településeken voltak. Az itt tevékenykedő magyar kihallgató tisztek mindent elkövettek, hogy a letartóztatásokkal kapcsolatos formális követelményeknek megfeleljenek. A letartóztatottak kihallgatásán szabályos jegyzőkönyvet vettek fel, amelynek záró részében a foglyok további sorsával kapcsolatban a szovjet szerveknek javaslatot tettek. E javaslatok egyikét a jegyzőkönyv első oldalára írt „Kirándulni" szó takarta, ami az esetek többségében azt jelentette, hogy a magyar kihallgató tiszt a jegyzőkönyvben szereplő személy deportálását javasolja. A szovjet őrségek, járőrök által elfogott, illetve a lakossági, rendőri bejelentések alapján bekísért személyek többségét a szovjetek – feltehetően magyar javaslatra letartóztatták. A letartóztatottak egy részét még november 9-én a Vecsésről induló vonattal, másik részét az országot november 14-én elhagyó vasúti szállítmánnyal küldték Ungvárra. A Budáról deportáltak között is voltak kiskorú fiúk és lányok. Budáról nem végleges adatok szerint 150-200 főt deportáltak.

A deportálásokban magyar részről a következő személyek vettek részt: P. Ferenc százados, O. István százados, N. Rudolf őrnagy, Sz. János százados, G. Gyula áv. Alezredes, H. József r. százados, Szalma József őrnagy. Szovjet részről Gorbunov ezredes és Zbitnyev ezredes vett részt a deportálásokban.

***

* A szövegben található anonimizált személyek az eredeti szakvéleményben teljes névvel szerepelnek.

A Pesti oldalon a deportáltak nagy részét a VIII. kerületi Tanács épületében, illetve a IX. kerületben lévő Kilián laktanyában és annak környékén fogták el.

November 4-én a VIII. kerületi Tanács épületét szovjet páncélosok vették körbe és november 6-ig, amíg az épületben lévő katonák és nemzetőrök meg nem adták magukat a házat folyamatosan tűz alatt tartották.

November 6-án Kocsis Elemér, aki az időközben elmenekült vezetők helyett az irányítást átvette megegyezett az épületet bekerítő szovjet erők parancsnokával, egy alezredessel abban, hogy ha a felkelők leteszik a fegyvert szabadon távozhatnak.

Ezt követően az épület pincéjében meghúzódó nemzetőrök, civilek, katonák – köztük a kiskunhalasi ezred odavezényelt százada feltehetően 67 katonája – fegyvertelenül kivonultak az épületből. Az utcán ennek következtében összegyűlt csoportot egy kis idő múlva a szovjet fegyveresek a Horváth Mihály téren lévő Szent József templomba terelték, ahol az őrség parancsnoka azt állította, hogy a kivizsgálást követően erről a helyről mindenkit szabadon bocsátanak. A templomba folyamatosan újabb és újabb letartóztatottakat kísértek. Egyes források szerint 2, más források szerint 3 nap múlva – november 8-án, vagy 9-én – a templomban őrzött foglyokat mint az mondták „további vizsgálat céljából" a Ferihegyi Repülőtérre, majd onnan november 9-én vagonokban Ungvárra szállították.

A VIII. kerületből kiszállítottakkal kapcsolatban meg kell említeni, hogy Ungvárra hurcolták a Tanács épületében menedéket kereső Balassa Jánosnét is, akinek – az államvédelemnél dolgozó férjét október 30-án a Rákóczi tér közelében a felkelők – tűzharcban – lelőtték.

A kutatások eddigi állása szerint csak a VIII. kerületből legkevesebb 100 maximum 200 főt deportáltak. Az e témakörben alapkutatásokat folytató Eörsi László – aki kutatási anyagainak egy részét a rendelkezésemre bocsátotta – számításai szerint a kerületből kb. 180 főt deportáltak. **A deportálásokat végrehajtó személyekre vonatkozó adatokat az általam megismert dokumentumokban nem találtam.**

A szomszédos IX. kerületben lévő Kilián laktanyából kiszállítottak többségét a laktanya pincéjében meghúzódó fegyvernélküli építő katonák – 60-100 fő – alkották, illetve erről a helyen gyűjtötték össze, illetve innen szállították el a szovjet járőrök által elfogott személyeket. Hozzávetőleges adatok szerint az innen Vecsés közelébe, a nyílt pályán álló vonathoz, majd azzal Ungvárra szállított személyek száma is megközelítette a 200 főt.

A Pesten letartóztatottak egy részét kiszállításukig pld. a Honvédelmi Minisztérium és a Belügyminisztérium épületében őrizték. Véleményem szerint – bár erre vonatkozó konkrét adatokkal még nem rendelkezem – a deportált kiskorú ipari tanulók többségét a VIII. vagy a IX. kerületben fogták el. A Pestről deportáltakat – az előbb visszaszállított nők és gyerekek kivételével – zömében december közepén hozták vissza. A hazaszállított deportáltak a Markó utcai és Körzeti Börtönben, illetve a január 5-én visszahozottak a Gyűjtő Fogházban lettek elhelyezve, ahonnan a többség január 31-ig szabadult.

Adalékok a veszprémi deportáltak történetéhez

Budapest után a legtöbb személyt Veszprémből és annak közvetlen környékéről deportáltak.

Saját kutatási eredményeim, illetve Mészáros Gyula, Veszprém megye 56-os történetének legalaposabb ismerője által rendelkezésemre bocsátott dokumentumok alapján – mint azt az adattárban összegyűjtött részadatok is bizonyítják – a 101 deportált, illetve nagy valószínűséggel deportált legnagyobb részét a Vegyipari Egyetem hallgatói, tanárai, illetve az egyetem dolgozóinak hozzátartozói közül tartóztatták le. A fenti körből deportált személyek száma 60-70 fő volt. A városban fegyveresen ellenálló, vagy erre készülő – nem egyetemista – nemzetőrök nagyobb csoportját – kb. 30-35 főt – a szovjet csapatok a Posta épületénél fogták el. A helyőrségben lévő katonai alakulatoktól, illetve az Egyetem Katonai Tanszékéről 5 letartóztatott tisztet szintén a Szovjetunióba vittek.

„Vesztprémből", azaz Veszprémből 1956. november 4-ét követően – Holodkov helyszínen készült jelentése* szerint – 90 foglyot szállítottak a Kárpátalján lévő börtönökbe.

A rendelkezésre álló dokumentumok szerint Veszprém városából, illetve annak közvetlen közeléből a felsorolt deportáltak közül 35-40 fő elfogása november 4-én a Rákóczi téri kollégiumban történt, ahonnan a Vegyipari Technikum épületébe kísérték őket. Az Egyetem kollégiumában lefogottakhoz az utcán letartóztatott személyeket is raktak.

November 6-án este a lefogottakat fegyveres kísérettel a várba vitték, ahol 8-10 fős csoportokban üres cellákba zárták őket. 7-én és 8-án a börtön folyosóján magyar államvédelmi beosztottak kihallgatásokat tartottak. 9-én – szintén a magyarok – a lefogottakat 12-15 fős csoportokban az udvarra kísérték, ahol a börtön személyzete kenyeret és csíkos pufajkaszerű kabátot adott a foglyoknak. Ezt követően 15-15 főt egy-egy nyitott tehergépkocsira ültettek. A kocsikon 4-4 fős szovjet fegyveres őrség volt. 7-8 tele gépkocsi útvonala a következő volt: Veszprém – Várpalota – Székesfehérvár – Dunaföldvár – Kecskemét – Szolnok – Debrecen – Nyíregyháza – Csop. A szállítmány november 10-én hajnalban szovjet területre ért. Menet alatt csak kisebb pihenőket tartottak. Munkácson egy hosszabb pihenő alkalmával a szovjet katonák a lefogottakat kifosztották. Délelőtt 9-10 körül érkeztek az Ungváron lévő börtönbe. (Neve: Tyurma UMVD Nol Zkarpatszkoj Oblasztyi)

A foglyok útközben cédulákat dobtak ki, hogy tudassák: a magyarokat a szovjetek Szibériába szállítják. A kidobott cédulák alapján sokan értesültek a deportálásokról. Veszprémben dr. Benedek Pál akadémikus és dr. Polinszky Károly dékán az egyetemistákról összeállított névsor külföldre juttatásával segített, hogy nemzetközi nyomásra minél hamarabb Magyarországra visszatérjenek. Polinszky és Korcsog András még a szovjet követségre is elment, hogy a deportáltakat, köztük a veszprémi egyetemistákat azonnal engedjék haza.**

A Veszprém Megyei Újság 1956. november 14-én és 16-án a következőket írta:

„... Az MSZMP Intéző Bizottságának közbenjárására a szovjet hatóságok által őrizetbe vett magyar személyek ügyében.

* Hiányzó lapok 1956 történetéből 154-158. o.

** Új Magyarország. 1991. 11. 07. Mészáros Gyula Deportálás – szovjet módra.

A Magyar Szocialista Munkáspárt Veszprém megyei Intéző Bizottságának két tagja felkereste Kovács Rudolfot, Veszprém megye kormányösszekötőjét. Közbenjárását kérték, hogy a szovjet katonai hatóságok által őrizetbe vett, jelenleg Veszprémben, vagy vidéki helységekben tartózkodó magyar polgári személyeket adják át a magyar igazságügyi szerveknek, s ügyükben azok döntsenek.

A kormányösszekötő azonnal érintkezésbe lépett az illetékes kormányszervekkel, amelyek képviselői megígérték, hogy rövidesen választ adnak a párt Intéző Bizottságának kérésére. ...a kormány egyik miniszterétől, Apró Antaltól, azt a határozott választ kapták, hogy dr. Brusznyai és a fogva tartott egyetemisták ügye átkerül a magyar hatóságok kezébe, akik igazságos döntést fognak hozni rövidesen. Semmiképpen sem büntethetik meg dr. Brusznyait és mást sem... Veszprém dolgozó népe az igazságot akarja tudni, sürgős és hivatalos tájékoztatást kér az illetékesektől dr. Brusznyai és a fogva tartott egyetemisták ügyében."*

„Cobalt" – egy még ma is ismeretlen nevű veszprémi deportált kiszabadulása után megírt visszaemlékezése szerint – Veszprémből 90 főt szállítottak Ungvárra. A deportálás veszprémi közreműködőiként Sági Mihály és egy Varga vezetéknevű tolmács személyét adta meg. November 9-én indultak és a 960 km-es utat kb. 26 óra alatt tették meg. Emlékei szerint – bár ezt a csoportból többen cáfolják – súlyos fagyási sérülésekkel érkeztek a börtönbe. A legyengült, beteg foglyok – állítja „Cobalt" – orvosi segítséget nem kaptak. Először hat-hét főt raktak egy-egy magánzárkába, ahonnan egyenként kihallgatásra vezették őket. A kihallgatásokat „MVD" tisztek vezették, a kérdéseket és a válaszokat egyenruhába öltözött, magyarul és oroszul jól beszélő személyek fordították. A meztelenre vetkőztetett foglyokat megmotozták és ruhatárgyaikat átkutatták, majd a cellába visszakísérték. Az első kihallgatást, ami a személyi adatok felvételére korlátozódott később egy bizottsági meghallgatás követett. A motozás után a foglyokat 15-16 fős csoportokban teljes egészében szőrtelenítették, megfürdették, fertőtlenítették, majd a cellákba kísérték, ahol először enni kaptak . „Cobalt" szerint út közbeni átfázás és a rossz fűtés miatt az elítéltek között influenza járvány tört ki, de az orvosi ellátás többnyire a védőoltások beadására terjedt ki, melynek következtében egy magyar eszméletét vesztette, majd a kórházba szállítást követően meghalt.

A Veszprémből kiszállított deportáltak egyike, Szücs István szerint ez a személy Pfeiffer Gyula volt, aki Ungváron nem halt meg, hanem a visszaszállítás után több évvel – a hetvenes években – Magyarországon hunyt el.

Másnap folytatták az adatfelvételt, az irodában mindenkit lefényképeztek, a foglyokról ujjlenyomatot vettek. A későbbi kihallgatásokat politikai tisztek vezették. A feltehetően kárpátaljai magyarokból behívott tolmácsok olyan – a szovjeteket sértő, az eljárás jogosságát megkérdőjelező – dolgokat nem fordítottak le, amiből a fogolynak hátránya származhatott volna. A börtönőrök az első napok durvasága után „megszelídültek", és sokszor mutattak „jóindulatot".

A foglyok napirendje és ellátása a következő volt: magyar idő szerint reggel 4 órakor ébresztő, fél hatkor reggeli, ami 2 szem kockacukorból, másfél dl. kásából, 1 dl. forró vízből, 2-3 db. Olajos halból állt, és ekkor kapták meg az egész napra szóló 70 dkg. kenyeret is. A reggeli után a körletet

* Új Magyarország. 1991. 11. 07. Mészáros Gyula Deportálás – szovjet módra.

rendbe kellett tenni, ezt követően lefeküdni, vagy az ágy szélére leülni egymással beszélgetni tilos volt. Ebédig 10 perc séta volt, amit a fegyveres őrök biztosításával a sétáló udvaron hajtottak végre. Tizenkét órakor ebédet osztottak, amely 2 dl káposzta-, vagy répalevesből állt, minden zsír vagy fűszernélküli második fogásként szárított krumplifőzeléket, vagy árpadarát, minden harmadik nap 3-5 gr kecskehúst kaptak. Ebéd után 4 órára a cellát szemlére kellett előkészíteni, majd este hatkor kiosztották a vacsorát, amely „kivétel nélkül" 2 dl hajdinakásából állt. (Részletek „Cobalt" visszaemlékezéséből.)

Más források szerint is az adatok felvétele, illetve a még megmentett értéktárgyak leadása után kerültek cellába. Másnap kopaszra nyírták őket, majd mindenkit két irányból, szemből és oldalról lefényképeztek. Harmadik, vagy negyedik nap az UMVD helyi központjában megkezdődtek a kihallgatások. Kb. 16-án a lefogottak egy részét rabomobilban az állomásra szállították, ahol speciális vonatkocsikba berakták őket. Másnap délelőtt Sztrijbe értek, ahol szintén rabomobillal a helyi börtönbe szállították a foglyokat. Ott egy-két napig csupasz vaságyon aludtak, majd deszkát, később matracot és takarót kaptak. Volt akit ott egyszer kihallgattak.

„Cobalt" visszaemlékezése szerint – bár először úgy tudták, hogy hazaviszik őket – a Sztrijbe szállított foglyoknak a kb. 38 órás útra egyenként 2 kg kenyeret, 20 dkg kockacukrot és hat főként egy kétkilós húskonzervet adtak. „Cobalt" szerint – ezek feltehetően túlzott adatok – Sztrijbe kb. 1800-2000 embert szállítottak. A börtön befogadó képességét „Cobalt" 1000 főre becsülte. A napirend az Ungváron már „megszokottak" szerint alakult, az ellátás ugyanakkor – „Cobalt" véleménye szerint Sztrijbe jobb volt. Később újabb szerelvények érkeztek. „Cobalt" állítása szerint ezek egyikével szállították Sztrijbe „B.R"-t. [feltehetően Bán Róbertet – H.M.] – Szabó bácsi helyettesét, „K. M"-et a szombathelyi MÁV igazgatót, K. Gy. őrnagyot, az „egyik nagy vidéki város fegyveres ellenállóinak parancsnokát", K. B. katonatisztet, a Z-i katonai tanács vezetőjét „Cobalt" megemlít egy „asszony" lázadást is, amikor a pesti lányok a cellájukból kitörve a Himnuszt énekelve végigrohantak a folyóson.

A Veszprémből kivittek visszaszállításával kapcsolatban fontos adat, hogy a csoportból az 1939-ben, vagy ezt követően született személyeket – pld. Csicsics Pétert, Ferenczi Bélát, Légrádi Mihályt és Linczmajer Jánost – november közepén a többi kiskorúval együtt Budapestre visszaszállították. Utalás van arra is, hogy a nőket ezt megelőzően egy nappal hozták vissza.

Csicsics Péterék november 22-én érkeztek Veszprémbe. A helyi újság* november 27-én „Csicsics Péter hazaérkezett" című tudósításban számolt be az Ungváron történtekről.

December 13-án kezdték meg a foglyok többségének visszaszállítását. „Cobalt" szerint először a zalaegerszegi, majd a szombathelyi és ezt követően december 15-én a veszprémi foglyokat szállították először Ungvárra, ahol még pár napig folytak a kihallgatások, majd gépkocsival Magyarországra, Veszprémbe a börtönbe szállították őket, ahonnan később szabadultak.

Más források szerint Sztrijből a foglyok 12-14 nap múlva már átalakított vasúti személykocsikkal Csapon át ismét Ungvárra kerültek, ahol a cellákban már vegyesen lettek elosztva. Napi program: reggel közös mosdás, létszámjelentés, reggeli, séta, ebéd, vacsora. Hetente egyszer fürdés és mozi, ahol

* Dokumentumgyűjtemény 5. kötet 110-111. o.

a többiekkel is találkozhattak. A leltárba vett pénzből apróbb dolgokat – fogkefe, fogkrém, stb. – vásárolhattak és kérésre magyar nyelvű könyveket is kaphattak. December 17-én terjedt el a hír, hogy a veszprémi egyetemistákat hazaviszik. Adatellenőrzés, a leltárba vett tárgyak visszaadása. Az éjszakát a veszprémiek már külön cellákban töltötték. Tízesével Molotov típusú gépkocsikra rakták őket majd egyhuzamban kisebb megállásokkal Veszprémbe szállították a lefogott személyeket. 18-án este 8-9 óra körül értek Veszprémbe. December 20-21-én kihallgatás, majd estefelé a lefogottakat szabadon engedték.*

Vannak akik úgy emlékeznek, hogy a veszprémieket három csoportban – az első csoport december 16-án, a második csoport 18-án, a harmadik csoport 20-án indult – hozták haza.

A dokumentumok és a deportáltak visszaemlékezése szerint a veszprémiek deportálásában magyar részről: T. Ferenc, B. László, B. százados, M. Miklós hadnagy, B. József, F. F. illetve R. László – feltehetően a volt BM. Megyei Főosztály államvédelmi munkatársai vettek részt. A deportáltak névsorának összeállításában K. György rendőrnyomozó százados is részt vett. Orosz részről – november végi adatok szerint – többek között Konyisev ezredes foglalkozott a deportáltak kérdésével.

Arra vonatkozó adatot is találtam, mely szerint a deportáltak közé államvédelmi beosztottat is raktak, akinek a fogság ideje alatt a deportáltak mindent elmondtak. Visszaszállítás után meglepődve tapasztalták, hogy a kihallgatások egy részét ez a számomra ismeretlen személy tartotta. A dokumentumgyűjteményben arra is van adat, hogy a deportáltak körében – bár ez megbízói szándékával nem egyezett – ügynököt, vagy ügynököket is foglalkoztattak.

A veszprémi deportáltakkal kapcsolatos kutatások sajátossága, hogy a Veszprémi Megyei Börtön iratanyaga a november 4-t követő, majd a visszaszállítás utáni időszakból értékelhető adatot tartalmazó dokumentumok nem maradtak.

Adatok a szombathelyi deportálás történetéből

November 4-én hajnalban a szovjet csapatok megkezdték Szombathely megszállását. Elsőként a megyeházát, a postát, a villanytelepet, illetve a rendőrség épületét vonták ellenőrzésük alá. A Megyeháza elfoglalása után nem sokkal – Tibola Imre emlékei szerint ** – civil ruhás, addig bujkáló államvédelmi beosztottak is csatlakoztak az oroszokhoz, ahol szovjet egyenruhába öltöztek és később a városban lévő egyéb objektumok elfoglalásához, illetve a letartóztatásokhoz segítséget adtak. A vasútállomáson a portást, Hegyi Józsefet az oroszok lelőtték.*** A Sztálin út 27-es szám alatt lévő épületbe, az un. nemzetőr székházba - ahol állandóan kb. 30 nemzetőr teljesített szolgálatot – betörve

* Horváth Lajos deportált visszaemlékezése. Fűzfőgyártelep. 1991. február 25-én. Rendelkezésemre bocsátotta Mészáros Gyula kutató.

** Tibola Imre '56-os emlékeim. Vasi szemle. 1996. L. évfolyam 4. szám. 522. o.

*** Kövér István A munkástanácsoktól a deportálásokig. Vas Népe 1992. október 22. 9. o.

a szovjetek a portán álló őrt azonnal lelőtték, majd az épületben lévőket megadásra szólították fel. Ebben az akcióban - Kövér István munkája szerint* – az oroszokat a pufajkába bújt magyarok – **T. Dezső, és a V. főszerkesztője Sz. Jenő vezette**. A menekülő nemzetőrökre az oroszok tüzet nyitottak, melynek következtébe 13-an életüket vesztették. Az élve maradt személyeket a BM. Megyei Főosztály volt épületébe vitték, kihallgatták, majd később szabadon engedték őket.

Kövér István Hősi halottaink című munkája szerint a városi rendőrség épülete elfoglalásakor egy rendőrt, a városi tanács épületében az oroszok az őket kísérő magyarok jelenlétében – arra nincs adat, hogy ők is fegyvert használtak volna – további két katonát lőttek le. Ezen a napon megkezdődtek a razziák, a vétlen, vagy a forradalomban való részvételért üldözött személyek őrizetbe vétele.

A Szombathelyről deportáltak feltehetően több mint fele a Budapestről Győrön keresztül november 3-án este Szombathelyre érkező Bán Róbert, a Széna téri nemzetőr alegység parancsnokának helyettese vezette fegyveres csoport letartóztatott tagjai közül került ki, akiket a szovjet csapatok és magyar segítőik november 4-én hajnalban a Söptei úti határőrlaktanyában fegyvereztek le és fogtak el.

November 6-ról 7-re virradó, éjszaka – más adatok szerint ez november 8-án vagy 9-én történt – Szombathelyről, a Megyei Börtönből gépkocsin 56 főt szállítottak el. A Megyei Börtönben felkutatott kartonok szerint a foglyok első csoportját november 8-án „Budapestre" szállították el. Kutatásaim eredményei ez utóbbi időpontot erősítik meg. Az ekkor elszállítottakat kivétel nélkül Ungvárra vitték, míg a börtönből november 13-án útnak indított csoport tagjait feltehetően csak Debrecenig vitték és ott november végén – egyes adatok szerint 26-án – szabadon engedték.

Babos János deportált szerint **K. L. volt államvédelmi beosztott** november 5-én kisérte be a Hefele Menyhért utcai postaszékházba, amit az oroszok tartottak ellenőrzésük alatt. Innen este a Megyei Börtönbe kísérték, ahol többször kihallgatták majd november 7-én 1 óra 30 perckor 56-od magával – 7 kocsival – a Szovjetunióba indultak. Ezek közül egy gépkocsi a Duna-Tisza közén karambolozott, melynek következtében a sofőr mellett ülő szovjet tiszt meghalt. A kocsin lévőket a a többi autóra elosztották. Babos János az úton Bánó Péterrel volt összeláncolva. A harmadik nap – feltehetően 11-én – késő este érkeztek Ungvárra, ahol kopaszra nyírták, majd lefényképezték őket.

A szombathelyi deportáltak névsora még pontosításra szorul. Annak kijelentésére, hogy a Szombathelyről november 13-án elszállított második csoportból senkit sem deportáltak elégséges adattal nem rendelkezem.

Az innen deportáltak közül a szombathelyieket december közepén – feltehetően december 19-én – szállították vissza, majd rövid vizsgálat után a foglyokat szabadon engedték. A Szombathelyre Budapestről érkezett csoport deportált tagjait nem Szombathelyre, hanem Budapestre szállították vissza.

Kiegészítés: a Vas Megyei Nemzeti Bizottság elnöke – akit november 8-án szállítottak Ungvárra, majd onnan december 19-én hoztak vissza szabadon engedése után nem sokkal – a nevét még pontosítani kell – 1957. február 28-án öngyilkos lett. (Egy induló vonat alá ugrott.)**

* Kövér István A munkástanácsoktól a deportálásokig. Vas Népe 1992. október 22. 9. o.

** Kövér István Forradalom és megtorlás című munkája alapján. Felhasználva továbbá Schneider Ágnes – Szombathely az 1956-os események sodrában című – szakdolgozata. Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar – 2001

November 4-én hajnalban az O. Lajos vezette rendőrség, illetve a G. László vezetette államvédelem a szovjetekkel együtt megkezdte a deportálásra szánt személyek összegyűjtését. A Szombathelyen végrehajtott letartóztatásokban, a deportálások előkészítésében – fentiekben megjelölt személyeken túl – magyar részről K. Béla áv. Százados, T. Gyula áv. Főhadnagy, K. Mihály, T. István, Sz. János vettek részt. Az eseménynél jelen voltak továbbá J. Sándor és R. László főhadnagyok is.

A kaposvári deportálásokkal kapcsolatban a következő nevek merültek fel. Cs. Ferenc hadnagy és Cs. Kálmán tizedes, a kaposvári 17. hadosztály beosztottai, akik kérték a szovjeteket, hogy Kaposvárra vonuljanak be, majd a bevonuló csapatok tevékenységét adatszolgáltatással segítették. A letartóztatásokban katonai részről a börtönből szovjetek által kiszabadított hadosztályparancsnok, M. ezredes is részt vett.

A Pécsett történt letartóztatásokkal kapcsolatban szükséges megemlíteni, hogy azok végrehajtásában magyar részről – a dokumentumok szerint – N. Alajos r. őrnagy, J. Antal áv. Főhadnagy, R. Károly r.ny. százados és szovjet részről többek között Kuprin szovjet százados vett részt.

Deportálás Debrecenből

A Debrecenben lefogott személyeket* (118) november 5-én teherautóval vitték Debrecenből Ungvárra. Ennek ellentmond Holodkov állítása, mely szerint Debrecenből az első csoport, a miskolciakkal együtt 22 fő november 8-án érkezett Ungvárra.

Van adat arra is, hogy november 4-én a debreceni repülőtér fogdáiba zárták a szegedi és békéscsabai forradalmi vezetők egy részét is és a Debreceni Forradalmi Bizottmány épületében november 4-én letartóztatott személyeket is oda vitték.

Gengeliczki Lajos visszaemlékezése szerint, amikor letartóztatták a repülőtérre szállították, ahol november 5-ig kb. nyolcad magával egy bunkerba zárták. Ezen a helyen többek között Dede Lászlóval, Csorba alezredessel és Újváry őrnaggyal volt együtt. November 5-én hátrakötött kézzel teherautóra rakták őket – Csorbára, Dedére és a tiszti ház sportvezetőjére, egy alezredesre (Nagy Miklós alezredes) határozottan emlékszik – fegyveres kísérettel Záhonyon keresztül az országból kivitték őket. Ezen a teherautón kb. 10-12 főt szállítottak ki. Emlékei szerint velük egyidőben több teherautó is kiment.

Ungváron kopaszra nyírták, majd negyed magával egy cellába zárták. Egyszer hallgatták ki. Egyszer Csorba alezredes kihallgatást kért. A börtön parancsnoka az Ungvárra szállítás okának azt tartotta, hogy a Magyarországon lévő börtönökben az ablakok betörtek és azért vitték őket Ungvárra, hogy nehogy megfázzanak. Ezen a kihallgatáson Gengeliczki Lajos is jelen volt.

Gengeliczki úgy emlékszik, hogy személyautóval hozták vissza Debrecenbe, ahol az államvédelmi szervek egy pincébe zárták, ahonnan december végén engedték haza.**

* Filep Tibor debreceni kutató és újságíró levele szerint

** Részlet Gengeliczki Lajos visszaemlékezéséből. 38-40. o. Filep Tibor a rendelkezésemre bocsátotta.

Debrecenben az államvédelmi – későbbi nevén – politikai nyomozó – szervek a kihallgatásokat már november 9-én megkezdték, sőt november 20-án már az egyes személyekkel kapcsolatban rendelkezésre álló adatokat összesítették. Ebben a munkában magyar részről S. István őrnagy vett részt. Orosz részről meg kell említeni a letartóztatásokban, illetve a foglyok deportálásában személyesen résztvevő Zligosztyev elhárító századost.*

A Debrecenből és Debrecenen keresztül az ország más részéből végrehajtott deportálások lebonyolításában Debrecenben orosz részről Koszolopov ezredes, Komarov alezredes, a KGB Különleges Hadtestnél rendszeresített Különleges (ügy)osztálya munkatársa, valamint Volosin főhadnagy vettek részt. Ezt magyar részről S. őrnagyon kívül – a dokumentumok szerint – B. T. Imre százados segítette.

Miskolciak deportálása

A november 5-i letartóztatások közvetlen előzménye, hogy Miskolc szovjet megszállásáról értesülve a Megyei Munkástanács úgy döntött, hogy egy küldöttség Kádárt Budapesten felkeresi. Miután a Miskolcot elfoglaló csapatok bevezették a katonai közigazgatást a Munkástanács döntött arról is, hogy a küldöttség útját a szovjet parancsnoknak bejelentik és tőle a biztonságos utazás érdekében orosz és magyar nyelvű menetlevelet kérnek.

A szovjet parancsnokságra bement, illetve különböző indokkal becsalt magyarok 12 fős csoportjának egy szovjet ezredes feltette a kérdést, hogy a Kádár-kormányt elismerik-e. Miután jelezték, hogy a Kádár-kormány programját nem ismerik, a programot hangosan felolvastatták, majd egy papírlapot kaptak abból a célból, hogy a Kádár-kormány elismeréséről egyenként nyilatkozzanak. A papírlapot körbeadták, de arra semmit nem írtak.

Ezután a szovjetek megmotozták, majd letartóztatták őket. A letartóztatást megelőzően Grósz Károly, Déri Ernő és Molnár a szovjetek jelenlétében Földvári Rudolfot, a Megyei Munkástanács elnökét** a Miskolcon történtekért felelősségre vonta. Mielőtt a Munkástanács küldöttségét letartóztatták volna utóbbi személyek a teremből kimentek.

A letartóztatott személyeket – 12 főt – este 10 órakor egy sebesültszállító gépkocsival Debrecenbe, majd onnan feltehetően november 7-én, vagy 8-án Ungvárra szállították.

Földvári Rudolfot november 17-én Miskolcra visszaszállították. A rend helyreállítása, illetve a munka megindítása érdekében nem sokkal később – november végéig, legkésőbb december 1-jén – Miskolcra a többieket is visszaengedték.

A miskolciak letartóztatásában magyar részről közreműködtek, illetve azon jelen voltak: Birtalan Mihály, Csege Géza, Déri Ernő (1921. 06. 22. vagy 25. Kispest), Grósz Károly, Molnár László vagy József, Pál József, Iván István (Miskolc, 1908.) mellékelt vallomása szerint Grósz Károly és társai – köztük Iván is – a Munkástanács letartóztatását kérte.

* Hiányzó lapok... 156. o.

** Ebben az időben Kis József volt a Megyei Munkástanács elnöke. Földvári Rudolf 1956. november 17-től töltötte be ezt a tisztséget. (A szerkesztők megjegyzése)

Befejezésképpen még azt emelem ki, hogy a szovjetek Tökölről a deportáltakat repülőgéppel szállították el.

Szólnom kell arról is, hogy a Jászberényben letartóztatott, majd deportált dr. Altordai Sándort, Imre Bélát, dr. Nagy Pált és egy ismeretlen személyt, feltehetően Diós Istvánt Gy. Béla és Ő. Ferenc államvédelmi beosztottak súlyosan bántalmazták, amiért nevezettek a Szolnokra szállítást követően feljelentést tettek.

Összességében megállapítható, hogy a deportált személyek többségének letartóztatása körülményeiről, a letartóztatásban részt vevő szovjet és magyar személyekről, kiszállításuk módjáról, fogva tartásuk helyéről és körülményeiről, hazaszállításuk rendjéről és szabadításuk idejéről a kutatások eredményeként sikerült értékelhető adatokat összegyűjteni.

Különösen figyelemre méltó ez az eredmény abban az összefüggésben, hogy nyomozás alapját jelentő feljelentésben a feljelentő a sértetti körből mindössze 8 főt nevezett meg. A szakértői jelentés összeállításának pillanatában a kutatások eredményeként értékelhető adatot 778 személyre vonatkozóan – ebből 364 főnél a névnél több adattal – gyűjtöttem össze. A lehetséges szovjet és magyar elkövetők felkutatására irányuló munka 51 személy esetében vezetett több-kevesebb sikerre. A sértetti körben a legkisebb eredményt a deportált kiskorúak és nők személyazonosságának megállapítása terén értem el. Ennek oka, hogy ezeket a személyeket november közepén és végén úgy szabadították, hogy Magyarországon erről dokumentum nem készült.

Szükség esetén az adattárba szereplő adatok a börtönök, a Honvédség Központi Irattára személyi anyagai és a Kárpótlási Hivatal nyilvántartásai alapján pontosíthatók. A lehetséges elkövetők személyi adatainak további pontosításához szükséges feltételekkel nem rendelkezem.

A deportálásra vonatkozó döntést milyen testület hozta meg, milyen szavazási eljárással, a testületnek kik voltak a tagjai, élnek-e még a döntéshozók?

Nagy Imre és társai deportálásával kapcsolatos döntések meghozatalában mint az fentiekből látható magyar, szovjet és román szervek, illetve személyek vettek részt.

A történtekért – függetlenül attól, hogy a történtekről milyen ismeretekkel bírtak – politikai felelősséggel a Kádár féle párt-, és állami vezetésben 1956. november 4-én és azt követően – a deportálás végrehajtásáig, november 22-ig szerepet vállaló személyek tartoznak.

Ebben az időszakban az Ideiglenes Intéző Bizottság, az Ideiglenes Központi Bizottság tagjai a következő személyek voltak:

Az Ideiglenes Intéző Bizottság tagjai: (1956. november 7-től 1957. januárig)
Apró Antal (1913-1994)
Biszku Béla (1921-él)
Fehér Lajos (1917-1981)
Kádár János (1921-1989)
Kállai Gyula (1910-meghalt)
Kiss Károly (1903-1983)
Marosán György (1908-1992)
Münnich Ferenc (1886-1967) (1956. november 11-től)

Ideiglenes Központi Bizottság (Összetételét az Ideiglenes Intéző Bizottság november ?0-én hagyta jóvá azokból akik dolgozni akartak egy ilyen összetételű központi vezetőséggel. Tevékenységét november 11-én az alábbi összetételben kezdte meg.)
Aczél György (1917-1991)
Apró Antal (1913-1994)
Biszku Béla (1921-él)
Dögei Imre (1912-1964)
Fehér Lajos (1917-1981)
Földes László (1914-meghalt)
Friss István (1903-1978)
Gáspár Sándor (1917-él)
Gyenes Antal (1920-???)
Horváth Imre (1901-1958)
Kádár János (1921-1989)
Kállai Gyula (1910-meghalt)
Kiss Árpád (1918-1970)

Kiss Károly (1903-1983)
Köböl József (1909-???)
Marosán György (1908-1992)
Münnich Ferenc (1886-1967)
Rónai Sándor (1892-1965)
Sándor József (1911-1985)
Somogyi Miklós (1896-1980)
Uszta Gyula (1914-meghalt)

November 12-én megjelent a Magyar Közlöny, amely közli az Elnöki Tanács rendeletét a Nagy Imre-kormány felmentéséről. Az Elnöki Tanácsa a 28. számú határozatával kinevezett **Kádár-kormány tagjai:**
Kádár János (1921-1989), a minisztertanács elnöke,
Münnich Ferenc (1886-1967), elnökhelyettes, a fegyveres erők minisztere,
Marosán György (1908-1992), államminiszter
Dögei Imre (1912-1964), földművelésügyi miniszter
Apró Antal (1913-1994), iparügyi miniszter
Rónai Sándor (1892-1965), kereskedelmi miniszter
Horváth Imre (1901-1958), külügyminiszter
Kossa István (1904-1965), a pénzügyminiszter
Csanády György (1905-1974), a közlekedés-és postaügy kormánybiztosa
Nyers Rezső (1923-) közellátási kormánybiztos
Más beosztásban a deportálásban közreműködött:
Sebes István (1906-1966) külügyminiszter-helyettes

A döntések szovjet résztvevői: **Az SZKP. Elnökségének tagjai:** (11 tagú testület)
Hruscsov, Nyikita Szergejevics (1894-1971)
Bulganyin, Nyikolaj Alekszandrovics (1895-1975), minisztertanács elnöke
Kaganovics, Lazar Mojszejevics (1893-1991)
Kiricsenko, Alekszej Illarionovics (1908-1975) az Ukrán KP. első titkára
Malenkov, Georgij Makszimilianovics (1902-1988) Magyarországon irányította és ellenőrizte az Elnökség által adott feladatok végrehajtását.
Mikojan, Anasztaz Ivanovics (1895-1978)
Molotov, Vjacseszlav Mihajlovics (1890-1986)
Pervuhin, Mihail Georgijevics (1904-1978), a minisztertanács elnökének helyettese
Szaburov, Makszim Zaharovics (1900-1977), a minisztertanács elnökének helyettese
Szuszlov, Mihail Andrejevics (1902-1982) a KB. titkára, Magyarországon irányította és ellenőrizte az Elnökség által adott feladatok végrehajtását.

Vorosilov, Kliment Jefremovics (1881-1969)

Az Elnökség póttagjai: (szavazati joggal nem rendelkeztek)
Brezsnyev, Leonyid Iljics (1906-1982)
Furceva, Jekatyerina Alekszejevna (1910-1974)
Muhitgyinov, üzbég első titkár, de őt az Elnökség októberi-novemberi üléseire nem hívták meg.
Sepilov, Dmitrij Trifimovics (1905-1995)
Svernyik, Nyikolaj Mihajlovics (1888-1970)
Zsukov, Georgij Kosztantyinovics (1896-1974)

Az SZKP Központi Bizottságának titkárai:
Arisztov, Averkij Boriszovics (1903-1973) Magyarországon irányította és ellenőrizte az Elnökség által adott feladatok végrehajtását.
Hruscsov, Nyikita Szergejevics (1894-1971) (első titkár)
Beljajev, Nyikolaj Iljics (1903-1966)
Brezsnyev, Leonyid Iljics (1906-1982)
Furceva, Jekatyerina Alekszejevna (1910-1974)
Poszpjelov, Pjotr Nyikolajevics (1898-1979)
Sepilov, Dmitrij Trifimovics (1905-1995)
Szuszlov, Mihail Andrejevics (1902-1982)

Más beosztásban a deportálásban közremnűködtek:
Konyev, Ivan Sztyepanovics (1897-1973), az Egyesített Fegyveres Erők Főparancsnoka, a Szovjet Fegyveres Erők miniszterének első helyettese
Szerov, Ivan Alekszandrovics (1905-1990) a KGB elnöke
Gromiko, Andrej Andrejevics (1909-1989), külügyminiszter-helyettes,
Román részről a deportálásban közreműködtek:
Bodnaras, Emil (1904-1976), a Román Munkáspárt KB és PB. Tagja, a fegyveres erők minisztere, miniszterelnök-helyettes
Chivu, Stoica (1908-1975), a minisztertanács elnöke
Gheorghiu-Dej, Gheorghe (1901-1965), a Román Munkáspárt első titkára
Roman, Walter (-1983)* a romániai biztonsági (magyar megfelelője államvédelmi) szervek vezetője
Malmasanu, Aurel (nincs adat)** külügyminiszter-helyettes

* (1913-1984) a szerkesztők megjegyzése

** **Malnasan,** Aurel (1911-1986) a szerkesztők megjegyzése

ORFK BŰNÜGYI FŐIGAZGATÓSÁG
SZERVEZETT BŰNÖZÉS ELLENI IGAZGATÓSÁG
VIZSGÁLATI FŐOSZTÁLY
BŰNÜGYI OSZTÁLY

1903 Budapest, Pf.: 314/
428-921
17-545 E
428-9210 F
17-543 BM.I

Szám: *151.2000.bü.*

J E G Y Z Ő K Ö N Y V
tanú kihallgatásáról

Készült a *polgári lakosság háború idején való védelmére vonatkozó Genfben, 1949. augusztus 12-én kelt Egyezmény 147. cikkében meghatározott súlyos jogsértés elkövetése miatt* indított bűnügyben *Dr. SZALMA JÓZSEF tanú* kihallgatása alkalmával *Budapest* város *VI.* ker. *Vörösmarty* utca *34.* szám *I.*em. *104.* ajtószám alatti hivatali helyiségben *2001.* év *június* hó *14.*. nap *10* óra 45 perckor.

Jelen vannak:

A nyomozó hatóság részéről: *R. Nagy Gabriella r.őgy.*

Az eljárásban résztvevők: *Dr. Szalma József tanú*

Felhívom a jelenlévő tanú figyelmét, hogy a Be. 63. § (5) bekezdése alapján a Be. 63. § (1) bek.-ben részletezett személyi adatainak zárt kezelését kérheti a hatóságtól a büntetőeljárás során
Tanú nyilatkozata: Személyi adataim zárt kezelését *igen* kérem.

Dr. Szalma József
tanú

A tanú adatai:

Neve: *DR. SZALMA JÓZSEF*
Születési helye:
Anyja neve:
Lakhelye:
Tartózkodási helye:
Telefonszáma:
Foglalkozása:
Személyi azonosítója:
Az ügyben érdekelt vagy elfogult-e: *NEM*

A vallomástétel akadályainak (Be. 65-66. §) tisztázása után, a Be. 63. § (2) bek.-e alapján figyelmeztetem, hogy ha az ügy lényeges körülményeire valótlan vallomást tesz vagy a való elhallgatja, a Btk. 238. § (1) bek.-ben meghatározott hamis tanúzás bűntettét követi el.

A Be. 66. § (1) bek. b.) pontja alapján figyelmeztetem, hogy a tanúvallomását megtagadhatja, ha magát, vagy hozzátartozóját bűncselekmény elkövetésével vádolná meg az ezzel kapcsolatos kérdésben.

A figyelmeztetést megértettem, tudomásul vettem

Dr. Szalma József
tanú

A feltett kérdésekre a következőket tudom elmondnai:

1947-ben kerültem a BM állományába. Először a XIV. kerületi Rendőrkapitányságon dolgoztam, mint próbarendőr, majd őrvezető. Nem emlékszem, hogy meddig dolgoztam ott, de behelyeztek engem a Belügyminisztériumba. Úgy emlékszem, hogy az egyházi elhárítás vonalára kerültem Kiadtak vagy 20 szektát, azokat kellett ellenőrizni, mert azt mondták, hogy kémek. Nem tudtuk bizonyítani, csak annyit, hogy külföldről kaptak propaganda anyagot.
1949-ben kerültem ki a Szovjetunióba iskolára, operatív és poltikai munkára képeztek ki. Nem egészen egy évig voltam ott, Moszkva mellett.

Ezután szintén operatív vonalra kerültem a BM-be, politikai osztályra. Azt már nem tudom megmondani, hogy ekkor mi volt a pontos neve, de én mindig a politikai vonalon dolgoztam.
Először, miután visszajöttem a Szovjetunióból,úgy emlékszem, hogy a szakszervezeteket, és az ifjúságot ellenőriztük.
Ezután a volt pártokat, szocdem, kisdazdákat, deményistákat - a pártellenzéket kellett ellenőrizni. Itt már alosztályvezető voltam, talán főhadnagyi rendfokozatban.
1952-ben lekerültem Miskolcra, egy évre mentem, helyettesíteni, mert az ottani vezető iskolára ment. Dányi János volt a neve, ha jól emlékszem.
Miskolcról, miután Péter Gábort letartóztatták, akkor jöttem vissza Budapestre. Ez talán 1952 végén vagy 1953. elején történt. Ekkor nagyon sok embert letartóztattak Péter Gáborral együtt, és Konti utcába vitték őket. Több vidéki vizsgálót is felrendeltek akkor a kihallgatások miatt. A Konti utcai épületben csak Péter Gábor és társai voltak elhelyezve. Én Dr. Bálint István kihallgatója voltam. Ő volt a politikai rész egészségügyi osztályvezetője, orvos volt.
Még az ügy befejezése előtt áthelyeztek a Vizsgálati Osztályra, Balázsi Béla ov. helyettesének. Ez a Fő utcában volt, úgy rémlik, ez 53-ban. Úgy emlékszem, egy időben kerültünk ide.
Ekkor voltak a felülvizsgálati eljárások a korábbi koncepciós ügyekben. Mivel ezekben az ügyekben korábban nem vettem részt, ezért vehettem részt a felülvizsgálatban.

Nem emlékszem pontosan, talán 1955-ben, miután Balázsi elment az osztályról, lettem én az osztályvezetőnek.
Ebben az időszakban az Operatív osztályon, a belső elhárítás több fegyveres szervezkedést, röpcédulázásokat derítettek fel, utána a beszerzett bizonyítékokat átadták nekünk, mi átnéztük , és ha olyan bizonyítékok voltak, amiket később fel lehetett használnik a nyílt eljárásban, akkor megkezdődött a vizsgálat. Mivel én nem voltam ekkor még jogász, ezért létrehoztam egy alosztályt, ahová jogászokat vettünk fel. Az alosztályvezető Dr. Barna Péter volt.
1956. októberig ilyen ügyekkel foglalkoztunk, és természetesen folytak a felülvizsgálatok.

1956. október 23-án értekezleten voltam vidéken, Veszprémben. Már ott hallottuk, hogy balhé van Pesten. Amikor hazajöttem, kíváncsi voltam, hogy mi is történik, és kimentem a Hősök terére, akkor már nagy tömeg volt ott, és akkor döntötték le a Sztálin szobrot.
Én egyenruhában voltam, messziről néztem csak a történéseket. Ezután bementem a Fő utcába, és ott is maradtam.
Az első napokban rengeteg embert hoztak be rendőrök és szovjet katonák. Ekkor az ügyészség álláspontja az volt, hogy akinél nem volt fegyver, azokat ki kellett engedni. Ekkor az ügyészség az épületben volt, és ellenőrizte a munkánkat. Ez a Legfőbb Ügyészség egy csoportja volt. Béres Miklós volt a csoportvezető. A behozott embereket, akiknél nem tudtuk bizonyítani a fegyverhasználatot, kiengedtük. Akiknél fegyver volt, őrizetbe vettük, és a bent lévő vizsgálók kezdték őket kihallgatni.
Október 30. előtti napokban történt, hogy a régi Rajk ügy, Kádár-ügy, a volt szocdemek ügyei, a régi koncepciós ügyek anyagait befalaztattam, hogy ha esetleg elfoglalják az épületet, nehogy kikerüljenek onnan. Arra nem emlékszem, hogy engem utasítottak-e erre, vagy az én ötletem volt, de a lényeg, hogy ekkor Csete József, aki a fogda parancsnoka volt, és eredeti szakmáját nézve kőműves, valahol a fogda pincéjében befalazta. Erre azért is emlékszem, mert a Pártközpontból Marosán György felhívott rémülten, hogy mi van a koncepciós anyagokkal, nehogy kikerüljenek külföldre. Én megnyugtattam, hogy megvannak. Ezen iratok későbbi sorsával kapcsolatban nem vagyok biztos benne, de talán az ügyészségnek adtuk át. Később a felülvizsgálati eljárás után úgy tudom, megsemmisítették.

Arra nem emlékszem, hogy ezekben a napokban elégették volna az operatív anyagokat. Tudomásom szerint a vizsgálati osztályon nem volt iratégetés.

Ezekben a napokban egyszer-kétszer voltam csak épületen kívül, amikor a szovjet tanácsadókat kellett a szovjet követségre elvinni. Ivanov volt a szovjet tanácsadó, aki már 1956 előtt is ott volt, és visszajött 1956 után is.

Október 30-án berendelték a BM-be az ÁVH beosztottait, ahol Münnich Ferenc közölte, hogy feloszlott az ÁVH, mindenki menjen, ahová akar. Ő azt javasolta, hogy a szovjet egységekhez menjünk, mert ők megvédenek minket, másrészt, hogy együttműködjünk velük.
Ott találkoztam régi ismerősökkel, Balázsi Béla a kémelhárítás vezetője volt, és Selmeczi György a katonai elhárítás vezetője, és én megbeszéltük, hogy elmegyünk a Pilisbe ahol volt egy ÁVH-s üdülő, aminek a gondnoka is ÁVH-s volt, és úgy gondoltuk, hogy ott biztonságban leszünk, és majd, ha tovább tart az egész, akkor átmegyünk Csehszlovákiába. Ekkor már benne volt a levegőben, hogy a szovjetek bejönnek nem sokára. Ezt senki hivatalosan nem mondta, de mindenki beszélte. Útközben azonban Dorogon elfogtak minket a felkelők. Bevittek Dorogra, kezdtek kihallgatni minket, hogy kik vagyunk. Én azt állítottam, hogy egyetimsta vagyok, akkor jártam ugyanis a jogi egyetemre. A másik kettőnek volt személyi igazolványa, amibe nem volt beírva, hol dolgoznak. A lényeg, hogy egyikünk sem mondta meg, hogy ÁVH-s.
Kiderítették, hogy kik vagyunk, majd Budapestre szállítottak minket. Én a Maros utcai kapitányságra kerültem, Balázsi a Fő utcába, Selmeczi pedig valamilyen katonai vonalra került, hogy pontosan hová nem tudom, vagy a Minisztériumba, vagy a katonai elhárításra. Mind a hármunkat őrizetbe vettek.

Ahol én voltam, a Maros utca, a Széna téri felkelőkhöz tartozott. Az elfogóttak között voltak karhatalmisták, a Rákosi villa házmestere, egy börtön elhárító, a kormányőrség párttitkára és a felesége, sokan voltunk.. Ekkor a házmestert, a börtön elhárítót és engem nagyon megvertek.
November 4-ig voltam ott.

Éreztük, hogy valami történt, mivel az őrök kezdtek elfogyni, és hallottunk lövéseket is. A pincetől is elmentek, ránk zárták a pinceajtót. Később az őrök megkérdezték, hogy ki tud kolbászt csinalni, mert hoztak fél disznókat. Én jelentekzetem annak ellenére, hogy nem voltam hentes, mivel úgy gondoltam, hogy jobb fönt lenni, mint a pincében. Láttuk, hogy kevesebb őr van, mint szokott, a kapuban állt egy őr, és mellettünk is csak két-három ember volt. Ebből is látszott, hogy történik valami, mivel korábban nagyon sokan voltak. Sütöttünk húst, és egy szeletet két szelet kenyér közé tettem és levittem a kapuban álló őrhöz. Persze kísértek. Lent az udvaron takarított egy kormányőr gyerek, aki szintén fogoly volt. Ekkor alig voltak már őrök az épületben. A kapussal beszélgettünk, mondtam, hogy jó lenne hazamenni, az őr nagyon ideges volt, végül, gondolom azért, mert nem tudta, hogy ki vagyok, azt mondta, hogy menjünk.
Ekkor a kormányőr fiúval az Orbánhegyi úton lévő lakásomba mentünk.
Ezután a srácnak adtam civilruhát, ő járt le a boltba, mert én nem mertem kimozdulni a lakásból. Nem emléskzem mennyi ideig volt nálunk, de 8-án már biztos nem volt ott.

8-án felhívott valaki telefonon a belügyből, hogy azonnal menjek be. Ekkor én bementem a BM-be. Ott voltak akkor a szovjet tanácsadók, legalább tízen. Ott volt Ivanov is. Volt ekkor már egy csomo őrizetes is.
Ekkor Hárs miniszterhelyettestől, úgy emlékszem kaptam azt a feladatot, hogy szervezzem meg újra a vizsgálati osztályt. Ekkor átmentem a Fő utcába.
Úgy tudom, hogy a BM-ben nem voltak kihallgatások, az ott lévő őrizeteseket átvitték a Fő utcába.

Ezután ugyanaz volt a szituáció, mint 23-30 között. Az őrizetesek kihallgatása uután, ha nem voltak fegyeresek, kiengedtük őket.
Az ügyészség részéről továbbra is volt Béres Miklós csoportja, és felügyelték a munkánkat.

Kérdésre elmondom, hogy a Fő utcából, a Vizsgálati Osztályról nem vittek ki senkit a Szovejtúnióba.
Azt, hogy kivittek embereket csak hallomásból tudtam. Azt, hogy honnan, hogyan, mi miatt, kinek az utasítására, nem tudom, erről nem is hallottam. Megmondom őszintén, sokáig el sem hittem az egészet. Nem emlékszem rá, hogy a vizsgálatnak feladatuk lett volna deportáltakkal.

Arra emlékszem, de nem tudom időben behatárolni, hogy mikor történt, hogy tömegesen hoztak haza a Szovjetúnióból embereket. Kistarcsán voltak elhelyezve, és egy külön alosztálytkellett létrehozni, akik ki is települtek oda, ott kihallgatták őket, és javaslatokat készítettek, hogy szabadulnak vagy eljárás alá vonják. Akik a Bm nyilvántartásban szerepeltek, pl. hogy hortista tiszt volt, többször kihallgatták, ha felmerült a gyanú, hogy korábban tevékenykedett eljárás alá vontuk.
De nekem úgy rémlik, hogy ezek az emberek hadifoglyok voltak, még 1956. előtt történt. Ezt Nagy Imre miniszterelnökségének idejére tudom tenni, szerintem ez az ő intézkedése volt.

Nem emlékszem arra, hogy 1956 végén vagy 1957 elején több embert hoztak volna haza a Szovjetúnióból.

Miután engem a Nagy Imre ügyhöz rendeltek, nem foglakoztam a Vizsgálati Osztállyal. Újra Balázsi Béla lett a megbízott osztályvezető.

A Nagy Imre ügyhöz rendeltek.

Úgy tudom, hogy az egész ügy akkor kezdődött, amikor Maléterèket őrizetbe vették Tökölön, november 4.én. Behozták őket a Fő utcába, egy külön elzárt helyen tartották, és a szovjetek hallgatták ki őket.
A harmadik emeleten volt egy elkülített rész, oda mi be sem léphettünk. Kb. egy hónap múlva adták az ügyet. Itt dolgoztak azok a szovjet tanácsadók, akiket korábban említettem, hogy ott voltak 8-án a BM-ben. Ők végezték a kihallgatásokat, és nem tudok arról, hogy a készült jegyzőkönyveket átadták volna. Nem emlékszem arra, hogy orosz nyelvű jegyzőkönyvet olvastam volna.

Azt nem tudtuk, hogy mikor és miért szállították ki Nagy Imréèket Romániába.
A Nagy Imre ügyre létrejött vizsgálati csoport vezetője Rajnai Sándor volt. Ő Galambos József főcsoportfőnök helyettese volt., a tagjai voltak, Földes György, Halustyik Mihály, én, és még volt két fiú, de nem jut eszembe a nevük. Ott volt gépíróként az én későbbi feleségem, Plézer Mária és az egyik miniszterhelyettes titkárnője, valamilyen Zsuzsanna.
Nem emlékszem a pontos időpontra, de úgy rémlik, hogy 1957. elején volt, ekkor még mindeki a Nagy Imre csoportból kint volt Romániában, amikor kimentünk kihallgatni őket. Mielőtt kimentünk, úgy volt, hogy Münnich Ferenc eligazít minket, de végül is az eligazítást Kádár János tartotta. Emlékszem rá, hogy Kádár mondta, hogy vigyázzunk arra, hogy törvényesen járjunk el, ne legyen kényszer vagy verés, mivel külföld, az ENSZ is nagyon érdeklődött az ügy iránt. Elmondta, hogy megbánó beismerő vallomást kellene tenniük, talán volt igérgetés is, hogy majd ha Nagy Imre mindent megbán, és beismer, akkor kap valamilyen szerepet a kormányban.
Ezen az eligazításon ott volt Rajnai, Tömpe, én, Szénási Géza, a legfőbb ügyész.

Nagy Imréék Sznagovban voltak. Kiürítettek Bukarestben a város szívében egy börtönt, oda vitték át őket, és ott hallgattuk ki, majd visszavittek Sznagovba mindenkit.
Én Vas Zoltánt hallgattam ki, ő külön volt a csoporttól. Beszélgettem Újhelyi Szilárddal, mivel őt ismertem még a Rajk ügy felülvizsálata során. Akkoriban elég jó kapcsolatot alakítottunk ki, és úgy gondoltam, hogy az ismeretségre tekintettel, talán nekem elmond dolgokat. De nem mondott semmi.
Amikor Romániában kint voltunk, ott az ottani állasmvédelmi tisztek őrizték őket. A velük való beszélgetés során vált világossá, hogy az akkori egyik BM miniszterhelyettes, Tömpe István, tartotta a kapcsolatot a román pártvezetéssel.
Ekkor, nem volt lényeges eredmény, valami anyag készült, úgy rémlik vettünk fel jegyzőkönyvet. Csak általában kellett kihallgatni őket, hogy hogyan alakult ki a Nagy Imre kör, kik tartoztak a csoporthoz, még az előzményeket kellett tisztázni, valamint azt, hogy mi történt a követségen, a megbeszéléseken mi hangzott el. Úgy rémlik, volt olyan utasítás akkor, hogy Nagy Imre mondjon le. Az utasítást Rajnai kapta úgy emlékszem Biszku Bélától. Neki kellett beszámolni a kihallgatásokró is.

A kihallgatások során azt mondták el, hogy becsaptuk őket, mert nem oda vitték őket, ahová ígérték, talán Jugoszláviát ígértek, de e helyett Romániába vitték őket.

Miután mi hazajöttünk, nem sokkal később hazahozták Nagy Imréèket, az én feladatom az volt, hogy a vizsgálóktól megkapott kihallgatási jegyzőkönyvek alapján éjszaka tájékoztató jelentéseket írtam a szakmai vezetésnek. Én a Rajnainak adtam le, ő adta tovább. A szakmai vezetés biztosan küldte tovább a pártközpontba.
Azon kívül ki kellett írnom kis papírokra, hogy ki mit vallott a másikra, és a vonatkozó részeket átadtam annak a vizsgálónak, akire tartozott, hogy arra nézve is kihallgassa az őrizetest.

Ebben az ügyben, akik vizsgálókként részt vettek: Nagy Imre kihallgatója Ferencsik József, ő volt régen Péter Gábor helyettese, volt egy Farkas nevű fiú, aki az írókkal foglalkozott. Madarasz nevű, talán a Maléter kihallgatója volt. Kihallgató volt még Halustyik, Matejka István, Kapitány István. Több névre most nem emlékszem. Ezekre azért emlékszem, mert az ügy lezárása után Szocsiban voltunk együtt jutalomüdülésen.

Biszku Béla, Szénási Géza, a legfőbb ügyész, a helyettese, Domonkos József, ő volt később az ügyész, ő képviselte a vádat a bírósági eljáráson és Nezvál, az igazságügyminiszter kaptak egy külön szobát - ez volt régen Péter Gábor szobája -, és nap közben végig ott voltak, és hallgatták a kihallgatásokat. Be voltak technikázva a kihallgató szobák..Volt, hogy Rajnait behívták, hogy mit kell még a vizsgálónak megkérdezni, mire kérdezzenek rá.
Rajnai Biszku Bélának számolt be az ügy állásáról, és kapta az utasításokat.
A politikai vezetés részéről Biszku Béla irányította a vizsgálatot, és tulajdonképpen szakmai vonalon is, hiszen akkor már belügyminiszter volt. Ő volt az összekötő a párt és BM között.

Olyan fő kérdéseket kellett tisztázni, mint Nagy Imre által kimondott semlegesség, az ENSZ-szel kapcsolatos dolgok. Olyan problémink voltak, hogy hogyan lehet minősíteni, egyáltalán bűncselekmény-e?
Konkrétan olyan utasítást nem kaptunk, hogy milyen bűncselekményt kell bizonyítani. En legalábbis nem tudok róla.
Arra kellet igazán rákérdezni pl., hogy 1956. október 23-a előtt milyen tevékenységet folytatott, kikkel találkozott, a találkozókon miről tárgyaltak, azokat a koncepciókat, amiket ő leírt, és külföldre juttatott, azokban mi szerepelt, ki olvasta őket, milyen szerepe volt a Petőfi kör szervezésében. Ez valamelyik vallomásból derült ki, és utána ezért kellett rákérdezni. Ez egyrészt azért lett volna fontos, hogy megtudjuk, kiket kell még őrizetbe venni, illetve, hogy az ellenforradalom megszervezését, a szervezkedést bizonyítsuk.
A vallomásai alapján őrizetbe vettek még embereket, szerintem az írókat.

Végül is azt tudtuk bizonyítani, hogy tartott összejöveteleket, mindig voltak körülötte többen is, de azt, hogy ezek egy országos szervezkedést készítettek elő, hogy ő volt a vezetője az ellenforradalomnak, ezt bizonyítani nem tudtuk. Végül is ez minősítés volt
Voltak szovjet tanácsadók az ügyben. De nem olyan mértékig vertek részt benne, mint pl. a felülvizsgálat idején, amikor a koncepciós ügyek felülviszgálata zajlott. Ezekben konkrétan részt vettek, megkapták a jegyzőkönyveket.

A fogdában az őröket lecserélték, mert megbízhatalanok voltak, és helyettük spanyolos veteránokat alklamaztak. Volt sok probléma közöttük, volt, hogy az őr meg is pofozott valakit, de csak a kisebb embereket, Nagy Imréékhez azért nem nyúltak.. A kihallgatások alatt tudomásom szerint nem történt erőszak, sem pszichikai kényszer.
Szilágyi Józsefet, lehet, hogy "pihentették", ő nagyon agresszív volt. Úgy gondolom, hogy azért tárgyalták külön az ügyét is, mert a magatartása miatt féltek attól, hogy botrányba fullad a tárgyalás. De erről konkrét ismeretem nincs. Nem tudom azt sem, hogy ki döntött az ügyek elkülönítéséről.

Azt konkrétan megmondani nem tudom, hogy ki döntött arról, hogy kit, mikor hozzanak haza Romániából. Nyilvánvalóan a poltikai vezetés.
Azt, hogy eljárás induljon ellenük, az is politikai döntés volt, hiszen nekünk nem volt annyi anyagunk, ami alapján büntető lejárást lehetett volna kezdeményezni.

Azután, hogy Nagy Imrééket hazahozták, nem tudom pontosan mikor, ki kellett mennem Romániaba a lehallgatási anyagért. Teljesen be volt minden technikázva, rengeteg kazetta volt. Azért lett volna szükség ezekere a kazettákra, hogy megtudjuk, hogy miről beszélgettek odakint, és fel tudjuk használni a vizsgálat során. Egy hatalmas szobában volt ömlesztve az összes kazetta, több ezer, nem volt rendszerezve, így nem is hoztam haza. Nem tudok arról, hogy később ez valamilyen módon haza került volna, nem találkoztam olyan anyaggal, ami utalt volna rá. A kihallgatások során, a jegyzőkönyvek olvasása során sem tapasztaltam azt, hogy utaltak volna a kihallgatók a lehallgatási anyagra.

Harmadik alkalommal akkor mentem ki, amiután Nagy Imrééket felakasztották. Az volt a feladat, hogy közöljem a családtagokkal. Egyszerűen képtelen voltam rá, és inkább egy román újságot, ami megírta a történeteket, adtam be. Ez azóta is bánt, de egyszerűen képtelen voltam közölni.

A család hazahozataláról nem tudok konkrét dolgokat, mivel akkor már nem Pesten dolgoztam.

A Nagy Imre perrel kapcsolatban egy érdekesség, hogy az örök nem fogdaőrök voltak a vádlottak mellett, hanem vizsgálótisztek egyenruhába öltözve.

A Nagy Imre ügy befejezését követően Debrecenbe kerültem. Itt a Főkapitányság Politikai osztályán voltam osztályvezető-helyettes. 1958. őszén kerültem ide.
1967-68-ban jöttem vissza, a BM-hez tartozó ipari elhárításon alosztályvezető lettem. Ezután átkerültem a kémelhárításhoz alosztályvezetőnek, majd osztályvezetőnek. Az NSZK hírszerzés ellen dolgoztunk.
Áthelyeztek a BRFK-ra fő operatív beosztottnak, mivel volt egy fegyelmim. Mivel meghalt egy barátom, és a temetés után ismerősökkel összejöttünk, iszogattunk, és másnap nem mentem be dolgozni., ezért kaptam a fegyelmit. 1975-ben történt mindez. Néhány hónap múlva leszereltem, és a Vízműveknél helyezkedtem el. Vízszerelőként dolgoztam nyugdíjig. 80-ban mentem el nyugdíjba.

Mást elmondani nem tudok az üggyel kapcsolatban. A felvett jegyzőkönyvet, mely az általam elmondottakakt helyesen tartalmazza, elolvasás után h.h. aláírom.

Jkv. lezárva: 15.34

R. Nagy Gabriella főorgy.

Dr. Szalma József tanu

ORFK BŰNÜGYI FŐIGAZGATÓSÁG
SZERVEZETT BŰNÖZÉS ELLENI IGAZGATÓSÁG
VIZSGÁLATI FŐOSZTÁLY
BŰNÜGYI OSZTÁLY

1903 Budapest, Pf.: 314/15.
BM:
Fax:
BM.fax:

Szám: *151/2000.bü.*

J E G Y Z Ő K Ö N Y V
tanú kihallgatásáról

Készült a *polgári lakosság háború idején való védelmére vonatkozó Genfben, 1949. augusztus 12-én kelt Egyezmény 147. cikkében meghatározott súlyos jogsértés elkövetése miatt* indított bűnügyben *NYERS REZSŐ tanú* kihallgatása alkalmával *Budapest* város *VI.* ker. *Vörösmarty* utca *34.* szám *I.*em. *104.* ajtószám alatti hivatali helyiségben *2001.* év *szeptember* hó *12.* nap *10* óra *00* perckor.

Jelen vannak:

A nyomozó hatóság részéről:
R. Nagy Gabriella r.őgy.
Takács Lászlóné jkv. vezető

Az eljárásban résztvevők:
Nyers Rezső tanú

Felhívom a jelenlévő tanú figyelmét, hogy a Be. 63. § (5) bekezdése alapján a Be. 63. § (1) bek.-ben részletezett személyi adatainak zárt kezelését kérheti a hatóságtól a büntetőeljárás során.
Tanú nyilatkozata: Személyi adataim zárt kezelését igen kérem.

Nyers Rezső
tanú

A tanú adatai:

Neve: *NYERS REZSŐ*
Születési helye:
Anyja neve:
Lakhelye:
Tartózkodási helye:
Telefonszáma:
Foglalkozása:
Személyi azonosítója:
Az ügyben érdekelt vagy elfogult-e: *nem*

A vallomástétel akadályainak (Be. 65-66. §) tisztázása után, a Be. 63. § (2) bek.-e alapján figyelmeztetem, hogy ha az ügy lényeges körülményeire valótlan vallomást tesz vagy a valót elhallgatja, a Btk. 238. § (1) bek.-ben meghatározott hamis tanúzás bűntettét követi el.

A Be. 66. § (1) bek. b.) pontja alapján figyelmeztetem, hogy a tanúvallomását megtagadhatja, ha magát, vagy hozzátartozóját bűncselekmény elkövetésével vádolná meg az ezzel kapcsolatos kérdésben.

A figyelmeztetést megértettem, tudomásul vettem

Nyers Rezső
tanú

Kérem nyilatkozzon arra vonatkozóan, hogy 1956. előtt milyen tevékenységet folytatott, az MDP-ben milyen funkciója volt?
Milyen funkciója, beosztása volt közvetlenül a forradalom előtt, annak ideje alatt, ill. közvetlenül azt követően mind a pártban, mind pedig állami vonalon?

Én 1948-ban a két Munkáspárt egyesülésekor az egyesülési kongresszuson lettem megválasztva a MDP Központi Vezetőség póttagjának. 1954-ben - ez már Nagy Imre miniszterelnöksége idején volt - a Központi Vezetőség rendes tagjává választottak.
A munkahelyem ekkor a Úszövetkezetek Országos Szövetsége volt, ahol elnökhelyettes voltam. 1956. augusztus 1-től - Rákosi bukása után volt 10 nappal - az MDP Központi Bizottságának a javaslatára az Országgyűlés Élelmiszeripari Miniszterré választott. Majd tagja maradtam a Nagy Imre kormánynak is 1956. október 28-án alakult ez meg. Innen nem lettem leváltva, innen adódott az, hogy élelmiszeripari kérdésekkel foglalkoztam folyamatosan. Majd ezt erősítette meg a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány november 07-én, vagy 08-án, amikor már Budapestre jöttek, és akkor kineveztek közellátási kormánybiztossá. Ezt a tisztséget töltöttem be, 1957. februárjáig. pontos dátumot sajnos nem tudok mondani, amikor is lemondtam erről a tisztségről.

1956. novemberétől, mint kormánybiztosnak, mi volt a feladata, a kormányon belül milyen jogokkal rendelkezett, részt vett-e a döntési folyamatokban?

Többször meghívottként voltam jelen, de döntési jogom nem volt. Segélyezéssel, élelmiszer elosztással és bizonyos rendelkezésekkel, pl. a kormány felhívására én rendeltem el a bizonyos kritikus időpontban szesztilalmat egy pár napra, ha jól emlékszem ez egyszer, vagy kétszer volt. A kormánynak én nem voltam tagja, döntési jogom nem volt. Én csak javaslatot tettem az élelmiszerrel kapcsolatban, de döntési jogom nem volt. Ezen kívül még közellátási kormánybiztosként részt vettem egy gazdasági reform tervezetnek a kidolgozásában, az akkori Országos Tervhivatallal együtt. Az élelmiszeriparra és a könnyűiparra vonatkozó terveket dolgoztuk ki.

Kérem nyilatkozzon arra vonatkozóan, hogy 1956. november 4-ét követően melyik testület volt az, amelyik az ország ügyeit tekintve a meghatározó döntéseket hozta? Az Ideiglenes Intéző Bizottság, az Ideiglenes Központi Bizottság vagy a Minisztertanács?

A párt hierarchiáját tekintve, melyik volt a magasabb szintű testület, az Ideiglenes Intéző Bizottság vagy az Ideiglenes Központi Bizottság?

Az Ideiglenes Intézőbizottság és a Kormány együttesen hozta meg a döntéseket, mivel, hogy mindkettőnek az elnöke Kádár János volt. A magasabb testület az Idiglenes Intéző Bizottság volt.

Kérem nyilatkozzon arra vonatkozóan, hogy Nagy Imre és társai ügyében a döntéseket mely testület hozta?

A Nagy Imre ügyben az Ideiglenes Intézőbizottság és a Kormány hozta meg a döntéseket. Az biztos, hogy az Ideiglenes Intézőbizottság döntött. Az Ideiglenes Központi Bizottságnak ekkoriban én nem voltam tagja. Később amikor már az ideiglenesség megszünt, már Központi Bizottság lett, akkor kibővítették az Ideiglenes Központi Bizottságot, 1957. február 27-én, néhány taggal, amikor is engem is bevontak. Ekkor már az MSZMP Központi Bizottságának hívták. Ekkor bevontak szociáldemokratákat, és így lett kb. 5 szociáldemokrata a bizottságban

Kérem mondja el, hogy 1956. november 1-jét követően hogyan zajlottak az események, különös tekintettel Nagy Imre és társai sorsával kapcsolatban!

A Kormány nem jött össze november 1-től. Ezt egy szűk vezetőréteg döntötte el. Együttesen döntöttek Kádár János, Nagy Imre. Az MSZMP Intézőbizottságában volt még Lukács György, Szántó Zoltán, Kopácsi Sándor, A Lukács György tagja volt a kormánynak is. A Szántó Zoltán nem volt tagja a kormánynak. Losonczy Géza mind a kettőnek tagja volt. Belelátás sem a kormány döntéseibe, sem másba nem volt. November 3-án bejelentették, hogy több párt rendszeren alapuló koalíciós Kormány alakul. Ezt Nagy Imre jelentette be. Ebben volt 3 MSZMP-s, Nagy Imre, Kádár, és Losonczy, volt 3 Szociáldemokrata, 3 Kisgazdapárti és 3 vagy 2 Parasztpárt tag, akkor ezt Petőfi Pártnak hívták. Ezt a bejelentéskor tuduk meg.
November 2-án voltam utoljára egy tanácskozáson a Parlamentben, amit a Nagy Imre kormány miniszterelnökhelyettese hivott össze, Bognár József. Itt részt vettek már az újonnan alakult pártok képviselői is. November 3-án történt az a bejelentés amelyik egyértelműen ezt a 9 tagú kormanyt jelölte meg, mint az ország vezetését. Addig nem tudtam hazamenni sem, a munkám miatt, 3-án este hazamentem, akkortól a lakásomon tartózkodtam. Lakásomon november 6-ig tartózkodtam, akkor kaptam egy telefont a Parlament Elnökétől Rónai Sándortól. Rónai Sándor kérte, hogy menjek be a Parlamentbe és én akkor bementem.
Amikor bementem Nagy Imréék már nem voltak ott, de senki nem tudott semmit, csak találgatások voltak.
Kádár János hivatalosan nem tájékoztatot minket a Nagy Imréékkel kapcsolatos történésekről.
Mindenről a rádióból értesültünk, meg később az újságból. Tudomásom szerint november 10-17 között tárgyalások voltak Nagy Imrével, ekkor még lehetséges volt, hogy belép a kormányba Nagy Imre.
Arról tudok, hogy Nagy Imrétől lemondó nyilatkozatot kértek, Kádár János, a Szovjetek és a Jugoszlávok.

November 2-án éjjel volt Brioniban egy tanácskozás, ahol ott volt Hruscsov Malenkov, Tito, Kardelj és Micsunovics jugoszláv külügyminiszter. Ők ekkor állapodtak meg abban, hogy

Magyarországon ki legyen a kormányfő. A végső döntésen, ami Moszkvaban volt, jelen volt Kádár is. Eredetileg Hruscsov Münich Ferencet akarta kormányfőnek, de mivel Tito Kádar Jánost támogatta - ez azért volt fontos, mert ezzel a Szovjetek nyugati kapcsolatait könnyítették - ezért Hruscsov végülis Kádár mellett döntött. Ez a döntés született november 3-án. Ezután Kádár és Münich Ungvárra ment, majd Szolnokra, megalakítani a kormányt
A teljes szakításnak Nagy Imrével az volt az oka, hogy hiába próbáltak a jugoszlávok közvetíteni a Nagy Imre csoport és a Kádár csoport között, ez nem jött létre. Kudarcba fulladtak a tárgyalások. A Nagy Imre csoport tagjai később elmondták, hogy a csoport egyrésze bele ment volna a tárgyalásba, de eleve nem indultak meg az érdemi tárgyalások. Jugoszlávia be fogadta volna a Nagy Imrét és csoportját, az hogy ez miért nem jött létre, erről nem tudok semmit. Amikor kiengedték a Nagy Imrét és csoportját, a buszra felszállt egy szovjet ember, aki elirányította a buszt Gödöllőre, majd később Romániába szállították őket.
Arról én nem tudok, hogy ehhez kellett-e Kádár beleegyezése, vagy sem. Akkor már itt volt - nem hivatalosan - a KGB akkori elnöke és Nagy Imréék dolgát ők intézték.
Véleményem szerint a kezdeményezők a szovjetek voltak, Kádár szerepe az lehetett, hogy elfogadja, vagy nem fogadja el. Véleményem szerint igazából nem volt Kádárnak olyan választási lehetősége, hogy a szovjetek utasítását ne fogadja el.
Véleményem szerint Nagy Imre és társai ügyében hozott előzetes döntést Hruscsov hozta. Kádár János csak tudomásul vehette.
Szerintem kozlátozott felelősség terhelheti az akkori vezetést, mert nem voltak igazan döntési szabadság helyzetében.
Mindvégig fennált Nagy Imrének az a választási lehetősége a szovjet és a magyar részről is, hogy írja alá a lemondási nyilatkozatot. Ha aláírja ezt a nyilatkozatot, akkor nem történt volna az, ami végülis megtörtént. Ez az ENSZ-ben a Magyar Kormány és a szovjet külpolitikai nemzetközi legitimitása miatt lett volna szükséges. Megjegyzem, hogy Magyarország szerepe az ENSZ-ben csak 1962-ben rendeződött.

Arról utólag hallottam, hogy 1957. vége felé már elkezdtek kompromittáló adatokat gyüjteni Nagy Imréről a későbbi letartóztatásához.
A bírósági eljárás megindításáról szóló MSZMP Központi Bizottsági jóváhagyas 1957 decemberében történt A bitósági döntésre vonatkozó javaslat nem hangzott el sem akkor sem később. Formailag megtehette volna a Központi Bizottság azt, hogy nem javasolja a bírósági eljárást, mivel azonban Kádár János biztosította a Központi Bizottságot arról, hogy Nagy Imre ügyében tárgyilagos vizsgálat után dönt a bíróság, aminek a vége, bármi lehet, akár felmentés, akár mas ítélet, de abba politikai beleszólás ne legyen, így mindenki jóváhagyta az eljárást

Mivel Kádár János Nagy Imréék ügyét nem vitte az Intéző Bizottság, illetve a Kormány elé, csak utólag tájékoztatást adott, ezzel magára vállalta a döntés felelősségét, mert egyéb kérdésekben a döntések mindig kollektíve születtek meg. Ezt alátámasztja, hogy hivatalos jegyzőkönyvileg is rögzített Politikai Bizottsági döntés nem volt.

Kádár János politikailag elkötelezett helyzetben volt - a helyzet volt olyan, hogy a Szovjetúnióval való szolidraitás alapkérdés volt, a Varsói Szerződés, nemzetközi szolidaritás ügyévé vált a Nagy Imre ügy - a szovjet vezetés felé, valószínűleg ezért is nem vitte kollektiv döntésre, testület elé a Nagy Imre ügyét. Ezzel magára vállalta a döntés felelősségét. Az esélyt sem adta meg, sem az Intézőbizottság, sem a Kormány részére, hogy ez a döntés ellen felszólalhasson, mert a tiltakozás érdemi érvényesítésére nem látott lehetőséget.
Az egész szocialista tábor vezető gárdája állt a Nagy Imre-i döntés hátterében.

Kérem nyilatkozzon arra vonatkozóan, volt-e tudomása arról, hogy 1956. november 4-ét követően magyar állampolgárokat deportáltak a Szovjetunióba, és őket szovjetek hallgatták ki a forradalom idején folytatott tevékenységükkel kapcsolatban?
Van-e tudomása arról, hogy ezeket az őrizetbevételeket kik rendelték el, és miért? Miért szállították ki az embereket szovjet börtönökbe?

Akkor nem volt tudomásom róla utólag jutott a tudomásomra. Később arról is hallottam, de ez nem tény, hogy lépéseket tett a kormány, Münich Ferenc a deportálások megállítására, talán a kivittek visszahozatalára is, de ebben nem vagyok biztos.
Arról konkrét tudomásom nincs, hogy ezeket az őrizetbevételeket kik rendelték el és miért Csak jóval utána szereztem tudomást egyáltalán a deportálásokról, de itt sem konkret dolgokról.

Mást az üggyel kapcsolatban elmondani nem tudok.

A felvett jegyzőkönyv az általam elmondottakat helyesen tartalmazza, melyet elolvasás után helybenhagyólag aláírok.

Jegyzőkönyv lezárva: 2001. szeptember 12. 11 óra 45 perc.

Felvette:

R. Nagy Gabriella őrnagy

Nyers Rezső tanú

Takács Lászlóné jkv.

ORFK BŰNÜGYI FŐIGAZGATÓSÁG
SZERVEZETT BŰNÖZÉS ELLENI IGAZGATÓSÁG
VIZSGÁLATI FŐOSZTÁLY
BŰNÜGYI OSZTÁLY

1903 Budapest, Pf.: 314/15.
☎428-9211
BM: 17-454
Fax: 428-9210
BM.fax: 17-543

Szám: *151/2000.bű.*

MÁSOLAT!

JEGYZŐKÖNYV
tanú kihallgatásáról

Készült a *polgári lakosság háború idején való védelmére vonatkozó Genfben, 1949. augusztus 12-én kelt Egyezmény 147. cikkében meghatározott súlyos jogsértés elkövetése miatt* indított bűnügyben *GÁSPÁR SÁNDOR tanú* kihallgatása alkalmával *Budapest* város [redacted] ker. [redacted] út [redacted] szám alatt *2001.* év *szeptember* hó *13.* nap *10* óra *00* perckor

Jelen vannak:

A nyomozó hatóság részéről:
R. Nagy Gabriella r.őrgy.

Az eljárásban résztvevők:
Gáspár Sándor tanú

Felhívom a jelenlévő tanú figyelmét, hogy a Be. 63. § (5) bekezdése alapján a Be. 63 § (1) bek.-ben részletezett személyi adatainak zárt kezelését kérheti a hatóságtól a büntetőeljárás során.
Tanú nyilatkozata: Személyi adataim zárt kezelését *NEM* kérem.

Gáspár Sándor sk.
tanú

A tanú adatai:

Neve: *GÁSPÁR SÁNDOR*
Születési helye: [redacted]
Anyja neve: [redacted]
Lakhelye: [redacted]
Tartózkodási helye:
Telefonszáma: [redacted]
Foglalkozása: *nyugdíjas*
Személyi azonosítója: [redacted]
Az ügyben érdekelt vagy elfogult-e: *nem*

A vallomástétel akadályainak (Be. 65-66. §) tisztázása után, a Be. 63. § (2) bek.-e alapján figyelmeztetem, hogy ha az ügy lényeges körülményeire valótlan vallomást tesz vagy a valót elhallgatja, a Btk. 238. § (1) bek.-ben meghatározott hamis tanúzás bűntettét követi el.

A Be. 66. § (1) bek. b.) pontja alapján figyelmeztetem, hogy a tanúvallomását megtagadhatja, ha magát, vagy hozzátartozóját bűncselekmény elkövetésével vádolná meg az ezzel kapcsolatos kérdésben.

A figyelmeztetést megértettem, tudomásul vettem

Gáspár Sándor
tanú

A feltett kérdésekre a következőket tudom elmondani:

14 éves korom óta vagyok szakszervezeti tag, a munkásmozgalomban is azóta veszek részt Tagja voltam az SZDP-nek és a Kommunista Pártnak is.
1934-ben a Vasas Váci Út Környéki Szakszervezet szervező bizottságába választottak be. 1945. után a VI. kerületi Pártbizottságban dolgoztam, de itt csak pár hónapig, onnan a szakszervezetbe mentem vissza.
Az Autószerelők szakszervezete szervező bizottság vezetője voltam, majd a Vasas Szakszervezet főtitkár helyettese, majd főtitkára, és ezután a SZOT alelnöke, majd elnöke, ill. főtitkára.
Később - 1982-ben - a Szakszervezetek Világszövetsége elnöke voltam.
Közben három évig Moszkvában tanultam, 1950-1953-ig.
1953-ban lettem a SZOT főtitkára, amikor Moszkvából hazajöttem.

1953-1954. körül, miután Sztálin meghalt, az SZKP. XX. kongresszusa után Rákosiékat menesztették.
Ekkor jött Magyarországra Moszkvából Szuszlov, Malenkov és még valaki hogy ki legyen Rákosi utódja, ki legyen a párt első titkára, erről kértek véleményt. Ekkor Moszkvában Hruscsov volt az első titkár. Gerő Ernő lett az első titkár nálunk, de nem sokáig.
Ezután Münnich Ferencet akarta Hruscsov első titkárnak. Münnich nem akarta vállalni, kérte Hruscsovot, hogy Kádár János mehessen vele Moszkvába, ugyanis 1956. november elején kérte magához ebben az ügyben Hruscsov Münnichet. Ekkor megmondta Münnich Hruscsovnak, hogy nem vállalja, maga helyett Kádár Jánost ajánlja. Így lett Kádár János a párt első titkára. Kádár Jánost megerősítette Tito is.
Az 1950-es években azt, hogy ki legyen az ország vezetője, Moszkvában döntötték el.
Így lett 1956. november elején Kádár János a párt első titkára. Ezután a Központi Bizottság választotta meg a Kormány tagjait és a miniszterelnököt. Mivel ebben az időszakban nem akartuk azt, hogy a hatalom megoszoljon, ezért választottuk Kádár Jánost miniszterelnöknek.

Megjegyzem, hogy Magyarország nem volt független ország ebben az időszakban. Az egész szocialista tábor a Szovjetuniótól függött.

1956. november 1-jén megalakult az MSZMP. A párt vezetői nagyrészt egészen új emberek voltak az MDP-hez képest.
Nem emlékszem már a pontos időpontra, talán november 02-án ment Münnich és Kádár Moszkvába, és lett Kádár a párt első titkára.

Mi ekkor, 2-án, 3-án, már tudtuk, hogy a szovjetek újra visszajönnek. Azt, hogy pontosan mikor, ill. hogy támadnak-e, azt nem tudtuk, csak azt, hogy visszajönnek.

November első napjaiban én éjjel-nappal a SZOT székházban voltam.

Tulajdonképpen még november 4-én tudtam meg, hogy Nagy Imre és társai a jugoszláv nagykövetségre mentek.
Nagy Imre és társai ügyében a tárgyalásokat Kádár János folytatta a szovjetekkel és a jugoszlávokkal.
Ebben az időszakban, mint már korábban mondtam, az igazán nagy döntéseket a szovjet vezetők hozták. Így a személyi kérdéseket a pártvezetésben, és ilyen volt a Nagy Imre ügy is Kádár János a Központi Bizottságot tájékoztatta a tárgyalásokról, nem emlékszem, csak annyira, hogy a jugoszláv követségről Romániába mentek Nagy Imréék.

Azt gondolom, hogy Kádár János elhitte a szovjet vezetésnek, hogy Nagy Imréék néhány évet börtönben ülnek, és majd kiszabadulnak.
Egy dolog egészen biztos. Nagy Imre és társai ügyében nem az Ideiglenes Intéző Bizottság, nem a Központi Bizottság és nem a kormány döntött.
Azokat a döntéseket, hogy Nagy Imrééket mikor és hová szállítsák, hogy felelősségre vonás lesz v. nem az ügyükben, a szovjet vezetők hozták, Hruscsov.
Kádár János az ország érdekében nem tehetett mást, mint hogy Hruscsov döntése szerint cselekedett.

Kérdésre elmondom, hogy a deportálásokról hallottam, de csak 1956-ot követően évekkel Akkoriban nem tudtam róla. Később, amikor hallottam, nem hittem el. Mostanában, néhány évvel ezelőtt tudtam meg, hogy igaz volt.
A deportálásokról konkrét információkkal nem rendelkezem. Nem tudom, hogy ki és miért rendelte el annak idején.

Mást elmondani nem tudok. A felvett jegyzőkönyvet, mely az általam elmondottakat helyesen tartalmazza, elolvasás után h.h. aláírom.
Jkv. lezárva: 13.30

R. Nagy Gabriella r.őrgy. sk. Gáspár Sándor tanu sk

A másolat az eredeivel mindenben megegyezik.

Budapest, 2001. szeptember 13.

R. Nagy Gabriella r.őrgy.

ORFK BŰNÜGYI FŐIGAZGATÓSÁG
SZERVEZETT BŰNÖZÉS ELLENI IGAZGATÓSÁG
VIZSGÁLATI FŐOSZTÁLY
BŰNÜGYI OSZTÁLY

1903 Budapest, Pf.: 314/15.
BM.
Fax.
BM.fax.

Szám: *151/2000.bü.*

JEGYZŐKÖNYV
tanú kihallgatásáról

Készült a *polgári lakosság háború idején való védelmére vonatkozó Genfben, 1949. augusztus 12-én kelt Egyezmény 147. cikkében meghatározott súlyos jogsértés elkövetése miatt* indított bünügyben *BISZKU BÉLA tanú* kihallgatása alkalmával *Budapest* város *VI.* ker. *Vörösmarty* utca *34.* szám *I.*em. *104.* ajtószám alatti hivatali helyiségben *2002.* év *március* hó *29.* nap *10* óra *32* perckor.

Jelen vannak:

A nyomozó hatóság részéről:
R. Nagy Gabriella r.őgy.

Az eljárásban résztvevők:
Biszku Béla tanú

Felhívom a jelenlévő tanú figyelmét, hogy a Be. 63. § (5) bekezdése alapján a Be. 63. § (1) bek.-ben részletezett személyi adatainak zárt kezelését kérheti a hatóságtól a büntetőeljaras során.
Tanú nyilatkozata: Személyi adataim zárt kezelését *igen* kérem.

Biszku Béla
tanú

A tanú adatai:

Neve: *BISZKU BÉLA*
Születési helye:
Anyja neve:
Lakhelye:
Tartózkodási helye:
Telefonszáma:
Foglalkozása:
Személyi azonosítója:
Az ügyben érdekelt vagy elfogult-e: *nem*

A vallomástétel akadályainak (Be. 65-66. §) tisztázása után, a Be. 63. § (2) bek.-e alapján figyelmeztetem, hogy ha az ügy lényeges körülményeire valótlan vallomást tesz vagy a valót elhallgatja, a Btk. 238. § (1) bek.-ben meghatározott hamis tanúzás bűntettét követi el.

A Be. 66. § (1) bek. b.) pontja alapján figyelmeztetem, hogy a tanúvallomását megtagadhatja, ha magát, vagy hozzátartozóját bűncselekmény elkövetésével vádolná meg az ezzel kapcsolatos kérdésben.

A figyelmeztetést megértettem, tudomásul vettem

Biszku Béla
tanú

Kérem nyilatkozzon arra vonatkozóan, hogy 1956. előtt milyen tevékenységet folytatott? Milyen funkciója, beosztása volt közvetlenül a forradalom előtt, annak ideje alatt, ill. közvetlenül azt követően mind a pártban, mind pedig állami vonalon?

1955. nyarától 1956. novemberéig XIII. kerületi pártittkár voltam. November elején, 4. után alakult meg az Igeiglenes Intéző Bizottság, és annak a tagja lettem, majd november végén az Ideiglenes Központi Bizottság tagja lettem. 1957. márciustól 1961. szeptemberéig voltam belügyminiszter.

Kérem nyilatkozzon arra vonatkozóan, hogy 1956. november 4-ét követően melyik testület volt az, amelyik az ország ügyeit tekintve a meghatározó döntéseket hozta? Az Ideiglenes Intéző Bizottság, az Ideiglenes Központi Bizottság vagy a Minisztertanács? A párt hierarchiáját tekintve, melyik volt a magasabb szintű testület, az Ideiglenes Intéző Bizottság vagy az Ideiglenes Központi Bizottság? Hogyan zajlott a döntési folyamat?

A pártügyekben az Ideiglenes Központi Bizottság, ill. az Ideiglenes Intéző Bizottság döntött, állami ügyekben pedig a Minisztertanács. A magasabb mindig a Központi Bizottság volt.
A legfelsőbb döntéseket az Központi Bizottság hozta, az operatív döntéseket pedig a Politikai Bizottság. Nagyjából az Ideiglenes Intéző Bizottság alakult át a Politikai Bizottsággá. Ez 1957.májusában történt.
Azt nem tudom megmondani, hogy létszámát tekintve történt-e változás, miután megalakult a Politikai Bizottság. Én tagja voltam a Politikai Bizottságnak is.
Nem tudom most felsorolni, hogy kik voltak az Intéző Bizottság ill. a Politikai Bizottság tagjai Nem emlékszem már a nevekre.
A döntési folyamat úgy zajlott, hogy egy-egy ügyben megtették az előterjesztést, majd a testület azt vagy jóváhagyta vagy nem. Ez a gyakorlatban úgy volt, hogy mindenki elmondta a véleményét a dologról, majd a levezető elnök a végén mondta meg, hogy a testület elfogadta vagy sem az előterjesztést.

Kérem nyilatkozzon arra vonatkozóan, hogy Nagy Imre és társai ügyében a döntéseket mely testület hozta?

A Nagy Imre és társai ügyében a döntéseket a Központi Bizottság hozta.
Nem tudok arra válaszolni, hogy ez a döntési folyamat hogyan zajlott.

Kérem mondja el, hogy 1956. november 1-jét követően hogyan zajlottak az események, különös tekintettel Nagy Imre és társai sorsával kapcsolatban!

Nem tudok erről nyilatkozni. November 4-ig én az apósomnál voltam, oda menekítettem a gyerekeimet. November 4. után a pártszervezet újjászervezésével voltam elfoglalva, és nem foglalkoztam Nagy Imre és csoportja sorsával. Részleteket nem tudok mondani ezzel kapcsolatban.
Csak azt követően folytam bele az ügyükbe, miután hazahozták őket. Parancsokat kellett kiadni a nyomozóknak.
Azt, hogy hogyan lettek kiköltöztetve Romániába nem tudom. Nem tudok válaszolni arra a kérdésre, hogy a kiköltöztetésükre vonatkozó döntést ki hozta.

Kérem nyilatkozzon arra vonatkozóan, volt-e tudomása arról, hogy 1956. november 4-ét követően magyar állampolgárokat deportáltak a Szovjetunióba, és őket szovjetek hallgatták ki a forradalom idején folytatott tevékenységükkel kapcsolatban?
Van-e tudomása arról, hogy ezeket az őrizetbe vételeket kik rendelték el, és miért? Miért szállították ki az embereket szovjet börtönökbe?

Volt tudomásom róla, és tudom azt is, hogy Kádár elvtárs volt, aki fellépett ellene. Megtette a szükséges lépéseket az illetékesek felé, és azt hiszem, neki köszönhető, hogy ezek az emberek visszakerültek. Hallottam, hogy van ilyen jelenség, de én embert, aki csinálta, embert, akivel csinálták nem láttam.
Arról nem tudok semmit, hogy ezeket az őrizetbe vételeket ki rendelte el. Annyit tudok csak, hogy nem magyarok.
Arra nem tudok válaszolni, hogy miért kellett titokban tartani ezt a dolgot. Én úgy tudom, hogy tudtak róla az emberek. Nem tudom, hogy miért nem kaptak az emberek igazolást arról, hogy őrizetben voltak.
Ebben az időszakban mással voltam elfoglalva. A párt újjászervezésén túl a temetésekkel. Nagyon sok halott volt, mártírok voltak, az ő temetésükkel kellett foglalkoznunk.

Mást elmondani nem kívánok A felvett jegyzőkönyvet, mely az általam elmondottakat helyesen tartalmazza, elolvasás után h.h. aláírom.

Jkv. lezárva: 12.15

R. Nagy Gabriella r.őrgy. Biszku Béla tanú

Szám: *151/2000.bü.*

JEGYZŐKÖNYV
tanú kihallgatásáról

Készült *a polgári lakosság háború idején való védelmére, Genfben, 1949. augusztus 12.én kelt Egyezmény 14. cikkében meghatározott súlyos jogsérték elkövetése miatt* ellen indított bűnügyben *Dr. PIROS LÁSZLÓ tanú kihallgatása alkalmával Szeged.* város ... ker. [redacted] út, utca, tér [redacted] *2001.* év *május* hó *09.* nap *15óra 35.* perckor.

Jelen vannak:

A nyomozó hatóság részéről: *R. Nagy Gabriella r.őrgy.*

Az eljárásban résztvevők: *Dr. Piros László tanú*

Felhívom a jelenlévő tanú figyelmét, hogy a Be. 63. § (5) bekezdése alapján a Be. 63. § (1) bek.-ben részletezett személyi adatainak zárt kezelését kérheti a hatóságtól a büntetőeljárás során.
Tanú nyilatkozata: Személyi adataim zárt kezelését *nem* kérem.

tanú

A tanú adatai:

Neve: ***DR. PIROS LÁSZLÓ***
Születési helye: [redacted]
Anyja neve: [redacted]
Lakhelye: [redacted]
Tartózkodási helye:
Telefonszáma: [redacted]
Foglalkozása: ***nyugdíjas***
Személyi azonosítója: [redacted]
Az ügyben érdekelt vagy elfogult-e: *nem*

A vallomástétel akadályainak (Be. 65-66. §) tisztázása után, a Be. 63. § (2) bek.-e alapján figyelmeztetem, hogy ha az ügy lényeges körülményeire valótlan vallomást tesz vagy a valót elhallgatja, a Btk. 238. § (1) bek.-ben meghatározott hamis tanúzás bűntettét követi el.

A Be. 66. § (1) bek. b.) pontja alapján figyelmeztetem, hogy a tanúvallomását megtagadhatja, ha magát, vagy hozzátartozóját bűncselekmény elkövetésével vádolná meg az ezzel kapcsolatos kérdésben.

A figyelmeztetést megértettem, vallomásomat ennek tudatában teszem meg.**

tanú

A feltett kérdésekre a következőket tudom elmondani:

1954. júliustól 1956. október 26-ig voltam Magyarország belügyminisztere. Telefonon kaptam egy értesítést akkor, hogy Münnich Ferenc veszi át a belügyminiszteri tisztséget. Ekkor Nagy Imre volt a miniszterelnök.
Ez azt jelentette, hogy felmentettek a tisztség alól, és gyakorlatilag állás nélkül maradtam, Nem ajánlottak fel semmi más munkát vagy beosztást.

Október 28-án kaptam egy telefont, már nem emlékszem, hogy Hegedűstől vagy Gerőről, hogy megyünk a Szovjetunióba családostól. Megmondták, hogy mikorra legyünk készen. Aznap este jött értünk egy autó, kivittek a tököli repülőtérre, és onnan mentünk Moszkvába repülővel. Moszkva mellett egy üdülőben szállásoltak el minket. Már nem emlékszem az üdülőhely nevére.

Nem emlékszem már a pontos időpontra, de a kiutazásunk után egy-két nappal bevittek minket a pártba, ahol Hegedűs és Gerő azt hiszem Brezsnyevvel beszéltek. Én ez alatt az idő alatt az én előszobában várakoztam.
Nekem annyit mondtak a beszélgetés után, hogy a magyar politikai helyzetet értékelték. Arról tárgyaltak, hogy mit kell megváltoztatni a politikában, mi volt, amit rosszul csináltunk.
Egy-két nappal később valószínű az összekötő a pártból, mondta azt, hogy hazajövök. Nem mondtak semmi konkrét dolgot, hogy miért kell hazajönni. Arra gondoltam, hogy mivel a szüleim nem tudták, hogy mi történt velünk, így legalább tudom értesíteni. Arra gondoltam, biztosan van velem valami tervük, és azért kell hazajönnöm, biztosan feladatot kapok.

November 3-án érkeztem Tökölre. Engem itt nem várt senki, nem tájékoztattak semmiről. A szovjetekkel másnap elmentünk a szovjet parancsnokságra Ócsára.
Ott Tökölön tudtam meg harmadikáról negyedikére virradó éjszaka, hogy a szovjet csapatok támadni fognak. Azt már nem tudom, hogy szovjetektől vagy az ott lévő magyarok egyeikétől tudtam meg.

Mivel senki nem keresett meg engem, nem tudtam, hogy miért kellett hazajönnöm. Be akartam menni a városba, de mondták, hogy ott harcok vannak. 8-án vagy 9-én tudtam bemenni Budapestre, akkor bementem a BM-be, majd a Parlamentbe Kádárhoz.
Megkérdeztem Kádártól, hogy mi a tervük velem, és ő erre azt mondta, hogy megyek vissza Moszkvába. „Sajnálom, de itthon nincs számodra feladat". Ezt mondta. Én kérdeztem, hogy kint mit kell majd tennem, azt válaszolta, hogy majd tanulsz.
Intézkedtek, elvittek a szovjet követségre, és ők szervezték meg a visszautazásomat.

Úgy emlékszem, 10-e körül mentem vissza. Moszkvában vártak, hazavittek a családomhoz. Volt egy összekötő a pártban, ő jött néha oda hozzánk, és valamilyen szinten gondoskodott rólunk. Senki nem mondott semmit, hogy mit kell tennünk. Mi haza akartunk jönni, de mindig mondta az összekötő, hogy a párt nem engedi, hogy hazajöjjünk. 1957. tavasszal a család hazajöhetett, talán humánus okok miatt engedték meg, hiszem sok gyerek volt, Hegedűséknél 6, nálunk 4. De minket még mindig nem engedtek haza.

Több esetben írtunk levelet a pártnak, hogy haza akarunk menni, de nem lehetett. 1958-ban, nem sokkal a hazaérkezésünk előtt kaptunk olyan választ, hogy készítik elő a hazajövetelünket. Megkérdezték, levélben, hogy fejtsük ki a véleményünket a párt politikájáról, és mondjuk el azt is, hogy mit akarunk csinálni, ha hazajövünk.
Én leírtam, hogy a szakmámban akarok dolgozni, mivel hentes voltam korábban, és elmondtam azt is, hogy nem tudom részleteiben értékelni a párt politikáját, mivel két éve nem voltam otthon. Végül is nagy nehezen, nagy örömünkre 1958. szeptemberében hazajöhettünk.

Moszkvában, miután a család hazajött, beköltöztünk a városba. Hegedűs András, a volt miniszterelnök, Bata István a volt honvédelmi miniszter, Kovács István a párt központi bizottságának volt a tagja, és én egy olyan lakásba költöztünk, ahol négy szoba volt. Gerőék nem velünk laktak.
Amíg kint voltunk csak az összekötővel tartottuk a kapcsolatot. Hegedűssel a Tudományos Akadémia Filozófiai Intézetében dolgoztunk. Úgy gondolom, hogy a párt intézte el. Kovács és Bata a tudományos Akadémia Történeti Intézeténél volt munkatárs

Miután hazajöttünk, kaptam valamilyen módon értesítést, már nem emlékszem hogyan, hogy Fock Jenőhöz menjek be. Beszélgetés során elmondtam, hogy most jöttem haza, fegyelmezetten fogok dolgozni, ahol szükség van rám. Az Élelmezési Minisztériumba küldtek, ahol több álláslehetőséget felvetettek. Budapesten a Húsipari Vállaltot, Szegedi Szalámigyárat, és még valamit, nem emlékszem már.
Szeged mellett döntöttem. Itt dolgoztam a szalámigyárban, 1977-ig, mint termelési főmérnök, majd igazgató, később vezérigazgató. Innen mentem nyugdíjba.

Kérdésre elmondom, hogy nem tudtam arról, hogy 1956-ban letartóztattak embereket, és a Szovjetunióba szállították.
Kint hallottunk arról, hogy Nagy Imrééket kivitték Romániába. Lehet, hogy az összekötőtől, mert ő jól beszélt magyarul, és elmondott dolgokat. De semmiről konkrét adatot nem tudok.

Mást elmondani nem tudok A felvett jegyzőkönyvet. mely az általam elmondottakat helyesen tartalmazza, elolvasás után h.h. aláírom.

Jkv. lezárva: 16.55

R. Nagy Gabriella r.őrgy.

Dr. Piros László tanú

Készült: ... pld-ban; 1 pld ... lap;
Kapja:

ORFK BŰNÜGYI FŐIGAZGATÓSÁG
SZERVEZETT BŰNÖZÉS ELLENI IGAZGATÓSÁG
VIZSGÁLATI FŐOSZTÁLY
BŰNÜGYI OSZTÁLY

1903 Budapest, Pf.: 314/15.
☎
BM:
Fax:
BM.fax:

Szám: *151/2000.bü.*

JEGYZŐKÖNYV
tanú kihallgatásáról

Készült a *polgári lakosság háború idején való védelmére vonatkozó Genfben, 1949. augusztus 12-én kelt Egyezmény 147. cikkében meghatározott súlyos jogsértés elkövetése miatt* indított büntügyben *FÖLDVÁRI RUDOLF tanú* kihallgatása alkalmával *Budapest* város *VI.* ker. *Vörösmarty* utca *34.* szám *I.*em. *113.* ajtószám alatti hivatali helyiségben *2001.* év *május* hó *15.* nap *10* óra *00* perekor.

Jelen vannak:

A nyomozó hatóság részéről: *R. Nagy Gabriella r.őgy.*

Az eljárásban résztvevők: *Földvári Rudolf tanú*

Felhívom a jelenlévő tanú figyelmét, hogy a Be. 63. § (5) bekezdése alapján a Be. 63. § (1) bek.-ben részletezett személyi adatainak zárt kezelését kérheti a hatóságtól a büntetőeljárás során.
Tanú nyilatkozata: Személyi adataim zárt kezelését *nem* kérem.

Földvári Rudolf
tanú

A tanú adatai:

Neve: *FÖLDVÁRI RUDOLF*
Születési helye: [redacted]
Anyja neve: [redacted]
Lakhelye: [redacted]
Tartózkodási helye:
Telefonszáma: [redacted]
Foglalkozása: *nyugdíjas*
Személyi azonosítója: [redacted]
Az ügyben érdekelt vagy elfogult-e: *NEM*

A vallomástétel akadályainak (Be. 65-66. §) tisztázása után, a Be. 63. § (2) bek.-e alapján figyelmeztetem, hogy ha az ügy lényeges körülményeire valótlan vallomást tesz vagy a valót elhallgatja, a Btk. 238. § (1) bek.-ben meghatározott hamis tanúzás büntettét követi el.

A Be. 66. § (1) bek. b.) pontja alapján figyelmeztetem, hogy a tanúvallomását megtagadhatja, ha magát, vagy hozzátartozóját bűncselekmény elkövetésével vádolná meg az ezzel kapcsolatos kérdésben.

A figyelmeztetést megértettem, tudomásul vettem

Földvári Rudolf
tanú

A feltett kérdésekre a következőket tudom elmondnai:

1954. augusztusától 1957. februárig voltam a Magyar Dolgozók Pártjának Borsod megyei Bizottságának első titkára, parlamenti képviselő, és MDP Központi Vezetőségének is tagja.

1956. október 23-án Miskolcon voltam, majd 25-én Budapesten Nagy Imrénél. 27-én értünk vissza Miskolcra, akkor egészült ki a megyei Munkástanács.
A megyei Munkástanács tagja voltam, az élelmezési bizottság vezetője. A munkástanács elnöke Kiss József volt, november 04-ig.
November 2-án, 3-án konszolidáltunk Miskolcon, és 5-re megszerveztük a termelés újra indulását.
November 4-én bevonultak a szovjet csapatok..
November 4-én délután a rádióba bemondtuk, hogy nem ismerjük el a Kádár-kormányt, mivel néhány nappal korábban éppen Kádár volt az, aki arra hívta fel az ország lakosságát, hogy a Nagy Imre kormányt támogassa. Tárgyalni akartunk Kádár Jánossal, hogy megtudjuk azt, mi is történt valójában.

November 5-én bementünk 11 társammal, akik a megyei munkástanács tagjai voltak - a szovjet parancsnokságra azért, hogy iratokat szerezzünk, amivel Budapestre juthatunk Kádár Jánoshoz.
Ekkor a szovjet parancsnokságon Bubnov alezredes , az elhárítás parancsnokának a helyettese megkérdezte, hogy elismerjük-e a Kádár kormányt, mivel mondtuk, hogy nem, letartóztatott mind a tizenkettőnket.
Még ezen a napon Debrecenbe szállítottak minket, a szovjet parancsnokság laktanyájának fogdájába. Ott éjszaka kihallgattak. A kérdés az volt, hogy ellenforradalmárok vagyunk-e, és elfogadjuk-e a Kádár kormányt. Mindkét kérdésre a válasz nem volt.
Arra nem emlékszem, hogy itt ki volt a kihallgató, mármint a nevére, de szovjet ezredes volt, aki 6-án hallgatott ki, és 7-én egy tábornok. A kérdés megint csak ugyanaz volt, ami korábban. Megfenyegettek, hogy ha nem ismerem el, hogy ellenforradalmár vagyok, akkor majd meglátom, mi lesz a sorsom. Nem ismertem el semmit.

8-án mind a tizenkettőnket egy szállító járművel Ungvárra szállítottak. A kezünket összekötötték egy vékony madzaggal hátul, és egymáshoz is kötöztek minket. Semmit nem mondtak, hogy hová megyünk, hivatalosan semmit sem közöltek velünk.

Ungvárra délután érkeztünk meg, az, hogy Ungvárra érkeztünk a borbélytól és az öröktol tudtuk meg, akik megsúgták. A börtönben fertőtlenítettek bennünket, majd szörtelenítettek, és zárkákban helyeztek el minket. Úgy gondolom, hogy két zárkában voltunk elhelyezve, kb. 6-an lehettünk együtt.
A napjaink csendesen teltek, nem hallgattak ki bennünket, legalábbis addig nem, amíg én ott voltam.
A bánásmódra nem volt panaszunk, nem bántak velünk durván, az étel ehető volt, aránylag tiszta volt az ágynemű és a zárka.
November 15-én délután az őr szólított engem, hogy a dolgaimmal együtt menjek ki a zárkából.
Ekkor a fogdaparancsnokhoz vitt, aki azt mondta, hogy elnézést kérnek, tévedésből kerültem oda, és szabad vagyok. Átadták azokat a tárgyakat, amiket korábban elvettek tőlem.
Azt mondta a parancsnok, hogy mehetek haza, majd reggel jön egy kocsi, ami hazavisz engem. Bekísértek egy jóval nagyobb zárkába, mint ahol korábban voltam. Ott látszott, hogy onnan nem sokkal korábban mehettek el, a matracok fel voltak borítva, szanaszét papírdarabok voltak. Bementem ebbe a zárkába, és az őr rám zárta az ajtót. Ekkor dörömböltem és megkérdeztem az odajövő őrt, hogy miért zár be, hiszen szabad vagyok. Ő azt mondta, hogy addig, amíg hivatalos papírt erről nem kapok, addig neki kötelessége engem bezárni, de holnap reggel mindenképpen megyek haza.
Ekkor valamelyest megnyugodtam, de természetesen aludni nem tudtam. Reggel már világos volt, 8 óra lehetett, és senki nem nyitotta rám az ajtót, nem hoztak reggelit, akkor megint csak dörömböltem, hogy jöjjön az őr. Kértem az őrt, hogy szóljon a parancsnoknak, hogy azt ígérték, ma hazamehetek, de ő azt mondta, hogy nem szólhat a parancsnoknak. Ekkor leírtam néhány sort, és arra kértem, hogy a papírt vigye el. Ezt megtette, és nem sokkal később bekísértek a parancsnokhoz.
Ekkor ő megint elnézést kért, de, mint mondta, nem ment az a kocsi Magyarországra, amiről korábban szó volt. Azt mondta, hogy menjek haza, szabad vagyok. De hogyan, hiszen nem volt útlevelem sem.
Ez volt 16-án. Egy kocsival elvittek Ungvárról Csapra, és a parancsnok azt mondta, hogy a csapi állomásparancsnok majd segít nekem, hogy hazajussak. Őt keressem.
Csapon megkerestem az állomásparancsnokot, aki viszont nem tudott semmit arról, hogy neki kell engem hazajuttatni. Elment intézkedett, és késő éjjel jöttek értem, akik visszavittek Ungvárra. Ezek az emberek civilben voltak, és nem a börtönbe vittek vissza, hanem a KGB épületébe.
Ott egy szobában hagytak, és azt ígérték, hogy reggel hat órakor jönnek értem, és akkor visznek haza Magyarországra. Reggel hatkor valóban meg is jelentek, és átvittek egy másik szobába. Ott elém tettek 5 személyi dossziét, és azt kérdezték, hogy ismerek-e közülük valakit. Az egyik embert ismertem. Ez az ember, ha jól emlékszem a neve Magyar volt, de nem vagyok benne biztos, a Borsod Megyei Pártbizottságon volt, mégpedig úgy, hogy a Központi Vezetőség tette oda 1956. nyarán a mezőgazdasági osztályra. Én nem igen találkoztam vele, inkább csak látásból ismertem.
Megkérdezték, hogy mikor találkoztam vele utoljára, és tudom-e hol van most. Én elmondtam, hogy valamikor október elején láttam, és nem tudom, hol lehet most.
Ekkor állt össze bennem a kép, hogy ez az ember a KGB ügynöke volt, és azért tették hozzánk 1956. augusztusában. Ekkor eszembe jutott az, hogy ismertem egy Bajkov nevű, feltételezésem szerint KGB tisztet, akivel egy alkalommal összetalálkoztam a megyei Pártbizottság épületében 1956. szeptemberében. Este volt már, én mentem be az épületbe, és ő jött ki. Nagyon meglepődtünk mind a ketten, és azt mondta, hogy szabadságon van, és azért jött, mert vadászni szeretne, és tanácsot kért a mezőgazdasági osztályon. Akkor ugyan feltűnő volt, hogy nem keresett meg, hiszen én voltam a pártbizottság első titkára, de igazán akkor jöttem rá, hogy kicsoda, amikor Ungváron megmutatták Magyar fényképét.

Ez után valóban elindultunk Magyarországra. Miskolcon a szovjet parancsnokságra vittek, nem haza. Egy szovjet tartalékos őrnagy kísért, aki tanáremberr volt, és sofőr.
Miskolcon már vártak. A parancsnokságon volt Krjug ezredes a parancsnok, Szergejev ezredes az elhárítás vezetője, Bubnov alezredes a helyettese, Unyicsánszkij alezredes politikai apparátus főnöke volt és Kukucska János, mint kormánybiztos.
Amikor beléptem, köszöntem, ők visszaköszöntek, de nem mondtak semmit.
Megkérdeztem, hogy miért ide kellet jönnöm, és nem az otthonomba. Ekkor azt mondta Szergejev, aki a szóvivő volt, hogy elnézést kérnek tőlem, tévedésből tartóztattak le, és arra kértek, hogy a megyei Munkástanács segítségével konszolidáljunk, mert sem ők, sem a kormánybiztos, sem pedig az akkor alakuló MSZMP nem volt képes. Mint megtudtam, nem akartak az emberek velük szóba sem állni, a sztrájk tartott, és azt mondták, hogy csak a megyei Munkástanács vezetőivel hajlandók tárgyalni arról, hogyan tovább. Ezért hoztak engem haza.
En akkor két feltétellel vállaltam el, mégpedig, hogy a Munkástanács többi tagját is hozzák haza soron kívül, és a másik feltételem az volt, hogy a megyei Munkástanács programját adjuk az embereknek. A forradalmi megyei Munkástanács programját dolgoztuk át oly módon, hogy csak a Varsói Szerződésből való kilépés nem volt benne a programban, minden más, amit az ott élők követeltek, benne volt. Ez december 5-én a helyi lapban meg is jelent, ami azt jelentette, hogy mind a szovjetek, mind az MSZMP, mind a kormánybiztos egyetértett vele. A megyei Munkástanács tagjai is hazakerültek, november végéig, december elejéig mindenki.

Konszolidáltunk a munkástanácsokkal és a lakossággal együtt, a szovjeteknek, ill. a kormánybiztosnak nem volt munkája ezzel kapcsolatban.

1956. december 10. környékén egy rendelettel felszámolták Kádárék a terület munkástanácsokat. Ekkor én azt kértem, hogy a megyei Munkástanács tagjait vezető beosztásba helyezzék el a tanácsokon, mivel ezekben az emberekben bízik a lakosság, hiszen ők választották őket. Ez így is történt. Mind a megyei, mind a városi, ill. járási tanácsokban vezetőként vettek részt.

1957. februárjában az MSZMP Intéző Bizottsága, a városi pártvezetők, név szerint Grósz Károly, Koval Pál, Csege László, Déri Ernő, Pataki László, Józsa László, stb. támadást indítottak ellenünk, a megyei Munkástanács volt tagjai ellen, hogy lejárassanak.. Elmondtak mindenféle, zsidóbérencnek, ellenforradalmárnak, gyilkosnak, imperialista bérencnek árulónak, szovjet bérenceknek.
Marosán György és Kiss Károly volt akik Budapestről támogatták őket.
Ekkor elegem lett az egészből és visszamentem abba a gyárba dolgozni, ahol korábban dolgoztam, a Kispesti Traktorgyárba.

Ezután 1957. május 23-án letartóztattak, majd 1958. július közepén ítéltek el életfogytiglant 10 év jogvesztést, vagyonelkobzást és perköltség kifizetését szabták ki.
1961-ben szabadultam. A volt megyei Munkástanácsból ötünket tartóztattak le, együtt ítéltek el, együtt is szabadultunk Kiss Józseffel, Bogár Károllyal, Szitovszky Zoltánnal és Nagy Attilával.

Azok az emberek, akikkel együtt voltam Ungváron:
Babits László, ő meghalt. Bogár Károly, [redacted] él. ([redacted]).
Csorba István, [redacted] él ([redacted])
Dr. Fekete László [redacted] él, ([redacted])
Kiss József ([redacted])
Koós István Béla, ő meghalt
Major Béla ([redacted])
Párizs István, nem tudom a címét, azóta nem sikerült a nyomára lelni.
Szitovszky Zoltán meghalt.
Vígh György katonatiszt volt, a címét nem tudom.
Zombori Sándor a volt katonai városparancsnok, ő meghalt már.

Mnást elmondani nem tudok. A felvett jegyzőkönyvet, mely az általam elmondottakat helyesen tartalmazza, elolvasás után h.h. aláírom.

Jkv. lezárva: 12.24

R. Nagy Gabriella r.őrgy. Földvári Rudolf tanú

ORFK BŰNÜGYI FŐIGAZGATÓSÁG
SZERVEZETT BŰNÖZÉS ELLENI IGAZGATÓSÁG
VIZSGÁLATI FŐOSZTÁLY
BŰNÜGYI OSZTÁLY

Szám: 151/2000.bü.

Jegyzőkönyv tanúkihallgatásról

Készült *a polgári lakosság háború idején való védelmére vonatkozó Genfben, 1949. augusztus 12-én kelt Egyezmény 147. cikkében meghatározott súlyos jogsértés elkövetése miatt* indított bűnügyben *Dr. Halustyik Mihály* tanú kihallgatása alkalmával [redacted] 2001. év 05. hó 09. nap 10 óra 10 perckor.

Jelen vannak:

R. Nagy Gabriella r.őrgy. a hatóság részéről

Dr. Halustyik Mihály tanú az eljárásban résztvevő

Közlöm önnel, hogy a Be. 63. § 1 (5) bekezdése alapján kérheti személyi adatainak - nevén kívül - zárt kezelését.

Kijelentem, hogy: *igen* kérem az adataim zárt kezelését.

aláírás

A tanú adatai:

Név DR. HALUSTYIK MIHÁLY
Személy azo.jel :
Születési hely :
Születési idő :
Anyja neve :
Állampolgárság :
Szem. igazoly. szám :
Útlevél száma :
Foglalkozása :
Munkahelye :

Telefonszáma :
Állandó lakcím :

A gyanúsítotthoz, valamint a büntetőeljárásban résztvevő személyekhez való viszonya: érdekelt *érdektelen*

Az eljárás tárgyául szolgáló bűncselekmény következtében kárt szenvedett-e? (ha igen, a kárt meg kell nevezni: *nem*

Az előbbiekben megnevezett, vagy egyéb okból elfogult-e? *nem*

A tanú hozzátartozóra nézve nem köteles terhelő vallomást tenni.

Figyelmeztetem, hogy a Btk. 233. § (1) bekezdése alapján, aki a hatóság előtt mást bűncselekmény elkövetésével hamisan vádol, vagy más ellen bűncselekményre vonatkozó koholt bizonyítékot hoz a hatóság tudomására, a hamis vád büntettét követi el, amit a törvény büntetni rendel.

Figyelmeztetem, hogy a Btk. 238. § (1) bekezdése alapján, az a tanú, aki a bíróság, vagy más hatóság előtt az ügy lényeges körülményeire valótlan vallomást tesz, vagy a valót elhallgatja, hamis tanúzást követ el, amit a törvény büntetni rendel.

A tanú nyilatkozata:

A hamis vád, és a hamis tanúzás törvényes következményeire történt figyelmeztetést megértettem és tudomásul vettem.

A tanú vallomása:

A feltett kérdésekre a következőket tudom elmondani:

1950-ben a Petőfi Akadámiáról kerültem én a katonai elhárításhoz amely kettős alárendeltségben volt. Szűcs Ernö volt a katonai elhárítás vezetője, aki a Péter Gábor első helyettese volt. Péter Gábor volt az Államvédelmi Hatóság vezetője.
Itt egy kéthónapos tanfolyamon vettem részt, és utána kaptam beosztást. 1950. végén Szűcs Ernőt kivonták a forgalomból a Rajk ügy után – mi úgy tudtuk, hogy azért, mert Rákosinak ez volt a döntése, mert nem tudta azt Rákosi, hogy 30-as, 40-es években Moszkvában adott-e róla Szűcs Ernő jelentéseket, és ha igen akkor kinek és mit - ekkor került oda Kutika Károly ezredes vezetőként.

1950. végén egy hathónapos pártiskolára kerültem. 1951. nyarán végeztem, ezt követően kerültem vissza a katonai elhárításhoz vizsgálóként. Ezt követően vezényeltek a Kádár –ügy tanúkihallgatói csoportjához. Ekkor az volt a feladatom, hogy az őrizetesek által elmondottak alapján fel kellett keresni azokat az embereket, akik a munkásmozgalmi vonalon szóba kerültek, és az őrizetesek vallomását ellenőriztük. Én Gács László vonalára kerültem. Tulajdonképpen mi az őrizetesekkel nem találkoztunk csak a felmerült neveket közölték velünk, és megmondták, hogy hol találjuk meg őket, és ki kellett hallgatni Gács László munkásmozaglmi tevékenységére.
Ekkor Károlyi Márton volt a vizsgálati osztály vezetője, aki egy vadállat volt. Nem vett emberszámba bennünket, én nagyon rosszul éreztem magam itt. Ekkor mi a Gyorskocsi utcai épületben dolgoztunk. A katonai elhárítás is itt voltm de az épületnek a katonai bíróság felőli oldalán. A két társaság csak az ebédlőben találkozott.
Az ebédlőben egy alkalommal találkoztam a katonai elhárítás vizsgálati osztály vezetőjével Gáspár Mártonnal, akinek elmondtam, hogy vissza akarok menni a katonai elhárításra
Végül is két és fél hét után kerültem vissza a katonai elhárításra. Ezt követően kerültem a Szabadsághegyi tisztiiskolára. Itt a hat hónapos iskolát végeztem el, majd ott maradtam a tanulmányi osztályon, szemináriumvezetőnek.
Itt 1953. elejéig voltam. Ekkor kerültem vissza a katonai elhárító osztályra Kutka Károly mellett működő ellenőrzési csoportba. Itt dolgoztam kb. két-három hónapot. Ekkor már folyt a Péter Gábor ügy a Államvédelmi Hatóságon a polgári vizsgálaton. Ekkor szinte minden vizsgáló ezen az ügyön dolgozott, a katonai vizsgálatról is ide vezényelték az embereket. Ekkor kérte Gáspár Márton, hogy mehessünk vissza hárman, az ellenőrzési csoport, a vizsgálatra, mert a folyamatban lévő ügyeket nem volt, aki vizsgálja.
Ezután 1953. májusában vezényeltek a Péter Gábor ügy vizsgálatára.
Ez azután történt, hogy a Péter Gábor ügy kuszasága miatt szovjet tanácsadót jöttek, Andropov vezetésével, akik átnézték az ügyet, és ezután lehetett látni azt, hogy mi az, amiben szükséges a vizsgálat. Ekkor, az ügy tisztázására kerültem ide.
Én Simon Jolánt kaptam meg, aki Péter Gábor felesége volt. Többen le voltak tartóztatva, akiknek semmi közük nem volt Péter Gáborhoz. Miután ez tisztázódott szabadlábra kerültek, és meg lett szüntetve az eljárás, közük volt Simon Jolán is.

1953. szeptembereben ujra iskolára kerültem, orosz előkészitő tanfolyamra, majd 1954. április első napjaiban kerültem ki Moszkvába Zserzinszkij Akadémiára. 1955. májusában jöttünk haza, utána a BM hírszerzési főosztályra kerültem, a T alosztályra.
1955. szeptemberében történt a vizsgálati osztályon személycsere, Balázsi Béla pártfőiskolára került, és Szalma József lett az utóda. Én vele együtt kerültem vissza a vizsgálati főosztályra, ahol a VI/1-es osztályra kerültem. A volt párt beiső ügyek maradékának a tartása és rendezése volt a feladatunk. Ez volt a „külön-részleg" . Ekkor a Rajk-ügy és Kádár-ügyekhez hasonlóan a szocdem ügyek felülvizsgálatát folytattuk. Kétly Anna és társai ügyet vizsgáltam.
A szocdem csoportok között vacillálás folyt, hogy melyiket kell előre venni. Hol az egyik ügyet, hol a máik csoport ügyét vettük elő. Ami meggyözödésem szerint csak időhúzási taktika volt.

1955. végén vagy 1956. elején történt hogy Hruscsov Angliában tartózkodott, és este a tiszteletére rendezett fogadáson megkapta azt a szociáldemokrata névsort, akik még letartóztatásban voltak Magyarországon. Még aznap éjszaka behívtak engem is, és mindenkit – kb. 200-300 embert kellett azonnal szabadítani.

1956. nyarán Szalma Józsefet és engem behívott az akkori ORFK vezetője Pőcze Tibor, akitől azt a feladatot kaptam, hogy fel kellett kutatni azt a helyet, ahová Rajkékat eltemették.
Két hónapig dolgoztunk Gödöllő mellett, mire sikerült megtalálni.
Ezután történt az exhumálásuk.
Ebben a munkában egy ember volt, aki részt vett a temetésben, Köteles Henrik. Ez után a Sólyom-ügyben kivégzetteket kellett megkeresnünk. Rajkéktól kb. 10-12 km-rel feljebb találtuk meg őket. Ez kb. szeptember közepén történt.

1956. szeptemberében egy hét szabadságot vettem ki. Majd, amikor visszamentem, akkor az ügyészség a Farkas Mihály és Farkas Vladimír elleni eljárást folytatta, és közben Péter Gábort is több esetben kihallgatták a Rajk és Kádár ügy koncepciójának a vonatkozásában.
Kb. ezek történtek október 23-ig.

1956. október 23-án délután a Bem téri nagygyűlésre mi is kimentünk. Itt nagy tömeg volt. Veres Péter fel akarta olvasni a 12 pontot, de a tömeg nem engedte elmondani, belekiabáltak. Sinkovics Imre szavalt, majd amikor vége lett a gyűlésnek, a Katonai Alkadémia fiataljaival együtt 16-os sorokban elindultak a Parlamenthez. A Bem térről kikerülve a Fő utcát, átmentek a Lánchídon. Mi ekkor már nem mentünk tovább, visszamentünk a Gyorskocsi utcába. 23-án este elrendelték az összetartást, nem lehetett az épületből kimenni. Épületvédelemre kellett berendezkedni. Le kellett zárni a kapukat, és az első emeleti és földszinti sarki pontokon védőállásokat kellett kialakítani.
Ott voltunk október 30-ig. Ki sem mozdultunk az épületből.
Nagy Imre, miután beszédében elmondta, hogy az ÁVH-t felosztják, október 30-án történt intézkedés. Átmentünk a Roosevelt térre, és ott Háry István közölte velünk hivatalosan, hogy október 29-vel az ÁVH felosztott. Nem tudják megmondani, hogy mi lesz, ezért azt javasolták, hogy aki úgy érzi, hogy a saját lakóterületén biztonságban el tudja magát helyezni, amíg az események valamilyen irányban el nem mozdulnak, az menjen haza, aki úgy látja, hogy erre nincs lehetősége – ekkor már tudtuk, hogy ÁVH-sokat lincselnek, - azok próbáljanak meg kijutni vagy Soroksárra, vagy Mátyásföldre a szovjet katonai parancsnoksagok valamelyikére. Ekkor már Budapest körbe volt zárva a szovjet csapatok által.
Ekkor Szalma Józseffel megbeszéltük, hogy mindkettőnknek vannak olyan lehetőségei, hogy ismerősnél, rokonnál meghúzzuk magunkat, így elváltunk egymástól. Ezután én a Lánchídon keresztül átmentem Budára.
Az apparátus nagyobb része, kb. 120-an úgy gondolták, hogy megpróbálnak valamelyik szovjet katonai parancsnokságra kijutni, ők kokárdát tűztek, és négyes sorban a Kossuth nótát énekelve kijutottak a soroksári bázisra.

Én útközben megismerkedtem egy ismeretlen férfival, aki felajánlotta, hogy nála megalhatok a Mészáros utcában. Másnap reggel elmentünk az Erzsébet térre, ahonnan teherautók indultak vissza vidékre. Csak olyan embereket engedtek fel a teherautóra, és vitték el vidékre, akik személyi igazolvánnyal tudják magukat igazolni. Én nem rendelkeztem személyi igazolvánnyal, így én nem tudtam hazamenni Gádorosra.
Ezután délben az Andrássy úton elindultam hazafelé, a feleségemet és lányomat akartam megkeresni.
Úgy tudtam az ellenőrző pontokon átjutni, hogy először, a körútnál szovjet tankok vonultak ki a városból a Hősök tere felé, akkor nem foglalkoztak velem, majd vettem egy kiló kenyeret, és azzal, mintha csak kenyérért mentem volna, sikerült átjutnom. Este kiértem a szüleimhez Rákosszentmihályra. Ott voltam november 4-ig.

November 04-én hajnalban a rádióban elhangzott Kádár nyilatkozata. Reggel édesapán elment otthonról a tanácsra, ahol dolgozott, közben találkozott egy szovjet ezredessel, akit már korábbról, Kecskemétről ismert. Mivel ez az ezredes tudta azt, hogy én belügyi apparátus tagja vagyok, eljött apámmal, és engem elvitt a szovjet parancsnokságra. Ott voltam két napig tolmács.
Ebben az időszakban az történt, hogy behívták a parancsnokságra az iskolák vezetőit, és a különböző kereskedelmi egységek vezetőit, az volt a cél, hogy induljon meg az élet, és ott kellett tolmácsolnom.
Két nap múlva bevittek a Roosevelt téri BM épületbe, mert szerveződött újjá a politikai apparátus. Már ott volt Szalma József. Ekkor úgy volt meghatározva, hogy összesen 20 fővel indul a vizsgálati részleg. Ebbe a 20 főbe, én már benne voltam. Amint lehetőségünk nyílt, azonnal vonultunk át a Gyorskocsi utcába, ahol még az épületvédelmi feladatok is fennálltak.
Elhelyezkedtünk az épületben, és a munkánk abból állt, hogy akiket a kijárási tilalom alatt összeszedtek és behozták, elszámoltattuk őket, és másnap kiengedtük. Ez kb. 2-3 hétig zajlott.

Ekkor még én a feleségemről és lányomról annyit tudtam, hogy Gádoroson vannak, azt kértem Szalmától, hogy 3 napra hazamehessek, hogy tudjam, mi van a családommal.
Ekkor a feleségem választ elé állított vagy ők, vagy a munkám. Ekkor én a családom mellett döntöttem. Bementem, elmondtam Szalmának, aki azzal engedett el, ha mégis változik az álláspontom, akkor visszavár.
Segédmunkásként helyezkedtem el egy fatelepen. Ott dolgoztam 1957. február végéig.

Ekkor édesapám tanácsára, megbeszélve a feleségemmel a dolgokat, visszamentem az apparátushoz 1957. márciusban.
Ekkor újra a vizsgálatra kerültem, Szalma Józsefhez.
Ekkor már az írók ügye folyt. Ebbe a csoportba kaptam beosztást. Háy Gyula ügyével foglalkoztam.
Ekkor még ott voltak a szovjet tanácsadók, ezek nem azok voltak, akikkel korábban együtt dolgoztunk.

Kérdésre elmondom, hogy Nagy Imre és társai ügy úgy kezdődött, hogy született egy politikai döntés arról, hogy Nagy Imrééket felelősségre kellívonni, ezután megalakult a nyomozó csoport, amelyik az ügyet vizsgálta. Ennek a külön egységnek a vezetője Rajnai Sándor volt. Miután a tököli repülőtérre 1957. közepén, nem emlékszem pontosan, mikor hozta haza egy gép Nagy Imrét, Losonczi Gézát, Donáth Ferencet, Jánosi Ferencet, Haraszti Sándort, Szilágyi Józsefet, Vásárhelyi Józsefet, behozták őket a Gyorskocsi utcába. Ekkor lettek kijelölve a vizsgálók, akik az őrizetesekkel foglakoztak.
A főbb emberekhez két vizsgálót rendeltek, a kisebbekhez egyet. Nagy Imrét Ferencsik József és Kapitány István, Losonczi Gézát Hevesi István és Földes György, Tildy Zoltánt Metelka István - aki magyarosította Mészárosra a nevét -, Donáth Ferencet Madarász Gyula, Haraszti Sándort én hallgattuk ki. Maléter Pálnak abban az időben nem volt kihallgatója, hónapokon keresztül nem hallgatta ki senki.
Szilágyi József kihallgatójára nem emlékszem. Arra emlékszem, hogy nem akart beszélni, és ha felhozták, minősíthetetlen hangnemben beszélt, gyalázkodott, szidalmazott, e miatt „pihentetettük", sokáig nem foglalkozott vele senki.

Az egész vizsgálat úgy ment, hogy a vizsgálók nem beszélték meg a kihallgatásokat, az értékelő, Rajnai kapta meg a jegyzőkönyveket, és ő kis papírokra írta össze, hogy kitől, mit kell kérdezni. Mi jegyzőkönyveket nem láttunk, csak a sajátunkat.
Harasztinak azért én lettem a kihallgatója, mert én voltam a felülvizsgálat során is, és pozitívnak ismert meg.
A jegyzőkönyv felvétele úgy történt, hogy volt egy adott téma, ő elmondta szóban az általa ismert dolgokat, és utána megfogalmaztuk, én kézzel leírtam, azt ő még egyszer végigolvasta, majd ezután legépeltek, és aláírattuk a gépírásos jegyzőkönyvet.

Donáthnál, Tildy Zoltánnál és Harasztinál a hangnem a kihallgatások során teljesen normális volt. Egyedül Nagy Imrénél volt vitatkozás, mert nem ismert el semmit, végig tagadta az ellenforradalom tényét.

A vizsgálat során, úgy emlékszem 1957 őszén, talán szeptemberben, de nem vagyok benne biztos, kimentünk Romániába, Bukarestbe tanúkihallgatásra. Tömpe István vezette a delegációt - ő a Fegyveres Erők Minisztériumán belül, a belügyi tárcát felügyelte - Rajnai, Szalma, Hevesi István és én, valamint egy gépíró, Plézer Mária.
Ekkor tanúként hallgattuk ki Vass Zoltánt, Szántó Zoltánt és Újhelyi Szilárdot. Vasst Rajnai és Tömpe, Szántót Hevesi, és Újhelyi Szilárdot én.
A kihallgatás lényege az volt, hogy milyen csoport tömörült Nagy Imre köré, és annak milyen szerepe volt az ellenforradalomban.

A román belügyi szervekkel mi kapcsolatot nem tartottunk, a minisztérium tartotta velük a kapcsolatot. Az a személy lehetett Münnich, vagy Tömpe.
A kint lévő emberekkel kapcsolatos problémák megoldása, ill. elhelyezésük a minisztériumokon belül történt. Nekünk erről nem volt tudomásunk.

IV. Fejezet
Egy törvény születésének és halálának dokumentumai

A Magyar Köztársaság
Miniszterelnöke

Dr. Szabad György úrnak
az Országgyűlés elnöke **1874/VIII/1992.**

Helyben

Tisztelt Elnök Úr!

A Kormány megtárgyalta és elfogadta az 1956. októberi forradalom és szabadságharc során elkövetett egyes bűncselekményekkel kapcsolatos eljárásról szóló törvényjavaslatot, amelyet mellékelten benyújtok.

A Házszabály 31. §-ának (1) bekezdése alapján az 1956. októberi forradalom és szabadságharc során elkövetett egyes bűncselekményekkel kapcsolatos eljárásokhoz fűződő erőteljes társadalmi igény miatt indítványozom a törvényjavaslat **sürgős** tárgyalását. A sürgős tárgyalást azt is indokolja, hogy az Alkotmánybíróság a Zétényi és Takács képviselő urak által benyújtott törvényjavaslatot alkotmányellenesnek nyilvánította és ezért olyan jogállami megoldást kellett keresni a legsúlyosabb bűncselekmények megmérettetésére, amely lehetővé teszi a társadalom megbékélését.

A törvényjavaslat előadója: dr. Balsai István igazságügyminiszter.

Budapet, 1992. november 5.

MAGYAR KÖZTÁRSASÁG MINISZTERELNÖKE

Köszönti:

(dr. Antall József)

A MAGYAR KÖZTÁRSASÁG KORMÁNYA

7302. számú
Törvényjavaslat
Az 1956 októberi forradalom és szabadságharc során elkövetett
egyes bűncselekményekkel kapcsolatos eljárásról

1.§

(1) A népbíráskodásról szóló, az 1945. évi VII. törvénnyel törvényerőre emelt 81/1945./II.5./ ME rendeletnek az 1440/1945./V.1./ ME rendelet 8. §-ával megállapított 13. §-a 7. pontjában /Hatályos anyagi büntetőjogi szabályok hivatalos összeállítása – BHÖ – 84. pontjának g/ alpontja/ meghatározott, az 1956. októberi forradalom és szabadságharc során elkövetett bűncselekmények büntethetőségének elévülésével kapcsolatban a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény /Btk./ 33. §-ának (2) bekezdését kell alkalmazni.

(2) Az (1) bekezdésben meghatározott bűncselekmény büntetési tétele a Btk. 2. §-ára figyelemmel - a 81/1945./II.5./ ME rendeletnek az 1440/1945./V.I./ ME rendelet 9. §-ával módosított 14. §-ára / BHÖ 85. pontja/ tekintettel - öt évtől tizenöt évig terjedő vagy életfogytig tartó szabadságvesztés.

2. §

(1) A háború áldozatainak védelmére vonatkozóan Genfben, 1949. augusztus 12-én kelt, az 1954. évi 32. törvényerejű rendelettel kihirdetett nemzetközi egyezmények közül

a/ a hadifoglyokkal való bánásmódra vonatkozóan Genfben, 1949. augusztus 12-én kelt egyezmény 3. cikkének 1. pontja alapján az egyezmény 130. cikkében,

b/ a polgári lakosság háború idején való védelmére vonatkozóan Genfben, 1949. augusztus 12-én kelt egyezmény 3. cikkének 1. pontja alapján az egyezmény 147. cikkében súlyos jogsértésként meghatározott, az 1956. októberi forradalom és szabadságharc során elkövetett bűncselekmények büntethetőségének elévülésével kapcsolatban - a háborús és az emberiség elleni büntettek elévülésének kizárásáról az Egyesült Nemzetek Szervezetének közgyűlése által New Yorkban, 1968. november 26-án elfogadott, az 1971. évi I. törvényerejű rendelettel kihirdetett egyezmény 1. cikke a/ pontjára is figyelemmel – a Btk. 33. §-ának (2) bekezdését kell alkalmazni.

(2) Az (1) bekezdésben felsorolt bűncselekmények büntetési tétele a Btk. 2. §ára figyelemmel

a/ a szándékos emberölés tényállása esetében – az 1878. évi V. törvény 278. és 279 §-ára /BHÖ 349 és 351 pontja/, a Btk. 166 §-ának (1) és (2) bekezdésében foglalt megkülönböztetésre tekintettel - öt évtől tizenöt évig, illetőleg tíz évtől tizenöt évig terjedő vagy életfogytig tartó szabadságvesztés;

b/ a kínzás vagy embertelen bánásmód, ideértve a biológiai kísérleteket is, a nagy fájdalom szándékos előidézése és a testi épség vagy egészség elleni súlyos merénylet elkövetése tényállásai esetében - az 1878. évi V. törvény 303-305. §-ára /BHÖ 362-364. pontja/, illető1eg a Btk. 170. §-ának (3)-(6) bekezdésére tekintettel - hat hónaptól öt évig terjedő szabadságvesztés,

c/ a hadifoglyoknak vagy védett személyeknek az ellenséges hatalom fegyveres erőiben szolgálatra kényszerítése, a hadifoglyoknak vagy védett személyeknek attól a jogától való megfosztása, hogy a jelen egyezmény rendelkezéseinek megfelelő szabályos és pártatlan eljárás alapján ítéljenek felette, a törvénytelen elhurcolás vagy áthelyezés, a törvénytelen visszatartás és a túszok szedése tényállásai esetében – az 1878. évi. V. törvény 324-325. §-ára /BHÖ 379-381. pontja/, illetőleg a Btk. 175. §-ára tekintettel – hat hónaptól három évig, a sértett halála esetén a Btk. 166. §-ának (4) bekezdésére tekintettel – öt évig terjedő szabadságvesztés;

d/ a vagyontárgyaknak a katonai szükség által nem indokolt, nagymérvű törvénytelen és önkényes megsemmisítése és eltulajdonítása tényállása esetében az 1878. évi V. törvény 344-349. §-ára és az 1948. évi XLVIII. törvény 35. §-ának (1) bekezdésére /BHÖ 433-437. pontja/, a Btk. 321. §-ában foglalt megkülönböztetésre tekintettel – két évtől nyolc évig, öt évtől tíz évig, il1etőleg öt évtől tizenöt évig terjedő szabadságvesztés.

3. §

(1) Az 1-2. §-ban felsorolt büncselekmények miatt

a/ a nyomozásra kizárólag a Fővárosi Főügyészség Nyomozó Hivatala

b/ a bírósági eljárásra kizárólag a Fővárosi Bíróság

illetékes.

(2) Az 1-2. §-ban felsorolt bűncselekményekke1 kapcsolatos e1járásra egyebekben a bűntető eljárásról szóló 1973. évi I. törvény rendelkezései az irányadók.

4. §

Ez a törvény a kihirdetésétől számított nyolcadik napon lép hatályba.

INDOKOLÁS

Az 1956 évi magyarországi forradalom és szabadságharc vérbefojtása során és a megtorlás idején a hatalom bitorlói számos olyan bűncselekményt hajtottak végre, amely ártatlan állampolgárok százainak életét oltotta ki, és emberek sokaságát életük végéig tette rokkanttá, mert egyénileg, vagy tömegesen kifejezésre juttatták vágyukat a demokrácia és a független Magyarország iránt, tiltakoztak a szovjet katonai intervenció és a bolsevik uralom ellen.

1956. október 23-a estéjén a szovjet birodalom helytartói – semmibe véve a népek békés együttélését és önrendelkezési jogát - a tiltakozó nép megmozdulásának elfojtására az idegen csapatok segítségül hívásával kívánták hatalmukat megőrizni, nemzetközi viszály felszításának árán is.

Az ÁVH és a Rákosi rendszerhez hű más fegyveresek semmibe véve a civilizált országokban kötelezően fennálló - így a magyar jogrendszerben is meglévő – parancsokat és tilalmakat, tömeggyilkosságokat követtek el, majd a szovjet fegyverek segítségével hatalomba helyezett Kádár adminisztráció „karhatalma„ folytatta e bűnös gyakorlatot, amellyel meg akarták törni a magyar nép szabadságvágyát és bosszút akartak állni a bolsevik rendszer vereségéért. Ezért – hasonlóan az október 25-i Parlament előtti és az október 26-i mosonmagyaróvári tömeggyilkossághoz - Budapesten, Salgótarjánban, Egerben és másutt sortüzeket nyitottak a felvonuló tiltakozó tömegre.

Mindezek a nemzetközi és hazai jogba egyaránt tiltott és büntetni rendelt magatartások mind máig nem mérettettek meg az igazságszolgáltatás által és a főbenjáró bűncselekmények elkövetői büntetlenséget élveztek.

A magyar országgyűlés már a második világháborút követően nyomban megalkotta azokat a büntetőjogi normákat, amelyek a szóban forgó cselekmények megítélésénél alkalmazandók, és - követve a nemzetközi szerződésekből eredő kötelezettségeket - gondoskodott azokról a belső büntetőjogi normákról is, amelyek értelmében e bűncselekmények mint az emberiség elleni bűncselekmények elévülhetetlenek.

Az 1956-os magyarországi forradalom és szabadságharc leverésével és megtorlásával kapcsolatban elkövetett háborús és emberiség elleni bűncselekményeket tehát olyan jogszabályok alapján kell megítélni, amelyek az elkövetés idején – s azóta is mind a mai napig – a magyar büntetőjog integráns részét képezik. A Tj. ezért nem visszamenőleges ítélkezést vezet be és nem utólagosan megalkotott tényállásokat rendel alkalmazni.

A Btk. 2. §-ára történő utalás gyakorlatilag a büntetési tételek időközben történt változásai folytán az enyhébb büntetési tétel alkalmazását jelenti. Az 1978. évi V. tv. hatályos tényállásait összefoglaló BHÖ és a Btk. hatályba lépése közötti időszakban (1962-1979) érvényben lévő Büntető Törvénykönyv – az 1961. évi V. törvény az érintett cselekményeket ugyancsak bűncselekményként tartalmazza, (emberölés 253. §, testi sértés 257. §, személyes szabadság megsértése 262. §, rablás 299. §.) ezért a Btk. 2. §-ában foglalt olyan cselekmény, amely az elbíráláskor hatályban lévő Büntető Törvénykönyv szerint már nem bűncselekmény, nem fordul elő.

1945 évi VII. törvénnyel törvényerőre emelt 1440-1945. (V.1.) ME számú rendelettel módosított 81/1945 (II. 5.) ME rendelet 11. és 13. §-aiban felvázolt háborús bűncselekmények megszakítás nélkül, napjainkig érvényben lévő büntető jogszabályok úgyis mint az 1978. évi IV. tv.(Btk.) 165. §-ban foglalt egyéb háborús bűntettek. Az 1945. évi VII. tv. 11. és 13. §-ában foglalt tényállásokat tartalmazza az 1952-ben kiadott „A hatályos anyagi büntetőjogi szabályok hivatalos összeállítása" (BHÖ) 84. pontja is.

A háborús bűncselekmények közül az 1945. évi VII. tv. 13. §. 7. pontjában foglalt tényállás (BHÖ 84. pont g.) alpontja) az 1956-os forradalom és szabadságharcban elkövetett bűntettek egy részére alkalmazható, figyelemmel arra is, hogy az 1964. évi 27. számú törvényerejű rendelet kizárja a háborús bűntettek büntethetőségének elévülését. (Ehhez képest a módosított 1962. évi 10. tvr. 20. §. (1) bekezdése a háborús büntettek elévülését illetően az 1964. évi 27. tvr. 2. §. értelmében hatályát vesztette.

Az 1945 évi VII. tv. 13. §. 7. pontjában foglalt – az 1939 évi háború utáni magatartásokat pönalizáló tényállást a jogalkotó szankcióval együtt hozta meg. A szankció az Alkotmánybíróság 23/1990. (X. 31.) AB számú határozata folytán annyiban változott csupán, hogy az öt évtől tizenöt évig terjedő szabadságvesztés vagy életfogytig tartó szabadságvesztés (1945. VII. tv. 14.

§. b.) és c.) pont) figyelemmel a Btk. 2. §-ban foglaltakra, valamint arra, hogy az eredeti szöveg szerinti kényszermunka, illetőleg fegyház szankció az 1950. évi II. törvény hatálybalépéséről szóló 1950. évi 39. tvr. (Btáé) 6. §. (1) és (2) bekezdés életfogytig tartó börtönnek felelt meg (BHÖ 85. pont).

Az 1956-os forradalom és szabadságharc idején ugyancsak hatályos magyar jog volt – s hatálya mind a mai napig érintetlen – az 1954. évi 32. tvr-rel kihirdetett Egyezmények, nevezetesen: „A háború áldozatainak védelmére vonatkozóan Genfben, 1949. évi augusztus 12. napján kelt nemzetközi egyezmények a Magyar Népköztársaságba való törvény erejéről". Az 1954. november 26-án kihirdetett Egyezmények 1955. február 3-án léptek hatályba, s váltak ezzel a magyar jog részévé. A háború áldozatainak védelmére vonatkozó Genfben kötött Egyezmény tételesen felvázolja a mindenki számára betartandó normák minimumát és külön meghatározza az úgynevezett súlyos jogsértéseket. Az 1956-ban hatályos magyar büntetőjogban mindezek a magatartások bűncselekménynek minősültek. A súlyos jogsértésként megjelölt magatartásokat a hadifoglyokkal való bánásmódról Genfben az 1949. augusztus 12-én kelt Egyezmény 130. cikke sorolja fel.

Így az Egyezménnyel védett személyek körében elkövetett

– a szándékos emberölést;
– kínzást, vagy embertelen bánásmódot, ideértve a biológiai kísérleteket is;
– a nagy fájdalom szándékos előidézését;
– testi épség vagy egészség elleni súlyos merénylet elkövetését;
– hadifogoly kényszerítését az ellenséges hatalom fegyveres erőiben való szolgálatra;
– a hadifogoly megfosztását attól, hogy felette szabályos és pártatlan eljárás alapján ítélkezzenek.

A polgári lakosság háború idején való védelméről szóló, Genfben, 1949. augusztus 12-én kelt egyezmény 3. cikk 1. pontja és 147. cikke lényegében megismétli a hadifogoly egyezményben foglalt előírásokat, így a súlyos jogsértések tilalmát, kiegészítve azt a túsz-szedés tiltásával, illetve a vagyontárgyak katonai szükség nélkül történt nagymérvű, törvénytelen és önkényes megsemmisítésével, illetve eltulajdonításával.

A súlyos jogsértést megvalósító magatartások mind a tényállást, mind a szankciót illetően a BHÖ 349-353. (Btk. 166. §-a), a BHÖ 379-381. (Btk. 175. §-a), BHÖ 433-437. (Btk. 321.) a magyar büntetőjogban tartalmukat illetően kriminalizálta.

Felvetődik a kérdés, mi határolja el a háborús és emberiség elleni cselekményeket – s e minőségük maga után vonja az elévülhetetlenség következményét is – az elkövetésükben azonos magatartást büntetni rendelő - elévülő - úgynevezett köztörvényes bűncselekményektől, például az emberöléstől.

Erre az alapvető kérdésre a Genfben kötött Egyezményekben meghatározott védett személyek és dolgok köre, mint speciális védett jogtárgy (hadifogoly Egyezmény 3. cikk 1. pont első bekezdés, illetve 130. cikk, valamint a polgári lakosság védelmére kötött szerződés 3. cikk 1. pont első bekezdés, illetve 140. cikk) ad eligazítást.

A Genfben kötött szerződések alapvető büntetőjogi kihatása az ugyanazon magatartást minden sértett javára kriminalizáló köztörvényes bűncselekményekhez képest az, hogy megváltoztatják a közönséges bűncselekmények jogi tárgyát. Az egyezményekkel érintett körben az egyes ember életét, testi épségét stb., jelentő jogtárgy helyébe az emberiség védelme lép. Így értékelte azt az 1961. évi V. tv. 139. §-hoz fűzött miniszteri indoklás is.

„A nemzetközi egyezményekben szereplő e tényállások - mint közönséges bűntettek, vagy mint katonai bűntettek tényállásai - a hatályos jogszabályozásban, illetve a javaslatban is szerepelnek. Eme bűntettek tárgya az élet, a testi épség, a vagyon stb. ennél fogva amúgyis üldözendő cselekmények. Mégis a javaslat a nemzetközi egyezményekben foglalt tényállások egy részét a továbbiakban kifejtendő indokoknál fogva, külön törvényi tényállásokba foglalta.

2. A háborús kegyetlenkedés bűntettének tárgya: az emberiség. Jelentősége van a bűntett elkövetési tárgyának, mert az emberiség elleni támadás közvetlenül a javaslatban írt passzív alanyokon valósul meg, a közvetlen sértés emberek testi épségét éri."

A 140. §-hoz fűzött miniszteri indoklás pedig rámutat:

„1. A háborús pusztítás tárgya: az ellenség oldalához tartozó polgárok tulajdona. Ennél fogva bár közvetlenül valamilyen vagyontárgyat ér támadás, közvetetten a humanizmusban kifejezésre jutó társadalmi viszonyok szenvednek sérelmet.

2. Az elkövetési magatartások hasonlóak a rombolás bűntettének elkövetési magatartásaihoz. A cselekmény tárgyi sajátossága azonban, hogy a törvényi tényállás csak abban az esetben tekinthető megvalósultnak, ha azt a.) háború idején, b.) hadműveleti területen, c.) katonai szükség nélkül követik el."

Az 1971. évi 1. számú törvényerejű rendelettel kihirdetett: (A háborús és az emberiség elleni, bűntettek elévülésének kizárásával az Egyesült Nemzetek Szervezetének Közgyűlése által New Yorkban az 1968. évi november hó 26. napján elfogadott Nemzetközi Egyezmény", a háború áldozatainak védelméről szóló Genfben 1949. augusztus 12-i egyezményben foglalt „súlyos jogsértésként" felvázolt bűncselekményeket - függetlenül elkövetésük időpontjától - elévülhetetlennek nyilvánítja a magyar jogban is.

Ehhez képest az emberölés, testi sértés, személyes szabadság és rablás jogi tárgya - maga után vonva az elévülhetetlenséget is megváltozott. A polgári lakosság háború idején való védelmére vonatkozó egyezmény 147. cikkének a vagyontárgyak védelmére irányuló rendelkezése felveti a dologrongálás és a lopás tényállásának kapcsolódását is. A dologrongálást illetően (BHÖ 474 - 477.) pont 1961. évi V. tv. 302. §., Btk. 324.) a Tj. azért helyezkedik szűkítő álláspontra, mert a cselekmény magánindítványra volt üldözendő. A lopást (BHÖ 422., 423. pont, 1960. évi V. tv. 296. §., Btk. 316. §.) pedig azért mellőzi a Tj., mert az egyezmény 147. cikke „törvénytelen és önkényes" eltulajdonításáról beszél, amelynek tartalmilag a rablás bűncselekménye felel meg.

A Tj. összességében tehát anyagi jogi részében olyan compillatio, amely az 1956-ban hatályban volt – és azóta is töretlenül érvényes – magyar büntető jogszabályokat összegzi, azzal a szándékkal, hogy elősegítse e jogszabályok alkalmazását, s mint ilyen nem érinti a „nullum crimen sine lege" és „nulla poena sine lege" alkotmányos elveket.

A Tj. tehát az elkövetés idején a nemzetközi egyezményeket kihirdető magyar jog szerinti bűncselekményekkel kapcsolatos jogalkalmazást mozdítja elő. Ezzel egyidejűleg tesz eleget az Alkotmány 7. §. (1) és 57. §. (4) bekezdéseiben megfogalmazott követelményeknek.

Azzal, hogy a Tj. deklarálja az 1956-ban és azóta folyamatosan élő egyes magyar büntetőjogi normákat, az alkotmányos büntetőjog keretei között, egyúttal érzékelteti, hogy az 1961. évi V. tv. megalkotása előtt és után is voltak olyan érvényes magyar büntetőjogi törvényi szabályok, amelyek a büntető kódexen kívül léteztek ugyan, hatályukat azonban ez a tény semmiben sem csorbította. Különösen áll ez az 1950-1962-ig terjedő időszakra, amikoris Magyarországon a büntetőjog általános részét az 1950. évi II. tv. (Btá), míg a különös részt a jogrendszerben számos helyen elszórt norma alkotta, amelyet a BHÖ-ben – csupán a jogalkalmazást megkönnyítendő – foglaltak össze. A BHÖ azonban soha sem volt törvény, s mint ilyen büntetőjogi kódex erejével soha sem bírt.

Azzal az aktussal ugyanis, hogy. a büntetőjogi normát magyar törvény (törvényerejű rendelet) kihirdette az részévé vált a magyar jogrendszernek, – ezen belül – a büntetőjognak. A büntetőjogi norma érvényessége nem szűkíthető le ugyanis egyetlen törvényre (a Btk-ra), hanem valamennyi érvényes törvényben (és azzal egy tekintet alá eső törvényerejű rendeletben) kihirdetett büntetőjogi norma részét képezi a magyar alkotmányos büntetőjognak.

A törvényjavaslat előterjesztője:

Dr. Balsai István
igazságügyminiszter

A törvényjavaslat elkészült: 1992. október 30.

1. sz. Melléklet

Az 1945. évi VII. törvénnyel törvényerőre emelt
81/1945.(II.5.) ME rendeletnek az 1440/1945. (V.I.)
ME rendelet 8. §.-ával megállapított
13. §.-a 7. pontja
(a BHÖ. 84. pontjának g) alpontja)

(Háborús bűnös az is,)

7. aki bármilyen formában olyan tevékenységet fejtett vagy fejt ki, illetőleg mozdított vagy mozdít elő, amely a népek háború utáni békéjének vagy együttműködésének megnehezítésére vagy megbontására, avagy nemzetközi viszály előidézésére alkalmas.

2. sz. Melléklet

A BHÖ. 85. pontja

A 84. pont a)-g) alpontjaiban felsorolt cselekményekre főbüntetésként a következő büntetéseket lehet alkalmazni:

a) halál vagy

b.) életfogytig tartó börtön vagy

c.) öt évtől tizenöt évig terjedhető börtön.

3.1. sz. Melléklet

A hadifoglyokkal való bánásmódra vonatkozóan
Genfben, 1949. augusztus 12-én kelt Egyezmény
3. cikkének 1. pontja és 130. cikke

3.cikk 1.

(Valamely Magas Szerződő Fél területén keletkező nem nemzetközi jellegű fegyveres összeütközés esetén mindegyik összeütköző Fél köteles legalább az alábbi rendelkezéseket alkalmazni.)

1. Azokat a személyeket, akik az ellenségeskedésekben nem vesznek közvetlenül részt, ideértve a fegyveres erőknek azokat a tagjait, akik letették a fegyvert és azokat a személyeket, akik betegség, sebesülés, elfogatás miatt, vagy más ok következtében harcképtelenné váltak, minden körülmények között, fajon, színen, valláson, hiten, nemen, születésen vagy vagyonon, valamint más hasonló ismérven alapuló bármely hátrányos megkülönböztetés nélkül emberséges bánásmódban kell részesíteni.

Ebből a célból mindenkor és mindenütt tilos a fent említett személyek tekintetében:

a) az élet és a testi épség elleni merénylet, nevezetesen a bármely alakban megnyilvánuló emberölés, megcsonkítás, a kegyetlen bánásmód, a kínzás és a kínvallatás;

b) túszok szedése;

c) a személyek méltóságának megsértése, nevezetesen a megalázó és lealacsonyító bánásmód;

d) a szabályszerűen megalakított és a művelt népek részéről elengedhetetlennek elismert igazságszolgáltatási biztosítékok alapján működő bíróság által megelőzően hozott ítélet nélkül kiszabott büntetés és annak végrehajtása.

130. cikk

Az előző cikkben említett súlyos jogsértésnek az alábbi tényállások egyikét vagy másikát kimerítő cselekmények tekintendők, ha azokat az Egyezmény által védett személyek vagy dolgok ellen követik el: a szándékos emberölés, a kínzás vagy embertelen bánásmód, ideértve a biológiai kísérleteket is, nagy fájdalom szándékos előidézése, a testi épség vagy az egészség elleni súlyos merénylet elkövetése, hadifoglyoknak az ellenséges Hatalom fegyveres erőiben szolgálatra kényszerítése, vagy a ha-

difoglyoknak attól a jogától való megfosztása, hogy a jelen Egyezmény rendelkezéseinek megfelelő szabályos és pártatlan eljárás alapján ítéljenek felette.

3.2. sz. Melléklet

A polgári lakosság háború idején való védelmére
vonatkozóan
Genfben, 1949. augusztus 12-én kelt Egyezmény
3. cikkének 1. pontja és 147. cikke

3. cikk 1.:

(Valamely Magas Szerződő fél területén keletkező nem nemzetközi jellegű fegyveres összeütközés, esetén mindegyik összeütköző Fél köteles legalább az alábbi rendelkezéseket alkalmazni:)

1. Azokat a személyeket, akik az ellenségeskedésekben nem vesznek közvetlenül részt, ideértve a fegyveres erőknek azokat a tagjait, akik letették a fegyvert és azokat a személyeket, akik betegség, sebesülés, elfogatás miatt, vagy más ok következtében harcképtelenné váltak, minden körülmények között, fajon, színen, valláson, hiten, nemen, születésen vagy vagyonon, valamint más hasonló ismérven alapuló bármely hátrányos megkülönböztetés nélkül emberséges bánásmódban kell részesíteni.

Ebből a célból mindenkor és mindenütt tilos a fent említett személyek tekintetében:

a) az élet és a testi épség elleni merénylet, nevezetesen bármely alakban megnyilvánuló emberölés, megcsonkítások, a kegyetlen bánásmód, a kínzás és a kínvallatás;

b) túszok szedése,

c) a személyek méltóságának megsértése, nevezetesen a megalázó és lealacsonyító bánásmód;

d) a szabályszerűen megalakított és a művelt népek részéről elengedhetetlennek elismert igazságszolgáltatási biztosítékok alapján működő bíróság által megelőzően hozott ítélet nélkül kiszabott büntetés és annak végrehajtása.

147. cikk

Az előző cikkben említett súlyos jogsértésnek az alábbi tényállások egyikét vagy másikát kimerítő cselekmények tekintendők, ha azokat az Egyezmény által védett személyek vagy dolgok ellen követik el: a szándékos emberölés, a kínzás vagy embertelen bánásmód, ideértve a biológiai kísérleteket is, nagy fájdalom szándékos előidézése, a testi épség vagy az egészség elleni súlyos merénylet elkövetése, a törvénytelen elhurcolás vagy áthelyezés, a törvénytelen visszatartás, védett személyeknek az ellenséges Hatalom fegyveres erőiben szolgálatra kényszerítése vagy attól a jogától való megfosztása, hogy a jelen Egyezmény rendelkezéseinek megfelelő szabályos és pártatlan eljárás alapján ítéljenek felette, túszok szedése, vagyontárgyaknak a katonai szükség által nem indokolt, nagymérvű, törvénytelen és önkényes megsemmisítése és eltulajdonítása.

4. sz. Melléklet

Az 1971. évi 1. számú törvényerejű rendelettel
kihirdetett, a háborús, és az emberiség elleni bűntettek
elévülésének kizárásáról
az Egyesült Nemzetek Szervezetének Közgyűlése által
New Yorkban az 1968. évi november hó 25. napján
elfogadott nemzetközi egyezmény I. cikkének a) pontja

(Függetlenül elkövetésük időpontjától nem évülhetnek el a következő bűncselekmények:)

A Nürnbergi Nemzetközi Katonai Bíróságnak az 1945. évi augusztus hó 8. napján kelt Alapokmányában meghatározott és az Egyesült Nemzetek Szervezete Közgyűlésének az 1946. évi február hó 13. napján kelt 3/I/ számú és az 1946. évi december hó 11. napján kelt 95/I/ számú határozataival megerősített háborús bűntettek, különösen azok, amelyeket a háború áldozatainak védelméről szóló, az 1949. évi augusztus hó 12. napján kelt genfi egyezmények „súlyos jogsértések"-ként sorolnak fel.

5. számú melléklet

A BHÖ 349., 351., 362.-364., 379.-381.,
valamint 433.-437. pontjai

Emberölés

349.

Aki embert előre megfontolt szándékból megöl: a gyilkosság bűntettét követi el és halállal büntetendő.

351.

Aki embert szándékosan megöl, ha szándékát nem előre fontolta meg: a szándékos emberölés bűntettét követi el és tíz évtől tizenöt évig terjedő börtönnel büntetendő.

Testi sértés

362.

(1) Hat hónaptól öt évig terjedhető börtönnel büntetendő a testi sértés, ha annak következtében a sérült, testének valamelyik nevezetesebb tagját vagy érzékét, beszélő-, halló-, látó- vagy nemző tehetségét elvesztette; ha e tagok, érzékek vagy tehetségek valamelyike használhatatlanná lett; ha a sérült nyomorékká vált: ha elméje megzavarodott; ha előreláthatólag hosszú ideig tartó betegségbe esett, vagy rendes foglalkozásának folytatására végképp – vagy előreláthatólag hosszú időre képtelenné vált vagy feltűnően eltorzíttatott.

(2) Ha pedig e sértések valamelyike felmenő ágai rokonon követett el: büntetése egy évtől öt évig terjedhető börtön.

363.

A 362. pontban meghatározott büntetés alkalmazandó akkor is, ha a testi sértés terhes állapotban lévő nőn követtetett el és a nő annak folytán méhmagzatát elvesztette.

364.

Ha a tettes szándéka a 362. és 363. pontokban felsorolt következmények valamelyikére irányult és az be is következett: a büntetés egy évtől öt évig terjedhető börtön leend.

Személyes szabadság megsértése

379.

(I) Aki valakit törvényellenesen elfog, elfogat, letartóztat vagy személyes szabadságától bármi más módon megfoszt; úgyszintén az, aki valakit a törvény által megengedett esetekben tartóztat le, azonban e cselekményét azonnal, mihelyt lehetséges volt, a hatóságnak nem jelenti be: személyes szabadság megsértésének bűntettét követi el és három hónapig terjedhető börtönnel büntetendő.

(2) Ha a letartóztatás hét napnál tovább tartott, de tizenöt napon túl nem haladott: egy évig – ha azonban tizenöt napnál tovább tartott, de egy hónapot nem haladott túl: két évig terjedhető börtönnel, – ha egy hónapnál hosszabb, de három hónapnál rövidebb ideig tartott hat hónaptól három évig terjedhető börtönnel, – ha pedig három hónapot túl haladott: egy évtől öt évig terjedhető börtönnel büntetendő.

(3) Ha a letartóztatott ellen más erőszak vagy sanyargatás követtetett el, amennyiben azok súlyosabb büntetés alá eső cselekményt nem képeznek, az ezen pontban meghatározott büntetések egy évvel meghosszabbíthatók.

380.

Öt évtől tíz évig terjedhető börtönnel büntetendő a személyes szabadság megsértése, ha:

a.) a letartóztatás vagy a kínzás által a 362. vagy 363. pontokban meghatározott testi sértés okoztatott,

b.) a letartóztatott valamely külhatalomnak katonai szolgálatába vagy rabszolgaságba vitetett.

381.

Tíz évtől tizenöt évig terjedhető börtönnel büntetendő a személyes szabadság megsértése, ha a letartóztatott annak vagy a letartóztatás alatt szenvedett sanyargatásnak következtében meghalt, amennyiben a cselekmény gyilkosságot nem képez.

Rablás

433.

Aki idegen ingó dolgot, annak birtokosától vagy bírlalójától, ez vagy más jelenlevő ellen alkalmazott erőszakkal vagy fenyegetéssel (435. pont) azon célból vesz el, hogy azt jogtalanul eltulajdonítsa: a rablás bűntettét követi el.

434.

(1) Rablásnak tekintetik, ha a tetten kapott tolvaj a lopás véghezvitele, vagy a lopott tárgy megtartása végett erőszakot vagy fenyegetést használ.

(2) Rablásnak tekintetik a lopás: ha oly módon követtetik el, hogy véghezvitele céljából valamely személy öntudatlan vagy védelmére tehetetlen állapotba helyeztetik.

435.

Fenyegetés alatt a 433. pont és a 434. pont (1) bekezdése esetében oly cselekmény közvetlen elkövetésével való fenyegetés értetik, mely által a fenyegetettnek vagy hozzátartozójának vagy valamely jelenlevőnek élete, testi épsége vagy vagyona súlyos veszélynek tétetik ki.

436.

A rablás öt évtől tíz évig, a 434. pont (2) bekezdése esetében pedig egy évtől öt évig terjedhető börtönnel büntettetik.

437.

(1) Tíz évtől tizenöt évig terjedhető börtönnel büntettetik a rablás ha:

(a) az elkövető rablás vagy zsarolás miatt már meg volt büntetve és emiatti utolsó büntetésének kiállása óta tíz év még el nem telt, vagy ha az elkövető lopás, sikkasztás, orgazdaság vagy csalás bűntette miatt már két ízben meg volt büntetve, feltéve, hogy legutolsó büntetésének kiállása óta tíz év még nem telt el.

(b) A rablással a szándékos emberölés kísérlete vagy súlyos testi sértés is követtetett el.

(2) Ha pedig szándékos emberölés is követtetett el: a büntetés életfogytig tartó börtön.

271. ülésnap (1993.02.16)

ELNÖK: Tisztelt Országgyűlés! Az eredmény megállapításáig, vagyis a szavazatszámlálás idejére a szavazás további menetét felfüggesztem. Ez alatt az idő alatt a következő tárgysorozati pontokat tudjuk sorra venni. Következik az 1956. októberi forradalom és szabadságharc során elkövetett egyes bűncselekményekkel kapcsolatos eljárásról szóló törvényjavaslat határozathozatala. Az előterjesztést 7302-es számon kapták kézhez. Most következik a miniszteri válaszadás. Tehát megadom a szót... Megadnám a szót az igazságügy-miniszter úrnak... De érkezik máris. (Megérkezik a terembe dr. Balsai István.) Tehát megadom a szót Balsai István igazságügy-miniszter úrnak, és átadom az ülés vezetését Szűrös Mátyás alelnök úrnak. (Az elnöki széket dr. Szűrös Mátyás foglalja el

DR. BALSAI ISTVÁN igazságügy-miniszter: Elnök Úr! Tisztelt Országgyűlés! A törvény határozathozatalának szokatlan módja természetesen nem lehet akadálya annak, hogy néhány szóval összefoglaljam a Kormány álláspontjaként is a nem nagy vihart, de mégiscsak jelentős kérdésben vitát indukált javaslat lényegét, és az ezzel kapcsolatos állásfoglalásokra is reagáljak. Annak idején, amikor a Kormány a tisztelt Ház elé terjesztette az 1956-os októberi forradalom és szabadságharc során elkövetett egyes bűncselekményekkel kapcsolatos eljárásról szóló törvény javaslatát, meg volt győződve arról, hogy nemcsak jogi, de erkölcsi kötelessége is jogállami választ keresni egy önkényuralmi időszak főbenjáró bűncselekményeinek a kezelésére. Tisztában volt azzal is, hogy a helyes válasz megtalálása időt és fáradtságot igényel, mert a jogállam nem mondhat le az önmaga részére szabott követelményekről, és még az önkényuralom bűncselekményeinek vizsgálatánál sem tekinthet el az alkotmányos garanciáktól. Hasonló helyzetben más, nagy múltú jogállam szakemberei sem jutottak sokkal hamarább kielégítő megoldáshoz, hiszen utalok arra, hogy a német parlament az imént, néhány héttel ezelőtt fogadta el azt a törvényt, amely a volt NDK-ban elkövetett és nem üldözött bűncselekmények üldözéséről rendelkezik. Bár a német törvény a megoldást és tartalmát illetően különbözik a Kormány napirenden levő törvényjavaslatától, mégis abban megegyezik, hogy az Országgyűlés a hatályos jogot deklarálta ott is, és rámutat arra, hogy a jogalkalmazó milyen joganyagot alkalmazzon az önkényuralom időszakában elkövetett egyes bűncselekmények elbírálásakor. Aligha lehet ezért a Kormányt késedelmeskedéssel vádolni, és azt állítani, hogy azok a főbenjáró büntettek, amelyek kezelésére a Kormány törvény javaslata alkalmas, azért maradjanak büntetlenül, mert két és fél év távlatából már nem érdemes velük foglalkozni. Ez az álláspont elfogadhatatlan mind jogilag, mind erkölcsileg. Jogilag elfogadhatatlan, mert ezzel az állam menlevelet adna olyan háborús bűncselekmények elkövetőinek, akiknek üldözésére egyrészt nemzetközi kötelezettséget vállalt, másrészt a magyar jogban előírtak szerint ugyancsak kötelezettség terheli. Ugyanúgy kötelezettség terheli, mint ahogy majd fél évszázaddal a II. világháború befejezését követően köteles eljárni a háborús bűnösökkel szemben mind a mai napig.

Elfogadhatatlan erkölcsileg is egy ilyen magatartás, mert a jövőre nézve azzal biztatja a legszörnyűbb bűnök elkövetőit, hogy némi szerencsével legrémesebb tetteik is elenyésznek, mert a bűn erősebb, mint az emberiség túlélésének érdekében meghozott jogszabályok, amelyek a háborús bűnöket üldözni rendelik minden elévülés lehetősége nélkül. Mindez nemcsak teoretikus fejtegetés, hanem napjaink véres valósága tőlünk délre. Nem feledkezhetünk meg arról a barbár népirtásról, amelyet estéről estére láthatunk a televízió híradó jóvoltából és filmkockáin. Az eszkalálódó boszniai válság közepette nincs sem politikai, még kevésbé erkölcsi alapja annak, hogy egy népirtó háború bűnösei ne kerüljenek bíróság elé. Ellenzéki oldalról felmerül a kérdés, hogy hol húzódnak meg a büntetőjogi felelősségre vonás lehetőségeinek a keretei. Nos, a Kormány törvény javaslata minden tekintetben e lehetőségek keretein belül van. Figyelemmel van az Alkotmánybíróságnak a Zétényi-Takács néven ismert törvénnyel kapcsolatban kifejtett álláspontjára is, hiszen a Kormány törvény javaslata olyan törvényeket foglal össze, amelyek az elkövetés idején hatályos magyar jogot öleltek föl, pontosan megállapítva a jogalkalmazó számára, hogy melyek az irányadó büntetőjogi normák, ide értve a tényállást és a büntetési tételeket is. A javaslat vitájában aggályként hangzott el, hogy vajon mennyiben vezethetnek eredményre az évtizedek távlatában elkövetett bűncselekményekkel kapcsolatos bizonyítási eljárások. Magától értetődik, hogy minden egyes büntetőeljárás során érvényesülnek mindazok az alkotmányos eljárásjogi garanciák, amelyek valamennyi büntetőeljárás során ma a magyar bíróságok előtt érvényesek. Elképzelhető, és így van ez a náci háborús bűnösök mintegy fél évszázaddal ezelőtt elkövetett bűneivel kapcsolatban is persze, hogy bizonyítási nehézségek miatt egyes eljárások esetleg nem eredményeznek olyan ítéleti bizonyosságot, amelyre bűnösséget lehetne alapítani. Mindez nem lehet annak oka, hogy eleve lemondjunk e főbenjáró bűnök üldözéséről, mint ahogy hasonló okból a náci bűnök üldözése sem vált időszerűtlenné. Azt hiszem, az az aggály, amely a törvényjavaslat bizottsági vitái során jelentkezett, hogy ti. a magyar forradalom és szabadságharc idején az elkövetett egyes cselekmények háborúban elkövetettnek minősülnek-e, az ún. Jelcin-dosszié dokumentumainak ismeretében teljesen eloszlanak. A magyar ügyekkel foglalkozó ENSZ bizottság megnyilatkozásai (Folyamatos zaj, az elnök csenget.), valamint az 1961-es magyar Btk. okfejtésén túl ma már ismerjük Zsukov úr jelentéseit is, amelyek nem hagynak kétséget afelől, hogy Magyarország ellen a szovjet hadsereg háborút folytatott le, és ez a háború a Székesfehérvár mellett állomásozó különleges hadtestnek adott paranccsal formálisan is megragadható, nem szólva azokról az adatokról, amelyek 35 ezer magyar lefegyverzéséről, nagy mennyiségű lőfegyver, harci technika és lőszer zsákmányolásáról szólnak a - idézem harci cselekmények során. A dokumentumok - bár válogatásról van szó - bepillantást engednek abba a szégyenletes szerepbe is, amelyet egyes magyarok vállaltak hazájuk árulása során. A II. világháborúban ezt a magatartást kollaborációnak nevezték, és közismert, hogy a civilizált világban mi volt a kollaboránsok sorsa. A kormány törvény javaslata senkit sem juttat ilyen sorsra, hiszen jól tudják, a magyar büntetőjog szabályai ezt jelenleg nem teszik lehetővé. Lehetővé teszik ugyanakkor azt, hogy a bűnök elkövetői és tetteik ítéleti bizonyosság erejével megbélyegeztessenek a nemzet és a nemzetközi közvélemény előtt. A bizottsági vitában felmerült, vajon magyar jogot képeznek-e a genfi konvenciók hivatkozott szabályai? Tisztelt Országgyűlés! Tudom, hogy a tudomány berkeiben különböző álláspontok vannak arról, hogy a nemzetközi egyezmények miként válnak egy ország belső jogává. Olyan törvény azonban nincsen a Magyar Köztársaság törvénytárában, amely ellene mondana annak, hogy a genfi egyezmények, amelyeket Magyarországon 1954-ben törvényerejű rendelettel kihirdettek, hogy ezek az egyezmények, amelyek 1955. február 3-án hatályba léptek, ne tartoznának az érvényes magyar

jog körébe. A Kormány nem tudott támogatni olyan módosító indítványt sem, amely a Btk. általános szabályaival szemben kötelező erővel határozná meg az alkalmazandó közügyektől eltiltást, illetőleg a vagyonelkobzás mértékét. Egy ilyen módosító indítvány elfogadása ellentmondana a törvény jellegének és céljának. Ez ugyanis nem az elkövetés idején hatályban volt büntető anyagi jogi jogszabályok körébe tartozik, hanem olyan új büntetőjogi norma lenne, amelynek valóban visszaható hatályú alkalmazása össze nem egyeztethető lenne a Btk. 2. §-val, és nem állná ki - feltehetőleg - egy alkotmányos vizsgálat próbáját sem. Tisztelt Országgyűlés! Végezetül tehát arra kérem Önöket, hogy az 1956-os októberi forradalom és szabadságharc során elkövetett egyes bűncselekményekkel kapcsolatos eljárásról szóló javaslatot az előterjesztés szerint szíveskedjenek elfogadni. Köszönöm figyelmüket. (Taps.)

ELNÖK: Köszönöm. Tisztelt Országgyűlés! Engedjék meg, hogy képviselőtársaim és a magam nevében tisztelettel köszöntsem a díszpáholyban helyet foglaló, a Román Szenátus dr.

Tanasa Tavala szenátor úr által vezetett küldöttségét (Taps, a vendég feláll a díszpáholyban.), valamint a Román Képviselőház dr. Otto Weber képviselő úr által vezetett küldöttségét. (Taps, a vendég feláll a díszpáholyban.) Kívánom, hogy érezzék jól magukat Magyarországon, és eredményes tárgyalásokat folytassanak. Tisztelt Országgyűlés! A határozathozatal következik. A benyújtott módosító javaslatokról együttes jelentés készült 9030-as számon. (17.50) Ennek sorrendjét követjük. Az 1. pontban Fodor Gábor az 1. és 2. § elhagyása mellett a 3. § (1) bekezdés felvezető szövege helyébe új rendelkezést javasol. Lényege: a törvényjavaslat tárgyát képező bűncselekményeknél egyedi eljárási szabályokat kíván meghatározni az illetékesség tekintetében. Egyik bizottság sem támogatja. Miniszter úr?

DR. BALSAI ISTVÁN igazságügy-miniszter: Nem.

ELNÖK: Kérem, szavazzanak. (Szavazás.) Az Országgyűlés a módosító javaslatot 65 igen szavazattal, 144 ellenszavazattal, 2 tartózkodás mellett elutasította. Kérdezem ezért az Országgyűlést, hogy elfogadja-e a törvényjavaslat eredeti 1. §-át, 2. §-ának (1) bekezdését, a (2) bekezdés a) és b) pontjait, a 3. § (1) bekezdésének felvezető mondatát. Kérem, szavazzanak. (Szavazás.) Az Országgyűlés az eredeti javaslatot 137 igen szavazattal, 81 ellenszavazattal, 4 tartózkodás mellett elfogadta. A 2. pontban Zimányi Tibor a törvényjavaslat 2. §-a (2) bekezdését új pontokkal kívánja kiegészíteni. Lényege: az egyes mellékbüntetések alkalmazására tesz javaslatot. Egyik bizottság sem támogatja. Miniszter úr?

DR. BALSAI ISTVÁN igazságügy-miniszter: Nem.

ELNÖK: Bocsánat, nem kért szavazást a frakció és nem kapta meg a szükséges támogatást sem. A 3. pontban az alkotmányügyi bizottság a 3. § (1) bekezdés a) pontjának módosítását javasolja. Lényege: nyomozásra kizárólag a Budapesti Ügyészségi Nyomozóhivatal legyen jogosult. Egyetért-e miniszter úr?

DR. BALSAI ISTVÁN igazságügy-miniszter: Igen.

ELNÖK: Kérem, szavazzanak. (Szavazás.) Az Országgyűlés a módosító javaslatot 152 igen szavazattal, 23 ellenszavazattal, 56 tartózkodás mellett elfogadta. Tisztelt Országgyűlés! A határozathozatal végére értünk. Kérdezem: van-e akadálya a végszavazásnak? Miniszter úr?

DR. BALSAI ISTVÁN igazságügy-miniszter: Nincsen.

ELNÖK: Nincs. A bizottságok részéről? Nincs. Végezetül kérdezem tehát a tisztelt Országgyűlést, hogy az elfogadott módosító javaslatokkal együtt elfogadja-e az 1956. évi októberi forradalom és szabadságharc során elkövetett egyes bűncselekményekkel kapcsolatos eljárásról szóló törvényjavaslatot. Kérem, szavazzanak. (Szavazás.) Kimondom a határozatot: Az Országgyűlés 151 igen szavazattal, 19 ellenszavazattal, 67 tartózkodás mellett a törvényjavaslatot elfogadta.

Az 1993. évi ..... törvény

az 1956 októberi forradalom és szabadságharc során elkövetett egyes bűncselekményekkel kapcsolatos eljárásról*

1. §

(1) A népbíráskodásról szóló, az 1945. évi VII. törvénnyel törvényerőre emelt 81/1945./II.5./ ME rendeletnek az 1440/1945./V.1./ ME rendelet 8 §-ával megállapított 13. §-a 7. pontjában /Hatályos anyagi büntetőjogi szabályok hivatalos összeállítása – BHÖ – 84. pontjának g/ alpontja/ meghatározott, az 1956. októberi forradalom és szabadságharc során elkövetett bűncselekmények büntethetőségének elévülésével kapcsolatban a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény /Btk/ 33. §-ának (2) bekezdését kell alkalmazni.

(2) Az (1) bekezdésben meghatározott bűncselekmény büntetési tétele a Btk. 2. §-ára figyelemmel – a 81/1945./II.5./ ME rendeletnek az 1440/1945./V.1./ ME rendelet 9. §-ával módosított 14. §-ára / BHÖ 85. pontja/ tekintettel – öt évtől tizenöt évig terjedő vagy életfogytig tartó szabadságvesztés.

2. §

(1) A háború áldozatainak védelmére vonatkozóan Genfben, 1949. augusztus 12-én kelt, az 1954. évi 32. törvényerejű rendelettel kihirdetett nemzetközi egyezmények közül

a/ a hadifoglyokkal való bánásmódra vonatkozóan Genfben, 1949. augusztus 12-én kelt egyezmény 3. cikkének 1. pontja alapján az egyezmény 130. cikkében,

b/ a polgári lakosság háború idején való védelmére vonatkozóan Genfben, 1949. augusztus 12-én kelt egyezmény 3. cikkének 1. pontja alapján az egyezmény 147. cikkében súlyos jogsértésként

* A törvényt az Országgyűlés az 1993. február 16-i ülésén fogadta el.

meghatározott, az 1956. októberi forradalom és szabadságharc során elkövetett bűncselekmények büntethetőségének elévülésével kapcsolatban – a háborús és az emberiség elleni büntettek elévülésének kizárásáról az Egyesült Nemzetek Szervezetének közgyűlése által New Yorkban, 1968. november 26-án elfogadott, az 1971. évi 1. törvényerejű rendelettel kihirdetett nemzetközi egyezmény 1. cikke a/ pontjára is figyelemmel – a Btk. 33. §-ának (2) bekezdését kell alkalmazni.

(2) Az (1) bekezdésben felsorolt bűncselekmények büntetési tétele a Btk. 2. §-ára figyelemmel

a/ a szándékos emberölés tényállása esetében – az 1878. évi V. törvény 278. és 279. §-ára /BHÖ 349. és 351. pontja/, a Btk. 166. §ának (1) és (2) bekezdésében foglalt megkülönböztetésre tekintettel – öt évtől tizenöt évig, illetőleg tíz évtől tizenöt évig terjedő vagy életfogytig tartó szabadságvesztés;

b/ a kínzás vagy embertelen bánásmód, ideértve a biológiai kísérleteket is, a nagy fájdalom szándékos előidézése és a testi épség vagy egészség elleni súlyos merénylet elkövetése tényállásai esetében – az 1878. évi V. törvény 303-305. §-ára /BHÖ 362-364. pontja/, illetőleg a Btk. 170. §-ának (3)-(6) bekezdésére tekintettel – hat hónaptól öt évig terjedő szabadságvesztés;

c/ a hadifoglyoknak vagy védett személyeknek az ellenséges hatalom fegyveres erőiben szolgálatra kényszerítése, a hadifoglyoknak vagy védett személyeknek attól a jogától való megfosztása, hogy a jelen egyezmény rendelkezéseinek megfelelő szabályos és pártatlan eljárás alapján ítéljenek felette a törvénytelen elhurcolás vagy áthelyezés, a törvénytelen visszatartás és a túszok szedése tényállásai esetében - az 1878. évi V. törvény 324-325. §-ára /BHÖ 379-381. pontja/, illetőleg a Btk. 175. §-ára tekintettel - hat hónaptól három évig, a sértett halála esetén a Btk. 166. §-ának (4) bekezdésére tekintettel - öt évig terjedő szabadságvesztés;

d/ a vagyontárgyaknak a katonai szükség által nem indokolt, nagymérvű, törvénytelen és önkényes megsemmisítése és eltulajdonítása tényállása esetében az 1878. évi V. törvény 344.349. §-ára és az 1948. évi XLVIII. Törvény 35. §-ának (1) bekezdésére /BHÖ 433-437. pontja/, a Btk. 321. §-ában foglalt megkülönböztetésre tekintettel – két évtől nyolc évig, öt évtől tíz évig, illetőleg öt évtől tizenöt évig terjedő szabadságvesztés.

3. §

(1) Az 1-2. §-ban felsorolt bűncselekmények miatt

a/ a nyomozásra kizárólag a Budapesti Ügyészségi Nyomozó Hivatal

b/ a bírósági eljárásra kizárólag a Fővárosi Bíróság illetékes.

(2) Az 1-2. §-ban felsorolt bűncselekményekkel kapcsolatos eljárásra egyebekben a büntetőeljárásról szóló 1973. évi I. törvény rendelkezései az irányadók.

4. §

Ez a törvény a kihirdetésétől számított nyolcadik napon lép hatályba.

Göncz Árpád
a Köztársaság elnöke

Szabad György
az Országgyűlés elnöke

53/1993. (X. 13.) AB határozat

A MAGYAR KÖZTÁRSASÁG NEVÉBEN!

Az Alkotmánybíróság a köztársasági elnöknek az Országgyűlés által elfogadott, de még ki nem hirdetett törvény rendelkezései alkotmányellenessége vizsgálatára irányuló indítványa alapján meghozta a következő

határozatot.

1. A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény (a továbbiakban: Btk.) 33. § (2) bekezdése alkalmazásánál alkotmányos követelmény az, hogy a büntethetőség el nem évülését csak azokra a bűncselekményekre nézve lehet megállapítani, amelyek büntethetősége az elkövetés idején hatályos magyar jog szerint nem évül el; kivéve, ha az adott tényállást a nemzetközi jog háborús bűncselekménynek, vagy az emberiség elleni bűncselekménynek minősíti, el nem évülését kimondja vagy lehetővé teszi, és Magyarországot az elévülés kizárására nemzetközi kötelezettség terheli.

2. Az Alkotmánybíróság megállapítja: összhangban van az Alkotmánnyal az, ha a Btk. 33. § (2) bekezdését az elkövetés időpontjában hatályos magyar jog elévülési szabályaira tekintet nélkül alkalmazzák a nemzetközi jogban meghatározott alábbi bűncselekményekre:

- a háború áldozatainak védelmére Genfben, 1949. augusztus 12-én kötött egyezményekben meghatározott, az egyezmények közös 2. cikke szerinti nemzetközi jellegű fegyveres összeütközés esetén elkövetett „súlyos jogsértésekre";

- a genfi egyezmények közös 3. cikkében a nem nemzetközi jellegű fegyveres összeütközés esetén tiltott cselekményekre.

3. Az 1956. évi forradalom és szabadságharc során elkövetett egyes bűncselekményekkel kapcsolatos eljárásról szóló, az Országgyűlés által 1993. február 16-án elfogadott törvény 1. §-a ellentétes az Alkotmány 57. § (4) bekezdésével és 7. § (1) bekezdésével.

A törvény 2. §-ának alkalmazása azon keretek között alkotmányos, amelyeket az Alkotmánybíróság határozatának 2. pontja kijelölt.

Az Alkotmánybíróság ezt a határozatát a Magyar Közlönyben közzéteszi.

INDOKOLÁS

I.

1. Az Országgyűlés 1993. február 16-án törvényt fogadott el az 1956. októberi forradalom és szabadságharc során elkövetett egyes bűncselekményekkel kapcsolatos eljárásról (a továbbiakban: Törvény). A Törvény szövege a következő:

„1. § (1) A népbíráskodásról szóló, az 1945. évi VII. törvénnyel törvényerőre emelt 81/1945. (II. 5.) ME rendeletnek az 1440/1945. (V. 1.) ME rendelet 8. §-ával megállapított 13. §-a 7. pontjában [Hatályos anyagi büntetőjogi szabályok hivatalos összeállítása - BHÖ. - 84. pontjának *g)* alpontja] meghatározott, az 1956. októberi forradalom és szabadságharc során elkövetett bűncselekmények

büntethetőségének elévülésével kapcsolatban a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény (Btk.) 33. §-ának (2) bekezdését kell alkalmazni.

(2) Az (1) bekezdésben meghatározott bűncselekmény büntetési tétele a Btk. 2. §-ára figyelemmel - 81/1945. (II. 5.) ME rendeletnek az 1440/1945. (V. 1.) ME rendelet 9. §-ával módosított 14. §-ára (BHÖ. 85. pontja) tekintettel - öt évtől tizenöt évig terjedő vagy életfogytig tartó szabadságvesztés.

2. § (1) A háború áldozatainak védelmére vonatkozóan Genfben, 1949. augusztus 12-én kelt, az 1954. évi 32. törvényerejű rendelettel kihirdetett nemzetközi egyezmények közül

a) a hadifoglyokkal való bánásmódra vonatkozóan Genfben, 1949. augusztus 12-én kelt Egyezmény 3. Cikkének 1. pontja alapján az Egyezmény 130. Cikkében,

b) a polgári lakosság háború idején való védelmére vonatkozóan Genfben, 1949. augusztus 12-én kelt Egyezmény 3. Cikkének 1. pontja alapján az Egyezmény 147. Cikkében súlyos jogsértésként meghatározott, az 1956. októberi forradalom és szabadságharc során elkövetett bűncselekmények büntethetőségének elévülésével kapcsolatban - a háborús és az emberiség elleni bűntettek elévülésének kizárásáról az Egyesült Nemzetek Szervezetének közgyűlése által New Yorkban, 1968. november 26-án elfogadott, az 1971. évi 1. törvényerejű rendelettel kihirdetett nemzetközi Egyezmény 1. Cikke *a)* pontjára is figyelemmel - a Btk. 33. §-ának (2) bekezdését kell alkalmazni.

(2) Az (1) bekezdésben felsorolt bűncselekmények büntetési tétele a Btk. 2. §-ára figyelemmel

a) a szándékos emberölés tényállása esetében - az 1878. évi V. törvény 278. és 279. §-ára (BHÖ. 349. és 351. pontja), a Btk. 166. §-ának (1) és (2) bekezdésében foglalt megkülönböztetésre tekintettel - öt évtől tizenöt évig, illetőleg tíz évtől tizenöt évig terjedő, vagy életfogytig tartó szabadságvesztés;

b) a kínzás vagy embertelen bánásmód, ideértve a biológiai kísérleteket is, a nagy fájdalom szándékos előidézése és a testi épség vagy egészség elleni súlyos merénylet elkövetése tényállásai esetében - az 1878. évi V. törvény 303-305. §-ára (BHÖ. 362-364. pontja), illetőleg a Btk. 170. §-ának (3)-(6) bekezdésére tekintettel - hat hónaptól öt évig terjedő szabadságvesztés;

c) a hadifoglyoknak vagy védett személyeknek az ellenséges hatalom fegyveres erőiben szolgálatra kényszerítése, a hadifoglyoknak vagy védett személyeknek attól a jogától való megfosztása, hogy a jelen Egyezmény rendelkezéseinek megfelelő szabályos és pártatlan eljárás alapján ítéljenek felette, a törvénytelen elhurcolás vagy áthelyezés, a törvénytelen visszatartás és a túszok szedése tényállásai esetében - az 1878. évi V. törvény 324-325. §-ára (BHÖ. 379-381. pontja), illetőleg a Btk. 175. §-ára tekintettel - hat hónaptól három évig, a sértett halála esetén a Btk. 166. §-ának (4) bekezdésére tekintettel - öt évig terjedő szabadságvesztés;

d) a vagyontárgyaknak a katonai szükség által nem indokolt, nagymérvű, törvénytelen és önkényes megsemmisítése és eltulajdonítása tényállása esetében az 1878. évi V. törvény 344-349. §-ára és az 1948. évi XLVIII. törvény 35. §-ának (1) bekezdésére (BHÖ. 433-437. pontja), a Btk. 321. §-ában foglalt megkülönböztetésre tekintettel - két évtől nyolc évig, öt évtől tíz évig, illetőleg öt évtől tizenöt évig terjedő szabadságvesztés.

3. § (1) Az 1-2. §-ban felsorolt bűncselekmények miatt

a) a nyomozásra kizárólag a Budapesti Ügyészségi Nyomozó Hivatal

b) a bírósági eljárásra kizárólag a Fővárosi Bíróság illetékes.

(2) Az 1-2. §-ban felsorolt bűncselekményekkel kapcsolatos eljárásra egyebekben a büntető eljárásról szóló 1973. évi I. törvény rendelkezései az irányadók.

4. § Ez a törvény a kihirdetésétől számított nyolcadik napon lép hatályba."

2. A Btk. 33. § (2) bekezdése szerint nem évül el

a) az 1945. évi VII. törvénnyel törvényerőre emelt és az 1440/1945. (V. 1.) ME rendelettel módosított és kiegészített 81/1945. (II. 5.) ME rendelet 11. és 13. §-ában meghatározott háborús bűntettek,

b) az emberiség elleni egyéb bűncselekmények (XI. fejezet);

c) az emberölés súlyosabban minősülő esetei [166. § (2) bekezdés *a)-h)* pontjai];

d) az emberrablás és az elöljáró vagy szolgálati közeg elleni erőszak súlyosabban minősülő esetei [177/A. § (4) bekezdés, 355. § (5) bekezdés *a)* pont];

e) a terrorcselekmény, a légijármű hatalomba kerítése és a zendülés súlyosabban minősülő esetei, ha a halált szándékosan okozva követik el [261. § (2) bekezdés *a)* pont, 262. § (2) bekezdés, 352. § (3) bekezdés *b)* pont]

büntethetősége.

3. A köztársasági elnök a törvényt nem hirdette ki, hanem 1993. március 8-án kelt indítványában alkotmányossági vizsgálatát kérte.

Az indítvány szerint az Országgyűlés által 1993. február 16-án elfogadott törvény ugyanazt a tárgykört érinti, mint az Alkotmánybíróság által korábban vizsgált törvényjavaslat. Ezért indítványozza, hogy az Alkotmánybíróság ezen törvény vonatkozásában is vizsgálja meg, az (egyes rendelkezéseiben, illetve egészében) megfelel-e

- a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya 15. §-ában,
- az Emberi Jogi Egyezmény 7. § (1) bekezdésében,
- az Alkotmány 2. § (1) bekezdésében, 7. § (1) bekezdésében, 8. § (1) és (2) bekezdésében, 57. § (2) és (4) bekezdésében, valamint
- az Alkotmánybíróság 11/1992. (III. 5.) AB határozatában írt követelményeknek,

azaz a büntetőjogi legalitás alkotmányos elveinek, az állam büntető hatalma korlátozottsága elvének, a jogban való bizalom elvének, a jogbiztonság elvének és ezeken keresztül a jogállamiság követelményrendszerének.

II.

Az Alkotmánybíróság hatásköre az indítványozott vizsgálatra

1. A köztársasági elnök annak előzetes vizsgálatát indítványozta, hogy a Törvény megfelel-e egyrészt az Alkotmány bizonyos rendelkezéseinek, másrészt két nemzetközi egyezménynek.

Előzetes normakontroll csakis az alkotmányellenesség megállapítására irányulhat [Alkotmány 26. § (4) és (5) bekezdés, az Alkotmánybíróságról szóló 1989. évi XXXII. törvény (a továbbiakban: Abtv.) 35. § (2) bekezdés]. Nemzetközi szerződésbe ütközés szempontjából csakis jogszabályt vizsgálhat meg az Alkotmánybíróság (Abtv. 44. §), a jogszabály pedig a kihirdetéssel nyeri el ezt a minőségét. Tehát ki nem hirdetett törvény nemzetközi szerződésbe ütközése vizsgálatára nincs törvényes alap.

2. Olyan jogszabály, törvényjavaslat vagy ki nem hirdetett törvény alkotmányossági vizsgálata során azonban, amely nemzetközi jogi kötelezettséget valósít meg, s még inkább, ha a vizsgálat - mint a jelen esetben is - kifejezetten arra irányul, hogy a belső jog a nemzetközi joggal az Alkotmány 7. § (1) bekezdése szerint összhangban van-e, szükségszerűen be kell vonni a vizsgálatba azt is, hogy a kérdéses belső norma a vállalt nemzetközi jogi kötelezettségbe ütközik-e, illetve, hogy a nemzetközi kötelezettségvállalás összhangban van-e az Alkotmánnyal.

A nemzetközi joggal összefüggő belső jogszabály alkotmányossága ugyanis *más összefüggésben, más szempontok alapján is* vizsgálandó, mint egy csakis a hazai jogot érintő normáé. A nemzetközi jog figyelembevételétől vagy mellőzésétől függően ugyanannak a normának a vizsgálata más-más eredményre is vezethet. Az Alkotmánybíróságnak tehát be kell vonnia az alkotmányossági vizsgálatba az Alkotmány 7. § (1) bekezdését is, mert a nemzetközi kötelezettségeket megvalósító jogszabályok alkotmányosságának az ott előírt összhang is része.

E tekintetben közömbös, hogy a jogszabály előzetes vagy utólagos alkotmányossági kontrolljáról van-e szó; egyik sem végezhető el a belső jogszabály, a nemzetközi szerződés és az Alkotmány harmóniájának vizsgálata nélkül. A hatásköri korlátokból legfeljebb az következik, hogy az előzetes vizsgálatra irányuló eljárásban a rendelkező rész nem tartalmaz megállapítást a ki nem hirdetett törvény és a nemzetközi szerződés viszonyáról.

III.

A belső jog és a nemzetközi jog viszonya az Alkotmány 7. § (1) bekezdése értelmében

a) A 7. § (1) bekezdés első fordulata, amely szerint a Magyar Köztársaság jogrendszere elfogadja a nemzetközi jog általánosan elismert szabályait, azt mondja ki, hogy ezek az „általánosan elismert szabályok" külön (további) transzformáció nélkül is a magyar jog részei. A transzformációt ebben az általánosságban - vagyis a szabályok felsorolása, illetve meghatározása nélkül - maga az Alkotmány hajtotta végre. Eszerint a nemzetközi jog általánosan elismert szabályai nem az Alkotmány részei, hanem „vállalt kötelezettségek". Az, hogy a vállalást és a transzformációt az Alkotmány tartalmazza, nem érinti az Alkotmány, a nemzetközi jog és a belső jog hierarchiáját. Ez az általános belső joggá tétel egyáltalán nem zárja ki, hogy egyes „általánosan elismert szabályokat" külön egyezmények (is) meghatározzanak és azok tekintetében külön transzformáció történjék. Az ENSZ Alapokmánya és a genfi egyezmények tartalmaznak például ilyen szabályokat.

Az Alkotmány 7. § (1) bekezdése azt is jelenti, hogy a Magyar Köztársaság az Alkotmány rendelkezésénél fogva részt vesz a nemzetek közösségében; ez a részvétel tehát a belső jog részére alkotmányi parancs. Ebből következik, hogy az Alkotmányt és a belső jogot úgy kell értelmezni, hogy a nemzetközi jog általánosan elfogadott szabályai valóban érvényesüljenek.

b) A 7. § (1) bekezdés második fordulata - a vállalt nemzetközi jogi kötelezettségek és a belső jog összhangjának biztosítása - minden „vállalt" nemzetközi kötelezettségre vonatkozik, az általánosan elismert szabályokra is. Másrészt az összhangot az egész belső joggal biztosítani kell, az Alkotmánnyal is. Az Alkotmány 7. § (1) bekezdése tehát az Alkotmány, a nemzetközi jogból származó szerződéssel, vagy közvetlenül az Alkotmánnyal vállalt kötelezettségek, valamint a belső jog összhangját követeli meg; az összhang biztosításában figyelemmel kell lenni mindegyikük sajátosságaira.

IV.

A háborús bűncselekmények és emberiség elleni bűncselekmények sajátosságai

A most tárgyalt ügyben mind az Alkotmány, mind a belső jog értelmezését annak fényében kell elvégezni, hogy a háborús és emberiség elleni bűncselekményekre vonatkozó normák a nemzetközi jog sajátos részét képezik, amelyben nem csupán államok egymás közötti kötelezettségvállalásáról van szó, hanem amelyben a nemzetközi jog az egyes egyénekre is megállapít kötelezettséget és büntetőjogi felelősséget. Ezzel tehát a nemzetközi jog egyrészt olyan területet érint, amely egyébként a szuverén állam büntető hatalma alá van rendelve, másrészt ezt úgy teszi, hogy a háborús bűncselekmények és az emberiség elleni bűncselekmények sok tekintetben eltérnek a belső büntetőjog alapelveitől és a büntető hatalom gyakorlásának szokásos módjától is.

1. A háborús bűncselekmény és emberiség elleni bűncselekmények esetében olyan bűncselekményekről van szó, amelyek *e minőségükben* nem a belső jog részeként keletkeztek, hanem a nemzetek közössége tartja őket bűncselekménynek, és a nemzetek közössége határozza meg tényállásukat.

Ezek a bűncselekmények - a második világháború idejétől meghatározóvá vált nemzetközi jogi jogfejlődés szerint - nem egyszerűen a legtöbb állam belső büntetőjogában is üldözött cselekmények. (Az emberölés tényállása tehát nem minősíthető fel önmagában emberiség elleni bűncselekménnyé.) Nemzetközi státuszukhoz hozzátartozik a nemzeti jogok fölötti megalapozásuk, akár a természetjogban (a pozitív jog fölötti elvi alapokra hivatkozás a nemzetközi jogon belül is garancia az esetleg önkényes nemzetközi szerződések ellen), akár a „nemzetközi közösség alapjainak" védelmében, akár abban, hogy ezek a cselekmények az emberiséget veszélyeztetik: elkövetőik „az emberi nem ellenségei". Jelentőségük tehát nagyobb annál, semhogy büntethetőségük az egyes államokban való elfogadásuktól, vagy az államok mindenkori büntető politikájától függhetne.

2. A háborús bűncselekményeket és az emberiség elleni bűncselekményeket *a nemzetközi közösség üldözi és bünteti:* egyrészt nemzetközi bíróságok útján, másrészt azzal, hogy *az államoknak, amelyek tagjai akarnak lenni a nemzetek közösségének, vállalniuk kell* üldözésüket.

A nürnbergi és tokiói nemzetközi bíróságok vezették be és alapozták meg ezt a nemzetközi büntetőbíráskodást; nyomukon haladva a népirtásról szóló 1948-as egyezmény is előirányzott nemzetközi büntetőbíróságot, ezt azonban nem állították fel. Az államok nemzetközi egyezményekben kötelezték magukat az ilyen bűncselekmények megbüntetésére. Az egyes átfogó emberi jogi egyezmények végrehajtásán őrködő nemzetközi szervek (bizottságok és bíróságok) gyakorlatában az utóbbi 10-15 évben egyre határozottabban kirajzolódik azoknak az államoknak elmarasztalása, amelyek belső jogukban nem tesznek eleget e kötelezettségüknek. (Elsősorban az Amerika-Közi Emberi Jogi Bíróság és Bizottság határozataiban bontakozik ki az államok nemzetközi jogból fakadó kötelessége a büntetőjogi üldözésre, amelyet amnesztiával sem kerülhetnek meg.) A nemzetközi bíráskodás ismét felmerült az Öbölháború kapcsán; majd napjainkban a Biztonsági Tanács létre is hozott egy nemzetközi bíróságot azon személyek megbüntetésére, akik felelősek a nemzetközi humanitárius jog súlyos megsértéséért a korábbi Jugoszlávia területén, 1991 után. [A BT 808 (1993) és 827 (1993) számú határozatai.] A BT 808-as határozata felkérte a Főtitkárt, hogy készítse el a

határozat végrehajtásához szükséges anyagot: ez gyakorlatilag a Nemzetközi Bíróság statutuma és annak részletes indokolása (Report).

A Statutum és a Report (1993. május 3.) különös jelentősége, hogy - éppen a nullum crimen sine lege követelménye miatt, a Statutum 2, 3, 4 és 5. szakaszában - részletesen megállapítja és tartalmazza azt a nemzetközi anyagi jogot, amelynek szabályai „minden kétséget kizáróan a [nemzetközi] szokásjog részei, úgy hogy fel sem merül az a probléma, hogy számos, de nem minden állam részese bizonyos egyezményeknek." (Report 34. pont.) Az alkalmazandó jog tehát független az egyes államok belső jogától. Összhangban van ezzel, hogy a Bíróság a hatáskörébe tartozó bűnök megbüntetésében a nemzeti bíróságok felett áll. Noha az utóbbiakat eljárásra bátorítja a főtitkár Jelentése, a Statutum úgy rendelkezik, hogy a Nemzetközi Bíróság az ügyeket bármely eljárási szakban magához vonhatja; továbbá a ne bis in idem is csak annyiban érvényesül, hogy a nemzetközileg már megbüntetett bűnös nem állítható többé nemzeti bíróság elé, fordítva azonban nem így van: a Nemzetközi Bíróság újból ítélkezhet, ha a nemzeti bíróság az emberiség elleni bűntettet közönséges bűncselekményként kezelte, vagy ha a nemzeti eljárás nem volt pártatlan, független vagy tisztességes, vagy ha a nemzetközi bíráskodás kikerülésére alkalmazták (10. Cikk).

3. Az az állam tehát, amely a háborús bűncselekményeket vagy az emberiség elleni bűncselekményeket üldözi és megbünteti, *a nemzetek közösségének mandátuma alapján cselekszik, a nemzetközi jogban megállapított feltételek szerint.* A nemzetek közössége esetenként igényt is formál arra, hogy nemzetközi szervek útján felülbírálja azt a nemzeti gyakorlatot, amely nem felel meg a nemzetközi jognak.

A nemzetek közössége büntető hatalma más feltételek és más korlátok között működik, mint az egyes államoké; az eltérések az általa üldözött bűncselekmények sajátosságából, különösen az egész emberiségre nézve bennük rejlő veszélyből erednek, amelyek miatt kiemelték őket a nemzeti megítélésből.

4. A háborús bűncselekmények és emberiség elleni bűncselekmények nemzetközi jogi alapú üldözése és megbüntetése csak garanciák között történhet; önellentmondás lenne az emberi jogokat ezek nélkül védeni. A garanciákat azonban nem lehet felcserélni vagy helyettesíteni a nemzeti jog garanciáival.

a) A nullum crimen sine lege garanciáját a nemzetközi jog magára érti, s nem a belső jogra. „A nemzetközi szokásjog", „a civilizált nemzetek által elismert jogelvek", „a nemzetek közössége által elismert jogelvek" az a lex, amely a magatartást a nemzetek közössége által (nemzetközi szervezetek vagy a közösségbe tartozó államok útján) üldözendőnek és büntetendőnek minősíti - függetlenül attól, hogy a belső jog tartalmaz-e hasonló bűncselekményeket, vagy hogy a megfelelő egyezményeket az egyes országok belső joggá tették-e. A háborús bűncselekmények és az emberiség elleni bűncselekmények súlyossága, az, hogy általuk a nemzetközi béke és biztonság, illetve maga az emberiség kerül veszélybe, nem egyeztethető össze azzal, hogy büntethetőségük nemzeti jogoktól függjön. Az emberiség elleni bűncselekmények meghatározásának függetlenségét a nemzeti jogoktól a Nürnbergi Nemzetközi Katonai Törvényszék Alapszabálya 6. Cikkének *c)* pontja mondta ki: az ott felsorolt

cselekmények emberiség elleni bűncselekménynek minősülnek, „akár sértették annak az országnak a belső jogát, amelyben elkövették, akár nem". Az 1968. évi New York-i Egyezmény szintén az emberiség elleni bűntettek meghatározása részévé teszi a klauzulát: „még akkor is, ha e cselekmények nem sértik annak az országnak belső jogát, ahol azokat elkövették". Hasonlóan, az 1973-ban az ENSZ Közgyűlése által elfogadott „Principles of Cooperation" (a háborús bűnösök üldözésében és megbüntetésében) büntetni rendeli az emberiség elleni bűncselekményeket, „akárhol is követték el őket". A nemzetközi humanitárius jog sérelmére a volt Jugoszláviában elkövetett bűntettek megbüntetésére létrehozott Nemzetközi Bíróság által alkalmazandó anyagi jog meghatározásakor kifejezetten elutasították, hogy a Bíróság akár a nemzetközi humanitárius szokásjogot inkorporáló belső jogot is figyelembe vegye; mert a nemzetközi humanitárius jog kétségkívül szokásjoggá vált szabályai e minőségükben „kielégítő alapot nyújtanak a joghatóság tárgyi megalapozására". (Report, 36. pont.) Ez is a két jogrend külön kezelésének elvét erősíti meg.

A Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya 15. Cikke (1) bekezdése - amely tartalmában megegyezik az Európai Emberi Jogi Egyezmény 7. Cikke (1) bekezdésével - arra kötelezi a részes államokat, hogy a nullum crimen sine lege és a nulla poena sine lege elvét feltétlenül tartsák be. A nemzetközi jogban meghatározott bűncselekményre való hivatkozás („Senkit nem szabad elítélni olyan cselekményért, amely elkövetése idején a hazai vagy a nemzetközi jog alapján nem volt bűncselekmény") az irodalom szerint kizárólag olyan bűncselekményekre vonatkozik, amelyek a belső jogban vagy ratifikálás, vagy a közvetlen alkalmazás folytán kétségkívül büntetendők.

Az Egyezségokmány 15. Cikk (2) bekezdése szerint: „E Cikk nem képezi akadályát valamely személy bíróság elé állításának és megbüntetésének olyan cselekmény vagy mulasztás miatt, amely elkövetése idején a nemzetek közössége által elismert jogelvek szerint bűncselekmény volt." (Tartalmilag hasonló az Európai Emberi Jogi Egyezmény 7. Cikk (2) bekezdése, azzal az eltéréssel, hogy a „nemzetek közössége" helyett a „civilizált nemzetek" kifejezést használja.) Ez a kivétel teszi lehetővé a fent körülírt sui generis nemzetközi jogi bűncselekmények üldözését a részes államok által akkor is, ha azok tényállása és büntethetősége nem része a belső jognak. Ebből értelemszerűen következik az is, hogy ezeket a cselekményeket az egyezmények a nemzetközi jogban kialakított feltételek szerint engedik üldözni és büntetni. A (2) bekezdések így nyilván áttörik a belső jogban az egyezmények által is megkövetelt büntetőjogi garanciát, annál is inkább, mert az Európai Egyezmény 15. Cikk (2) bekezdése, illetve az Egyezségokmány 4. Cikk (2) bekezdése a nullum crimen nulla poena garanciák feltétlen érvényesülését még háború és szükséghelyzet idejére is feltétlenül előírja. A (2) bekezdés azon államokra nézve, amelyek a bűncselekmények elkövetése utáni időben inkorporálták jogukba a háborús bűncselekményekre és az emberiség elleni bűncselekményekre vonatkozó nemzetközi jogi normákat, a belső jog szempontjából a visszaható hatályú büntető törvényhozás engedélyezésével jelent egyet. Ezeket a cselekményeket a nemzetközi jognak kellett az elkövetés idején büntetendővé nyilvánítania, és nem a belső jognak.

Történetileg a kivétel a II. világháborúval kapcsolatos háborús bűncselekmények és emberiség elleni bűncselekmények büntethetőségére vonatkozott. A nemzetközi jogfejlődés azonban folyamato-

san eloldotta a „nemzetközi humanitárius jog" elleni bűncselekmények körét a háborús kontextustól, illetőleg függetlenítette a belső jogi bűnüldözés feltételeitől az elévülés tekintetében is, amennyiben két egyezmény is készült a háborús bűncselekmények és emberiség elleni bűncselekmények el nem évüléséről.

b) A nemzetközi anyagi jogot vagy eljárást meghatározó egyetlen dokumentum sem tartalmaz időbeli korlátozást a háborús és emberiség elleni bűntettek büntethetőségére nézve. A nürnbergi és tokiói eljárás befejezése után azonban a háborús bűncselekményeket az egyes államok gyakorlatilag belső joguk alapján üldözték, s a belső jog szerinti elévülési idő lejártának közeledtével egyes belső jogokban sor került az elévülés törvényi meghosszabbítására vagy kizárására. Az 1968-as New York-i Egyezmény célja éppen az ezzel kapcsolatos, a belső jogból folyó bizonytalanságok és esetlegességek kiküszöbölése volt, amikor kimondta, hogy az Egyezményben felsorolt háborús bűncselekmények és emberiség elleni bűncselekmények „függetlenül elkövetésük időpontjától nem évülhetnek el". Az Egyezmény preambulumából nyilvánvaló az az álláspont, hogy a belső jogok szerinti „közönséges bűncselekmények" és a háborús bűncselekmények, illetve emberiség elleni bűncselekmények nem kezelhetők azonosan.

A New York-i Egyezmény abban az időszakban jött létre, amikor az emberiség elleni bűncselekmények „közös", nemzetközi üldözésének eszméje háttérbe szorult. Az Egyezményben részes államok kötelezik magukat arra, hogy az ott meghatározott háborús bűncselekmények és emberiség elleni bűncselekmények tekintetében „a büntethetőség és a büntetés végrehajtásának elévülését kizárják, illetve, ahol ilyen elévülés van, eltöröljék".

Az Európai Emberi Jogi Egyezmény 7. Cikkének (2) bekezdése, illetve az Egyezségokmány 15. Cikkének (2) bekezdése elvileg lehetővé teszi, hogy a belső jogi elévülés szabályait a nemzetek közössége által meghatározott bűncselekményekre nem alkalmazzák a részes államok. E megengedő szabállyal szemben a New York-i Egyezményben kötelezettségvállalásról van szó. Az Egyezmény továbbá kifejezetten visszaható hatályú.

Az Egyezményt gyakorlatilag a harmadik világ államai és az akkori szocialista államok ratifikálták csak. Ez az akkori politikai körülményekre visszavezethető tény azonban az el nem évülés rendezésének egyébkénti időszerűségét nem érintette. 1974-ben készült el és nyílt meg aláírásra az Európa Tanácsban kidolgozott „Európai egyezmény az elévülés alkalmazhatatlanságáról az emberiség elleni bűncselekményekre és a háborús bűntettekre". Ez az egyezmény a Genocidium-egyezményben meghatározott emberiség elleni bűncselekmények és a genfi konvenciókban külön meghatározott háborús jogsértések mellett a háború jogának „bármely összehasonlítható megsértésére" terjed ki, vagyis nem követi az emberiség elleni bűncselekmények kiterjesztését. Az elévülhetetlenség főszabályként a jövőre, az egyezménynek az adott államban való hatálybalépése után elkövetett cselekményekre vonatkozik. Visszaható hatálya annyiban van, ha az elévülési idő még nem telt le; azaz az Európai Egyezmény szerint csak az elévülés meghosszabbításáról van szó. Az egyezményt egyedül Hollandia ratifikálta (1981), s rajta kívül csak Franciaország (1974) és Belgium (1984) írta alá. Az európai államok többsége a háborús bűncselekmények el nem évülését belső jogában oldotta meg.

V.

A nemzetközi jogban megállapított bűncselekmények és az Alkotmány

1. A háborús bűncselekmények és emberiség elleni bűncselekmények tényállását és büntethetőségük feltételeit is a nemzetközi jog határozza meg; ezeket a bűncselekményeket - közvetlenül vagy az államok kötelezésén keresztül - a nemzetek közössége üldözi és bünteti. A háborús és emberiség elleni bűncselekmények megbüntetésére vonatkozó szabályok - mivel ezek az emberiséget és a nemzetközi együttélést alapjaikban veszélyeztetik - kogens nemzetközi jogot képeznek. Amely állam ezt nem vállalja, nem vehet részt a nemzetek közösségében.

A háborús bűncselekmények és emberiség elleni bűncselekményekre vonatkozó szabályok kétségkívül a nemzetközi szokásjog részei; a nemzetek közössége által elismert általános elvek, a magyar Alkotmány szóhasználata szerint „a nemzetközi jog általánosan elismert szabályai" közé számítanak. E szabályokat a magyar jog az Alkotmány 7. § (1) bekezdésének első fordulata szerint „elfogadja"; s ezért külön transzformáció vagy adaptáció nélkül azok közé a „vállalt nemzetközi jogi kötelezettségek" közé számítanak, amelyeknek a belső joggal való összhangját ugyancsak az Alkotmány idézett bekezdése írja elő második fordulatában.

A háborús és emberiség elleni bűncselekmények megbüntetésére vonatkozó nemzetközi kötelesség a teljes kogens nemzetközi joganyagra vonatkozik. Nem vállalható tehát anélkül, hogy a magyar jog ne fogadná el a büntethetőség nemzetközi jog szerinti feltételeit is. Ha a háborús bűncselekmények és emberiség elleni bűncselekmények bármely, a nemzetközi szokásjog egyértelmű részét képező szabályát is a magyar jog másként értelmezné, a belső jogban e néven üldözött bűncselekmények megszűnnének a nemzetközi jog értelmében vett háborús bűncselekmények és emberiség elleni bűncselekmények lenni. A magyar állam ilyen eljárása egyébként sem változtatna a nemzetközi jogi parancson és az állam kötelezettségén, s nem változtatna semmit az ilyen tetteket elkövetők nemzetközi büntetőjogi felelősségén sem.

2. A háborús bűncselekmények és emberiség elleni bűncselekmények nemzetközi jogi szabályozása nincs tekintettel a belső jogokban érvényesülő nullum crimen elvre, amikor ezeket a bűncselekményeket attól függetlenül büntetni rendeli, hogy elkövetésükkor a belső jogban büntetendők voltak-e. Ez csak akkor ellentmondás, ha a nemzetközi jog és a belső jog összhangját úgy akarnánk elérni, hogy a nemzetközi jogot a belső jog feltételeihez igazítjuk. Az adott esetben azonban nem egyszerűen arról van szó, hogy a háborús bűncselekmények és emberiség elleni bűncselekmények esetében kivételt teszünk a nemzeti büntetőjogban feltétlenül érvényesülő nullum crimen sine lege szabály alól. A kérdés tehát nem korlátozható arra, hogy a nemzetközi humanitárius jog sérelmére elkövetett bűncselekmények sajátos szabályai az Alkotmány 57. § (4) bekezdés keretébe illeszthetők-e. Az alkotmányossági problémát annak figyelembevételével kell megfogalmazni és eldönteni, hogy az adott esetben az Alkotmány 7. § (1) bekezdése kifejezett rendelkezésénél fogva egyidejűleg egy másik jogrend, a nemzetközi jog bizonyos szabályai is kötelezően érvényesülnek. A nemzetközi jog érvényesülése e bűncselekmények vonatkozásában a nemzetek közösségében való részvétel feltétele, amit tehát az Alkotmány kifejezetten elismer, alkalmazni és a belső joggal harmonizálni rendel, s aminek eltérő belső jogi kezelése a nemzetközi kötelezettségen és felelősségen mitsem változtatna. A nemzetközi jog előli elzárkózás lenne az Alkotmány 7. § (1) bekezdésével ellentétes. Nem a nullum crimen elve törik itt meg, hanem annak a belső jogra való szorítása. A nem-

zetközi jog a maga rendszerén belül megköveteli, hogy a bűncselekmények az elkövetés időpontjában a nemzetek közössége által elismert általános elvek alapján - a fent nemzetközi szokásjognak nevezett szabályok értelmében - háborús bűncselekményeknek vagy az emberiség elleni bűncselekményeknek minősüljenek. A magyar állam büntető hatalmán keresztül e bűncselekmények esetében valójában a nemzetek közösségének büntető hatalma érvényesül a nemzetek közössége által meghatározott feltételek szerint és garanciák között. A nemzeti jog annyiban alkalmazható, amennyiben azt a nemzetközi jog kifejezetten rendeli (mint ez például a büntetési tételek tekintetében előfordul). A nemzetközi jog eltérő tartalmú, kifejezett és kogens szabályával szemben a nemzeti jog nem érvényesülhet.

A belső és a nemzetközi büntetőjog közötti összhangteremtésnek különböző útjai lehetnek. Lehet kifejezett szabályt alkotni a két rendszer függetlenségéről. Így járt el az Egyezségokmány és az Európai Emberi Jogi Egyezmény a maga területén, amikor kimondta, hogy a nullum crimen-szabály feltétlen belső jogi érvényesítésére vállalt nemzetközi kötelezettség nem törik meg a háborús bűncselekményekre és emberiség elleni bűncselekményekre vonatkozó nemzetközi jogi szabályok érvényesítésével, azaz a belső jog ennek nem akadálya. Az Európai Egyezmény, illetve az Egyezségokmány megengedő rendelkezése megkönnyíti a nemzetközi szabálynak a belső jogba való integrálását - azt, amit a magyar Alkotmány „összhangnak" nevez. Az említett egyezmények természetesen csak a nemzetközi jog oldaláról segíthetnek. Az „összhang" belső jogi oldalát a nemzeti jogoknak kell megoldaniuk. Az egyezményhez hasonló megengedő vagy értelmező szabály híján (amilyent pl. a portugál alkotmány ismer), erre az Alkotmánynak a nemzetközi jogra is figyelemmel lévő értelmezése ad lehetőséget. Ez az Alkotmány 7. §-a szerint egyben alkotmányos kötelesség is.

A fenti gondolatmenet alapján nem áll fenn ellentét az Alkotmány 57. § (4) bekezdése és a 7. § (1) bekezdése között, hanem ezek egymásra tekintettel értelmezendők. A nullum crimen elv feltétlen belső jogi érvényesülését garantáló 57. § mellett a 7. § (1) bekezdés erejénél fogva alkotmányosan érvényesülnek a nemzetközi büntetőjognak a háborús bűncselekményekre és az emberiség elleni bűncselekményekre vonatkozó szabályai.

3. Azok a nemzetközi egyezmények és dokumentumok, amelyek a háborús bűncselekményeket és emberiség elleni bűncselekményeket meghatározzák, és amelyek kétségkívül a nemzetközi jog általánosan elismert és feltétlenül érvényesülő szabályai, nem rendelkeznek az elévülésről. Ezért az egyes államok, amelyek e bűncselekményeket a nemzetközi szokásjog szerint üldözik, alkalmazhatják saját belső jogukat a büntethetőség vagy a büntetés elévülésére, s nem kötelesek azok elévülhetetlenségét kimondani. Az 1968-as New York-i Egyezmény a háborús és emberiség elleni bűncselekmények el nem évüléséről, illetve az 1974-es hasonló tárgyú Európai Egyezmény az elévülés alkalmazhatatlanságáról e bűncselekményekre nem tekinthető a nemzetközi szokásjog részének vagy a nemzetközi jog általánosan elismert szabályának. Azok az államok azonban, amelyek a fenti két egyezmény valamelyikét is ratifikálták, nemzetközi jogi kötelezettséget vállaltak arra, hogy az azokban meghatározott háborús bűncselekményeket és emberiség elleni bűncselekményeket visszamenőleges hatállyal is elévülhetetlennek tekintik.

Magyarország az 1971. évi 1. tvr.-rel kihirdette a New York-i Egyezményt. Ezzel nemcsak az elévülhetetlenségre vállalt nemzetközi kötelezettséget, hanem a nemzetközi jog értelmében vett emberiség elleni bűncselekmények körét is szélesebben ismerte el, mint ahogy az a nemzetközi jogban „általános". Az egyezmény értelmében ide tartozik ugyanis az apartheid és a fegyveres támadás vagy megszállás útján való elűzés is.

Annak eldöntésénél, hogy az egyezménnyel vállalt kötelezettség az Alkotmány 57. § (4) bekezdésének értelmezésénél ugyanúgy vehető-e figyelembe, mint a nemzetközi jog általános szabályai, annak van súlya, hogy az el nem évülés szabályai szorosan kötődnek a háborús és emberiség elleni bűncselekmények természetéhez, valamint hogy e tekintetben a nemzetközi jogfejlődés egy még világos irányú, de le nem zárt folyamatáról beszélhetünk. A nemzetközi jog maga elévülési szabályt nem tartalmaz. A New York-i Egyezmény - preambuluma szerint - csupán egyértelművé teszi ezt a nemzetközi jogi helyzetet, s a részes államok számára egyszersmind kizárja a belső jog esetleges elévülési rendelkezését. Az egyezmény tehát e bűncselekmények nemzetközi jogi szabályozásának jellemző vonását, a büntethetőségnek a belső jogoktól való függetlenségét a büntethetőség időtartamára is kiterjeszti. Ha az alapvető kérdés tekintetében - ami a sui generis nemzetközi jogi feltételek érvényesülése a belső jog mellett - az alkotmányellenesség kizárható volt, ez a megítélés érvényes erre az azonos jellegű, és csupán járulékos kötelezettségvállalásra is. Az Alkotmánybíróság a büntetőjogi felelősség összes alkotmányos feltételét a belső jogra nézve egységesen értelmezte a 11/1992. (III. 5.) AB határozatban. Így jár el az Alkotmánybíróság a nemzetközi jogi büntető felelősség tekintetében is.

4. Az alkotmányosság megköveteli, hogy a nemzetközi büntetőjog szabályai kizárólag a nemzetközi jogban meghatározott tényállások és feltételek tekintetében érvényesüljenek.

a) A Törvény 1. §-ában meghatározott bűncselekmény nem minősül a nemzetközi jog értelmében háborús bűncselekménynek.

A népbíráskodásról szóló, az 1945. évi VII. törvénnyel törvényerőre emelt 81/1945. (II. 5.) ME rendeletnek az 1440/1945. (V. 1.) ME rendelet 8. §-ával megállapított 13. §-a 7. pontjában meghatározott [a BHÖ. 84. pontjának *g)* alpontjába felvett] bűncselekmény tényállása értelmében háborús bűnös az, „aki bármilyen formában olyan tevékenységet fejtett vagy fejt ki, illetőleg mozdított vagy mozdít elő, amely a népek háború utáni békéjének vagy együttműködésének megnehezítésére vagy megbontására, avagy nemzetközi viszály előidézésére alkalmas".

Ilyen tényállás nem szerepel egyetlen olyan nemzetközi egyezményben vagy dokumentumban sem, amely a háborús bűncselekményekre és az emberiség elleni bűncselekményekre vonatkozó szabályokat tartalmazza, s különösen nem azokban, amelyek kétségkívül a nemzetek közössége által elismert jogelveknek, illetve nemzetközi szokásjognak minősülnek. E joganyagot legújabban a korábbi Jugoszlávia területén elkövetett háborús és emberiség elleni bűncselekmények megbüntetésére felállított Nemzetközi Bíróság statutuma állapította meg. A nemzetközi humanitárius jog kogens szabályai felölelik az 1949. augusztus 12-én kötött genfi egyezményekben definiált „súlyos jogsértéseket"; a háború jogának és szokásainak megsértését, úgy ahogy az 1907. évi hágai egyezmény szabályait a Nürnbergi Nemzetközi Törvényszék értelmezte és alkalmazta; a népirtás megelőzéséről és büntetéséről szóló 1948. évi egyezmény szerint büntetendő magatartásokat, akár háború, akár béke idején követik el őket; s végül az emberiség elleni bűncselekményeket, a Nürnbergi Nemzetközi Katonai Törvényszék Alapokmánya és ítéletei által elismert formában, akár nemzetközi, akár belső fegyveres konfliktusban is követték el őket a civil lakosság

ellen. E tényálláscsoportokon belül a vonatkozó egyezmények és dokumentumok pontosan meghatározzák az elkövetési magatartásokat. Az Alkotmánybíróság a jelen eljárásban nem vizsgálja, hogy a Törvény 1. §-ában meghatározott bűncselekmény tényállása nem alkotmányellenesen általános megfogalmazású-e, de megállapítja, hogy ez az általános tényállás nem minősíthető a nemzetközi jog szerinti háborús bűncselekmények pontosan meghatározott elkövetési magatartásai alá esőnek.

A fentiek alapján a Törvény 1. §-ában meghatározott, kizárólag a belső jogba tartozó bűncselekményre a Btk. 33. § (2) bekezdése szerinti elévülhetetlenség - a belső joghoz mért - visszaható hatállyal alkotmányosan nem alkalmazható, hanem csak akkor, ha az elkövetés idején a magyar jog erre a cselekményre az elévülhetetlenséget megállapította. A Törvény időbeli hatálya „az 1956. októberi forradalom és szabadságharc során elkövetett" egyes bűncselekményekre terjed ki. Ebben az időszakban a magyar jog a kérdéses bűncselekményre nem tartalmazott elévülhetetlenséget kimondó szabályt. Ezért a Törvény az 1. § időbeli és tárgyi hatálya alá tartozó bűncselekmény tekintetében alkotmányellenesen rendeli a Btk. 33. § (2) bekezdésének alkalmazását. Az egyes konkrét bűncselekmények büntethetősége elévülésének megállapítása nem a törvényhozásra tartozó kérdés.

b) A Törvény 2. §-a a háború áldozatainak védelmére vonatkozóan Genfben, 1949. augusztus 12-én kelt egyezményekben „súlyos jogsértésként" meghatározott, az 1956. októberi forradalom és szabadságharc során elkövetett bűncselekmények büntethetőségének elévülésével kapcsolatban - a háborús bűncselekmények és emberiség elleni bűncselekmények elévülésének kizárásáról szóló 1968. évi New York-i Egyezmény 1. Cikke *a)* pontjára is figyelemmel - az egyezmények közös 3. Cikkének 1. pontja „alapján" rendeli a Btk. 33. § (2) bekezdésének alkalmazását.

A „súlyos jogsértések" a genfi egyezmények közös 2. Cikkében meghatározott nemzetközi jellegű fegyveres összeütközésekre vonatkoznak. A nem nemzetközi jellegű fegyveres összeütközések esetére nem ezeket, hanem az egyezmények közös 3. Cikkében megállapított magatartásokat tiltják az egyezmények. Az egyezmények külön cikkben tüzetesen meghatározzák a védett személyek körét is; a „súlyos jogsértések" csak ezek terhére követhetők el. (Ld. a hadifogoly-egyezmény 4. és 130., illetve a polgári lakosság védelmére vonatkozó egyezmény 4. és 147. Cikkét. Az utóbbi egyezmény pl. csak azokat a személyeket védi, akik annak az összeütköző Félnek vagy megszálló Hatalomnak hatalmában vannak, amelynek nem állampolgárai, az egyezményben nem részes államok polgáraira, illetve a semleges államok diplomáciai védelemben részesíthető polgáraira az egyezmény védelme nem vonatkozik.) Ezzel szemben a közös 3. Cikk rendelkezései azokra a személyekre, „akik az ellenségeskedésben nem vesznek közvetlenül részt", „mindenkor és mindenütt" érvényesek.

A Törvény szövegezése a genfi egyezmények különböző személyi és tárgyi alkalmazási körre szóló rendelkezéseit egymásra vonatkoztatja, és az egyezményekben nem szereplő összefüggést létesít közöttük. Belső jogszabály nemzetközi szerződés tartalmát nem változtathatja meg. Ezért a Törvény jelenlegi szövegével kapcsolatban joggal merülnek fel alkotmányossági aggályok.

Az Alkotmánybíróság rámutat arra, hogy az 1968. évi New York-i Egyezmény a genfi egyezményekben tiltott cselekmények közül nemcsak a „súlyos jogsértéseket" teszi elévülhetetlenné. Az el nem évülési egyezmény I. Cikk *a)* pontja - amelyre „figyelemmel" a Törvény a Btk. 33. §-ának alkalmazását előírja - valóban hivatkozik a „súlyos jogsértésekre", de úgy, mint a Nürnbergi Törvényszék Alapokmányában meghatározott háborús bűntettek példáira. Az I. Cikk szerint „függetlenül elkövetésük időpontjától, nem évülhetnek el a következő bűncselekmények: *a)* A Nürnbergi Nemzetközi Katonai Bíróságnak az 1945. évi augusztus hó 8-án kelt Alapokmányában meghatározott ... háborús bűntettek, különösen azok, amelyeket az 1949. évi augusztus 12. napján kelt genfi egyezmények „súlyos jogsértések"-ként sorolnak fel.

A genfi egyezmények közös 3. Cikkében meghatározott cselekmények az emberiség elleni bűncselekménynek minősülnek, s azokat a minimális követelményeket tartalmazzák, amelyeket mindegyik összeütköző Fél „legalább" köteles megtartani, s amelyek „mindenkor és mindenütt tilosak" (szemben a háborús „súlyos jogsértések" meghatározott alkalmazási körével). A közös 3. Cikk 2. pontja szerint az összeütköző felek külön megállapodással hatályba léptethetik a genfi egyezmények egyéb rendelkezéseit is, s erre törekedni fognak. A „súlyos jogsértések" büntethetősége a 3. Cikk alkalmazási körében tehát külön egyezményt igényel. A 3. Cikkbe felvett tilalmak viszont a hágai Nemzetközi Bíróság szerint „az emberiesség alapvető meggondolásain" (elementary considerations of humanity) alapulnak, s semmilyen fegyveres konfliktus esetén sem szeghetők meg, függetlenül az összeütközés nemzetközi vagy belső jellegétől. (Nicaragua v. United States, 1986. június 27-i ítélet, I. C. J. Reports, 1986, 114. old.) Az emberiség elleni bűncselekmények meghatározása kapcsán hivatkozik a genfi konvenciók 3. Cikkére a volt Jugoszlávia területén elkövetett bűncselekményekre felállított Nemzetközi Bíróság statutumát indokoló Report is (47. pont).

Nem évül el tehát a genfi egyezmények közös 3. Cikkében meghatározott cselekmények büntethetősége sem: amennyiben ezek - akár a sértettek személye, akár az elkövetési magatartás miatt - nem esnének a New York-i Egyezmény I. Cikke *a)* pontjában meghatározott háborús bűncselekmények fogalma alá, a *b)* pontban meghatározott emberiség elleni bűntettek elévülhetetlensége terjed ki rájuk.

c) Az Alkotmánybíróság felhívja a figyelmet arra is, hogy a New York-i Egyezmény szerinti, visszaható hatályú el nem évülés kizárólag az egyezményben felsorolt, a nemzetközi jogban meghatározott bűncselekményekre vonatkozik. Az ezek által védett tárgy megkülönbözteti őket a belső jog hasonló tényállású bűncselekményeitől. Például az emberölés csak akkor minősül emberiség elleni bűntettnek, ha „tömegesen", illetve „széles körű és rendszeres támadás részeként" követték el. Az Alkotmánybíróság rámutat arra, hogy az egyes bűncselekmények háborús vagy emberiség elleni bűncselekménnyé minősítésének helyességét végső soron a nemzetközi közösség ellenőrzi, amennyiben azok az ügyek nemzetközi emberi jogi bizottság vagy bíróság elé kerülhetnek.

d) A háborús bűncselekmények és emberiség elleni bűncselekmények jellemző vonása, hogy arra tekintet nélkül büntetendők, hogy az elkövetési ország jogát sértették-e. A New York-i Egyezmény I. Cikk *b)* pontja az emberiség elleni bűncselekmények tekintetében megerősíti, és az I. Cikkben meghatározott valamennyi bűncselekményt tekintve a visszaható hatályú el nem évülésre is kiterjeszti ezt az elvet. Nincs tehát jelentősége annak, hogy a genfi egyezmények kihirdetése szabályszerűen megtörtént-e, illetve, hogy az annak végrehajtására vállalt kötelezettségének a magyar állam a Törvény időbeli hatályának megfelelő időszak előtt, azaz 1956. október 23. előtt eleget tett-e. Az elkövetők felelőssége a nemzetközi jog szerint ettől függetlenül fennállt, s az esetleg későbbi belső jogi törvényhozás ezt a felelősséget eredeti terjedelmében érvényesítheti.

5. A Törvény 2. §-ával kapcsolatos alkotmányossági aggályok orvoslására az az elvi lehetősége lett volna az Alkotmánybíróságnak, hogy a genfi egyezmények 3. Cikke és a „súlyos jogsértéseket" meghatározó cikkek egymásra vonatkoztatását megszünteti. Ezt azonban vagy a 3. Cikk, vagy a súlyos jogsértésekre vonatkozó cikkeknek a Törvényből való törlése útján érhette volna csak el. Mivel mindkét cikk szerepeltetése elvileg alkotmányos lehetett volna, továbbá mert az országgyűlési jegyzőkönyvekből sem lehetett bizonyosságot szerezni arról, vajon a törvényhozó szándéka elsősorban a „súlyos jogsértések" elévülhetetlenségének megerősítésére irányult-e, vagy ezek kiemelésére csupán a New York-i Egyezmény értelmezése indította, valamint hogy ebben az esetben szándéka átfogta-e a „súlyos jogsértések" szankcionálásától elválaszthatatlan szűkítéseket a védett személyi kör tekintetében, az Alkotmánybíróság nem ezt a megoldást választotta.

A 38/1993. (VI. 11.) AB határozatban az Alkotmánybíróság kimondta, hogy az Alkotmánybíróság elkerüli a jogszabály, illetőleg jogszabályi rendelkezés megsemmisítését, ha a jogrend alkotmányosságát és a jogbiztonságot enélkül is biztosítani lehet. Ilyenkor az Alkotmánybíróság azoknak az értelmezéseknek körét határozza meg általában, az alkotmányos követelményekkel, amelyek esetén a jogszabály az Alkotmánnyal összhangban van. [IV. (2) *a)* pont.]

Az Alkotmánybíróság ezzel összhangban - a jogalkalmazás esetleges kételyeinek eloszlatása végett is - szükségesnek ítélte, hogy a Btk. 33. § (2) bekezdése alkalmazásával szembeni alkotmányos követelményeket, amelyeket a határozat rendelkező részének 1. pontjában kötelező erővel meghatározott, a Törvény 2. §-ában szereplő nemzetközi jogi bűncselekmények vonatkozásában ugyancsak a rendelkező részben, kötelező erővel konkretizálja. Ezzel elkerülhetővé vált a Törvény 2. §-a alkotmányellenességének kimondása; s a Törvény 2. §-a csupán része lett annak a szélesebb körnek, amelyben - a törvényhozás további menetétől függetlenül is, az alkotmánybírósági határozat kötelező erejénél fogva - a genfi egyezmények alkotmányosan alkalmazhatók.

Dr. Sólyom László s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke, előadó alkotmánybíró

Dr. Ádám Antal s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Kilényi Géza s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Lábady Tamás s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Schmidt Péter s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Szabó András s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Tersztyánszky Ödön s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Vörös Imre s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Zlinszky János s. k.,
alkotmánybíró

ORSZÁGGYŰLÉSI KÉPVISELŐ

Képviselői önálló indítvány

Dr. Szabad György úrnak,
az Országgyűlés elnökének

Tisztelt Elnök Úr!

"Az 1956. októberi forradalom és szabadságharc során elkövetett egyes bűncselekményekkel kapcsolatos eljárásról" szóló, az Országgyűlés által elfogadott, de ki nem hirdetett törvényhez (a továbbiakban: Tv.) az alábbi

módosító indítványt

tesszük.

A Tv. szövege az alábbiak szerint változik:

"Az Országgyűlés - az Alkotmánybíróság 1993. október 12-én hozott határozatára figyelemmel - az 1956. októberi forradalom és szabadságharc során elkövetett egyes bűncselekményekkel kapcsolatos eljárásról a következő törvényt alkotja:

1. §

(1) A háború áldozatainak védelmére vonatkozóan Genfben, 1949. augusztus 12-én kelt, az 1954.évi 32. törvényerejű rendelettel kihirdetett nemzetközi egyezmények közül

a/ a hadifoglyokkal való bánásmódra vonatkozóan Genfben, 1949. augusztus 12-én kelt egyezmény 3. cikkének 1. pontja alapján az egyezmény 130. cikkében,

b/ a polgári lakosság háború idején való védelmére vonatkozóan Genfben, 1949. augusztus 12-én kelt egyezmény 3. cikkének 1. pontja alapján az egyezmény 147. cikkében

súlyos jogsértésként meghatározott, az 1956. októberi forradalom és szabadságharc során elkövetett bûncselekmények büntethetôségének elévülésével kapcsolatban - a háborús és az emberiség elleni bûntettek elévülésének kizárásáról az Egyesült Nemzetek Szervezetének közgyûlése által New Yorkban, 1968. november 26-án elfogadott, az 1971.évi 1. törvényerejû rendelettel kihirdetett nemzetközi egyezmény 1. cikke a/ pontjára is figyelemmel - a Btk. 33.§-ának (2) bekezdését kell alkalmazni.

(2) Az (1) bekezdésben felsorolt bûncselekmények büntetési tétele a Btk. 2.§-ára figyelemmel

a/ a szándékos emberölés tényállása esetében - az 1878.évi V. törvény 278. és 279.§-ára (BHÖ 349. és 351. pontja), a Btk. 166.§-ának (1) és (2) bekezdésében foglalt megkülönböztetésre tekintettel - öt évtôl tizenöt évig, illetôleg tíz évtôl tizenöt évig terjedô vagy életfogytig tartó szabadságvesztés;

b/ a kínzás vagy embertelen bánásmód, ideértve a biológiai kísérleteket is, a nagy fájdalom szándékos elôidézése és a testi épség vagy egészség elleni súlyos merénylet elkövetése tényállásai esetében - az 1878.évi V. törvény 303-305.§-ára (BHÖ 362-364. pontja), illetôleg a Btk. 170.§-ának (3)-(6) bekezdésére tekintettel - hat hónaptól öt évig terjedô szabadságvesztés;

c/ a hadifoglyoknak vagy védett személyeknek az ellenséges hatalom fegyveres erôiben szolgálatra kényszerítése, a hadifoglyoknak vagy védett személyeknek attól a jogától való megfosztása, hogy a jelen egyezmény rendelkezéseinek megfelelô szabályos és pártatlan eljárás alapján ítéljenek felette, a törvénytelen elhurcolás vagy áthelyezés, a törvénytelen visszatartás és a túszok szedése tényállásai esetében - az 1878.évi V. törvény 324-325.§-ára (BHÖ 379-381. pontja), illetôleg a Btk. 175.§-ára tekintettel - hat hónaptól három évig, a sértett halála esetén a Btk. 166.§-ának (4) bekezdésére tekintettel - öt évig terjedô szabadságvesztés;

d/ a vagyontárgyaknak a katonai szükség által nem indokolt, nagymérvû, törvénytelen és önkényes megsemmisítése és eltulajdonítása tényállása esetében az 1878.évi V. törvény 344-349.§-ára és az 1948.évi XLVIII. törvény 35.§-ának (1) bekezdésére (BHÖ 433-437. pontja), a Btk. 321.§-ában foglalt megkülönböztetésre tekintettel - két évtôl nyolc évig, öt évtôl tíz évig, illetôleg öt évtôl tizenöt évig terjedô szabadságvesztés.

2. §

(1) Az 1.§-ban felsorolt bûncselekmények miatt

a/ a nyomozásra kizárólag a Budapesti Ügyészségi Nyomozó Hivatal,

b/ a bírósági eljárásra kizárólag a Fôvárosi Bíróság

illetékes.

(2) Az 1.§-ban felsorolt bûncselekményekkel kapcsolatos eljárásra egyebekben a büntetô eljárásról szóló 1973.évi I. törvény rendelkezései az irányadók.

3. §

Ez a törvény a kihirdetésétôl számított nyolcadik napon lép hatályba."

I N D O K O L Á S

A fenti szövegezésû módosító indítványt az Alkotmánybíróság 53/1993. (X.13.) AB határozata teszi szükségessé.

B u d a p e s t, 1993. október "18."

[illegible] MDF
[illegible] MDF
Rudics Róbert MDF
[illegible] MDF
[illegible] MDF
Ivanyi Lajos MDF
[illegible] MDF
DR GRELSA FERENC MDF
Petrovnyák László
Dr Gömbös Ferenc MDF
Szanter Rudolf
Dr MEZEY KÁROLY MDF
Dr. Kiss György MDF

Bejczy Sándor
[illegible]

Vetterre 1993. okt. 18.
Lássa azonnal
Soltész István.
Kmf.

13.259. szám

Az Országgyűlés
Emberi jogi, kisebbségi és
vallásügyi bizottságának

Az Országgyűlés
Alkotmányügyi, törvényelőkészítő és
igazságügyi bizottságának

együttes jelentése

az 1956. októberi forradalom és szabadságharc során elkövetett egyes bűncselekményekkel kapcsolatos eljárásról szóló, az Országgyűlés által elfogadott, de ki nem hirdetett törvényről és az ahhoz beterjesztett módosító javaslatokról

Tisztelt Országgyűlés!

Az Országgyűlés Emberi jogi, kisebbségi és vallásügyi bizottsága (a továbbiakban: **Emberi jogi bizottság**) Alkotmányügyi, törvényelőkészítő és igazságügyi bizottsága (a továbbiakban: **Alkotmányügyi bizottság**) megvitatta az 1956. októberi forradalom és szabadságharc során elkövetett egyes bűncselekményekkel kapcsolatos eljárásról szóló, az Országgyűlés által elfogadott, de ki nem hirdetett törvényt (a továbbiakban: törvény), továbbá az ahhoz benyújtott 13241. számú módosító javaslatokat.

A **bizottságok** a törvény elfogadását támogatják, a módosító indítványokról pedig a jelentés szerint foglaltak állást.

Megjegyzés: A törvény szövegéből elhagyni javasolt szöveget [ ] zárójel közé téve, az új szövegrészeket pedig aláhúzással jelöljük. Ha az indítványban ettől eltérő jelölési mód szerepel - az egységes elbírálás megkönnyítése érdekében - a jelentésben az indítványt ehhez a jelölési módhoz igazítottuk annak szó szerinti tartalmára figyelemmel.

Ahol a jelentés a bizottság nevét nem tartalmazza, ott az adott bizottság az indítványról nem foglalt állást.

Amennyiben a módosító javaslat a törvény §-ainak, illetve a §-ok bekezdéseinek számozására, vagy a pontok jelölésére is vonatkozik, a javaslat elfogadása esetén ezek értelemszerűen megváltoznak a törvényjavaslat minden érintett rendelkezésében, hivatkozásában, az erre történő külön utalás nélkül is.

1. Dr. Kiss György és képviselőtársai a törvény új Preambulummal történő kiegészítését javasolják:

„Az Országgyűlés - az Alkotmánybíróság 1993. október 12-én hozott határozatára figyelemmel - az 1956. októberi forradalom és szabadságharc során elkövetett egyes bűncselekményekkel kapcsolatos eljárásról a következő törvényt alkotja:"

Indokolás: Lásd a **13241/1.** számon beterjesztett módosító javaslat indokolását.

A módosító javaslatot(tal):
- az **Emberi jogi** bizottság támogatja –
- az **Alkotmányügyi** bizottság támogatja
- az Előterjesztő képviselője egyetért.

2. Dr. Kiss György és képviselőtársai a törvény **1.** §-ának elhagyását javasolják (a módosító javaslat elfogadása esetén a törvény további §-ainak számozása, és az azokra történő utalás értelemszerűen változik):

[1. § (1) A népbíráskodásról szóló, az 1945. évi VII, törvénnyel törvényerőre emelt 81/1945. (II.5.) ME rendeletnek az 1440/1945. (V. I.) ME rendelet 8. §-ával megállapított 13. §-a 7. pontjában (Hatályos anyagi büntetőjogi szabályok hivatalos összeállítása – BHÖ – 84. pontjának g/ alpont ja) meghatározott, az 1956. októberi forradalom és szabadságharc során elkövetett bűncselekmények büntethetőségének elévülésével kapcsolatban a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény (Btk.) 33. §-ának (2) bekezdését kell alkalmazni.

(2) Az (1) bekezdésben meghatározott bűncselekmény büntetési tétele a Btk. 2. §-ára figyelemmel –. a 81/1945. (II.5.) ME rendeletnek az 1440/1945. (V.1.) ME rendelet 9 §-ával módosított 14. §-ára (BHÖ 85. pontja) tekintettel – öt évtől tizenöt évig terjedő vagy életfogytig tartó szabadságvesztés.]

Indokolás: Lásd a **13241/2.** számon beterjesztett módosító javaslat indokolását.
A módosító javaslatot(tal):
- az **Emberi jogi** bizottság támogatja
- az **Alkotmányügyi** bizottság támogatja
- az Előterjesztő képviselője egyetért.

Összeállította: az Országgyűlés Jogi Titkársága

Budapest, 1993. október 19.

Dr. Fodor Gábor s.k.,
az Emberi jogi bizottság elnöke

Dr. Salamon László s.k.,
az Alkotmányügyi bizottság elnöke

333. ülésnap (1993.10.19)

ELNÖK: Tisztelt Országgyűlés! Soron következik tehát az 1956. évi októberi forradalom és szabadságharc során elkövetett egyes bűncselekményekkel kapcsolatos eljárásról szóló törvényjavaslat részletes vitájának újra megnyitása és lezárása. Az előterjesztést 7302-es számon kapták kézhez képviselőtársaim. Módosító javaslatot nyújtott be 57 képviselő a 13241-es számon. Megkérdezem, kíván-e valamelyikük szólni. (Nincs jelentkező.) Megkérdezem a Kormány tisztelt jelen lévő képviselőit, kíván-e közülük valaki szólni. Balsai István igazságügy-miniszter úr!

DR. BALSAI ISTVÁN igazságügy-miniszter: Tisztelt Elnök Úr! Tisztelt Országgyűlés! Mi magunk is teljes mértékben egyetértünk a 13241-es szám alatt benyújtott módosító indítvánnyal; annál is inkább, mert nincsen más mód arra, hogy a tisztelt Országgyűlés a már korábban meghozott törvény kapcsán, az Alkotmánybíróság múlt héten ismertetett határozatának megfelelően, ismét megerősítse az alkotmányosnak minősült részeket.

Természetesen ezúton is szeretnék arra rámutatni, hogy az Alkotmánybíróság által kifogásolt, a jelenlegi alkotmányos rendelkezéssel össze nem egyeztethető 1. § nem a jelen Országgyűlés, hanem az 1945-ös Nemzetgyűlés alkotása, hiszen az Országgyűlés - mint ez ismeretes - ebben a törvényben egyáltalán nem új jogot alkotott, hanem összefoglalt egy joganyagot. Mi egyetértünk azzal, hogy a 2. § és a 3. § alkotmányos, az Alkotmánybíróság határozatának keretei között ennek alkalmazása nem kerülhető el. Ezért szó szerint egyetértünk a módosító javaslattal, és nem látunk más, egyéb módszert arra, hogy a tisztelt Országgyűlés ezt az ügyet a Házszabály vonatkozó előírásai szerint megoldja. Köszönöm szépen. (Taps.)

ELNÖK: Köszönöm. Megkérdezem képviselőtársaimat, ki kíván felszólalni. Dénes János független képviselő neve jelent meg.

DÉNES JÁNOS (független): Tisztelt Elnök Úr! Tisztelt Országgyűlés! Végtelenül sajnálom, hogy tulajdonképpen föladom azt a lehetőséget az elnök úrnak, hogy rögtön meg is vonja a szót, mégpedig azért, mert nem a részletes vita szabályai szerint kívánok hozzászólni.

Tekintettel arra, hogy a tárgy, amiben most mi részletes vitát kívánunk folytatni, egy illuzionizmusnak a része, egy olyan intézményes félrevezetésnek alkotmánybírósági szinten való tárgyalása, ami a magyar Parlament által hozott törvényt, a Zétényi- Takács-féle törvényt, amely alapul vette történelmi hagyományainkat és valós történelmi eseményeinket, mely szerint Magyarország 1944. március 19-étol kezdve megszállt ország, és ezt az időszakot jogorvosolni kívánt, a Parlament által törvényként elfogadott törvényt az Alkotmánybíróság a törvény rangjáról lerúgta, és most ennek egy tizedtöredékét a Parlament jelen ellehetetlenült ciklusában benyújtja hipokrita, álszent módon, azzal a biztos meggyőződéssel, hogy ebben a parlamenti ciklusban ebből már így sem, úgy sem, amúgy sem lehet semmi. És ott van a hatalmas nagy kérdő- és felkiáltójel, hogy mit fog ez ügyben tenni majd

a következő Parlament. Ennek a jóslásába nem bocsátkozom, de ennek a felelősségére a tisztelt Ház figyelmét igenis felhívom, mert, kérem szépen, nem jogászként, hanem egyszerű, tisztességes magyar állampolgárként, hatelemis szinten lemérhető, hogy ezt, ami előttünk fekszik, színleg sokan okolják, de a legjobban okolók is abszolút szándékolják meggátolni. (10.20) Ezzel a ténnyel kell szembenézni a tisztelt Háznak akkor, amikor bölcs tanácsát az Alkotmánybíróságnak és az igazságügy-miniszter úrnak megfogadja, hogy a részletes vitában egyáltalán részt vesz. Elnök úr, köszönöm a türelmet, hogy meghallgattak.

ELNÖK: Köszönöm. Kíván-e más felszólalni? (Senki sem jelentkezik.) Mivel több képviselőtársunk nem jelzett hozzászólási szándékot, a részletes vitát lezárom. Megkérdezem az előterjesztőket, hogy az elhangzottakra kíván-e közülük valaki reflektálni (Rövid várakozás után:) Senki sem jelentkezett. Felkérem tehát az alkotmányügyi és az emberi jogi bizottságot, hogy a módosító javaslatot - figyelemmel a délutáni határozathozatal lehetőségére - az ebédszünetben tárgyalja meg. Határozathozatalra a házbizottság állásfoglalásától, illetve a szükséges bizottsági előkészítéstől függően ma délután kerülhet sor.

ELNÖK: Tisztelt Országgyűlés! Kérem a képviselő hölgyeket és urakat, foglalják el a helyüket, folytatjuk az Országgyűlés munkáját. Tisztelt Országgyűlés! Engedjék meg, hogy ismertessem mai ülésnapunk interpellációkat és kérdéseket követő részének programját: Először az 1993. január 1-je előtt megállapított nyugellátások, baleseti nyugellátások, valamint nyugdíjrendszerű rendszeres szociális ellátások egyösszegű kiegészítéséről szóló országgyűlési határozati javaslat részletes vitájára és határozathozatalára kerül sor; majd következik az 1956. októberi forradalom és szabadságharc során elkövetett egyes bűncselekményekkel kapcsolatos eljárásról szóló törvény határozathozatala.

ELNÖK: Tisztelt Országgyűlés! Soron következik az 1956. évi októberi forradalom és szabadságharc során elkövetett egyes bűncselekményekkel kapcsolatos eljárásról szóló törvény határozathozatala. Az előterjesztést 7302-es számon kapták kézhez. Emlékeztetem önöket, hogy a részletes vita lezárását követően az előterjesztő nem válaszolt az észrevételekre, bár észrevételek nem hangzottak el. (Derültség.) Megkérdezem a miniszter urat, kíván-e bármit még elmondani a határozathozatal előtt.

DR. BALSAI ISTVÁN igazságügy-miniszter: Nem, Elnök Úr, semmit.

ELNÖK: Nem. A módosító javaslatról együttes jelentést kaptak kézhez 13259-es számon. Figyelmeztetem önöket, hogy az alkotmányügyi, valamint az ügyrendi bizottság állásfoglalása alapján, amelyet az Országgyűlés 1991. június 10-én fogadott el, az alkotmányellenesség megszüntetésére irányuló módosító javaslatokról hozott határozathozatalt követően az Országgyűlésnek a megváltoztatott törvény egészéről újra kell határoznia. A jelentés 1. pontjában Kónya Imre és képviselőtársai a törvény új preambulummal történő kiegészítését javasolják. Ennek szövege a következő: az Országgyűlés az Alkotmánybíróság 1993.

október 12-én hozott határozatára figyelemmel az 1956. októberi forradalom és szabadságharc során elkövetett egyes bűncselekményekkel kapcsolatos eljárásról a következő törvényt alkotja. Az emberi jogi és az alkotmányügyi bizottság a módosító javaslatot támogatja. Miniszter úr?

DR. BALSAI ISTVÁN igazságügy-miniszter: Igen.

ELNÖK: Kérdezem az Országgyűlést, elfogadja-e a módosító javaslatot. Kérem, szavazzanak. (Megtörténik.) Az Országgyűlés 204 igen szavazattal, ellenszavazat nélkül, 19 tartózkodás mellett a módosító javaslatot elfogadta. Szabó Lajos jegyző úr gépe nem működött. Kérdezem, hogyan szavaz. (Dr. Szabó Lajos: Igennel.) Igennel. Tehát az igen szavazatok száma helyesen 205. (17.00) A jelentés 2. pontjában Kónya Imre és képviselőtársai a törvény 1. §-ának elhagyását javasolják. Ebben a paragrafusban meghatározott bűncselekmény az Alkotmánybíróság döntése szerint nem minősül a nemzetközi jog értelmében háborús bűncselekménynek, ezért a paragrafus elhagyását javasolják. Az emberi jogi bizottság és az alkotmányügyi bizottság a módosító javaslatot támogatja. Miniszter úr?

DR. BALSAI ISTVÁN igazságügy-miniszter: Igen.

ELNÖK: És az Országgyűlés? Szavazzanak! (Megtörténik.) Az Országgyűlés 227 igen szavazattal, 1 ellenszavazat és 10 tartózkodás mellett a módosító javaslatot elfogadta.

Végszavazás következik. Kérdezem a hatáskörrel rendelkező bizottságok elnökeit, illetve az igazságügy-miniszter urat, látják-e akadályát a végszavazásnak. Nem. Kérdezem tehát az Országgyűlést, hogy az elfogadott módosító javaslatokkal együtt elfogadja-e az 1956. októberi forradalom és szabadságharc során elkövetett egyes bűncselekményekkel kapcsolatos eljárásról szóló törvényt. Kérem, szavazzanak. (Megtörténik.) Az Országgyűlés 217 igen szavazattal, ellenszavazat nélkül, 19 tartózkodás mellett a törvényjavaslatot elfogadta.

1993. évi XC. törvény

az 1956. októberi forradalom és szabadságharc során elkövetett egyes bűncselekményekkel kapcsolatos eljárásról[1]

Az Országgyűlés - az Alkotmánybíróság 1993. október 12-én hozott határozatára figyelemmel - az 1956. októberi forradalom és szabadságharc során elkövetett egyes bűncselekményekkel kapcsolatos eljárásról a következő törvényt alkotja:

1. § (1) A háború áldozatainak védelmére vonatkozóan Genfben, 1949. augusztus 12-én kelt, az 1954. évi 32. törvényerejű rendelettel kihirdetett nemzetközi egyezmények közül

a) a hadifoglyokkal való bánásmódra vonatkozóan Genfben, 1949. augusztus 12-én kelt egyezmény 3. Cikkének 1. pontja alapján az egyezmény 130. Cikkében;

b) a polgári lakosság háború idején való védelmére vonatkozóan Genfben, 1949. augusztus 12-én kelt egyezmény 3. Cikkének 1. pontja alapján az egyezmény 147. Cikkében súlyos jogsértésként meghatározott, az 1956. októberi forradalom és szabadságharc során elkövetett bűncselekmények büntethetőségének elévülésével kapcsolatban - a háborús és az emberiség elleni bűntettek elévülésének kizárásáról az Egyesült Nemzetek Szervezetének közgyűlése által New Yorkban, 1968. november 26-án elfogadott, az 1971. évi 1. törvényerejű rendelettel kihirdetett nemzetközi egyezmény 1. Cikke a) pontjára is figyelemmel - a Btk. 33. §-ának (2) bekezdését kell alkalmazni.

(2) Az (1) bekezdésben felsorolt bűncselekmények büntetési tétele a Btk. 2. §-ára figyelemmel

a) a szándékos emberölés tényállása esetében - az 1878. évi V. törvény 278. és 279. §-ára (BHÖ 349. és 351. pontja), a Btk. 166. §-ának (1) és (2) bekezdésében foglalt megkülönböztetésre tekintettel - öt évtől tizenöt évig, illetőleg tíz évtől tizenöt évig terjedő vagy életfogytig tartó szabadságvesztés;

b) a kínzás vagy embertelen bánásmód, ideértve a biológiai kísérleteket is, a nagy fájdalom szándékos előidézése és a testi épség vagy egészség elleni súlyos merénylet elkövetése tényállásai esetében - az 1878. évi V. törvény 303-305. §-ára (BHÖ 362-364. pontja), illetőleg a Btk. 170. §-ának (3)-(6) bekezdésére tekintettel - hat hónaptól öt évig terjedő szabadságvesztés;

c) a hadifoglyoknak vagy védett személyeknek az ellenséges hatalom fegyveres erőiben szolgálatra kényszerítése, a hadifoglyoknak vagy védett személyeknek attól a jogától való megfosztása, hogy a jelen egyezmény rendelkezéseinek megfelelő szabályos és pártatlan eljárás alapján ítéljenek felette, a törvénytelen elhurcolás vagy áthelyezés, a törvénytelen visszatartás és a túszok szedése tényállásai esetében - az 1878. évi V. törvény 324-325. §-ára (BHÖ 379-381. pontja), illetőleg a Btk. 175. §-ára tekintettel - hat hónaptól három évig, a sértett halála esetén a Btk. 166. §-ának (4) bekezdésére tekintettel - öt évig terjedő szabadságvesztés;

d) a vagyontárgyaknak a katonai szükség által nem indokolt, nagymérvű, törvénytelen és önkényes megsemmisítése és eltulajdonítása tényállása esetében - az 1878. évi V. törvény 344-349. §-ára és az 1948. évi XLVIII. törvény 35. §-ának (1) bekezdésére (BHÖ 433-437. pontja), a Btk. 321. §-ában foglalt megkülönböztetésre tekintettel - két évtől nyolc évig, öt évtől tíz évig, illetőleg öt évtől tizenöt évig terjedő szabadságvesztés.

2. § (1) Az 1. §-ban felsorolt bűncselekmények miatt

a) a nyomozásra kizárólag a Budapesti Ügyészségi Nyomozó Hivatal;

b) a bírósági eljárásra kizárólag a Fővárosi Bíróság

illetékes.

(2) Az 1. §-ban felsorolt bűncselekményekkel kapcsolatos eljárásra egyebekben a büntető eljárásról szóló 1973. évi I. törvény rendelkezései az irányadók.

3. § Ez a törvény a kihirdetésétől számított 8. napon lép hatályba.

36/1996. (IX. 4.) AB határozat

A MAGYAR KÖZTÁRSASÁG NEVÉBEN!

Az Alkotmánybíróság a Legfelsőbb Bíróság elnökének és a legfőbb ügyésznek jogszabály alkotmányellenességének utólagos vizsgálatára irányuló indítványa alapján meghozta a következő

határozatot:

Az Alkotmánybíróság megállapítja, hogy az 1956. októberi forradalom és szabadságharc során elkövetett egyes bűncselekményekkel kapcsolatos eljárásról szóló 1993. évi XC. törvény alkotmányellenes, ezért azt a határozat kihirdetésének napjával megsemmisíti.

Az Alkotmánybíróság ezt a határozatát a Magyar Közlönyben közzéteszi.

INDOKOLÁS

I.

1. A Legfelsőbb Bíróság elnöke és a legfőbb ügyész indítványozta az 1956. októberi forradalom és szabadságharc során elkövetett egyes bűncselekményekkel kapcsolatos eljárásról szóló 1993. évi XC. törvény (a továbbiakban: Tv.) alkotmányossági vizsgálatát, az alkotmányellenesség megállapítását és a Tv. megsemmisítését. Álláspontjuk szerint a Tv. 1. §-a a háború áldozatainak védelmére vonatkozóan Genfben, 1949. augusztus 12-én kelt nemzetközi egyezményekbe ütközik, illetve ellentétes a nemzetközi jog általánosan elismert szabályaival, s ezért az Alkotmány 7. §-ának (1) bekezdésével is. A Tv. ugyanis a genfi egyezmények különböző személyi és tárgyi körre vonatkozó rendelkezéseit egymásra vonatkoztatja és az egyezményekben nem szereplő összefüggést létesít közöttük; ezáltal megváltoztatja a genfi egyezmények tartalmát, sérti a nemzetközi jog és a belső jog összhangját, illetve akadályozza a nemzetközi jog általánosan elismert szabályainak alkalmazását.

2. Az Országgyűlés 1993. február 16-án törvényt fogadott el az 1956. októberi forradalom és szabadságharc során elkövetett egyes bűncselekményekkel kapcsolatos eljárásról. A törvény 1. és 2. §-ának szövege a következő volt:

„1. § (1) A népbíráskodásról szóló, az 1945. évi VII. törvénnyel törvényerőre emelt 81/1945. (II. 5.) ME rendeletnek az 1440/1945. (V. 1.) ME rendelet 8. §-ával megállapított 13. §-a 7. pontjában [Hatályos anyagi büntetőjogi szabályok hivatalos összeállítása - BHÖ - 84. pontjának *g)* alpontja] meghatározott, az 1956. októberi forradalom és szabadságharc során elkövetett bűncselekmények büntethetőségének elévülésével kapcsolatban a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény (Btk.) 33. §-ának (2) bekezdését kell alkalmazni.

(2) Az (1) bekezdésben meghatározott bűncselekmény büntetési tétele a Btk. 2. §-ára figyelemmel - 81/1945. (II. 5.) ME rendeletnek az 1440/1945. (V. 1.) ME rendelet 9. §-ával módosított 14. §-ára (BHÖ 85. pontja) tekintettel - öt évtől tizenöt évig terjedő vagy életfogytig tartó szabadságvesztés.

2. § (1) A háború áldozatainak védelmére vonatkozóan Genfben, 1949. augusztus 12-én kelt, az 1954. évi 32. törvényerejű rendelettel kihirdetett nemzetközi egyezmények közül

a) a hadifoglyokkal való bánásmódra vonatkozóan Genfben, 1949. augusztus 12-én kelt Egyezmény 3. cikkének 1. pontja alapján az Egyezmény 130. cikkében,

b) a polgári lakosság háború idején való védelmére vonatkozóan Genfben, 1949. augusztus 12-én kelt Egyezmény 3. cikkének 1. pontja alapján az Egyezmény 147. cikkében súlyos jogsértésként meghatározott, az 1956. októberi forradalom és szabadságharc során elkövetett bűncselekmények büntethetőségének elévülésével kapcsolatban - a háborús és az emberiség elleni bűntettek elévülésének kizárásáról az Egyesült Nemzetek Szervezetének közgyűlése által New Yorkban, 1968. november 26-án elfogadott, az 1971. évi 1. törvényerejű rendelettel kihirdetett nemzetközi Egyezmény 1. cikke *a)* pontjára is figyelemmel - a Btk. 33. §-ának (2) bekezdését kell alkalmazni."

A köztársasági elnök a törvényt nem hirdette ki, hanem annak előzetes alkotmányossági vizsgálatát kezdeményezte.

Az Alkotmánybíróság 53/1993. (X. 13.) AB határozatában (ABH 1993, 323) megállapította azokat az alkotmányossági követelményeket, amelyeket a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény (a továbbiakban: Btk.) 33. § (2) bekezdésének a nemzetközi jogban meghatározott bűncselekményekre való alkalmazása kapcsán be kell tartani. Ezek a következők:

„1. A (Btk.) 33. § (2) bekezdése alkalmazásánál alkotmányos követelmény az, hogy a büntethetőség el nem évülését csak azokra a bűncselekményekre nézve lehet megállapítani, amelyek büntethetősége az elkövetés idején hatályos magyar jog szerint nem évül el; kivéve, ha az adott tényállást a nemzetközi jog háborús bűncselekménynek vagy az emberiség elleni bűncselekménynek minősíti, el nem évülését kimondja vagy lehetővé teszi, és Magyarországot az elévülés kizárására nemzetközi kötelezettség terheli.

2. Az Alkotmánybíróság megállapítja: összhangban van az Alkotmánnyal az, ha a Btk. 33. § (2) bekezdését az elkövetés időpontjában hatályos magyar jog elévülési szabályaira tekintet nélkül alkalmazzák a nemzetközi jogban meghatározott alábbi bűncselekményekre:

- a háború áldozatainak védelmére Genfben, 1949. augusztus 12-én kötött egyezményekben meghatározott, az egyezmények közös 2. cikke szerinti nemzetközi jellegű fegyveres összeütközés esetén elkövetett „súlyos jogsértésekre";

- a genfi egyezmények közös 3. cikkében a nem nemzetközi jellegű fegyveres összeütközés esetén tiltott cselekményekre."

Az idézett alkotmányos követelmények alapján az Alkotmánybíróság megállapította a ki nem hirdetett törvény 1. §-ának alkotmányellenességét, mivel az abban meghatározott bűncselekmény nem minősül a nemzetközi jog értelmében háborús bűncselekménynek, s így az 1. § alkotmányellenesen rendeli a Btk. 33. § (2) bekezdésének alkalmazását.

A ki nem hirdetett törvény 2. §-a tekintetében az Alkotmánybíróság megállapította, hogy az a genfi egyezmények különböző személyi és tárgyi alkalmazási körre szóló rendelkezéseit egymásra vonatkoztatja, és az egyezményekben nem szereplő összefüggést létesít közöttük. Megállapította az Alkotmánybíróság azt is, hogy a 2. § az 1968. évi New York-i Egyezmény I. cikk *a)* pontjára is - amelyre „figyelemmel" a törvény a Btk. 33. §-ának alkalmazását előírta - tévesen hivatkozik. Mindezek alapján az Alkotmánybíróság arra a következtetésre jutott, hogy a 2. § jelenlegi szövegével kapcsolatban joggal merülnek fel alkotmányossági aggályok (ABH 1993, 337). Ezért az Alkotmánybíróság határo-

zatának rendelkező részében megállapította: „A törvény 2. §-ának alkalmazása azon keretek között alkotmányos, amelyeket az Alkotmánybíróság határozatának 2. pontja kijelölt."

II.

1. Az Országgyűlés az 1956. októberi forradalom és szabadságharc során elkövetett egyes bűncselekményekkel kapcsolatos eljárásról szóló 1993. évi XC. törvény megalkotása során az Alkotmánybíróság határozatában foglaltaknak csak annyiban tett eleget, hogy a ki nem hirdetett törvény 1. §-át elhagyta a törvény szövegéből. A 2., 3. és 4. §-okat viszont változatlan szövegezéssel átvette azzal, hogy az egyes rendelkezések számozását az 1. § elhagyásából adódó változáshoz igazította.

Mindazok az alkotmányossági kifogások, amelyeket a ki nem hirdetett törvény 2. §-ával kapcsolatban az Alkotmánybíróság az 53/1993. (X. 13.) AB határozatban megállapított, a Tv. azonos szövegű 1. §-ával kapcsolatban változatlanul fennállnak, s azt alkotmányellenessé teszik.

Az Alkotmánybíróság ismételten rámutat arra, hogy a genfi egyezményekben meghatározott „súlyos jogsértések" nem a 3. cikkre vonatkoznak, ahogy pedig azt a Tv. 1. § (1) bekezdésének *a)* és *b)* pontja tartalmazza, hanem a genfi egyezmények közös 2. cikkében meghatározott nemzetközi jellegű fegyveres összeütközésekre, és ezen belül is kizárólag az egyezményekben tüzetesen meghatározott védett személyek sérelmére követhetők el. A közös 3. cikkek a nem nemzetközi jellegű fegyveres összeütközésekre vonatkoznak, s megállapítják az ebben az esetben tiltott - a „súlyos jogsértésekkel" csak részben azonos - magatartásokat. A közös 3. cikk rendelkezései továbbá azokra a személyekre, „akik az ellenségeskedésben nem vesznek közvetlenül részt", „mindenkor és mindenütt" érvényesek.

A Tv. az 1. §-ban - a fentiek szerint a genfi egyezményekkel ellentétesen - meghatározott bűncselekményekre a Btk. 33. § (2) bekezdésének el nem évülési szabályát a háborús és emberiség elleni bűntettek elévülésének kizárásáról szóló 1968. évi New York-i egyezmény 1. cikke *a)* pontjára „figyelemmel" rendeli alkalmazni. A 3. cikkben meghatározott bűncselekményekre azonban nem a New York-i egyezmény 1. cikkének *a)* pontja vonatkozik, hanem a *b)* pont.

A Tv. 1. §-a tehát a genfi egyezmények különböző személyi és tárgyi alkalmazási körre szóló rendelkezéseit egymásra vonatkoztatja, és az egyezményekben nem szereplő összefüggést létesít közöttük. Tévesen jelöli meg a bűncselekmények el nem évülésének jogalapját is. Mivel így a magyar jogrendszer nem biztosítja a vállalt nemzetközi jogi kötelezettségek és a belső jog összhangját, a Tv. 1. §-a ellentétes az Alkotmány 7. §-ának (1) bekezdésével. Az alkotmányellenes rendelkezést az Alkotmánybíróság megsemmisítette. A Tv. 2. §-a az 1. §-ban felsorolt bűncselekmények nyomozására és a bírósági eljárásra kizárólag illetékes hatóságokról, a 3. § pedig a Tv. hatálybalépésének időpontjáról rendelkezik. Ezek a rendelkezések önmagukban ugyan nem ellentétesek az Alkotmánnyal, de az alkotmányellenes 1. §-sal olyan szorosan összefüggenek, hogy az Alkotmánybíróság - az indítványnak megfelelően - a Tv. egészét megsemmisítette.

2. Az indítványozók szerint a nemzetközi szerződéssel összhangban nem álló Tv. értelmezhetetlen és alkalmazhatatlan volt. A Tv. megsemmisítésével elhárult az akadály annak útjából, hogy a magyar hatóságok a nemzetközi jog szerinti háborús és emberiség elleni bűncselekményeket üldözzék és megbüntessék. Az Alkotmánybíróság már az 53/1993. (X. 13.) AB határozatban rámutatott arra, hogy a

nemzetközi jog szerinti bizonyos bűncselekmények vonatkozásában a Btk. 33. § (2) bekezdése az akkor vizsgált, ki nem hirdetett törvénytől függetlenül is alkalmazható (ABH 1993, 339), s nem csupán a törvényhozó, de kifejezetten a jogalkalmazás számára is meghatározta ennek alkotmányossági követelményeit a rendelkező rész 1. és 2. pontjában.

Az Alkotmánybíróság az 54/1993. (X. 13.) AB határozat rendelkező részében a Btk. 33. §-a (2) bekezdésében foglalt el nem évülési szabályok alkalmazásának alkotmányossági követelményeit állapította meg; ezen túlmenő rendelkezésre a vizsgált törvény tárgykörében nem volt szükség, mivel a háborús és emberiség elleni bűncselekmények túlnyomó többsége az 1956-ban hatályos magyar büntetőjog szerint is büntetendő volt. Az Alkotmánybíróság azonban felhívja a figyelmet arra, hogy a nemzetközi jog maga határozza meg a nemzetközi jog szerint üldözendő és büntetendő bűncselekményeket és büntethetőségük összes feltételét.

Mindezeknek a tényálláselemeknek és feltételeknek fenn kell állniuk tehát ahhoz, hogy a hazai jog valamely bűncselekménye a nemzetközi jog szerinti bűncselekménynek minősüljön.

Dr. Sólyom László s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke, előadó alkotmánybíró

Dr. Kilényi Géza s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Lábady Tamás s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Schmidt Péter s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Szabó András s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Tersztyánszky Ödön s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Vörös Imre s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Zlinszky János s. k.,
alkotmánybíró

Névmutató

A
A. Rahman, Mohammad 50, 51, 52, 53, 54
Ábrahám Pál 36
Ábry György 62
Aczél György 166
Akácz József, dr. 13
Altordai Sándor 165
Ambrich László, dr. 98
Andropov 22, 67, 70, 101, 112
Antall József, dr. 202
Apró Antal 166, 167
Arisztov, Averkij Boriszovics 67, 91, 112, 168
Aszódi Pál, dr. 62

B
B. József 161
B. László 161
B. T. Imre 164
Babits László 194
Babos János 99, 162
Babos Vince 41
Bácskai Veronika, dr. 109, 115
Bajkov 192
Bajza Ferenc, dr 5, 33, 59
Balázs Tibor 42
Balázsi Béla 170, 171, 172, 197
Bálint István, dr. 170
Bálint Pál 29, 30
Balogh Lajos 99
Balogh Lajosné 34, 35
Balogh Vilmos 99
Balsai István, dr. 202, 208, 214, 216, 217, 240, 241, 242
Bán Elek, dr. 34, 36, 59
Bán Róbert 62, 162
Bánáti János, dr. 99
Bang Jensen, Paul 46
Bang Jensen, Per 5, 46
Bánó Péter 162
Bárány Béla 99
Barna Péter, dr. 170
Bartis Ferenc 59
Bartók Varga Gábor 59
Bata István 66, 111, 189
Beljajev, Nyikolaj Iljics 168
Benedek Pál, dr. 158
Benedekné Jánosi Katalin 109, 115
Béres Miklós 172
Bertók Varga Gábor 104
Bíró Mihály 148, 153
Birtalan Mihály 75, 80, 81, 165
Biszku Béla 68, 97, 126, 137, 148, 152, 166, 173, 174, 184, 185, 186
Bódis János 98
Bodnaras, Emil 168
Bogár Károly 104, 193, 194
Bognár József 178
Bolcsik Zoltán, dr. 27, 131
Botos Gusztáv 37
Brezsnyev, Leonyid Iljics 168, 188
Bruneker István 99
Brusznyai 159
Bubnov 75, 193
Bükk János 59, 126, 138, 139
Bulganyin, Nyikolaj Alekszandrovics 64, 65, 110, 167

C
Cabot Lodge, Henry 43, 44
Chivu, Stoica 168
Cs. Ferenc 163
Cs. Kálmán 163
Csák György 45
Csanády György 167
Csapó Zoltán, dr. 98
Császár Attila 99
Csege Géza 75, 80, 81, 165
Csege László 193
Csete József 171
Csetényi József, dr. 98
Csicsics Péter 98, 160
Csizmár József 98
Csohány Margit, dr. 139
Csonka Dezső 98
Csorba István 163, 194

D
Dányi János 170
Dede László 163
Dénes János 240
Déri Ernő 75, 80, 81, 164, 165, 193
Dezső András 62
Dobi István 66
Dögei Imre 166, 167
Domokos Jenő, dr, 13
Domonkos József 174
Domonkos László, dr. 16
Dömötör Ibolya 34
Dömötör Judit 34
Dömötör Zoltán 34
Donáth Ferenc, dr. 66, 67, 109, 111, 112, 115, 200
Donáth Ferencné, dr. 89, 91, 109, 115
Donáth László 109, 115
Donáth Mátyás 109, 115
Drávucz Jenő 99
Dudás István 14, 15

E
Elek Mária 5, 37
Ember Judit 59
Eörsi László 157
Erdélyi Mária 60
Erdélyi Zsuzsanna, dr. 147, 154
Erdész József 16, 17
Ertván György 62
Ertván György 62

F
Farkas Mihály 198
Farkas Vladimir 198
Farsang Kálmán 99, 126, 137
Fazekas Árpád, dr. 30
Fazekas György 40
Fazekas Zoltán, dr. 99
Fehér Kálmán 148, 153
Fehér Lajos 166
Fekete József 60, 63
Fekete László, dr. 194
Fekete Sándor 43
Ferencsik József 174, 200
Filep Tibor 163, 164
Fock Jenő 189
Fodor Gábor 216, 239
Fodor Lajos 14
Földes György 173, 200
Földes László 166
Földvári Rudolf 59, 75, 77, 78, 86, 104, 164, 190, 191, 194
Freibach Frigyes 41
Friss István 166
Fülöp Attila 104
Furceva, Jekatyerina Alekszejevna 168

G
G. Gyula 156
G. László 163
Gabler József 98
Gács László 197
Gál István 99
Galambos József 173
Galambszegi Árpád 99
Gáspár Katalin, dr. 16, 88
Gáspár Márton 197
Gáspár Sándor 68, 166, 181, 182, 183
Gazdik Gyula 75, 80
Gengeliczkz Lajos 100, 163, 164
Gera Antal, dr. 92, 94
Gerencsér Ferenc, dr. 99
Gerő Ernő 182, 188, 189
Gheorghiu-Dej, Gheorghe 168
Gölöncsér Hermina 126
Gomulka 64, 65, 110
Göncz Árpád 9, 50, 54, 55, 218
Gorbunov 75, 157
Grjug 75
Gromiko, Andrej Andrejevics 168
Grosch Béla, dr. 98
Grósz Károly 164, 193
Gulyás János 46, 59, 126, 138, 139
Gutman, Roy 126
Gyenes Antal 166
Györgyi Kálmán, dr. 11
Gyurján József 34, 35, 59
Gyurján Mihályné 42

H
H. József 156
Hajdú Szabolcs 46
Hajtó Péter 53
Halász József 75, 80
Halmos Csaba, dr. 99
Halustyik Mihály 97, 148, 153, 173, 174, 195
Hamarskjöld, Dag 47
Hangács János 98
Hantos Antal 99
Haraszti Sándor 67, 112, 200
Hárs miniszterhelyettes 172
Háy Gyula 199
Hegedűs András 188, 189
Hegyi József 162
Hevesi István 200
Hindy Árpád 99
Holl Nándor 98
Holodkov 22, 23, 70, 101, 102, 106, 107, 158, 163
Horn Gyula 18
Hortoványi Gyula 104
Horváth Imre 166, 167
Horváth László 99
Horváth Miklós 92
Hruscsov, Nyikita Szergejevics 64, 65, 66, 69, 90, 92, 94, 101, 105, 111, 167, 168, 178, 179, 182, 183

I
Ihász Sándor, dr. 141
Imre Béla 165
Iván István 164
Ivanov 171, 172
Iványi Péter 46

J
J. Antal 163
J. Sándor 163
Jánosi Ferenc 200
Jelcin, Borisz 22, 30
Józsa László 193
Juhász János 98

K
K. Béla 163
K. György 161

K. Mihály 163
Kaczander Károly 99
Kádár János 3, 6, 18, 19, 22, 25, 26, 27, 29, 36, 43, 36, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 78, 81, 90, 91, 95, 101, 106, 110, 111, 112, 113, 114, 127, 129, 132, 143, 164, 166, 167, 173, 178, 179, 182, 183, 186, 188, 191, 193, 199
Kaganovics 65, 110
Kaganovics, Lazar Mojszejevics 167
Kállai Gyula 69, 166
Kapitány István 200
Kaposvári Bertalan, dr. 12
Kardelj 66, 68, 111, 113, 178
Károlyi Márton 197
Kaszap István 35, 42
Katona László 39
Katona Sándor, dr. 13
Kelemen főhadnagy 126
Kelemen Márton 41
Kétly Anna 197
Kilényi Géza 232, 247
Kiricsenko, Alekszej Illarionovics 167
Kis József 164
Kiss Árpád 166
Kiss György, dr. 238, 239
Kiss József 104, 191, 193, 194
Kiss Károly 166, 167, 193
Kiss Tibor 99
Kléninger József 62
Köböl József 167
Kocsis Elemér 157
Kocsis Géza, dr. 98
Komarov 164
Könczöl Ernő 62, 98
Kónya Imre 10, 241, 242
Konyev, Ivan Sztyepanovics 168
Konyisev 161
Koós István Béla 194
Kopácsi Károly 99
Kopácsi Sándor 178
Korcsog András 158
Körmendy László 43, 45
Kossa István 167
Koszolopov 164
Köteles Henrik 198
Kovács István 62, 69, 101, 105, 189
Kovács Rudolf 159
Kovács Tibor 52
Koval Pál 193
Kövér István 162, 163
Köves Judit 44, 45
Kozma József 28, 59
Kozonics István 104
Krjug 193
Kukucska János 193
Kupi István 104
Kuprin 163
Kurucz Pál 100
Kutka Károly 196

L
Lábady Tamás 232, 247
Lakatos Péterné 3, 95, 96, 97, 148, 149
Laky János 98
Lantai Tibor 99
Lázár Ferenc 99
Lépő Géza 62
Libus Mátyás 99
Linczmajer János 100
Litván György 153
Losonczy Géza 64, 65, 67, 111, 112, 178, 200
Lugosi Alajos 104
Lukács György 67, 68, 112, 113, 178
Lukácsi György 98

M
M. Miklós 161
Madarász Gyula 200
Magyar János 5, 38, 39, 59, 99, 192
Major Béla 194
Malenkov, Georgij Makszimilianovics 66, 67, 91, 111, 112, 167, 178, 182
Maléter Pál 47, 48, 69, 96, 101, 105, 149, 173, 174, 200
Malik, Jakov 43, 44
Malinovszkij 29
Malmasanu, Aurel 168
Malnasan 91
Marosán György 166, 167, 171, 193
Mátai Ottó 18
Matejka István 174
Medgyessy Péter 26, 27
Menon, KPS 50, 51, 54, 55
Menon, Krisna 50, 51, 54, 55
Mérei Ferenc 43
Mészáros Gyula 158, 159, 161
Mészáros Károly, dr. 14
Metelka István 200
Mikojan, Anasztaz Ivanovics 167
Mohácsi Tibor 99
Molnár Lajos 62, 104
Molnár László 164
Molotov 64, 65, 110, 161, 167
Monostory László 100
Muhitgyinov 168
Münnich Ferenc 19, 22, 25, 26, 35, 65, 66, 68, 70, 91, 92, 95, 101, 102, 106, 110, 111, 113, 114, 127, 129, 132, 143, 166, 167, 173, 179, 180, 182, 188, 200

N
N. Alajos 163
N. Rudolf 156
Nagy Attila 193
Nagy Endre 98
Nagy Erzsébet 89, 109, 115
Nagy Imre 19, 23, 24, 25, 26, 27, 40, 43, 58, 59, 63, 64, 5, 66, 67, 68, 69, 71, 73, 74, 78, 79, 84, 85, 86, 87, 88, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 116, 117, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 137, 138, 145, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 166, 167, 172, 173, 174, 175, 178, 179, 183, 185, 186, 188, 189, 191, 198, 200
Nagy Miklós 163
Nagy Pál, dr. 165
Nagy Rudolf 75, 80
Nagy Sándor 98
Négele Tibor 62
Nehru 50, 51, 54, 55
Nemes Árpád 99
Németh József 99
Novák Béla 99
Nyers Rezső 68, 69, 167, 176, 177, 180
Nyilasi Gyula, dr. 82

O
O. István 156
O. Lajos 163
Orosz István 75, 80
Orosz Lajos 144
Országh Imre, dr. 98
Oszlay László 99

P
P. Ferenc 156
Pál József 164
Párizs István 194
Pataki László 193
Patocskai Béla 99
Persay Gyula 99
Pervuhin, Mihail Georgijevics 167
Péter Gábor 170, 174, 196, 197
Pető László 40
Petróczi Ferenc 75, 80
Pfeiffer Gyula 159
Pictet, Jean S. 95, 123, 125, 151
Pintér István 30
Piros László, dr. 187, 188, 189
Plézer Mária 173, 200
Pőcze Tibor 198
Polinszky Károly, dr. 158
Polt Péter, dr. 148
Poszpjelov, Pjotr Nyikolajevics 168

R
R. Károly 163
R. László 161, 163
R. Nagy Gabriella 169, 175, 176, 180, 181, 183, 184, 186, 187, 189, 190, 194, 195
Rabóczki Ede, dr. 14
Rácz István 30
Rácz Sándor 33
Rácz Sándor István 5, 33
Rainer M. János 91
Rajk Júlia 113
Rajk László 109, 115
Rajnai Sándor 173, 200
Rákosi Mátyás 182, 204
Rankovic 66, 67, 111, 112
Révay László 32
Richter János 41
Richter József 59, 99, 126
Rieff, David 126
Rikk József 98
Roman, Walter 168
Rónai Sándor 167, 178
Rózsás János 29

S
S. István 164
Sági István 62
Sági Mihály 159
Sajti Albert 62
Salakta István 99
Salamon László, dr. 239
Sándor József 167
Sasvári Lászlóné 34
Schmidt György 104
Schmidt Péter 232, 247
Schneider, Rudolf 37
Sebes István 91, 167
Sepilov, Dmitrij Trifimovics 168
Serfőző Lajos 98
Simon Ferenc, dr. 98
Simon Jolán 197
Sinkovics Imre 198
Sódor István, dr. 16
Soldatic 64, 65, 67, 111, 112
Solt Pál, dr. 11
Solymár József 44, 45
Sólyom László 232, 247
Somogyi Antal, dr. 98
Somogyi Miklós 167
Strausz János, dr. 19
Sulyán György 148, 153
Svernyik, Nyikolaj Mihajlovics 168
Sz. János 156, 163
Sz. Jenő 162
Szabad György, dr. 202, 218
Szabó András 232, 247
Szabó Béla 99
Szabó Győző, dr. 13
Szabó János 99
Szaburov, Makszim Zaharovics 167
Szádóczki Mihály 99
Szák János 75, 80
Szalma József 75, 80, 97, 126, 137, 148, 153, 157, 169, 170, 175, 197, 198, 199

Szántó Zoltán 65, 66, 67, 68, 90, 110, 111, 112, 113, 178, 200
Szebeni László, dr. 17, 18
Szénási Géza 173, 174
Szergejev 75, 193
Szerov, Ivan Alekszandrovics 22, 23, 59, 70, 91, 101, 102, 106, 168
Szíjj Ferenc, dr. 98
Szikszai Ferenc 98
Szilágyi József, dr. 97, 150, 200
Szilágyi Julianna, dr. 109, 115
Szilárdi Mihály 62
Szitovszky Zoltán 193, 194
Szlama Árpád 59, 99, 126
Szoboszlai Richárd, dr. 143
Szubarov 65, 110
Szűcs Ernő 196
Szücs István 159
Szűcs Miklós 69, 105
Szűcs Sándor 30
Szűrös Mátyás 214
Szuszlov, Mihail Andrejevics 67, 91, 112, 167, 168, 182

T
T. Dezső 162
T. Ferenc 161
T. Gyula 163
T. István 163
Takács Lászlóné 176, 180
Táky Gyula 59, 99
Tamics Gábor, dr. 24, 27, 72, 103, 108, 114, 117, 122, 127, 130, 131, 132, 142, 143
Tánczos Gáborné 89
Tavala, Tanasa 216
Tersztyánszky Ödön 232, 247
Tibola Imre 161
Tildy Zoltán 200
Tito 65, 66, 67, 110, 111, 178, 179, 182
Tömpe István 173, 200
Tordai Károly 99
Tóth Dániel 99
Tóth József 104

U
Újhelyi Szilárd 173, 200
Újhelyi Szilárdné, dr. 89, 91, 109, 115
Ujságh Tibor 60, 61, 63, 99, 126
Újváry 163
Unyicsánszkij 193
Urbán Ernő 41
Uszta Gyula 167
Utannt 36

V
Vadászi Tibor 99
Vajda Sándor, dr. 99
Vándor Béla, dr. 99
Vas Zoltán 173
Vásárhelyi József 200
Vásárhelyi Miklósné 89, 109, 115
Vass Zoltán 68, 113, 200
Vastag Mihály 100
Vékony Ferenc 98
Veres István 41
Veres Péter 198
Vida Ferenc, dr. 145, 153
Vidic 68
Vígh György 194
Vincze László 104
Vízy Béla, dr. 100
Völgyesi Miklós, dr. 13, 15
Volosin 164
Vörös Imre 232, 247
Vorosilov 65, 110
Vorosilov, Kliment Jefremovics 168

W
Weber, Otto, dr. 216

Z
Zbitnyev 75, 157
Zétényi Zsolt, dr. 9, 10, 202, 215, 240
Zimányi Tibor 216
Zligosztyev 164
Zlinszky János 232, 247
Zombori Sándor 194
Zsámbok Károly 99
Zsukov, Georgij Kosztantyinovics 65, 69, 80, 101, 106, 110, 168, 215

A **Népszabadság** 2004. június 17-i számából:

„Kádár bűnös, nyomozás nincs

Kádár János bűnös Nagy Imre 1956 novemberében történt Romániába internálásában – állapította meg az ORFK egy határozatában, amelyet a Deport-56 nevű civil szervezet kapott meg. A rendőrség érvelése szerint „Nagy Imre, munkatársai és családtagjaik 1956-os forradalom után Romániába történt internálása alkalmas a személyi szabadság megsértése bűntettének megállapítására".

Az ORFK tettesként az akkori szovjet vezetőket, bűnsegédként pedig Kádár János miniszterelnököt és Münnich Ferenc akkori belügyminisztert jelölte meg. A határozat megállapítja azt is, hogy a személyes szabadságnak a genfi jog hatálya alá tartozó megsértése 1956. november 22-én kezdődött, amikor Nagy Imrét és a jugoszláv követségről vele együtt távozókat a szovjetek őrizetbe vették, és 1957. április 14-én ért véget, amikor a magyar hatóságok vették át a csoport őrizetét a romániai Snagovban. „Ezt követően Nagy Imréék már nem tartoztak a genfi egyezmény hatálya alá, mivel a megszálló idegen hatalom hatalma alól kikerültek" – áll az ORFK-határozat indoklásában. A rendőrség arra való tekintettel, hogy az elkövetők – a szovjet és a tettestársként feltüntetett magyar vezetők – már elhunytak, megszüntette a nyomozást.

A határozat ellen a Deport-56 panasszal fordul az ügyészséghez. Borbély Zoltán, az ügyészség szóvivője elmondta: eddig nem érkezett meg hozzájuk a panasz; ha megkapják, kivizsgálják – tette hozzá."
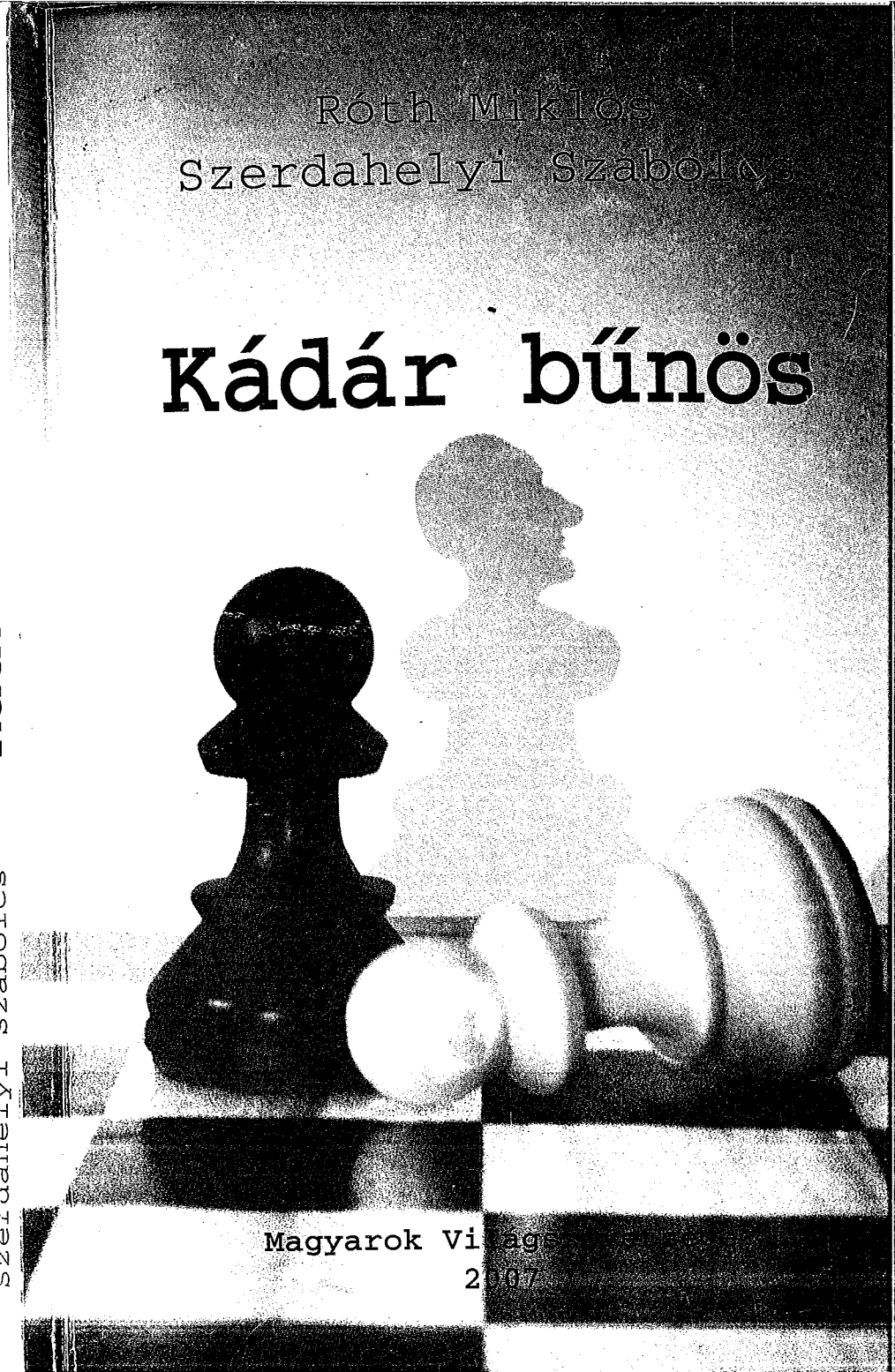
0 689000 248775
Bookline.hu
Psyché Antikvárium